ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ КИЇВЩИНИ

1919 - 1991

У ФОТОГРАФІЯХ ТА ДОКУМЕНТАХ

У. С. С. Р.

По архивной описи №

АРХИВ
Учетно-архивного от...
...при Сов. Министров УССР
СЛЕД ФОНД

№ 1694
Со. 401

ДЕЛО

Киевской Губернской Чрезвычайной Комиссiи по борбе с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности при Киевском Исполкоме.

По обвинению *Пересвет-Солтана Иордана Ни-...евича ...в шпионаже*

Начато *18*

Окончено

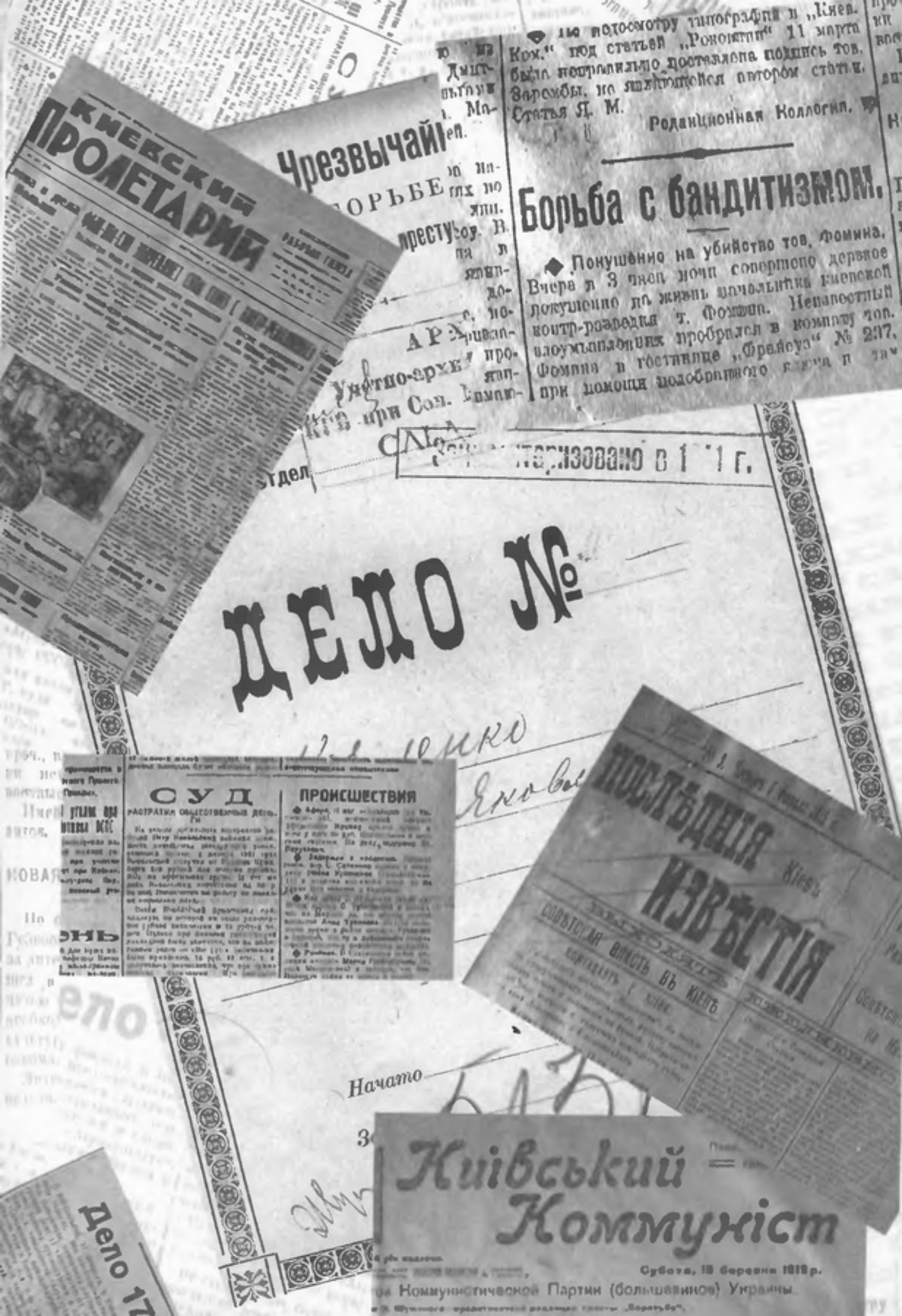
Киевский Пролетарий
Чрезвычай
Борьба с бандитизмом.
ДЕЛО №
СУД
ПРОИСШЕСТВИЯ
Последния Известия
Київський Коммуніст
Дело 17

Вечная слава
воинам
погибшим
за свободу и
независимость
нашей родины
1941 - 1945

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ КИЇВЩИНИ (1919–1991)

У ФОТОГРАФІЯХ І ДОКУМЕНТАХ

Київ 2004

Автор – упорядник
О.І. Шевченко

Редакційна колегія:
І.С. Забілик (голова)
О.П. Макаренко
О.В. Болюх, кандидат філологічних наук

Видання підготовлено за активної участі:
В.В. Лодяного, Ю.В. Петрова, С.В. Шевченка, М.В. Таранова,
П.С. Кравченка, В.Г. Чигирина, В.І. Кочерги, А.В. Чернишенка,
В.В. Березюка, С.Л. Кулика, Ю.Л. Киларьова, І.М. Прилєпіна,
С.В. Саковича, О.М. Проценка, Т.І. Березюк, Л.В. Яворської, О.М. Діткової,
С.Ю. Малкова, П.В. Осадчого, Н.В. Грішиної, В.Б. Сніженко,
О.А. Місяк, Н.В. Костенко, О.І. Ковалєнка, І.Є. Журавльова,
С.М. Кириченка, Л.Ю. Ярмоли, Н.В. Михайлової, О.М. Кривчуна

У книжці використані матеріали особистих зібрань ветеранів і співробітників органів державної безпеки:
В.М. Сікачинського, О.А. Цибулька, Л.Н. Тельнова, Г.Ф. Романишина,
Б.Й. Фукса, Г.С. Ошерова, А.П. Кузнєцової, П.В. Кожушка,
В.П. Добричева, П.К. Долота, Д.В. Вєдєнєєва

Щира подяка за надану допомогу в доборі матеріалів для книжки:
завідувачам відділів музею історії Києва: **С.М. Паньковій та О.М. Друг,**
історикові **О.Б. Кропачову,**
директору наукової бібліотеки ім. М. Максимовича **В.Г. Нестренко,**
та співробітнику цієї ж бібліотеки **М.М. Свменовій**

Книгу видано завдяки фінансовій підтримці:
заступника генерального директора Українського процесінгового центру
В.Г. Волковинського,
голови правління ВАТ «РеалБанк» **Ю.М. Шрамкв**,
керівництва ТОВ «Об'єднана сільськогосподарська компанія»,
генерального директора ТОВ «Астарта-Київ» **В.П. Іванчикв**,
голови правління АБ «Брокбізнесбанк» **С. П. Мішти**,
генерального директора виставкового центру АККО Інтернешнл **І.А. Мельника**,
генерального директора ЗАТ «Вента» **В.Г. Белєвої**,
генерального директора компанії «Славінвест» **М.Д. Паєвича**,
генерального директора ЛТД «Хмесил» **Г.Ц. Танєва**,
президента благодійної організації «Фонд підтримки національної безпеки
України» **В.М. Бучельнікова** та директора **В.С. Тихомірова**

Комп'ютерний набір, верстка та дизайн:
І.С. Забілик, О.В. Буняк,Т.О. Оніщенко,
Д.О. Процко, Р.В. Смусь, Є.Г. Мамчин

Окрема подяка за надану технічну та консультаційну підтримку:
генеральному директору Видавничого центру «ДОН–97» **О.В. Рибаку**
комерційному директору Видавничого центру «ДОН–97» **І.Ф. Оленичу**
директору приватного видавничого підприємства «ДОН–97» **В.В. Ткаченку**
генеральному директору АТЗТ «Книга» **М.О. Ярошенку**

ДО ЧИТАЧІВ

Спонукальним мотивом створення цієї книжки стало розуміння банальної, на перший погляд, речі: історія потрібна людям для того, щоб у них працювала пам`ять. Згадувати своє минуле, зберігати його в душі, робити висновки — неодмінні умови збереження цілісності власного «я».

Це унікальне видання. Вперше на основі багатого архівного матеріалу висвітлюються маловідомі події минулого століття (1919—1991 роки), пов`язані зі створенням, становленням і функціонуванням органів державної безпеки в Києві та столичному регіоні. Матеріали з архівних полиць, музейних фондів, приватних колекцій передають атмосферу складної, неоднозначної, а часто і трагічної епохи.

За роками, подіями, іменами — таке неосяжне, таке звитяжне, таке трагічне буття України, її народу, зрештою, кожного з нас. Хочеться вірити, що нова книжка не залишить читача байдужим — збагатить знаннями, відкриє приховане, нагадає забуте.

Володимир Отрешко,
начальник УСБ України у м. Києві

* * *

У збірнику вміщено різноманітні, почасти оригінальні й невідомі широкому загалу документи про діяльність радянських спеціальних органів.

Читач має змогу ознайомитися із систематизованими упорядником матеріалами із фондів Державного архіву СБ України, Центрального державного архіву громадських об`єднань України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, а також фонду друкованих видань Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського.

Оригінали низки ілюстрацій зберігаються у Центральному державному кінофотоархіві України ім. Г. С. Пшеничного, архіві тимчасового зберігання документальних матеріалів Управління СБ України у місті Києві. Чимало світлин, сімейних реліквій (грамоти, посвідчення тощо) надали редколегії співробітники органів безпеки, ветерани та члени їхніх сімей.

Матеріали вміщено без коментарів. У доборі документів упорядник уникає упередженості й не нав`язує власної думки. Якщо оригінали не мають дат, їх проставлено за суміжними документами або за змістом. У більшості матеріалів (особливо тих, що стосуються подій 1919—1940-х років) збережено лексичні особливості. Усталені абревіатури (ЧК, ГПУ, НКВД та ін.) збережено в російськомовному написанні.

Ігор Забілик,
голова редколегії

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІСТОРІЇ УТВОРЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ НА КИЇВЩИНІ В 1919 – 1991 РОКАХ

Після революційних подій березня 1917 року, коли російський цар Микола II зрікся престолу, на території Російської імперії виникло 13 держав. На одній шостій Євразійського континенту розпочалася жорстока політична боротьба народів за незалежність.

В Україні, зокрема, впродовж трьох років тривала визвольна революція. Центральна Рада Михайла Грушевського, Гетьманат Петра Скоропадського, Директорія Симона Петлюри не змогли відстояти незалежність Української Народної Республіки. Більшовицька влада Російської республіки на чолі з Володимиром Ульяновим (Леніним) ще в грудні 1917 року звинуватила український уряд у "буржуазності" й удалася до прямого диктату.

У Петрограді 20 грудня 1917 року створюють Всеросійську Надзвичайну Комісію (ВЧК) при Раді народних комісарів. Першочерговим завданням ЧК стає боротьба з контрреволюцією і саботажем.

Факт. В Україні структура з такими завданнями була організована раніше. У Харкові 18 грудня 1917 року відповідно до постанови Центрального виконкому Рад України створюється Крайова Військово-Революційна Комісія (КВРК) по боротьбі з контрреволюцією, до якої входили народні секретарі внутрішніх і військових справ, представники штабу Червоної гвардії Харкова, а також штабу "Північного загону".

Після здобуття Києва військами Муравйова 26 січня 1918 року КВРК у повному складі до міста не переїхала. Під назвою Всеукраїнського військово-революційного комітету по боротьбі з контрреволюцією він мав виключне право на обшуки, арешти та реквізиції, а також повинен був здійснювати охорону Києва. На той час головою КВРК було призначено М.М.Майорова. Але розгорнути свою діяльність цей комітет не встиг, оскільки Київ окупували німецькі війська.

Деякі функції загального керівництва у цій сфері здійснював створений 22 лютого 1918 року надзвичайний штаб по боротьбі з контрреволюцією при Народному секретаріаті під головуванням Ю.М.Коцюбинського. Такі місцеві штаби були в Одесі, Харкові та деяких інших великих містах України. Однак Народному секретаріату так і не вдалося створити єдину централізовану систему боротьби із внутрішньою контрреволюцією і

агентурою іноземних розвідок – навесні 1918 року Україну окупували німецько-австрійські війська.

У липні 1918 року, ще до встановлення в Україні влади більшовиків, за пропозицією Леніна було ухвалено сформувати Всеукраїнську ЧК для боротьби з контрреволюцією. Очолити її доручили Ісакові Шварцу. Досвідчений підпільник одразу взявся за формування апарату ВУЧК, яка вже влітку налічувала до 40 співробітників й іменувалася "Прифронтовим загоном ЧК". Саме ці люди багато зробили для формування ВУЧК та її органів на місцях.

Після остаточного повернення більшовицької влади в Україну 3 грудня 1918 року декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України була створена Всеукраїнська Надзвичайна Комісія (рос. - ВУЧК), покликана боротися насамперед із політичним екстремізмом, саботажем, кримінальними злочинами. Першим головою ВУЧК затвердили І. Шварца.

У Київському регіоні орган держбезпеки радянської влади було створено на початку 1919 року. До Києва Червона армія вступила 5 лютого, а вже увечері наступного дня в Оперному театрі відбулися збори Київської Ради, на яких обрано повний склад міського виконавчого комітету.

7 лютого на засіданні міськвиконкому із урахуванням ухваленої до цього постанови Народного комісаріату внутрішніх справ України "Про організацію відділів управління при виконкомах", в якій ішлося про створення місцевих ЧК при виконкомах Рад, за пропозицією С.Косіора Київрада ухвалила рішення про створення Київської губернської чрезвичайної комісії.[1]

До складу її першої колегії обрали відомих на той час борців із царизмом і прибічників нової влади: Гната Михайличенка, Левка Ковальова та інших. Очолив КГЧК колишній політкаторжанин, соратник Леніна, ветеран більшовицької партії Олександр Сидорович Шаповалов.

Спочатку Київський виконком надав ЧК невеликий будинок на вулиці Великій Підвальній, 10. Проте менш як за два

Будинок родини лікаря М.Ф.Страдомського на вулиці Великій Підвальній, 10 (нині - Ярославів Вал, 10), де у лютому-березні 1919 року містилася Київська губернська ЧК. У дещо зміненому вигляді (надбудовано ще два поверхи) будинок зберігся до наших днів.
Фото 30-х років.

1. Назва "Київська губчека" була чинна до квітня 1919 року. У зв'язку з визнаною недоцільністю діяльності у Києві двох апаратів ЧК 28 квітня 1919 року уряд України ухвалив постанову про об'єднання КГЧК з ВУЧК. У Києві створено місцевий відділ (Київська ЧК), яким керував колишній робітник токар Петро Миколайович Дехтяренко. У середині серпня 1919 ро-ку ВУЧК було ліквідовано, всі справи передано до Київської ЧК, головою якої став М. Лаціс. 30 серпня особовій склад ЧК евакуйовано у зв'язку з наступом військ Денікіна.

тижні, наприкінці лютого 1919 року, після ексцесу з червоноармійцями, які зі зброєю в руках намагалися визволити заарештованих товаришів, губчека переїхала до просторого колишнього будинку київського генерал-губернатора на Липках.

З перших днів існування Київська губчека включилася у запеклу громадянську боротьбу, що точилася тоді в Україні. Чекістам було поставлено завдання швидкої, безкомпромісної і безпощадної боротьби з контрреволюцією. Ще 5 вересня 1918 року у зв'язку із замахом на життя лідера більшовиків Леніна в Петрограді РНК РСФРР ухвалила постанову "Про червоний терор", на підставі якої особи, причетні до білогвардійських організацій, підлягали розстрілу. У травні того ж року вийшла й постанова Ради робітничо-селянської оборони УСРР про проведення червоного терору проти активних ворогів радянської влади на Україні.

Будинок київського генерал-губернатора на вулиці Інститутській, 40. Тут з березня 1919 по травень 1920 року була розміщена ГКЧК, до цього у 1918 році - резиденція гетьмана України П. Скоропадського. Будівля не збереглася - у 1920 році зруйнована польськими військами. Нині на цьому місці на розі вулиць Шовковичної та Інститутської збудовано житловий будинок. До наших днів збереглася лише частину генерал-губернаторського саду.

Постановою ВУЦВК від 1 червня 1919 року "Про Всеукраїнську і місцеві ЧК" надзвичайним комісіям надавалося право безпосередньої розправи у випадках контрреволюційних виступів та чорносотенних заколотів.

З перших років діяльності Київська ГЧК працювала під суворим партійним контролем. Губком партії більшовиків постійно направляв своїх представників як до апарату губчека так і до периферійних повітових органів, проводив збори і наради в колективах, а також заслуховував керівників. Часто навідувалися до Київської ГЧК відомі радянські функціонери П.Любченко, С. Косіор, Я.Гамарник та інші. Від чекістів вимагали неухильного дотримання більшовицької моралі, чіткого і сумлінного виконання обов'язків.

До співробітників, які заплямували себе, застосовувались жорсткі, а нерідко й жорстокі заходи покарання. Так, майже у кожному повідомленні преси 1919 - 1920 років про страти контрреволюціонерів згадувалися й прізвища покараних на смерть співробітників губчека, які під виглядом революційної боротьби практикували здирництво, незаконні обшуки та реквізиції, а то й неприховані грабунки чи збройні напади на багатих людей. Загалом за два перші роки існування київського апарату ЧК та його повітових відділів за протиправну діяльність було розстріляно до 40 співробітників.

І все ж переважна більшість особового складу як у Києві, так і в повітових органах була віддана новій владі й справі рево-

люції. Без належної освіти та спеціальної підготовки молоді оперативники на високому професійному рівні проводили складні комбінації. У результаті перших операцій удалося розгромити опорні бази заколотників, вилучити зброю, вибухівку, а також викрити шпигунську діяльність іноземних розвідок, координовану бразильським консулом у Києві графом Альбертом Пірро.

Колишній особняк Уварових на Катерининській, 16 (нині - Липська, 16). З 1919 по 1985 рік тут розміщувався центральний апарат Київської губчека - УКГБ у м. Києві і Київській області. Сучасний вигляд (детальніше – на стор. 18-19).

Факт. 1919 рік. Київські чекісти на чолі з П.Дехтяренком обігрують керівників денікінської контррозвідки – генерала Петрова, полковників Митрофанова, Єрарського, Лаврова, Немирка, Алексєєва. План однієї із операцій був простим і зухвалим: оперуповноважений КГЧК Іван Кучеренко "врятував" від страти білогвардійського полковника, "розстрілявши" вартових холостими патронами. "Геройський" вчинок був належно оцінений денікінцями – Кучеренка не тільки щедро нагородили, а й взяли на роботу до штабу контррозвідки білогвардійців. За кілька тижнів Київській губчека стали відомі паролі, конспіративні квартири, явки та імена агентів Білої гвардії. Отримана інформація виявилася дуже цінною, бо викривала всю денікінську підпільну мережу не лише в Україні, а й у Петрограді та Москві.

Двадцяті роки ознаменувалися для чекістів боротьбою з кримінальним і так званим політичним бандитизмом – повстанськими ватагами селян, загонами вояків Української Народної Республіки.

У самому Києві кримінальні рецидивісти організовувалися в банди. Особливий інтерес вони виявляли до сфери економіки. Відділ по боротьбі з бандитизмом КГЧК звів нанівець діяльність кримінальних угруповань Давидова, Маслякова, Сочугова, Крилова, Назаренка та інших.

Факти. 1920 рік. "Чорна маска" – у цій банді було до 100 осіб. Злочинці практикували не лише пограбування й розбійні напади.

Кримінальне угруповання промишляло ще й підробкою печаток, штампів на всіляких мандатах і дорученнях. Приміром, за фальшивими накладними вони налагодили регулярне отримання цукру на приміських заводах. Товар потім збували на чорних ринках.

У перші роки радянської влади поширилося і фальшивомонетництво. На початку лютого 1920 року оперативна група губчека захопила у підвалі старого будинку підпільну друкарню. А вже влітку після нагальних оперативно-розшукових заходів було викрито велику організацію аферистів-валютників, котрі підтримували зв'язки з «колегами» в Москві, Катеринославі, Харкові.

На території Київщини, окрім розв'язання спеціальних контррозвідувальних завдань, чекісти залучалися до карально-репресивних заходів: запровадження військового стану, проведення масових облав, арештів, розстрілів, захоплення заручників, а також вилучення "лишків" одягу та продовольства у так званих буржуазних елементів. У цей період при політбюро (районних органах ЧК) створювалися ударні групи, що проводили спільні операції з особливим відділом Київського військового округу.

У губернії діяли десятки кримінальних угруповань, загонів селянських повстанців, формувань Армії Української Народної Республіки. Ватаги отаманів Соколовського (Радомишельський повіт), Струка (Чорнобильський повіт), Зеленого (район Трипілля), Яценка, Голуба, Нечая (в Тарашанському повіті), Лопаткіна (нині Переяславщина) та інших налічували до кількох тисяч бійців, мали на озброєнні мобільні тачанки, кулемети й навіть артилерію.

Навесні 1920 року отаманці вдавалися до багатьох збройних виступів проти нової влади, які часто супроводжувалися насильством, грабунками, розправами над більшовиками та радянськими активістами, а в окремих випадках погромними діями.

У серпні 1921 року в Білій Церкві петлюрівці створили "Козачу Раду", а в Тараще – "8-й повстанком Правобережної України". На початку 1922 року ці розрізнені сили ворогів радянської влади об'єдналися в підпільний центр повстанського руху на Правобережжі.

Факти. 1922 рік. Київська губчека проводить оперативні комбінації й має агентів у всіх великих повстанських формуваннях. Отримувана від них інформація дає змогу провести вдалі військові операції: в районі Білої Церкви, Таращі розбито загони, керовані підпільним центром повстанського руху на Правобережжі, а також загони отамана Орлика (Федора Артеменка).

У районі Умані, Черкас та Звенигородки – "Холодноярський повстанський комітет". Причому, щоб захопити отаманів Струка, Лауту, Де-Греса та інших лідерів руху, чекісти спланували операцію. Від імені (вже заарештованого КГЧК) Орлика отаманів запросили до Радомишельського повіту на велику раду. У селі, де мав відбутися збір, влаштували засідку. Делегатів захопили без жодного пострілу.

Звіряючись із Москвою, 22 березня 1922

року постановою ВУЦВК скасовано ВУЧК. При НКВД УСРР створено Державне політичне управління (рос. - ГПУ). КГЧК перейменовано в Київський окружний відділ ГПУ.

У 1927 – 1928 роках невдоволення колективізацією та адміністративним свавіллям представників влади, які розгорнули "наступ на куркуля", призвело до масових заворушень на селі. Із серпня 1928 по січень 1929 року в губернії зафіксовано 76 терористичних актів, 86 випадків організованих виступів селян проти радянської влади. У Васильківському, Чорнобаївському, Новошепеличиському та Фастівському районах вбито голів колгоспів. У селі Велика Вільшанка Васильківського району тільки впродовж ночі спалено 20 господарств сільських активістів. Працівниками Київського окружного відділу ГПУ в цей період заарештовано на Київщині 583 особи.

У липні 1928 року начальником Київського окрвідділу ГПУ призначено В.Т.Іванова, кавалера орлена Червоного Прапора, визнаного на той час "борця з контрреволюцією". Іванов розпочав боротьбу з "українським буржуазним націоналізмом". Навесні 1929 року в Києві було сфабриковано політичну справу щодо СУМу (Спілки української молоді) на чолі з В.Ф.Дурдуківським, завідувачем 1-ї Київської трудової школи ім. Т. Г. Шевченка. Слідство у цій справі дало підстави ГПУ УСРР підготувати ще гучніший судовий політичний процес у "справі СВУ" ("Спілки визволення України"). Київський окрвідділ ГПУ сфабрикував чимало "викривальних" матеріалів контрреволюційної діяльності "націоналістів". У лавах Червоної армії, зокрема в Київському укріпрайоні, "виявлено" й ліквідовано повстанські та контрреволюційні організації "Сніг", "Весна", "Сосновий батальйон", "Комітет визволення України" та деякі інші.

Зростанням соціальної напруженості в містах і на селі не забарилися скористатися любителі легкої наживи, всілякі авантюрники і пройдисвіти.

Факт. 1929 рік. Оперативники Уманського відділу ГПУ отримали інформацію про те, що на Михайлівських хуторах переховується людина, яка вдає із себе незаконно народженого сина (згодом – брата) Миколи II – "царя Михайла".

Як з`ясувалося у процесі слідства, 36-річний проповідник секти мальованців Микита Жмурчук, який справді був схожий на останнього російського імператора, скористався вірою сектантів у те, що з-поміж них з`явиться богообрана людина, й оголосив себе наступником династії російських самодержців Романових.

"Цар Михайло" був дуже популярний у заможних селян з навколишніх сіл (за тогочасними поняттями – куркулів). "Царя" радо зустрічали й вітали у селах. Самозванець був щедрим на обіцянки: мовляв, хто підтримає царську справу боротьби з більшовиками, той після перемоги буде наділений землею та привілеями.

Вся "боротьба" Жмурчука з більшовиками зводилася до збирання грошових та речових пожертв. На отримані кошти самозванець замовив у київських майстрів корону і карету, пошив розкішну мантію, груди "царя"

Будинок у Києві на вулиці Грушевського, 20, де розміщувався у 30-40-х роках Київський міський відділ ГПУ - НКВД - НКГБ. Сучасний вигляд.

прикрашали всілякі нагороди, куплені принагідно на одному з київських базарів.

Не один рік Жмурчук пожив справді по-царськи. Та закінчилася авантюра трагічно. Самозванця і трьох його найближчих помічників засудили на смерть. Решті з 30 заарештованих у цій справі дісталися тривалі терміни ув`язнення.

У 1930 році Київський окрвідділ ГПУ було перейменовано на Київський оперативний сектор. Ще за два роки відповідно до територіально-адміністративної реформи в Україні (замість губерній створено області) орган держбезпеки Київщини дістав назву Київський обласний відділ ГПУ.

Саме в цей період розпочалася суцільна колективізація сільського господарства. Колгоспи мали постачати хліб у державні засіки прямо з полів. Проте хазяйновиті селяни не хотіли відчужувати приватну власність на користь держави. Партійно-адміністративний апарат вдався до насильницької експропріації продуктів і господарського інвентарю у заможних хазяїв - так званих куркулів. Розкуркулення і виселення до північних регіонів Росії тих, хто не йшов у колгоспи, мало придушити опір українських хліборобів.

Сумнозвісна постанова від 7 серпня 1932 року "Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперацій та про зміцнення громадської власності" урізноманітнила перелік тогочасних репресивних звинувачень – "розкрадання майна колгоспів", "саботаж та зрив хлібозаготівель". Восени загони "надзвичайної заготівельної комісії", очолюваної головою РНК В'ячеславом Молотовим, вилучили майже всі запаси хліба на селі. Вибухнув голод.

Факти. 1932 рік. Чекістські органи у цей час втілювали у життя більшовицькі директиви про "вилучення надлишків хліба". Проте серед співробітників не всі фанатично виконували вка-

зівки Москви. Приміром, для порайонної розкладки хлібозаготівельних планів вимагалися дані про посівні площі та врожайність. Відповідний звіт підписували перші особи керівної районної ланки, а саме: секретар райпарткому, голова райвиконкому, голова районної контрольної комісії, начальник укрземвідділу, контролював начальник райвідділу ГПУ. Така своєрідна порука мала перешкодити заниженню даних. І все ж працівники у селах мали мужність візувати занижені й фальсифіковані звіти, щоб послабити тягар так званої продрозкладки. Так, після перевірки з центру районних відомостей хлібозаготівлі було покарано керівників партійних та держбезпеківських апаратів у Білоцерківському, Бишівському, Радомишельському, Мокрокалигірському та інших районах Київщини.

1933 рік. Селянські сім'ї масово вимирали від голоду. Намагаючись врятувати своїх дітей, хлібороби везли їх до міст, залишаючи малечу в лікарнях, державних установах чи просто серед вулиці. У містах та селах Київщини було розгорнуто мережу харчувальних пунктів, дитячих притулків, сирітських будинків. Працівники Київського облвідділу ГПУ в міру сил і не дуже афішуючи (все ж йшлося про "куркульських дітей") надавали допомогу голодним: передавали до дитячих будинків гроші, харчові пайки, одяг, взуття. Було встановлено чекістську опіку над вихованцями дитячих притулків у Пущі-Водиці та Боярці. Значну допомогу голодним малюкам надав особовий склад Кагарлицького та Білоцерківського підрозділів ГПУ, взявши шефство над місцевими дитбудинками.

Постановою ЦВК СРСР від 10 липня 1934 року створено загальносоюзний НКВД. До його складу входять: ОГПУ, яке почало називатись Головним управлінням державної безпеки, робітничо-селянська міліція, війська прикордонної та внутрішньої охорони, виправно-трудові табори. З цього часу управління перейменовується в УНКВД Київської області.

Як відомо, убивство в Ленінграді місцевого партійного керівника Сергія Кірова (1 грудня 1934 року) стало приводом для розгортання надзвичайних сталінських політичних репресій проти міфічних "ворогів народу" й "іноземних шпигунів". При цьому відповідальність за безпідставний масовий терор перекладалася на чекістів, які мали неухильно виконувати "рознарядки" та "ліміти" з арештів. Тоді ж, з 1934 року, в системі НКВД почали діяти особливі наради, так звані "трійки" – яким надавалося право позасудового розгляду справ щодо державних злочинів без дотримання правових норм. Радянське суспільство поринуло у прірву страху. Заарештованих нещадно катували, вибиваючи з них абсурдні свідчення проти себе та інших.

Факти. 1937 рік. Співробітник УНКВД Київської області М. Бабасьов надіслав листа керівникові держави й більшовицької партії Йосипу Сталіну, в якому висловив протест проти масових репресій у Києві. А оперупов-

новажений Г. Левицький після неодноразових звернень до керівництва УНКВД про порушення соціалістичної законності при фабрикуванні справ "ворогів народу" вдався до спроби публічного самогубства. Як наслідок, ці чекісти та їхні найближчі товариші Ф.Корнелишин, С.Чужан, М.Таубе, К.Можейко, І.Сергачов, Л.Гуров, Л.Ковбасенко, І.Дінабург, Е.Заліт були репресовані – розстріляні або ув'язнені в концтаборах як учасники "контрреволюційної змови в органах НКВД" та "іноземні шпигуни".

Масовий терор, розгорнутий в СРСР, не обминув і тих, чиїми руками він здійснювався. Після призначення наркомом внутрішніх справ Миколи Єжова репресії розпочалися й у відомстві НКВД.

Цікава деталь. На лютнево-березневому (1937 р.) Пленумі ЦК ВКП(б) тогочасний нарком внутрішніх справ СРСР Микола Єжов визнав, що чекісти займались фальсифікацією, фабрикацією справ: "Я повинен прямо сказати, що існувала така практика: перш ніж протокол давати на підпис обвинуваченому, його спочатку продивлявся слідчий, потім передавав начальству вище, а важливі протоколи доходили навіть до наркома. Нарком вносив вказівки, казав, що потрібно записувати так, а не так, а потім протокол давали підписувати обвинуваченому". У резолюції, що її ухвалив Пленум по доповіді М.Єжова, було поставлено завдання "чистити" і систематично зміцнювати органи НКВД "найкращими перевіреними кадрами партійних працівників"[2]. Масштаби "чистки", проведеної в органах держбезпеки, великі. Загальна кількість репресованих становить від 20 до 22 тисяч осіб.

Факт. 1938 – 1939 роки. За фальсифікації справ "ворогів народу" розстріляно колишніх керівників підрозділів УНКВД Київської області – Троїцького, Марченка, Коркунова, Козаченка, Сагалаєва. У північні табори відправлено Долгушева (начальник управління), Павличева, Камраза та інших. До 1941 року майже весь особовий склад УНКВД було оновлено.

У тридцяті роки, крім "боротьби з ворогами народу", чекісти Київщини проводили активну контррозідувальну роботу – в першу чергу проти спецслужб фашистської Німеччини.

Факт. 14 травня 1938 року ліквідовано Генеральне консульство Німеччини в Києві, його працівників оголошено небажаними особами й видворено з країни. Співробітниками Управління НКВД О.Черних, І.Бітнєвським, Л.Ворновицьким зібрані неспростовні докази шпигунської діяльності гітлерівських дипломатів.

З початком Великої Вітчизняної війни працівники УНКГБ Київської області[3] брали участь у створені партизанських і підпільних груп, а також у формуванні винищувальних загонів, які боролися з фашистськими диверсантами та парашутними десантами. Так, у липні – вересні 1941 року на базі київського райвідділення НКГБ–НКВД (начальник – лейтенант І.А. Котляренко) було створено і направлено у ворожий тил на Обухівському,

2. Матеріали лютнево-березневого Пленуму ЦК ВКП(б) 1937 року. – Вопросы истории. – 1994. – №2. – С.16, 21.
3. Політбюро ЦК ВКП(б) 3.02.1941 р. ухвалило постанову про розділення НКВД на два наркомати – внутрішніх справ і державної безпеки. 20 липня цього ж року згідно з указом Президії Верховної Ради СРСР НКВД і НКГБ знову були об'єднані в НКВД СРСР на чолі з Л.П. Берією.

Димерському і Коростенському напрямках 43 диверсійні і партизанські групи.

Коли бойові дії розпочалися на території Київської області, були створені три партизанські полки, 4-й батальйон особливого призначення НКВД. Ці підрозділи формувалися із чекістів, прикордонників, спортсменів товариства "Динамо".

Фасад колишнього особняка В.Я. Демченка на вулиці П. Орлика, 3 (Єлисаветинська, 10). Сучасний вигляд. У перші роки радянської влади тут розміщувалася Київська повітова ЧК.

З 11 липня по 19 вересня тривала героїчна оборона Києва, підрозділи столичного управління у складі зведеного полку НКВД вели кровопролитні бої поблизу Ірпеня, Баришівки, Переяслава, Яготина.

У запеклих боях на полях Київщини загинули начальник столичного УНКВД, капітан держбезпеки М.Череватенко, обидва його заступники – старші лейтенанти держбезпеки С.Кисельов, Л.Волошин, ще 22 керівники підрозділів центрального апарату управління, начальники Уманського, Жашківського, Канівського, Корсунського, Смілянського, Тальнівського, Таращанського, Фастівського та Чорнобильського районних відділень. Загалом 167 співробітників Київського УНКВД і його місцевих органів віддали своє життя в боротьбі з гітлерівським фашизмом.

Факт. 1941 рік. За кілька місяців оборони Києва виявлено сотні ворожих сигнальників та лазутчиків, засланих розвідкою вермахту на військові й промислові об'єкти столиці, в місця скупчення бойових частин і техніки. Тільки в Переяславському районі в червні – серпні спільно з бійцями винищувальних батальйонів затримано 20 німецьких диверсантів.

21 вересня 1941 року під селом Харківці Переяславського району прийняв свій останній бій зведений полк НКВД: співробітники Центрального апарату Наркомату внутрішніх справ, Київського та Чернігівського облуправлінь, 4-й батальйон особливого призначення, а також чекісти із західних областей, які опинилися в столиці, відступаючи з військами. Прикриваючи відхід оборонців Києва, вони впродовж дня стримували наступ однієї з передових частин 6-ї німецької армії фельдмаршала Рейхенау. 226 бійців полку навіки залишились лежати у переяславській землі.

Перемоги радянської зброї у районі Сталінграда та на Курській дузі змінили хід війни. Розпочався наступ Червоної армії. Шостого листопада 1943 року війська 1-го Українського фронту звільнили Київ.

З авангардом армійських частин до столиці увійшла й передова група УНКГБ[4] Київської області, очолювана полковником Г. Романишиним. Оперативники тоді змогли

4. У квітні 1943 року органи держбезпеки Указом Президії Верховної Ради СРСР виокремлювались зі складу НКВД у самостійний Наркомат державної безпеки (НКГБ).
З 1946 по 1953 роки – Міністерство державної безпеки (МГБ).

Будинок УКГБ УРСР у місті Києві і Київській області з 1985 по 1991 рік.

захопити значну частину архівів та інші німецькі документи.

Чекісти зосередилися на викритті ворожої агентури, колишніх карателів та поліцаїв, які співпрацювали з німецькою військовою адміністрацією, а також на боротьбі з бандитизмом. Під час операцій із ліквідації банд озброєних дезертирів та колишніх поліцаїв у 1944 – 1953 роках загинули або дістали поранення десятки співробітників управління.

Зрештою, розшук військових злочинців – учасників німецько-фашистських звірств під час Великої Вітчизняної війни – займав особливе місце в роботі київських органів безпеки впродовж не одного десятиріччя.

Факт. Протягом 1943 – 1945 років оперативники УНКГБ знешкодили на території області 9 розвідувальних і контррозвідувальних резидентур спецслужб гітлерівців. Викрили 373 агенти, які в часи окупації працювали на жандармерію, поліцію, гестапо та військову розвідку. Розшукали й заарештували 68 катів, які були учасниками фашистських каральних операцій проти мирного населення.

У 1965 році співробітники УКГБ викрили і притягли до кримінальної відповідальності учасників масових розстрілів на Київщині Дмитренка та Михайлюка.

Не уник покарання заарештований 1971 року викладач одного з київських технікумів Муравйов – у роки війни командир поліцейського батальйону, який на Смоленщині та поблизу Могильова спалив живцем не одну сотню мирних жителів.

У 1985 році оперативники Броварського міськвідділу КГБ розшукали і затримали Григорія Васюру – командира фашистської каральної роти, яка брала участь у спаленні білоруського села Хатинь.

Після смерті Й.Сталіна (березень 1953) його наступники вже не відчували потреби в карально-репресивній структурі на кшталт всевладного довоєнного НКВД. Указом Президії Верховної Ради СРСР 13 березня

1954 року був створений Комітет державної безпеки при Раді Міністрів СРСР (КГБ). Комітет зосереджував свою діяльність на розвідці та контррозвідці. За цих умов для чекістів Київщини найбільш характерним напрямом роботи стало викриття агентів іноземних розвідок, які виявляли інтерес до оборонних промислових підприємств із засекреченою продукцією. Київське управління проводило велику роботу із забезпечення збереження держтаємниць.

Факт. У липні 1961 року викрито і заарештовано агента іноземної розвідки М.Мяккінена (псевдо "Вілл"), який під виглядом автотуриста проводив збір розвідувальної інформації.

Того ж року припинено шпигунську діяльність подружжя Вернер.

У липні 1981-го військовий трибунал Київського військового округу засудив на тривалий строк позбавлення волі інженера одного зі столичних режимних підприємств Пушкаря. Торговця секретами контррозвідники затримали на гарячому.

Офіцерів столичного УКГБ залучали й до роботи за кордоном по лініях розвідки й контррозвідки. У "відрядженні" в Афганістані побувало 30 осіб. Вони брали участь у контррозвідувальних операціях у складі частин 40-ї армії, наданні консультаційної допомоги органам держбезпеки народно-демократичної республіки, в організації урядового зв'язку тощо.

Окремий розділ в історії управління – участь співробітників у ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС. Офіцери Прип'ятського міського відділу УКГБ УРСР по місту Києву та Київській області, а також оперативно-слідча група зі столиці серед перших опинилися біля аварійного реактора.

У суворих радіаційних умовах оперативники встановлювали причини, що призвели до трагедії, забезпечували перебування у зоні катастрофи високих урядовців та партійних функціонерів.

Загалом "хрещення атомом" пройшли 306 співробітників УКГБ. Життя 21 учасника ліквідації наслідків катастрофи обірвалося передчасно...

Факт. 1986 рік. Виконуючи спецзавдання в районі 4-го блоку АЕС, дістав високу дозу опромінення капітан Ю.В.Решетніков. Врятувати офіцера медики не змогли.

Рятуючи життя товаришів, загинув водій райвідділу старший сержант В.М. Гребіниченко.

Знаковою для працівників КГБ в останні роки його існування була участь у реабілітаційній роботі та поновленні прав незаконно репресованих осіб у 30 – 40-ві й на початку 50-х років. Співробітники управління повернули чесне ім'я майже 10 тисячам репресованих громадян.

Проголошення незалежності України ознаменувало новий етап у її історії. Постановою Верховної Ради України від 20 вересня 1991 року КГБ УРСР було ліквідовано. Почалась нова доба – доба спеціальної служби незалежної держави.

Олег ШЕВЧЕНКО,
полковник у відставці.

З ІСТОРІЇ БУДИНКУ НА ВУЛ. РОЗИ ЛЮКСЕМБУРГ (ЛИПСЬКІЙ), 16

Особняк споруджено у 1912 році за проектом архітектора П.І.Голландського на замовлення графині Н.Ф.Уварової, доньки відомого цукрозаводчика та мецената Ф.А.Терещенка. У 1916 році будівлю було продано власникові прибуткових будинків М.Попову.

За часів громадянської війни будинок реквізувала німецька окупаційна влада для командувача німецьких збройних сил в Україні Г. фон Ейхгорна. У цьому ж будинку його й відспівували після загибелі в липні 1918 року.

Під час Першої світової війни в будинку деякий час проживали члени російської імператорської родини: великий князь Олександр Михайлович і велика княгиня Ксенія Олександрівна - донька імператора Олександра III і сестра останнього російського самодержця Миколи II.

Графиня Н.Ф. Уварова та її чоловік С.С. Уваров.

Великий князь Олександр Михайлович.

Велика княгиня Ксенія Олександрівна.

Фельдмаршал Герман фон Ейхгорн.

П.П. Скоропадський, колишній генерал царської армії, у 1918 році – Гетьман України. Неодноразово відвідував особняк на вул. Катеринінській, 16. Останній візит – на похорон убитого Ейхгорна, 30 липня 1918 року.

Парковий фасад особняка Уварової.

Розділ І

КИЇВСЬКА ГУБЧЕКА

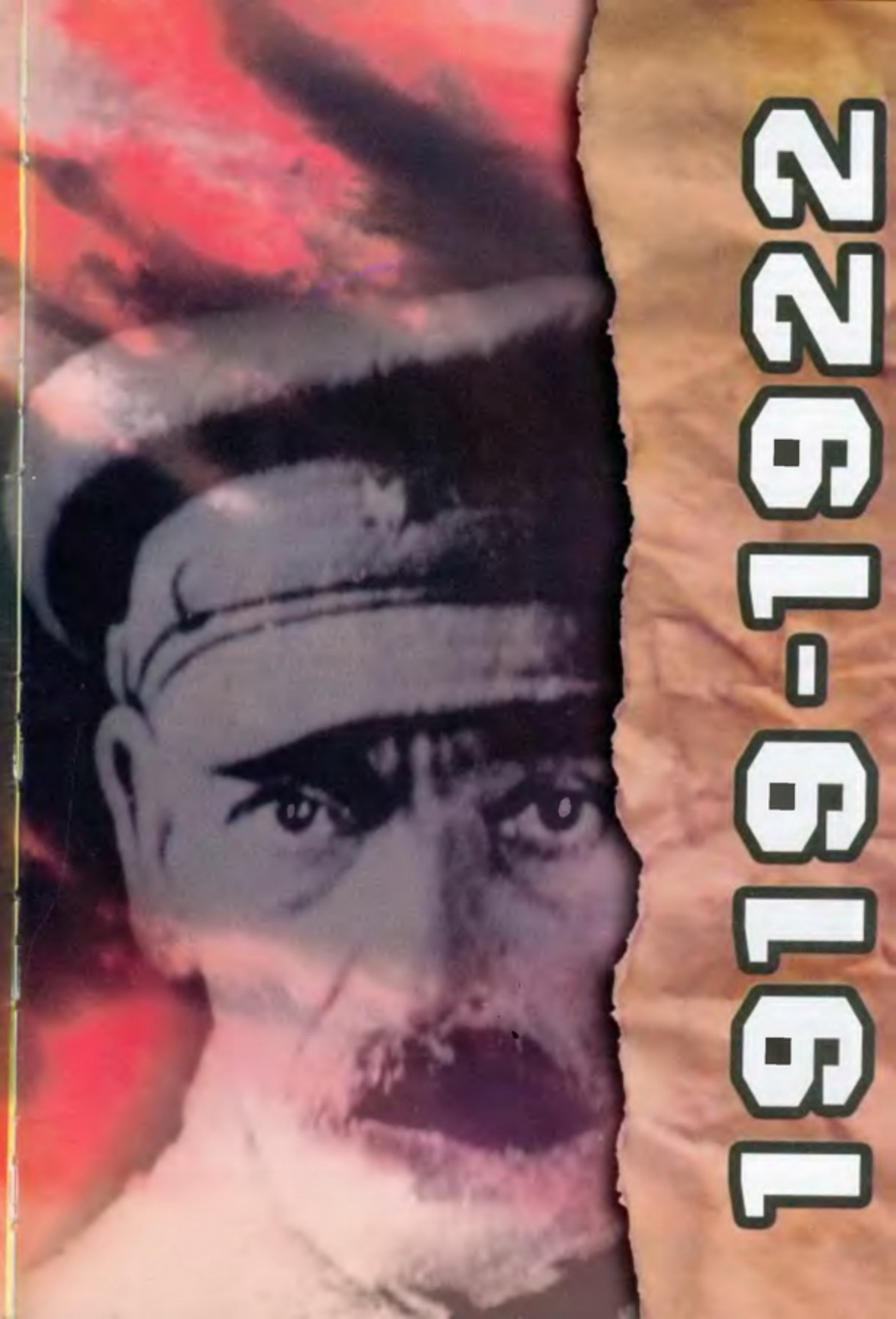
1919-1922

ВИНИКНЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ГУБЧЕКА

... На засіданні підпільного обласного комітету КП(б)У були присутні О.Бубнов, С. Косіор, О. Ластовський, Ю.Коцюбинський, Іван Волков, Петро Дехтяренко і два німецьких спартаківці: Фішер і другий, прізвище якого не пам`ятаю. Бубнов сповіщає про те, що по дорозі на Слободку знайдено групу розстріляних робітників зі зв`язаними електричним дротом руками. Декілька трупів знайдено на Димиївці. На Набережно-Лутовій - двоє розстріляних. На Підвальній - декілька зарубаних холодною зброєю і серед них Микола Кравченко - начальник нашого підпільного штабу. Захоплені на Ярославській вулиці дванадцять товаришів. Серед них половина безпартійних, вони доставлені до Царського саду і переколоті багнетами. На Володимирській гірці розстріляно 5 чоловік; серед них комуністи Данило Самусь і Микола Врублевський. Бубнов закінчив читати, встановилась гнітюча тиша. Піднімається робітник-скорняк І. Волков... Його промова зводиться до того, що далі так не можна, що потрібно вжити заходів до закінчення цієї кривавої оргії. Волков запропонував організувати бойовий загін із 10 - 15 найбільш відважних товаришів із завданням - розстріляти на вулицях декілька офіцерів корпусу "Січових стрільців", а то й кого-небудь із членів Директорії. Це, каже Волков, внесе смуту у ворожі ряди і послабить терор. Свою думку Волков намагається підкріпити вимогами робітників Союзу скорняків. Але ця пропозиція відкидається... Комітет вирішив, що організація не стане на шлях індивідуального терору...

Але ось піднімається революційна хвиля...

Похитнулись січовики - опора Директорії, і, в кінці кінців, почалась втеча січовиків, а міська Дума посилає делегацію на лівий берег Дніпра для зустрічі червоних Радянських військ. Почалась кваплива праця по організації радянського і партійного апарату... Згадали, що потрібно створити орган, який би стояв на сторожі інтересів революції... На засіданні виконкому прийнято рішення про організацію Надзвичайної комісії по боротьбі з контр-революцією... Крім Волкова в колегію ввійшли: О.Ластовський, Я.Шварцман - комуністи, Левко Ковальов і Володимир Яковлєв (боротьбисти). Таким чином в колегії були представлені дві партії...

Пізніше виконком реорганізував колегію. Її новий склад: Сорін, Цвібак, Гореншгейн, Савчук, Яковлєв і Дехтяренко. Поки йшла реорганізація колегії - апарат був бездіяльним. В той же час контр-революція почала активну роботу з метою завадити організації ЧК. З цією метою контр-революціонери вступили добровольцями до загонів Червоної гвардії і до регулярних червоних частин, намагаючись направити їх на "чрезви-

Українська Сірожупанна дивізія.

чайку", з тим, щоб розгромити її. "ЧК" заарештовує червоноармійців, матросів і тримає їх у підвалах" – говорять контр-революціонери. Скоро для них з`явився зручний випадок приступити до здійснення свого замислу. Заарештований співробітниками ЧК штабс-капітан Уточкін намагався втекти, але недалеко від приміщення ЧК (Підвальна вул., будинок барона Шилінга) був убитий охороною. Контр-революціонери скористалися цим і розповсюдили слух, начебто "чекою розстріляно безвинного червоноармійця". Біля приміщення ЧК почали збиратися групи матросів та червоноармійців, які схвильовано обговорювали цей випадок. Наші пояснення про те, що це контр-революціонер і вказівки на сліди від знятих офіцерських погонів – не діяли. Ворожі сили встигли підняти п`ятий "Чортів Кінний імені Троцького" полк і двинули його на ЧК... Намагання увірватися до приміщення ЧК було припинено співробітниками, які стали із бомбами і револьверами у вестибюлі і погрожували смертю кожному, хто насмілиться переступити поріг...

Почались переговори. Ми скористалися цим і виставили на балкон одного члена колегії, відкрили мітинг. В той же час сповістили по телефону начальника гарнізону... І от з боку Золотоворотського саду з`явились курсанти військової школи з гвинтівками, і як з-під землі з`явилась колоритна постать начальника гарнізону тов. Бєленкевича.

– Скласти зброю! – віддав команду Бєленкевич. Все це трапилось так несподівано, що більшість миттю виконали команду. Полк було розформовано, а контр-революціонери, що приєдналися до нього – розстріляні.

На другий день постало питання про необхідність переводу ЧК у більш надійний район, де можна було б попередити раптовий напад на неї. Таким місцем була вибрана колишня резиденція гетьмана на Інститутській, 40. З переходом до нового приміщення колегія ЧК була знову реорганізована: пішов із посади голови Сорін, а головою було призначено Дехтяренка. Намагання контр-революціонерів повторити наступ на губчека не вдалось, 9 Радянський полк було роззброєно напередодні виступу проти ЧК.

В цей час із Харкова до Києва переїхала Всеукраїнська ЧК на чолі з тов. Лацісом... Всеукраїнський Виконавчий комітет оголосив Червоний терор і після так званого Куренівського повстання, у якому брали участь під керівництвом монархістів праві есери і укапісти - місто було очищене від контр-революційної нечисті. Гірше було становище на селі. Там проти Рад виступив куркуль. Як гриби після дощу стали виникати банди, а до осені 1919 року діяльність бандита Зеленого та зрада отамана Григор`єва полегшили Денікіну захоплення Києва...

П. Дехтяренко,
"Киевский пролетврий"
12 грудня 1927 року.

Радянські війська на чолі з Миколою Щорсом вступають до Києва. 5 лютого 1919 року.

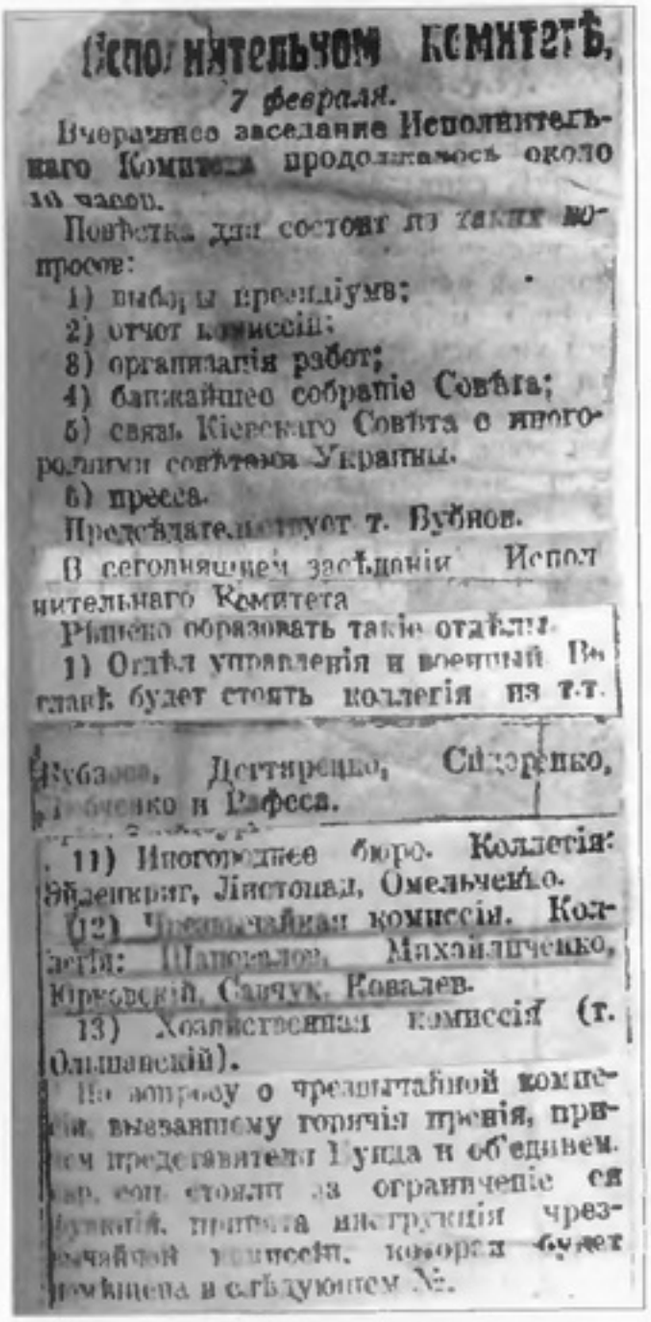

Исполнительномъ Комитетѣ,
7 февраля.
Вчерашнее заседание Исполнитель-
наго Комитета продолжалось около
10 часов.
Повѣстка дня состоит из такихъ во-
просовъ:
1) выборы президіума;
2) отчет комиссій;
3) организація работ;
4) ближайшее собраніе Совѣта;
5) связь Кіевскаго Совѣта с иного-
родними совѣтами Украины.
6) пресса.
Председательствуетъ т. Бубновъ.
В сегодняшнем засѣданіи Испол
нительнаго Комитета
Рѣшено образовать такіе отдѣлы:
1) Отдѣл управленія и военный. Во
главѣ будет стоять коллегія из т.т.
Бубнова, Дегтяренко, Сидоренко,
Любченко и Рафеса.
11) Иногороднее бюро. Коллегія:
Эйленкригъ, Листопадъ, Омельченко.
12) Чрезвычайная комиссія. Кол-
легія: Шаповаловъ, Михайличенко,
Юрковскій, Савчукъ, Ковалевъ.
13) Хозяйственная комиссія (т.
Ольшанскій).
По вопросу о чрезвычайной комис-
сіи, вызвавшему горячія пренія, при-
чем представители Бунда и объедин.
евр. соц. стояли за ограниченіе ея
функцій, принята инструкція чрез-
вычайной комиссіи, которая будет
помѣщена в слѣдующем №.

ГАЛЕРЕЯ АРХІВ

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ, 7 ФЕВРАЛЯ

Вчерашнее заседание Исполнительного Комитета продолжалось около 10 часов.

Повестка дня состоит из таких вопросов:
1) выборы президиума;
2) отчет комиссий;
3) организация работ;
4) ближайшее собрание Совета;
5) связь Киевского Совета с иногородними советами Украины;
6) пресса.

Председательствует т. Бубнов. ..
..В сегодняшнем заседании Исполнительного Комитета..
.. Решено образовать такие отделы.
1) Отдел управления и военный. Во главе будет стоять коллегия из т.т.Бубнова, Дегтяренко, Сидоренко, Любченко и Рафеса. ..
11) Иногороднее бюро. Коллегия: Эйленкриг, Листопад, Омельченко.
12) Чрезвычайная комиссия. Коллегия: Шаповалов, Михайличенко, Юрковскій, Савчук, Ковалев.
13) Хозяйственная комиссия (т. Ольшанскій)..

.. По вопросу о чрезвычайной комиссии, вызвавшему горячие прения, причем представители Бунда и объединен. евр. соц. стояли за ограничение ее функций, принята инструкция чрезвычайной комиссии, которая будет помещена в следующем №.

"Киевский коммунист", 7 лютого 1919 року.

Гнат Васильович Михайличенко (1892 - 1919) - член колегії КГЧК першого складу в лютому - квітні 1919 року.

Український радянський письменник, учасник громадянської війни на Україні. У 1915 році за революційну діяльність засуджений на 6 років каторги і довічне поселення у Сибіру.
У 1917 році повернувся в Україну. Перебував у керівництві партії есерів, а потім боротьбистів.
У травні - червні 1919 року - нарком освіти України. За денікінщини - у підпіллі. 21 листопада 1919 року разом з письменником В. Чумаком заарештований у Києві денікінською контррозвідкою і розстріляний.
Автор оповідань "Погроза невідомого", "Тюрма", "Історія одного замаху", "Старчиха", "Весною", ліричних віршів.

Левко Борисович Ковальов (1894 - 1937) - член колегії Київської губЧК першого складу.
До 1920 року - член ЦК партії боротьбистів.
У 1921 році - заступник наркома закордонних справ України.
Згодом працював у Харківському фізико-хімічному інституті ім. Карпова.
27 березня 1935 року заарештований разом з Кулішем, Еліком, Підмогильним, Плужником та іншими. Розстріляний у 1937 році.
У 1957 році реабілітований посмертно.

Співробітники Київської губчека. 1919 рік.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

СПОГАДИ ПРО КИЇВСЬКУ ЧК

Утворення Київської ЧК сталося далеко пізніше від дати організації ВЧК, що нині її десятиріччя святкуємо, а саме 6 лютого року 1919, коли узяло радянське військо Київ, що здавна являв кубло чорних сил, натоді був за суцільне контр-революційне море з різними відтінками та зафарбленням, що полишалося тут після відходу Петлюри. За таких обставин Київська ЧК розпочала свою революційну роботу, являючи діяльний штаб армії - все перебувало на бівуаку, всі жили бойовим життям.

На чолі поставлено товаришів, загартованих підпіллям - Ластовського (помер року 1920), Шаповалова, Шварцмана (загинув за денікінщини), Дехтяренка. До лав Київської ЧК вливаються робітники, що під час переходу влади були в охороні міста. Роботу будують інстинктово, чуттям...

...Етап, що його пройдено, дає немало славних сторінок у справі боротьби проти саботажу, спекуляції, контр-революції, бандитизму, урядових злочинів, шпигунства тощо.

У самому місті контр-революційним силам не пощастило звити собі гнізда. Їх скрізь було бито, на багатьох тільки-но дві літери "ЧК" наводили жах. Але ось стара офіцерня не знаходить собі місця і вишукує різні заходи, скеровані проти радвлади. У місті для цього грунту не було й вона перекидає свою ганебну діяльність в околиці Києва - по селах, ведучи там агітацію серед невідомої частини селянства. Незабаром виявився і наслідок їхньої роботи. Знайшовся якийсь полковник, що мав ім'я "Рижий", організував банду й рушив з нею на Київ з сіл Старі та Нові Петрівці, Горенка. У місті війська не було, воно було на фронті. І ось банда "Рижого" 10 квітня захопила Куренівку, просуваючись до Горішнього Валу та Житнього базару.

Немов електричний тік, передалося нам це повідомлення. Відразу розташовано було співробітників по вартах. В один момент всі взялися до зброї і рушили проти банди. Сильним енергічним ударом спинили її і на кінець дня одкинули за Куренівку. Не обійшлося і без жертв. Переслідуючи банду, натрапили на пограбовані єврейські будинки, на замордовані родини. З боку ЧК смертельно поранено тов. Ейленкріга, важко поранено тов. Гребеня... Банда переважно складалася з контр-революційного офіцерства. Важко уявити, що наробила б ця банда, прорвавшися до центру міста, бо перші свої кроки вона облила кров'ю безвинних жертов. Органи ЧК і тут були на своєму місці за незвичайних для них бойових обставин.

Але ось на Дону виростає білогвардійське кубло й під прапором "єдиної неділимої" знову просувається до Києва. Вороги радвлади починають пускати провокаційні чутки, загрожуючи розправитися з тими, хто співчуває радвладі. Треба було з корінням вирвати ці чутки і наслідками цього завдання була постанова оголосити червоний терор. Комісія, що проводила червоний терор - т.т. Вашкевич та Рубінштейн, насамперед звернула увагу на національну групу колишніх членів "двоголового орла". Головніших "батьків" орла було розстріляно.

Тимчасом навколо Києва вороже кільце чим-раз ставало вужче. Місто оголосили за район фортеці. Київську ЧК перетворюють на Гор.ЧК, при ВУЧК. Частина робітників переходить до ВУЧК. Чекісти далі виявляють та ліквідують контр-революційні елементи, звільняючи атмосферу для бойової діяльності Червоної армії. Ворог близько. Червона армія переходить до тактики відступу, Київ доводиться віддати. Починається важка доба евакуації. Готові до евакуації архіви та інше майно вантажать на баржі і відсилають до Гомеля, а звідти до Москви. Родини співробітників, що не побажали лишитися, на терені панування денікінщини теж від'їздять пароплавами до Гомеля.

Лишається кріпкий, боєспроможний кулак, готовий до потрібних оперативних заходів та охорони революційного порядку. 31 серпня місто звільнено, повний спокій збережено до останньої хвилини. Робітники ЧК шикуються в бойову колону й залишають Київ останні, пробиваючи боями шлях на Остер.

Панування денікінців у Києві було недовге - з вересня до грудня. У грудні Київ знову бере радянське військо, внаслідок жорстоких боїв.

Знову організовано Київську ЧК, у приміщені колишньої ВУЧК - на вулиці Рози Люксембург. З Волині приїздить ціла низка колишніх київських робітників на чолі з тов. Балицьким.

Тепер до роботи братися легше - є організаційні форми, практика, старі робітники. А праці багато. І насамперед треба звільнити повітря від провокаторів, що були примазалися, а на ділі допомагали будувати армію Денікіна. Таких знайшлося багато. Далі взялися до виявлення чорносотенного елементу, що денікінській контр-розвідці видавав прихильників радвлади.

Апарат Київської ЧК наприкінці 1919 року було вже цілком сконструйовано й тоді починається планова, заглиблена робота щодо звільнення Київщини від к.-р. елементу та людців, що повставали проти завойовань Жовтня. Так кінчається славна діяльність Київської ЧК за рік 1919.

Р. 1919 в українських умовах - рік найтяжчий для революції. Напруження в роботі сягало крайніх меж...

С. Западний
"Пролетарська правда",
18 грудня 1927 року.

Отъ Исполнительнаго Комитета Кіевскаго
Совѣта Рабочихъ Депутатовъ

Исполнительный Комитетъ Кіевскаго Совѣта Рабочихъ Депутатовъ симъ оповѣщаетъ населеніе гор.Кіева, что свободное движеніе по улицамъ разрѣшается съ 7 сего февраля до 10 часовъ вечера.

Борьба съ преступнымъ элементомъ не даетъ возможности отмѣнить совершенно все ограниченія, но въ самомъ скоромъ времени срокъ движенія будетъ продленъ.

Исполнительный Комитетъ

"Голос революції" (вечірній випуск), 7 лютого 1919 року.

Перепустка Л.Б. Ковальова для входу до приміщення КГЧК.

ПРИКАЗЫ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ КОМИССИИ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ

6. ЧК сим объявляет, что прием просителей производится ежедневно от 10 ч. утра до 12 ч. дня.

7. КЧК. если доводит до сведения, что всякие обыски, аресты, реквизиции, выемки производятся только по ордерам ЧК. Лица, виновные в неисполнении сего, будут предаваться В.Р. Трибуналу.

Ордер действителен за подписью председателя и секретаря.

8. КЧК приказывает совладельцам клуба Кавказского общего собрания в течении трех дней со дня опубликования сего явиться в советскую комендатуру. Все не явившиеся будут объявлены вне закона.

9. Всякие доносы анонимного характера приниматься во внимание не будут. Всякое донесение должно быть подписано с указанием точного адреса заявителя

10. КЧК предписывает нижеследующим лицам, обвиняемым в убийстве Адамчика: Брабецкий, Кривошеин, Глазунов, Городецкий, Аксютин, Биочинский, Штинько, Дофман, Хаим Давыдович Элькинд, Иосиф Маркович Магазинер, явиться в течении сорока восьми часов в помещение ЧК (Подвальная, 10). Не явившись в течении указанного времени будут объявлены вне закона и при поимке будут расстреляны на месте.

"Киевский коммунист", 12 лютого 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

БЕСЕДА С ПРЕДСЕДАТЕЛЕМ ЧК ШАПОВАЛОВЫМ

Наш сотрудник был принят председателем ЧК, который в беседе с ним сообщил ему следующее: "Трудно сейчас говорить о ближайших наших перспективах и о намеченных нами для проведения в жизнь мероприятиях по борьбе с контр-революцией и саботажем.

Сейчас мы только начинаем свою деятельность. ЧК в своем большинстве состоит из рабочих, далеко не опытных и, естественно, что больше всего желательно в настоящий момент привлечение к работе в комиссии людей опытных и имеющих достаточный стаж в этой области.

• РАЙОННАЯ ЧРЕЗВЫЧАЙКА

ЧК в настоящее время занята разрешением вопроса об организации в ближайшее дни районных чрезвычаек.

• СУДЬБА АРЕСТОВАННЫХ

Арестованные делятся на две категории: арестованные по обвинению в контр-революционной и вредной пролетариату деятельности и арестованные в качестве заложников.

По отношению к первым борьба будет самая решительная и беспощадная. Мы не остановимся ни перед какими мерами, чтобы покорить явных врагов революции и народа.

Что же касается заложников, то они все находятся в ЧК. Необходимость взятия заложников была вызвана тем, что значительная часть местной буржуазии, уклоняясь от взносов причитаемого с них обложения, скрылась, хотя многие из них находятся в городе. Об этом, конечно знают их родственники, которым известно их местопребывание. Мы, в данном случае, церемониться не будем. Имущество уклонившихся будет немедленно конфисковано, причем найденное у них золото и серебро будет секвестрировано. С целью выуживания из кармана буржуазии причитаемого с них обложения мы не остановимся и пред арестом их родственников, находящихся в Киеве.

• БУДУТ ЛИ ПРИМЕНЕНЫ К ЗАЛОЖНИКАМ РАССТРЕЛЫ?

О, нет. Это безусловный вздор. Заложники находятся у нас и расстреляны не будут. Расстрелы будут применены только по отношению к контр-революционерам и врагам народа, которые явно уличены и вина их доказана. Взятые же заложники в последнем не обвиняются, говорить о применении к ним расстрелов смешно.

• ОСВОБОЖДЕНИЕ ЗАЛОЖНИКОВ

Арестованные заложники будут освобождены только тогда, когда лица, из-за которых они были взяты заложниками, внесут причитаемую с них сумму или если последует постановление комиссии по обложению об их освобождении.

• БОРЬБА С КОНТР-РЕВОЛЮЦИЕЙ

ЧК, как только приступила к своей деятельности, выделила из своего состава специальный отдел, который непосредственно ведет борьбу с контр-революцией. Результаты этого отдела уже очевидны. В нашем распоряжении в настоящее время находится ряд видных контр-революционных деятелей, изолированных этим отделом. Расстреляны до настоящего дня только двое из всех арестованных контр-революционеров, виновность которых документально доказана. По отношению к остальным пока еще никаких мер не принято, так как они в данное время служат для нас руководящей нитью в раскрытии той большой контр-революционной организации, которую мы собираемся в ближайшее время вывести на чистую воду.

• БОРЬБА С УГОЛОВНЫМИ ЭЛЕМЕНТАМИ

В целях борьбы с уголовными преступниками и скорейшего их изолирования ЧК восстановила уголовно-розыскное отделение, к работе которого привлечен весь старый штат. Этот отдел будет реорганизован на новых началах, и в его руках будет находиться вся инициатива по борьбе с уголовными преступниками. Дела крупных уголовных преступников будут разрешаться в ЧК, мелкие преступления будут переданы на рассмотрение революционного трибунала, который будет выносить те или иные постановления по этим делам.

• САМОЧИННЫЕ ОБЫСКИ

Вас, конечно, интересует вопрос о том, когда прекратятся самочинные обыски и аресты. Это очень больной и серьезный вопрос.

Несмотря на то, что мы неоднократно оповещали о незаконности и недопустимости всяких обысков, помимо предписанных ЧК, мы неоднократно сталкивались с фактами нарушений наших приказов. Все эти обыски и аресты были результатом превышения власти отдельными воинскими частями и их начальниками.

В настоящее время между ЧК и высшими военными властями уже достигнуто соглашение по этому вопросу и всякие самочинные действия в этом вопросе, помимо ЧК, будут беспощадным образом наказываться.

• СТРЕЛЬБА НА ФУНДУКЛЕЕВСКОЙ УЛИЦЕ

Что касается стрельбы, которая раздавалась в ночь на вчерашнее число по Фундуклеевской улице, то это оказалось недоразумением, стоившем жизни одному из шоферов ЧК.

Другой шофер, виновник этого происшествия, арестован и будет строго наказан".

"Вперед", 19 лютого 1919 року.

ОБЛАВА И РАССТРЕЛ 8 ГРАБИТЕЛЕЙ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

21.02 милицией была проведена облава на преступный элемент на Байковой горе. Были задержаны известные грабители: Зотов, Мациев, Фролов, Ситин, Миткевич, Дарлашенко, Модин. Вся эта шайка, во главе которой стоял Михайлов, организовала свой штаб ЧК и по подложным удостоверениям стала проводить расстрелы и грабежи. Последний налет был совершен ими на парикмахерскую Е. Зотовой на Байковой горе и на кафе-ресторан по Полицейской улице, где грабителями были взяты деньги и вещи.

Задержанные Зотов, Мациев, Фролов, Модин и Дарлашенко по дороге пытались бежать, и были убиты. Михайлов, Ситин и Миткевич, оказавшие вооруженное сопротивление при аресте, были расстреляны на месте.

"Коммунар", 22 лютого 1919 року.

БОРЬБА С БАНДИТИЗМОМ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

...Решительная и энергичная борьба с бандитизмом со стороны революционной власти и, главным образом, чрезвычайной комиссии, дала уже свои благоприятные результаты. За последние дни в городе уже меньше налетов и грабежей...

"Коммунар", 26 лютого 1919 року.

В. Крюков, перший комендант Київської "чрезвичайки".

С. Реденс. У 1919 році - заступник начальника відділу та член колегії КГЧК. З 1938 року - нарком внутрішніх справ Казахської РСР. Був одружений із сестрою дружини Сталіна Н. Алілуєвої. У січні 1940 року - розстріляний.

І.Невідомий, співробітник відділу боротьби з бандитизмом.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ПРИКАЗ ЧК О КОНТРИБУЦИИ

Приняв на себя согласно постановлению Исполкома... дело взыскания с буржуазного населения гор. Киева 200 миллионов контрибуции, ЧК ниже публикует первый список лиц, не внесших полной суммы их обложения, объявляет что:

1) те из переименованных в нижеприведенном списке (№1) лиц, поданные жалобы которых уже рассматривались спец. комиссией по рассмотрению жалоб, обязаны под угрозой личной и круговой ответственности внести полную сумму их обложения в 3-х дневный срок со дня опубликования сего.

2) Перечисленным в этом же списке лицам, кои жалоб никаких не подавали или жалобы коих еще не рассматривались, обязаны внести полную сумму обложения в 4-х дневный срок со дня опубликования сего, при условии той же личной и круговой ответственности.

3) Всем обложенным предоставляется право после внесения 50% всей суммы контрибуции - остальные 50% внести следующим компенсирующими ценностями: а) товарами в магазинах, складах и торговых помещениях, указанными в обязательном постановлении Президиума Совнархоза, опубликованном в №12-м "Известий" от 27 февраля; б) золотом, серебром, платиной (в слитках и изделиях), бриллиантами, иностранною валютой и ассигновками на Государственное Казначейство, проверенными отделом Контроля Киевского Исполкома; в) неопровержимыми доказательствами задолженности государственных (казенных) железных дорог; г) реквизиционными ордерами ЧК и реквизиционными квитанциями Жилищно-Реквизиционного отдела по твердой оценке членами Финансовой Коллегии реквизированных продуктов и товаров.

Карикатура з тогочасної більшовицької преси.

Примечание: 1) заявления о приеме товаров подаются в Совнархоз и выданные оттуда квитанции или удостоверения с указанием стоимости данных товаров принимаются Комиссией Финансовой Коллегии (Александровская, 15) от 10 до 2-х часов дня ежедневно. 2) прием ценностей, указанных в пункте б) начнет производиться со 2-го марта и о месте приема этих ценностей будет известно во всех банках.

4) Лица, подавшие неосновательные жалобы на их обложение, независимо от уплаты после отклонения жалобы будут привлекаться к самой строгой ответственности.

Председатель ЧК

И. Сорин

февраль 28 дня 1919 г.

"Киевский коммунист", 28 лютого 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ КОМИССИЯ. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЧК (БЕСЕДА С ПРЕДСЕДАТЕЛЕМ ТОВ. СОРИНЫМ)

В беседе с нашим сотрудником председатель ЧК т. Сорин на ряд поставленных ему вопросов о деятельности ЧК за последнее время сделал следующее сообщение:

"С того дня, как ЧК приняла на себя взыскание единовременного налога с обложенной, согласно постановлениям Финансовой Коллегии, буржуазии, приток поступлений, причитающихся с них сумм, значительно увеличился. Как выяснилось на практике, причиной уменьшавшегося изо дня на день притока взносов было не неимение наличности, а исключительно то обстоятельство, что орган, который ведал этим обложением, слишком мягок был по отношению к обложениям. Местная буржуазия, пользуясь мягкостью и снисходительным отношением к ним со сторо-

ны Финансовой Коллегии, старалась увильнуть от взноса обложений, наводняла комиссию по обложению различными жалобами и оттягивала взнос. Были также случаи, когда видные промышленники, у которых имеются колоссальные богатства, подавали жалобы на неправильные обложения их в суммах от 5 до 10 тыс.

Со дня вмешательства ЧК в это дело поступление таких жалоб почти совсем не прекратилось... Это все те, которые думают, что может быть гром грянет и гроза минует. Должен сказать, что их мечты напрасны. Я повторяю, что ЧК будет беспощадна ко всем тем, которые не постараются вовремя внести причитающиеся с них суммы. Лица, не внесшие налога, будут немедленно арестованы и отправлены на продолжительный срок на общественные работы. ЧК совсем не собирается миндальничать, и будет проводить дело взыскания налога с железною неумолимостью. В настоящее время в распоряжении ЧК имеется большое количество заложников. Многие из них постепенно освобождаются по мере причитающихся сумм.

• ОБЛАВЫ В ТЕАТРАХ

Вы хотите знать об облавах, которые были несколько дней тому назад в помещениях городского и других театров?

Дело в том, что все облавы и обыски, бывшие до сих пор в местных театрах, исходили исключительно от местных военных властей. В настоящее время между ЧК и местными военными властями по этому вопросу достигнуто соглашение в том смысле, что впредь такие облавы будут производиться исключительно ЧК.

• БОРЬБА С БАНДИТИЗМОМ

Что же касается вопроса о борьбе бандитизмом, то к великому сожалению, должен отметить, что в большинстве случаев в росте бандитизма виноваты сами обыватели. Дело в том, что часто обыватели избегают сообщать в ЧК о происшедших налетах. Чем мотивируется такое замалчивание, конечно, трудно сказать, факт тот, что вследствие того, что мы не знаем, где и кем были совершены грабежи и налеты, мы, понятно, не знаем также с кем бороться. Все же, несмотря на это, ЧК сделала все то, что она могла сделать в деле борьбы с преступными элементами. В тех случаях, когда нам вовремя сообщалось о совершаемых налетах, мы их быстро ликвидировали. Многие из бандитов были нашими отрядами расстреляны на месте.

• РАССТРЕЛ ШОФЕРОВ

На днях по распоряжению ЧК были расстреляны два шофера ЧК - Иванов и Гольдер, которые были уличены в бандитизме. Понятно, со всеми теми, кто хочет грабительским путем завоевать свое благополучие, ЧК будет беспощадно бороться, не останавливаясь ни пред какими мерами.

• ВЗАИМООТНОШЕНИЯ С ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННЫМ ТРИБУНАЛОМ

Вы спрашиваете о взаимоотношениях с РТ?

Должен сказать, что Киевская губ. ЧК работает в самом тесном контакте с РТ, и до сих пор между ЧК и РТ не возникало никаких трений. Мы надеемся, что таковые впредь не будут наблюдаться. До сих пор почти все дела, за исключением тех, которые не терпят отлагательства, передавались ЧК в распоряжение РТ. Дела же, которые должны были быть на месте рассмотренными, и по отношении которых нужно было немедленно принять меры, разрешались ЧК, о чем извещался РТ. По всем делам, разрешенным до сих пор ЧК, никаких возражений со стороны РТ не поступало.

• БОРЬБА С КОНТР-РЕВОЛЮЦИЕЙ

Борьбе с контр-революцией ЧК отдает наибольшее внимание. В настоящее время благодаря ряду предпринятых мер, изолировано много видных и активных работников к.-р-го лагеря. В нашем распоряжении имеется довольно значительное число арестованных, вчерашних видных деятелей гетьманщины и петлюровщины. Борьбе с врагами народа мы уделим всю нашу энергию и не остановимся ни перед чем и не перед какими мерами, чтобы раздавить и уничтожить их деятельность в самом зародыше.

Пока нами расстреляно только пять из всех арестованных контр-революционеров, фамилии которых уже были нами опубликованы. Относительно расстрелянной пятерки, у нас имелись исчерпывающие документы, изобличавшие их как активных контр-революционеров и врагов народа.

• АРЕСТЫ ИНОСТРАННЫХ КОНСУЛОВ

Что же касается бывших за последнее время обысков и арестов среди местных представителей иностранных держав, то должен сказать, что за исключением случая с французским гражданином Муленом, все это происходило без ведома ЧК.

Германское и австрийское консульство были захвачены не спартаковцами, как было указано в местной печати, а революционным советом германских и австро-венгерских рабочих и крестьян, которые имеются в Киеве. Арест же гражданина Мулена был проведен ЧК. Однако, арестованный г-н Мулен был на другой день после своего ареста освобожден в виду того, что мы удостоверились в его аполитичности и непричастности к политическим делам.

"Известия Киевского Совета рабочих депутатов", 9 березня 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ФОРМИРОВАНИЕ ОСОБОГО РАБОЧЕГО ПОЛКА

При Киевской губернской ЧК формируется особый рабочий полк.

1) В состав полка принимаются рабочие и беднейшие крестьяне в возрасте от 19 до 36 лет по рекомендации партии коммунистов (большевиков), украинской партии социалистов революционеров, профессиональных союзов, фабрично-заводских комитетов и комитетов деревенской бедноты, а также по рекомендации двух членов упомянутых партий.

2) Срок службы, а также оклады содержания солдат полка - Красноармейский (300 руб. в месяц).

3) Поступившие в полк обязуются беспрекословно подчиняться всем уставам Рабоче - Крестьянской Красной Армии.

4) Запись на зачисление в полк будет производиться ежедневно в канцелярии 1-го особого батальона, Елизаветинская улица дом №7, от 10-ти до 5-ти часов вечера.

Подлинное подписали: Председатель КГЧК Сорин.

Политический комиссар особого полка при КГЧК Заранчин.

Командир 1-го особого батальона Андреев.

"Киевский коммунист", 15 березня 1919 року.

Яків Блюмкін, завідувач секретного відділення московської ВЧК по боротьбі з контрреволюцією, член ЦК партії лівих есерів. На початку 1918 року застрелив у Москві німецького посла графа В. Мірбаха.

У листопаді 1918 року нелегально приїздить до Києва. Очолювана ним група есерів готує замах на главу незалежної Української держави - гетьмана Павла Скоропадського. Блюмкін особисто розробив декілька варіантів гучного теракту. Після захоплення Києва червоними військами Муравйова у квітні 1919 року з`явився до Київської губЧК, де формально здався більшовикам, повинився за вбиство Мірбаха і був переправлений до Москви.

За постановою Президії ВЦВК 16 травня 1919 року, "беручи до уваги явку з повинною" - амністований. Згодом перебував на військовій службі - був керівником особистої охорони Льва Троцького. Наприкінці 1929 року за зв'язок з "опортуністом" був заарештований, засуджений і розстріляний.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ВІД В.У.Н.К. ПО БОРОТЬБІ З КОНТРРЕВОЛЮЦІЄЮ

НА УВАГУ ВСІМ АДМІНІСТРАЦІЯМ ТЕАТРІВ ТА ЦИРКІВ

Я примітив, що співробітники Надзвичайної Комісії на підставі свого посвідчення вимагають аби давали їм безплатні місця в театрах та цирках.

Цим заявляю, що такі вимоги задовольняти не повинно.

Про всі випадки подібного роду вимог негайно повідомити ВУНК задля притягнення винних до відповідальності.

Голова В.У.Н.К. Лаціс

"Вісті ВУЦВК", 21 червня 1919 року.

ЛИКВИДАЦИЯ ПОДПОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В КИЕВЕ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Киевской губернской чрезвычайной комиссией раскрыта в Киеве подпольная контрреволюционная организация подчиненная добровольческой армии, которая организовала шпионаж, агитацию и подготовку активных боевых выступлении и заговоров против Советской власти.

Организация эта, во главе которой стоял бежавший из Киева полковник Генерального штаба Немирок, начала свою работу непосредственно после разгона добровольческих белогвардейских банд в Киеве и ликвидации пресловутого штаба Ломновского в декабре прошлого года. В бытность в Киеве власти Директории организация эта на имела особой необходимости в конспирации и работала почти открыто. во всяком случае конспирация если и соблюдалась, так только после занятия Киева войсками Петлюры.

Незадолго до занятия Киева советскими войсками полковник Немирок бежал в Одессу, оставив своим преемником полковника Генерального штаба Ерарского. Ерарскому удалось блестяще организовать порученное ему дело. Служившие в этой контрреволюционной организации, всеми способами проникали на службу в советские учреждения, втирались в доверие к ответственным работникам и собирали все сведения о нашей армии, работе советских учреждений, а также вели усиленную антисоветскую агитацию.

Агентурные сведения собирались сотрудниками этой организации по определенной программе, точно и необычно полно разработанной. Собирались сведения о числе войсковых частей, о запасах оружия и припасов, о командном составе, о дислокации войск, о настроениях во всех слоях населения и отношении их к Советской власти, о работе правительственных учреждений, о политической жизни страны. Агитационной работе организация уделяла также много внимания.

Агитация, в большинстве случаев имела провокационный погромно-антисемитский характер и была рассчитана на возбуждение темных бессознательных элементов, а также и преступного мира против Советской власти. Излюбленным местом для таковой агитации были местные монастыри. в странноприимницах которых укрывается масса контрреволюционного элемента. Особенно сильно велась погромная агитация в Покровском Женском монастыре. где был арестован и постановлением Чрезвычайной комиссии расстрелян за возбуждение и провоцирование к выступлению прихожан монастырской церкви против Советской власти Сергей Павлович Подвысоцкий. Один из арестованных по делу этой организации заведующий информационным отделом международного краснокрестного комитета помощи жертвам гражданской войны Александр Палибин, пользуясь положением ответственного лица в нейтральной в политическом отношении организации, каковой должен являться международный краснокрестный комитет, проникал сравнительно легко во все советские учреждения и собирал нужные ему сведения. Наконец Палибин имел ввиду даже занять ответственную должность в Комиссариате иностранных дел, на что получил блестящую рекомендацию от секретаря Киевского отдела Комиссариата Янова, ныне арестованного и преданного суду Революционного трибунала.

Близкий родственник полковника Ерарского, бывший подполковник царской службы Михаил Киркин, занял должность помощника начальника отдела артиллерийского снабжения штаба войск киевского направления и, пользуясь служебным положением, выдавал подложные удостоверения белогвардейским офицерам на право беспрепятственного выезда из Киева.

Постановлением Чрезвычайной комиссии в заседании от 9 сего апреля арестованные Александр Владимирович Палибин и Михаил Михайлович Киркин были расстреляны. Кроме этих лиц постановлением комиссии от того же числа расстреляны: за участие в организации состоявший на службе в штабе генерала Ломновского Сергей Александрович Никольский и Валентина Федоровна Голянская как сообщница и укрывательница главы организации Еварского.

"Известия ВУЦИК",
11 квітня 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ЕВРЕЙСКИЕ ПОГРОМЫ

... Самой "богатой" по числу погромов (в марте- июне 1919 года) оказалась Киевская губерния, в которой зарегистрировано 17 погромов в 44 пунктах. Городу Радомыслю пришлось пережить за это время 3 погрома, а городу Умани - два.

В Радомысле впервые банды Соколовского сорганизовались в марте... Первым пострадал Радомысль, а затем они расширили сферу своей деятельности на Васильков, Мотовиловку, Белую Церковь: всюду носились крики: "Долой коммуну и жидов!"

Бандиты громили города и вырезали сотни мирных евреев, не исключая женщин и детей. Самым страшным временем для Радомысля было вторичное появление банд Соколовского, в результате которого оказались убитыми свыше 4000 евреев.

... В Умани неистовствовали банды Клименко, вырезавшие несколько сот евреев. В Черкассах бандой Григорьева зверски убито 320 евреев, в т.ч. много женщин и детей...

"Подольский коммунист", 7 серпня 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

КУРЕНЕВСКОЕ ВОССТАНИЕ

Апрель 1919 года. Восстание было организовано группой белогвардейцев. Восстал ряд деревень - Куренёвка, Петровцы, Межигорье. Мятежникам удалось прорваться на Подол и даже пройти в центр города. Лозунгом, объединявшим их, был: "Да здравствует советская власть, долой коммуну". Лишь благодаря самоотверженным усилиям чекистов восстание было подавлено, и в руки губЧК попал весь штаб повстанцев, в который входили генерал Петров, его сожительница, княгиня Урусова, врач Котленко, штабс-капитан Бородаевский и гимназист Соколов. К этой компании примыкал ряд черносотенцев, в числе которых были известные по процессу Бейлиса, Вера Чеберячка, председатель киевского отдела союза русского народа и содержатель публичного дома Розмитальский, Сигнаевский и др. Подавление куренёвского восстания стоило жизни нескольким чекистам, в том числе погиб член коллегии ГубЧК и командир корпуса войск ВУЧК тов. Николаенко.

"Пролетарская правда", 1927 рік.

Жертви Куренівського погрому. Київ, квітень 1919 рік.

Жертви погромів на Київщині. 1919 рік.

СПРАВА КИЇВСЬКОГО ЛІКАРЯ КОТЛЕНКА, ЗВИНУВАЧЕНОГО В УЧАСТІ ТА КЕРІВНИЦТВІ КУРЕНІВСЬКИМ ЗАКОЛОТОМ

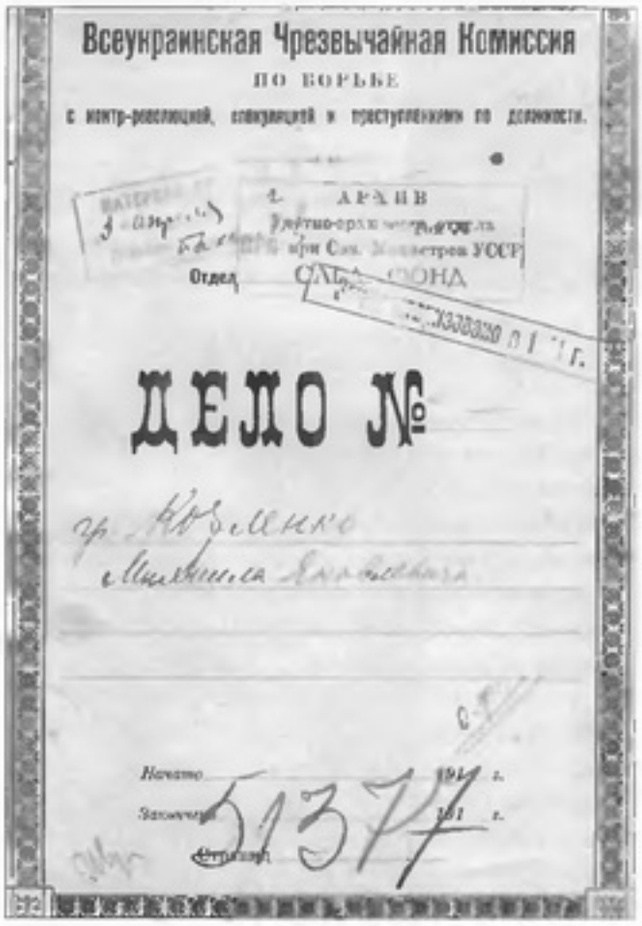
Всеукраинская Чрезвычайная Комиссия
ПО БОРЬБЕ
с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности.

АРХИВ
Отдел

ДЕЛО №

Начато 191 г.
Закончено 191 г.

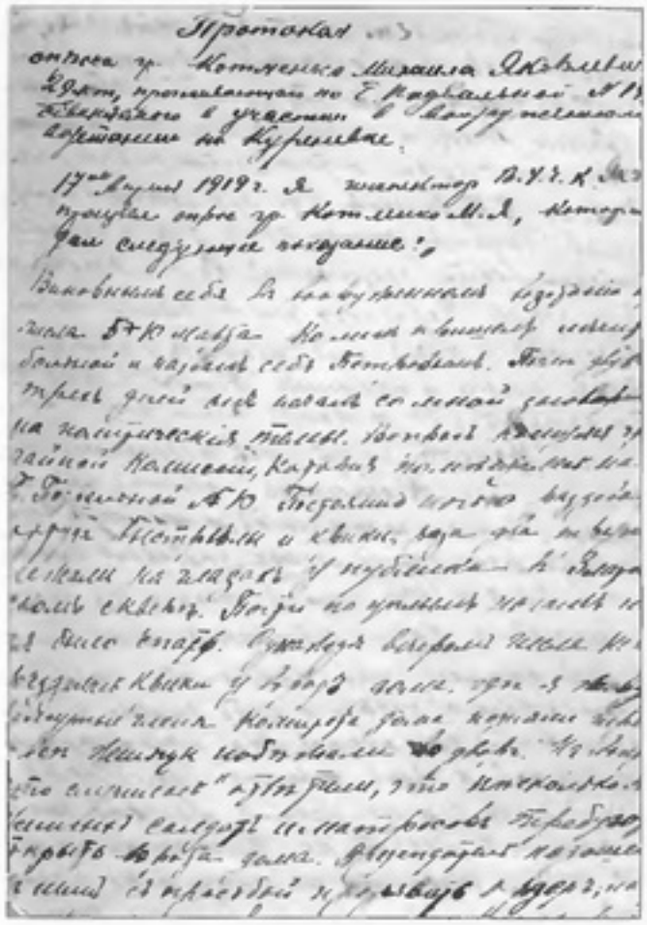
Протокол № 3

Обкладинка із заколотницької справи М. Я. Котленка, яку розслідували інспектори ВУЧК та КГЧК, 1919 рік.

Протокол № 3
опроса гр. Котленко Михаила Яковлевича, 29 лет. проживающаго по Б. Подвальной, № 14. кв. 56.
Обвиняемого в участиии в вооруженном возстании на Куреневке.

17-го апреля 1919 г. я инспектор В.У.Ч.К. Яковлев произвел опрос гр. Котленко М.Я., который дал следующие показания:

Виновнымъ себя въ вооруженномъ возстаніи признаю. Числа 5 - 10 марта ко мнѣ пришелъ лечиться больной и назвалъ себя Петровичемъ. После двух трехъ дней онъ началъ со мной заговаривать на политическія темы. Вопросъ касался Чрезвычайной Комиссии, которая помещалась на Б. Подвальной, № 10. Постоянно ночью раздавались оттуда выстрелы и крики; раза два трупы лежали на глазахъ у публики въ Златоворотскомъ скверѣ. Почти целымъ ночамъ нельзя было спать. Однажды вечеромъ числа не помню раздались крики у воротъ дома, где я живу. Дежурные члены комитета дома подняли тревогу и всъ жильцы побежали во дворъ. На вопросъ, "что случилось?" ответили, что несколько вооруженных солдатъ и матросовъ требуютъ открыть ворота дома. Председатель подошелъ къ нимъ съ просьбой предъявить ордеръ; на это они разразились бранью и показали револьверъ. Некоторые изъ жильцовъ позвонили в Ч.К. Минуты черезъ три матросы объяснили, что они пришли за сахаромъ. Не прошло и 15 минутъ как пришли снова несколько матросовъ. Один солдатъ, заявилъ, что они от Ч.К. пришли произвести обыск на счет оружія. Окружили всехъ насъ и, продержавъ несколько минутъ, ушли. Все эти события страшно издергали всехъ, а к нимъ еще прибавлялись различные слухи о том, что творится въ Ч.К. на Б.Подвальной. Все это вместе взятое создало благоприятную почву для критики советской власти (чразвычайки). [...]

У лютому 1994 року, згідно із законом України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні" від 17 квітня 1991 року, зважаючи на відсутність у справі доказів притягнення М.Я.Котленка до відповідальності, його було реабілітовано.

Протоколи допитів лікаря Михайла Котленка, звинуваченого в організації Куренівського повстання та вбивстві командувача військ ВУЧК Ніколаєнка і начальника особливого батальйону КГЧК Фінкельштейна.

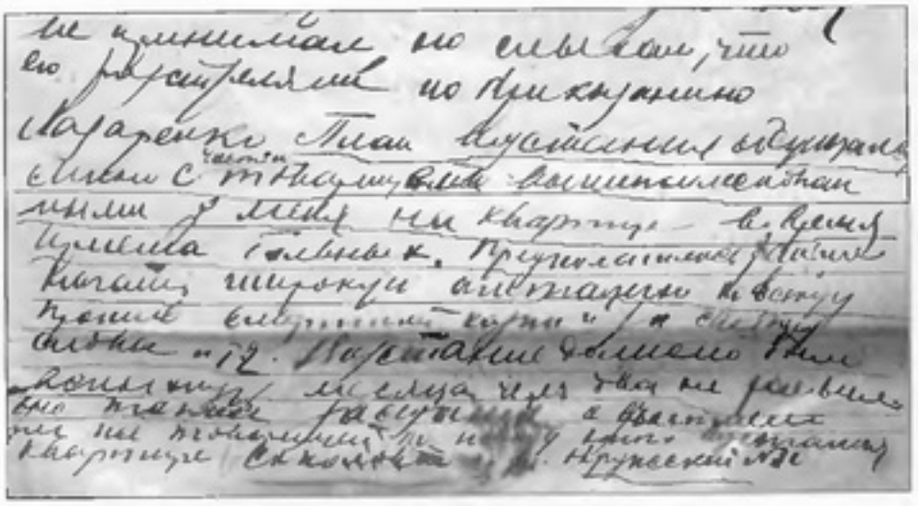

[...]
... План восстания обсуждался мною с частями товарищей вышеупомянутыми у меня на квартире во время приема больных. Предполагалось фактически начать широкую агитацию против смертной казни и за свободу слова и т.д. Восстание должно было вспыхнуть месяца через два не раньше...
[...]

Фрагмент власноручних показань М. Котленка.

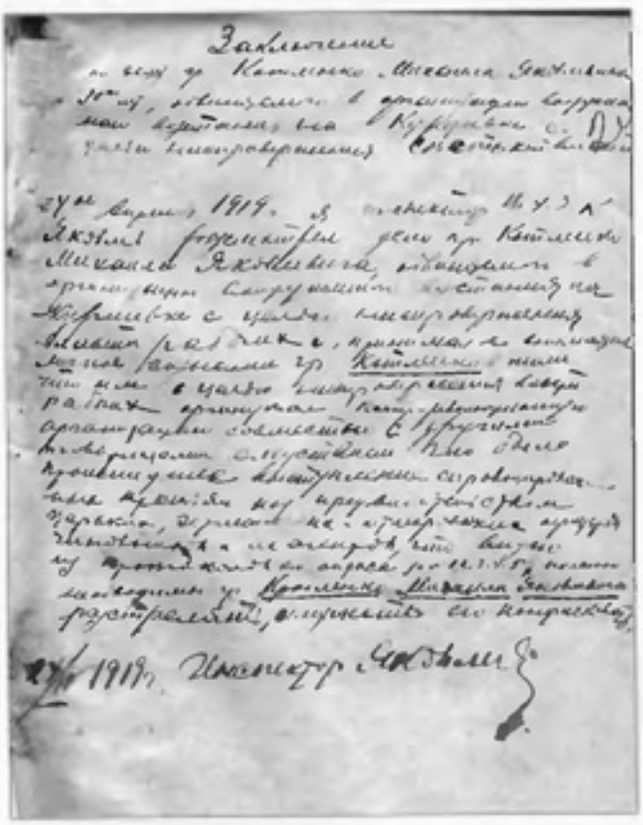

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по делу гр. Котленко Михаила Яковлевича 30-ти лет, обвиняемого в организации вооруженнаго возстания на Куреневке с целью ниспровержения Советской власти. 24-ое апреля 1919 г. я инспектор В.У.Ч.К. Яковлев рассмотрел дело гр. Котленко Михаила Яковлевича, обвиняемого в организации вооруженного возстания на Куреневке с целью ниспровержения власти рабочих и, принимая во внимание личное сознание гр. Котленко в том, что им с целью ниспровержения власти рабочих организовал контр-революционную организацию совместно с другими товарищами, следствием чего происшедшее выступление спровоцированных крестіян под предводителством царских, гетманских и петлюровских офицеров чиновников и их агентов, что видно из протоколов их опроса за № 1,2,3,4,5, полагаю необходимым гр Котленко Михаила Яковлевича разстрелять, имущество его конфисковать.

24.IV.1919 г. *Инспектор (подпись)*

Висновок слідчого у справі М. Я. Котленка.

Бійці батальйону особливого призначення КГЧК, які брали участь у придушенні білогвардійського повстання на Куренівці. Київ, 1919 рік.

ЖУРНАЛ

Заседания комиссии Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии по борьбе с контр-революцией, спекуляцией, и преступлениями по должности

апреля месяца 24 дня 1919 года

№
Присутствовали: пред Лацис, его замест Семен члены коллегии Ефремов, Потапов
Слушали:
Дело гр. Котленко Михаила обвиняемого в контр революции в вооруженном выступлении
Постановили:
Разстрелять приговор привести в исполнение в 24 часа

Председатели (подписи)
Члены комиссии (подписи)

Протокол засідання комісії ВУЧК про розстріл М.Я.Котленка за підписами Лаціса, Семена, Єфремова, Потапова.

Співробітник КГЧК М. Воробйов, активний учасник придушення Куренівського заколоту. 1919 рік.

Юрій Перцов, начальник Секретно-оперативної частини Київської ГубЧК, учасник придушення Куренівського повстання.

В. Шерстньов, співробітник відділу боротьби з бандитизмом, учасник боїв на Куренівці у квітні 1919 року.

БЕСЕДА С НАРКОМОМ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ К. ВОРОШИЛОВЫМ О ЛИКВИДАЦИИ КУРЕНЕВСКОГО ВОССТАНИЯ В КИЕВЕ

В беседе с нашим сотрудником Народный комиссар внутренних дел т. Ворошилов, коснувшись белогвардейско-хулиганского выступления на Подоле, сказал:

Прежде всего нужно отметить, что бандитское выступление, какое имело место на этих днях в Киеве, является безусловно отзвуком наступления кулацких повстанческих банд на фронте. Выступление это несомненно организовано провокаторами и агентами Директории, которые имели целью вызвать среди красного Киева дезорганизацию и панику, для того чтобы облегчить их катастрофическое положение на фронте. Есть шансы предположить, что существует центр, который руководит и инструктирует все эти хулиганские выступления.

Налет хулиганов на Подол в настоящее время ликвидирован окончательно. Наши красноармейские части преследуют бандитов по пятам. Как только были получены донесения о происходящем на Подоле, я совместно с председателем ЦИК т. Петровским поехал на место происшествия. Прибыв туда, мы застали вооруженную хулиганской окраски массу человек около 60. Из толпы до нас доносились такие выкрики: "Держись, ребята, скоро из города прибудет помощь". Стало ясно, что оперирующая банда ожидает из города от своего центра какие-то подкрепления. Такого подкрепления они, однако, не получили благодаря быстро прибывшим на место происшествия отрядам Киевской губернской и Всеукраинской чрезвычайных комиссий. Должен указать, что быстрота натиска и беззаветная храбрость и преданность, какую проявили отряды чрезвычайных комиссий в деле борьбы с восставшими бандитами, сыграли колоссальную роль в ликвидации этого погромного выступления. Бесстрашно и стойко под градом пуль отряды ЧК бросились в атаку на бандитов, заставляя последних в паническом страхе бросать оружие и отступать. Если город не подвергался разгрому со стороны озверевших банд, то только благодаря прекрасному и энергичному действию отрядов ЧК.

"Известия ВУЦИК", 13 квітня 1919 року.

ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ УРЯДУ УКРАЇНИ ПРО ОБ`ЄДНАННЯ КИЇВСЬКОЇ ГУБЧЕКА З ВУЧК 28 КВІТНЯ 1919 РОКУ

Слушали: 5. Об упразднении Киевской губернской чрезвычайной комиссии и передаче ее дел Всеукраинской Чрезвычайной комиссии.
Протест товарищ Власенко в виду организационного вопроса о слиянии Киевской чрезвычайной комиссии с Всеукраинской Чрезвычайной комиссией без ведома коллегии Наркомвнудел.
Постановили: Киевская губернская чрезвычайная комиссия расформировывается, все дела Киевской губернской чрезвычайной комиссии переходят во Всеукраинскую Чрезвычайную комиссию, при которой образуется местный отдел.

Председатель Совета Народных Комиссаров
Управляющий делами Совнаркома
Грановский
Секретарь Совнаркома
Вик. Торговец

ЦДАВОВ України, ф.2, оп.1, справа 21, арк. 188

Володимир Яковлєв, заступник голови Київської губчека.

Олександр Ластовський (1890 - 1920). У 1919 році - член Київського губкому КП(б)У, член колегії КГЧК, один з організаторів профспілок у Києві. Його ім`ям названа вулиця у столиці.

ДЕКРЕТ РАДНАРКОМУ УКРАЇНИ ПРО ДЕЯКІ ЗМІНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ І КОМПЕТЕНЦІЇ ЧК

Широкие задачи, которые теперь преследует ВУЧК, в функции которой входят не только борьба с контрреволюцией, бандитизмом и шпионажем, но еще и борьба со спекуляцией, - требуют громадный аппарат, раскинутый по всем уездам.
Такие широкие задачи не только являются источником постоянных столкновений между населением и чрезвычайной комиссией, но отнимают у нее силы, которые она должна, в особенности в переживаемый нами момент, посвящать борьбе с контрреволюцией, бандитизмом и шпионажем.
Ввиду всего вышеизложенного Совет Народных Комиссаров постановляет:
1. Упразднить все уездные чрезвычайные комиссии с передачей их дел в губернские чрезвычайные комиссии, предоставив Всеукраинской ЧК право сохранять и вновь учреждать в отдельных местностях уездные ЧК по представлениям соответствующих губисполкомов.

2. Функции уездных ЧК с предоставлением им соответствующих прав возложить на отделы управления уездных исполкомов, поручив НКВД в недельный срок издать инструкцию, определяющую взаимоотношения отделов управления в данной области с ВУЧК.
3.Поручить НКВД установить порядок упразднения уездных ЧК по представлению ВУЧК.
4. Изъять из ведения чрезвычайных комиссий дела о преступниках по должности и спекуляции, возложив непосредственную борьбу с соответствующими преступными деяниями на органы уголовной милиции и предварительного следствия, а судебное рассмотрение сосредоточив исключительно в руках соответствующих судебных органов, предусмотренных "Временным положением о Народных судах и Революционных трибуналах".

Председатель Совета Народных Комиссаров

(подпись)

Народный комиссар внутренних дел Власенко

Председатель Всеукраинской Чрезвычайной комиссии Лацис

Управляющий делами Совнаркома М. Грановский

Секретарь Совнаркома Вик. Торговец

Верно: Зав. делопроизводством секретариата Аллилуева

г. Киев. 21. 5. 19 г.

ЦДАВОВ України, ф. 1, оп. 1, справа 15, арк. 8

БОРЬБА СО СПЕКУЛЯЦИЕЙ ХЛЕБОМ

ОТ ГУБЕРНСКОЙ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ КОМИССИИ

Чрезвычайной комиссией замечено, что торгующие на базарах и рынках хлебом и другими продуктами питания не ограничиваются бессовестным вздуванием цен, явно спекулятивным, а прибегают также и к прямому обману покупателей. При цене хлеба в 24 и более рублей за фунт потребитель получает не все количество хлеба по весу, так как торговцы пользуются неклейменными гирями, нагло обманывая потребителя.

В виду этого Чрезвычайная комиссия доводит до всеобщего сведения, что все лица, уличенные в недобросовестной продаже, в попытке прибегнуть к обману покупателя и в пользовании неклейменными и поддельными гирями, будут немедленно арестованы Чрезвычайной комиссией и привлечены к ответственности по всей строгости законов военно-революционного времени.

Вместе с тем Губернская чрезвычайная комиссия обращается ко всем честным гражданам г. Киева за содействием в деле борьбы со столь хищнической спекуляцией, основанной на голоде трудящегося населения, и предлагает всем заметившим упомянутые преступления доводить о них до сведения Чрезвычайной комиссии.

"Известия ВУЦИК",
23 травня 1919 року.

ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ КОМИССИЯ РАССТРЕЛ БАНДИТОВ

Арестованные несколько времени тому назад опасные бандиты Варфоломей Кравцов и Фока Бушев за многочисленные ограбления крестьян в районе Киева постановлением КГЧК проговорены к расстрелу. Приговор приведен в исполнение.

ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ ПО ДОЛЖНОСТИ

Бывший товарищ председателя Белоцерковской ЧК Черноморец за попытку получить взятку постановлением ВУЧК ввиду того, что в момент совершения преступления ему не было ещё 18-ти лет, приговорен к условному расстрелу.

"Известия ВУЦИК",
25 травня 1919 року.

ВІД НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ

ДО ВІДОМУ ДЕЗЕРТИРІВ І ТИХ. ЩО УНИКАЮТЬ ВІЙСЬКОВОЇ ПОВИННОСТИ.

Всі дезертири повинні негайно повернутись до своїх частин. Всі хто ухиляється від призову до Червоної Армії, повинні негайно зьявитись у призовні участки. Затримані в межах міста Київа й його околицях дезертири та ті, что ухиляються від військової повинности, будуть рахуватись Надзвичайною Комісією, як контр-революціонери й вороги Робітничо-Селянської влади, й будуть розстрілюватись без слідства.

ДЕХТЯРЕНКО

"Вісті ВУЦВК",
1 червня 1919 року.

РАССТРЕЛ КОНТР-РЕВОЛЮЦИОНЕРОВ И ПРОВОКАТОРОВ

...Расстрел шпиона.

В руки Киевской Губ. ЧК попал и по постановлению последней расстрелян шпион Узарев Иван Климентьевич. Узарев был обер-лейтенантом австрийского генерального штаба и во время пребывания Петлюры в Киеве, руководил петлюровской разведкой как правая рука Коновальца. Затем до отхода петлюровцев из Киева Узарев, получая поручения от генерала Осецкого организовать контр-разведку на Подолии, выехал по месту этого своего назначения, принял там участие в организации последнего выступления петлюровцев.

"Коммунист",
11липня 1919 року.

Всеукраинская Чрезвычайная Комиссия
по борьбе
с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности.

ДЕЛО №

гр. Козьменко Михаила Яковлевича

51377

Перша сторінка "шпигунської" справи І.К.Узарева.

[...]
... Я считаю, что Узарев хитрый и ловкий шпион и приехал в Киев вовсе не для того, чтобы навестить родных Аристарховой, а для другой цели...
[...]

Фрагмент показань свідка Космінського. Такі свідчення у 1919 році дорого коштували підозрюваним у шпигунстві.

Протокол опроса.

Протокол опроса.

Протоколи допитів підозрюваного та одного зі свідків, які проходили у справі.

У. С. С. Р.
...ЕВСКАЯ
...ИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ
...ОМИССИЯ
... контр-революцией,
...ей и преступлениями
... должности
...ском Исполкоме.
... 1919 г.
№
...ринкинская 16.
...—69, 2—69 и 4—12.
СЕКРЕТНЫЙ

Заключение по делу №1250 Узарева обвиняем... в шпионаже.
Нахожу, что факт шпионажа по отношению к Узареву доказан, как свидетельскими показаниями, так и им самим, участников в шпионаже Узарев не выдал и слишком ... на допросе. Бровер и Романов... к шпионажу не причастны ... ожидали Узарева только за тем ... вместе обедать. Считаю ... шпионаже Узарева нужно раз...стрелять т. к. материала от ... больше получить нельзя. ...Бровера и Романовскую за недока...занность вины освободить.
...О. Инспектор ...

[Заключение по делу № 1250 Узарева обвиняемого в шпионаже.

Нахожу, что факт шпионажа по отношению к Узареву доказан, как свидетельскими показаниями так и им самим, участников в шпионаже Узарев не выдал и слишком тверд на допросе. Бровер и Романовская к шпионажу не причастны. Они ожидали Узарева только за тем чтобы вместе обедать. Считаю за шпионаж Узарева нужно разстрелять т.к. материала от него больше получить нельзя.

Бровера и Романовскую за недоказаностью вины освободить.

Подпись]

Цей висновок слідчого спричинив смертний вирок підозрюваному.

**** У червні 1994 року згідно із Законом України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні", враховуючи відсутність юридично значимих доказів у звинуваченні та посилань на кримінальне законодавство, Івана Клеменсовича Узарава реабілітовано.***

В'ячеслав Рудольфович Менжинський (1874 - 1934), член колегії ВУЧК. 1919 рік.

У 1919 році - заступник наркома соціалістичної та військової інспекції українського радянського уряду. У цей же час за рішенням Політбюро ЦК КП(б)У увійшов до складу ВУЧК.

Відряджався у прифронтову смугу з надзвичайними повноваженнями. Бував у Києві, проводив з керівництвом Київської губЧК наради з оперативних питань, зокрема щодо боротьби з агентурою Денікіна.

У 1923 - 1926 роках - перший заступник голови ОГПУ, з 1926 по 1934 рік - голова ОГПУ.

Зліва направо:
А. Йоффе,
В. Менжинський,
В. Воровський
на київському залізничному вокзалі. 1919 рік.

ОТ ЧК: РАСТОЧИТЕЛЕЙ - К ОТВЕТУ !

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Замечено, что в последнее время по улицам города после окончания занятий в Советских учреждениях беспрерывно разъезжают всякого рода автомобили и экипажи, принадлежащие разным государственным учреждениям, переполненные разодетыми дамами с цветами в руках в сопровождении кавалеров из советских "тружеников". Целые вереницы экипажей и моторов стоят у подъездов театров и др. увеселительных мест: кабаков и т.д., в ожидании своих "господ".

ЧК решила положить предел недопустимым безобразиям. Тот, кто будет изобличен в вышеназванных действиях - будет арестован и будет рассматриваться комиссией как расточитель Народного Труда и будет наказан со всеми вытекающими отсюда последствиями.

ЧК просит коменданта города и комиссара милиции оказать содействие ее агентам по задержанию подобного рода преступников.

"Известия ВУЦИК",
13 червня 1919 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ВІД КИЇВСЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ

Всім домовим комітетам та завідувачам будинками з часу оголошення цього наказу пропонується надсилати до Київської Надзвичайної Комісії (Інститутська №40) відомості про тих, що приїжджають або виїжджають, а також провадити реєстрацію всіх жителів будинку. За невиконання цього наказу домові комітети, завідувачі будинками, а також і ті жителі, що недають відомостів про себе, підлягають карі грошима в розмірі 15 тисячів карб., з заміною громадськими примусовими роботами на строк до 6 місяців.

ГОЛОВА КОМІСІЇ ДЕГТЯРЕНКО
Секретар ШУБ

"Вісті ВУЦВК",
26 червня 1919 року.

Н.Л.Рубінштейн (1890 - 1937). У 1919 році - голова комісії КГЧК з проведення червоного терору в Києві. За особливі "успіхи" у службі нагороджений з нагоди 10-річчя ВЧК іменною зброєю. Розстріляний як ворог народу в 1937 році.

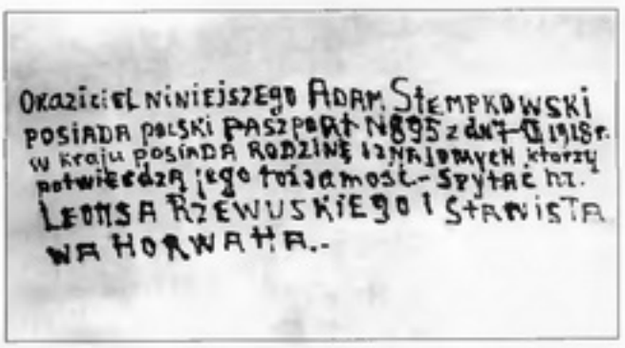

Так звана "полотнянка", виконаний на полотні мандат, знайдений в одязі Адама Стемпковського, заарештованого в Києві 20 червня 1919 року, звинуваченого у шпигунстві на користь Польщі й того ж року страченого. Як з'ясували чекісти, вказані в документі прізвища Л.Ржевуського та С. Хорвата належали співробітникам "двуйки" - 2-го розвідувального відділу Польського Генштабу.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ОТ КИЕВСКОЙ ГУБЧЕКА

Чрезвычайная комиссия, являясь боевым органом диктатуры пролетариата, в своей обширной практической работе убедилась, что чем слабее становятся репрессивные меры, применяемые по отношению к буржуазии, тем нагляе становится она в ее задачах теми или иными гнусными мерами уничтожить власть рабочих и крестьян.

В настоящее время весь контрреволюционный элемент, начиная с крайних монархистов и кончая социал-предателями, ополчился против власти Советов и при помощи местной контрреволюционной буржуазии и кулачества готовится к нанесению ей непоправимого удара. Чрезвычайная комиссия решила при помощи организованного ею института заложников в корне пресечь замыслы буржуазии и отбить у нее всякую охоту, к каким бы то ни было выступлениям в дальнейшем.

Киевская губернская ЧК доводит до всеобщего сведения, что малейшее выступление против Советской власти будет караться беспощадным расстрелом заложников.

Вместе с тем Чрезвычайная комиссия ставит в известность широкие массы населения, что в ответ на расстрелы коммунистов, производимые при помощи буржуазии в местностях, захваченных белогвардейскими бандами, будут беспощадно истребляться представители контрреволюционной буржуазии, которая, в количестве нескольких сот человек, вывезена в Великороссию.

Заместитель председателя Киевской губернской чрезвычайной комиссии Яковлев

«Известия ВУЦИК»,
26 серпня 1919 року.

ЗАРУБІЖНІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІСТИ

На фронтах громадянської війни на боці більшовиків воювали десятки тисяч іноземців - колишніх військовополонених, біженців, емігрантів та найманих робітників, яких жовтневий переворот застав на території Росії. З їх числа було створено як окремі червоноармійські частини, так і невеликі бойові групи, що входили до складу багатьох полків і дивізій Червоної армії.

3-й Інтернаціональний полк, створений у Києві протягом травня 1919 року. Бориспіль, 1920 р.

У боях проти німецьких та австро-угорських військ, гетьманців, денікінців, врангелівців на території України брали участь майже 10 тисяч інтернаціоналістів. У 1919 році Київ був одним із центрів формування інтернаціональних частин. Такі (інтернаціональні) загони створювались і діяли у Києві, Харкові, Полтаві, Одесі та інших містах. Їх особовий склад був як змішаного типу, так і такий, що складався з вояків однієї національності. До інтернаціональних формувань, окрім росіян та українців, входили німці, угорці, болгари, серби, румуни, латиші, китайці, корейці, представники інших національностей.

Особливою дисципліною, стійкістю в бою та витримкою відзначалися китайські бойові загони, які формувались особистими силами, особистим командуванням і при цьому виключно з китайських добровольців.

"... У січні 1918 року китайці... бились на вулицях Києва з гайдамаками... Після того, як до Києва вступили радянські війська, полеглі китайці були поховані в братській могилі з українськими та російськими робітниками..."

(Журнал "Питання історії", №10, 1957 рік.)

"... 16 жовтня 1918 року департамент державної охорони гетьманського уряду ... пропонував заарештувати усіх китайців, підозрюваних у зв'язках з більшовиками і передати їх німецькому командуванню. Тільки за другу половину жовтня в Києві заарештовано 87 китайців".

(Державний архів Київської області. Ф. 812. оп.1 спр. 948, арк.1)

У 1919 - 1920 роках на території Київщини у бойових діях на боці червоних брали участь китайські бійці батальйону під командуванням Лю Шао-Лю, інтернаціональних загонів Лі Сю-ляна (Лі Шу-ана), Чжао Шао-тіна, Джан Фу та інші.

Сотні китайських добровольців проходили службу в інтернаціональних підрозділах військ ВЧК та частин особливого призначення.

"... Китайські комуністи в Росії вважали, що їх партійний обов'язок - захист революційних завоювань і у боротьбі з контрреволюційними та спекулянтськими елементами в тилу.

У зв'язку з цим китайські товариші надавали велику допомогу ВЧК...

...На місцях, де існували китайські комуністичні секції, працювали представники спеціальної комісії для допомоги ВЧК, які входили до місцевих органів губернських надзвичайних комісій (губчека).

Китайські підрядчики та торговці, пов'язані з російською контрреволюцією, намагались перешкодити створенню добровільних загонів. Але виконком Союзу китайських робітників ліквідував усі підступи авантюристів. Спроби агентів внутрішньої та зовнішньої контрреволюції зірвати формування китайських добровільних частин успіху не мали".

(Журнал "Радянське китаєзнавство", № 4, 1958 рік, арк.26)

У квітні 1919 року бійці Лі Сю-ляна у складі особливого батальйону Київської губчека брали участь у придушенні білогвардійського заколоту на Куренівці, у червні того ж року група китайських чекістів загинула у бою з частинами отамана Зеленого у придніпровському селі Трипілля на Київщині.

У багатьох киян того часу діяльність "китайської чрезвичайки" Лі Сю-ляна, як і багатьох інших (губернської, повітової, транспортної тощо) асоціювалась із арештами, обшуками, реквізиціями, розстрілами, та іншими жахами червоного терору.

Після закінчення громадянської війни усі інтернаціональні формування в Україні було розформовано. Більшість їх учасників повернулася на батьківщину, решта залишилась в СРСР. Згодом радянська влада сповна "віддячила" іноземним побратимам - велику групу їх, у тому числі відомих командирів інтерзагонів - Л.Гавро, Б.Куна, Р. Фекете, К.Квятека, Д.Сердича та багатьох інших знищив сталінський режим.

КИТАЙСЬКІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІСТИ В УКРАЇНІ 1918 -1922 РОКИ

ВООРУЖЕННЫЙ НАРОД

Сторінка петроградської щоденної газети "Озброєний народ" з інформацією про китайський інтербатальйон. 1919 рік.

Китайський батальйон перед відправленням на фронт.

Лі Сю-Лян (Лі Шу-ан) - командир китайського загону при особливому батальйоні Київської губчека. 1919 рік.

Формування китайського загону.

Відпочинок перед боєм.

Загін китайських добровольців відправляється на боротьбу з військами отамана Григор'єва. 1919 рік.

РАСКРЫТИЕ ПОЛЬСКОГО БЕЛОГВАРДЕЙСКОГО ЗАГОВОРА

Белая Церковь. Белоцерковским секретным под'отделом раскрыта польская белогвардейская организация, поставившая себе целью ниспровержение Советской власти на Украине и возрождение "великого царства польского".

Члены этой организации сумели проникнуть в Советские учреждения в качестве специалистов и незаменимых, где и проводили свои замыслы в жизнь. Работа учреждений тормозилась до того времени, пока вся свора эта не была накрыта. Произведенные аресты дали богатый материал. Следствие и аресты продолжаются.

Вообще почти все польское население Белой Церкви представляет одну компанию прислужников б. графа Браницкого.

"Красный меч", 18 серпня 1919 року.

ВИКРИТТЯ ЗМОВИ ПІД ПРОВОДОМ БРАЗИЛЬСЬКОГО КОНСУЛА АЛЬБЕРТА ПІРРО

ВУЧК викрито контрреволюційну змову проти Радянської влади. Центральною фігурою змови був бразільський консул граф Альберт Пірро. Навколо нього групувалося все чорне офіцерство і представники буржуазного світу. В своєму розпорядженні організація мала в достатній кількості кулемети, гвинтівки, піроксилін і т.д. Запаси зброї збільшувались з кожним днем, щоб мати можливість захопити в свої руки головні радянські установи і зробити переворот у Києві. В арештованих по цій справі осіб знайдено шифровані записки, адресовані представникам англо-французьких місій. Багато буржуїв зверталося в консульство, щоб прийняти бразільське підданство і втекти за кордон.

«Вісті ВУЦВК», 15 серпня 1919 року.

...блique du Brésil
en Ukraine,
...льское Консульство
на Украйне.
...14 кв. 1. Тел. 40-26.
... июля 1919 г.
№ 4

УДОСТОВЕРЕНИЕ.

18
14

Предъявитель сего, Раиса Леонидовна ПОПЛАВСКАЯ состоит на штатной службе Бразильскаго Консульства на Украйне и на основании Международнаго Права обыскам, аресту и реквизициям не подлежит без особаго на то согласия Бразильскаго Консульства на Украйне и обязательнаго присутствия одного из представителей последняго.

Уполномоченный Правительства Бразильской Республики [підпис]

Секретарь [підпис]

Посвідчення Р. Л. Поплавської, співробітниці Бразильського консульства в Україні за підписом консула графа Пірро. Поплавську заарештовано 22 липня 1919 року Київським губчека за справою "Бразильського консульства". 13 серпня 1913 року її, а також І. Митрофанову, П. Алфердову і Г. Трифонову за постановою ВУЧК розстріляно. Усього за цією справою заарештовано сім осіб.

ГАЛЕРЕЯ АРХІВ

ОТ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ КОМИССИИ

Товарищи рабочие!

Красная Армия разбила врага под Киевом.

Давайте раздавим внутреннего врага в самом Киеве.

Вы глаза, вы уши Советской власти и ее боевого органа чрезвычайной комиссии.

Так говорите же, что вы видите, что вы слышите.

Доносите о каждом враге Советской власти, о каждом контрреволюционере, помышляющем о свержении Советской власти.

Указывайте припрятанные товары и продовольствие, дабы одеть и накормить нашу Красную Армию и голодающего рабочего.

Это ваш долг, товарищи рабочие.

Кто умолчит об этом, того навеки проклянет рабочий класс.

Председатель Чрезвычайной комиссии
Лацис

"Известия ВУЦИК",
27 серпня 1919 року.

Ченці, розстріляні червоними.
1919 рік.

Докладъ Центральнаго Комитета Россійскаго Краснаго Креста

о дѣятельности Чрезвычайной Комиссіи въ Кіевѣ

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ РОССІЙСКАГО КРАСНАГО КРЕСТА

Помощи жертвамъ гражданской войны.

14 февраля 1920 года.

Въ Международный Комитетъ Краснаго Креста въ Женевѣ.

Центральный Комитетъ Россійскаго Общества Краснаго Креста при семъ представляетъ очеркъ, составленный на основаніи доклада сестеръ милосердія Краснаго Креста, въ теченіе семи мѣсяцевъ оказывавшихъ помощь заключеннымъ въ тюрьмахъ города Кіева во время власти большевиковъ.

Воздерживаясь въ силу понятныхъ причинъ отъ опубликованія именъ сестеръ милосердія, Комитетъ свидѣтельствуетъ, что сестры эти хорошо извѣстны Красному Кресту, какъ честныя и самоотверженныя работницы, показанія коихъ заслуживаютъ безусловнаго довѣрія.

Красный Крестъ всегда считалъ своимъ долгомъ поднимать голосъ протеста, когда на глазахъ цивилизованнаго міра нарушались основныя требованія международнаго права и справедливости.

Картины насилій, ужаса и крови, нарисованныя ниже, не имѣютъ себѣ подобныхъ въ исторіи культурнаго человѣчества. Замалчивать ихъ было бы преступленіемъ. Это и побуждаетъ насъ предоставить прилагаемыя при семъ страницы въ распоряженіе Международнаго Комитета въ Женевѣ, являющимся центромъ міровой дѣятельности Краснаго Креста и хранителемъ и защитникомъ его высокихъ идеаловъ.

И. д. предс. Комитета

(подпись) Д-ръ Юрій Лацкженскій

Перша сторінка доповіді ЦК Російського Червоного Хреста в Міжнародний комітет Червоного Хреста в Женеві про діяльність ЧК у Києві.

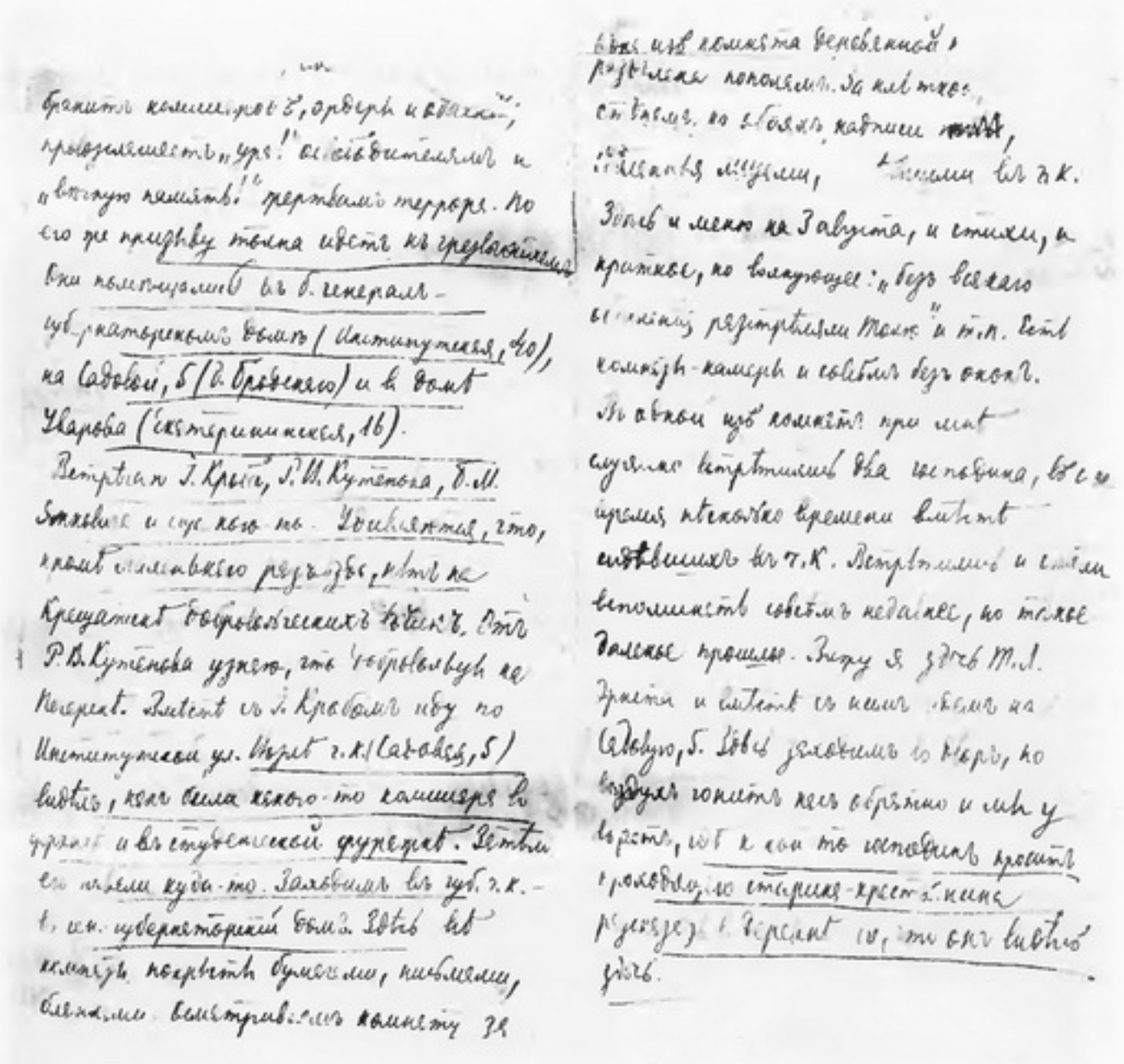

Сторінки зі щоденника свідка київських подій після вступу до міста частин Добровольчої армії. 1919 рік.

АНТИБІЛЬШОВИЦЬКІ СИЛИ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У 1919, 1920-х РОКАХ

БІЛА АРМІЯ

малюнки Р.Пеласіоса-Фернандеса

Генерал-лейтенант Денікін Антон Іванович (1872-1947).

У 1918-1920 роках - Головнокомандувач Добровольчої армії та збройних сил півдня Росії.
У 1919 році керував діями командувача військ Київської області генерала Драгомирова.
25 березня (5 квітня) 1920 року емігрував. Під час Другої світової війни проживав в окупованій Франції.
Засуджував політику Гітлера. Фразою, що стала знаменитою, рішуче відкинув пропозицію Власова про співпрацю: "... із зрадниками не розмовляю!"
Помер 7 серпня 1947 року в США.

Командувач Добровольчої армії генерал В.З.Май-Маєвський (1867 - 1920) /попереду зліва/ і начальник 7-ї піхотної дивізії генерал М.Е. Бредов (1873 - після 1945) /стоїть позаду справа/. Київ, серпень 1919 року.

Генерал-лейтенант Май-Маєвський Володимир Зенонович (1867–1920).
У травні–листопаді 1919 року – командувач Добровольчої армії. Наприкінці листопада того ж року знятий з посади Денікіним «за разложение тыла и кутежи» і замінений генералом Врангелем. Помер у Севастополі 30 жовтня 1920 року.

Генерал-лейтенант Бредов Микола-Павло-Костянтин Емілійович (1873 - після 1945 року).
У 1919 році - начальник 7-ої піхотної дивізії, командувач добровольчих військ у Києві.
З 1920 року - в еміграції в Туреччині, потім - в Болгарії. У 1945 році заарештований СМЕРШем, був вивезений до СРСР і загинув у таборах.

Генерал-лейтенант барон Врангель Петро Миколайович (1878-1928).

У 1918-1919 роках - командувач Добровольчої армії.
У березні - листопаді 1920 року - Головнокомандувач збройних сил півдня Росії.
З квітня 1920 року - в еміграції. Засновник і начальник РОВС ("Русского общевоинского Союза").
Помер 25 квітня 1928 року в Бельгії.

Генерал-майор Булак-Булахович Станіслав-Марія Никодимович-Михайлович.

У 1919 році - начальник південної ділянки окремого корпусу Північної армії. Командував загоном, який перейшов на бік білих із Червоної армії ("Кінний імені Булак-Булаховича полк"). Підтримував зв'язок із білогвардійськими осередками у Києві. Вбитий у Варшаві 10 травня 1940 року.

Генерал-лейтенант Ломновський Петро Миколайович (1871 - 1956).

У 1917 році - командувач 10-ї армії на Південно-західному фронті. На початку формування Добровольчої армії генерала Ломновського призначено її представником у Києві, де він і залишався до здобуття Києва ВСЮР (Вооруженные силы юга России) у 1919 році. Після евакуації з Криму - в еміграції в Болгарії та Франції. Помер у Ніцці.

Генерал-лейтенант Розеншильд фон Паулін Анатолій Миколайович (1860-1929).

У Добровольчій армії з 1918 року.
У серпні 1919 року в складі 3-го окремого корпусу генерала Шиллінга. Брав участь у наступі на Київ.
Помер у Сербії.

Генерал-лейтенант Шиллінг Микола Миколайович (1870-1946).

У Добровольчій армії з 1918 року, спочатку - в Київському центрі, потім - на посаді заступника представника Добровольчої армії в Києві. Помер в Празі (Чехословаччина).

Генерал-лейтенант М.І.Реп'єв (1865 - 1937).

У 1919 році входив до складу командування білогвардійських військ Київської області.
Помер в еміграції у Франції.

Полковник Барцевич Володимир Петрович (Скачков).

Начальник розвідувального відділу штабу Добровольчої армії. Входив до складу найближчого оточення генерала Врангеля.
У 1922 році страчений у Києві.

Генерал від кавалерії А.М.Драгомиров (1868 - 1955).

У вересні - грудні 1919 року - командувач білогвардійських військ Київської області.
Помер в еміграції у Франції.

Генерал-майор Непенін Петро Павлович (1872 - 1932).

У Добровольчій армії з листопада 1918 року. Наприкінці серпня 1919 року командував 1-ю бригадою 7-ї піхотної дивізії, яка брала участь у боях з більшовиками під Києвом та у захопленні міста добровольчими частинами.
Помер в еміграції в Югославії.

Денікінці в Києві. Осінь 1919 року.

Білокозаки позують після розстрілу над тілами страчених членів сільради.

МОНАРХІСТСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ КНЯЗЯ КАСАТКІНА-РОСТОВСЬКОГО

Служба Движенія и Телеграфа

Приложенная къ сему фотографическая карточка принадлежитъ:

(Имя, отчество и фамилія) Федору Алексеевичу Мочальскому

состоящему въ должности Над смотрщика Телеграфа

Настоящее удостовѣреніе личности, выданное 14 дня Августа мѣсяца 1918 года, дѣйствительно по „14" Августа мѣсяца 1923 года.

(Штемпель и подпись выдавшаго).

Посвідчення князя Касаткіна-Ростовського, видане на ім'я Ф.О. Мочальського.

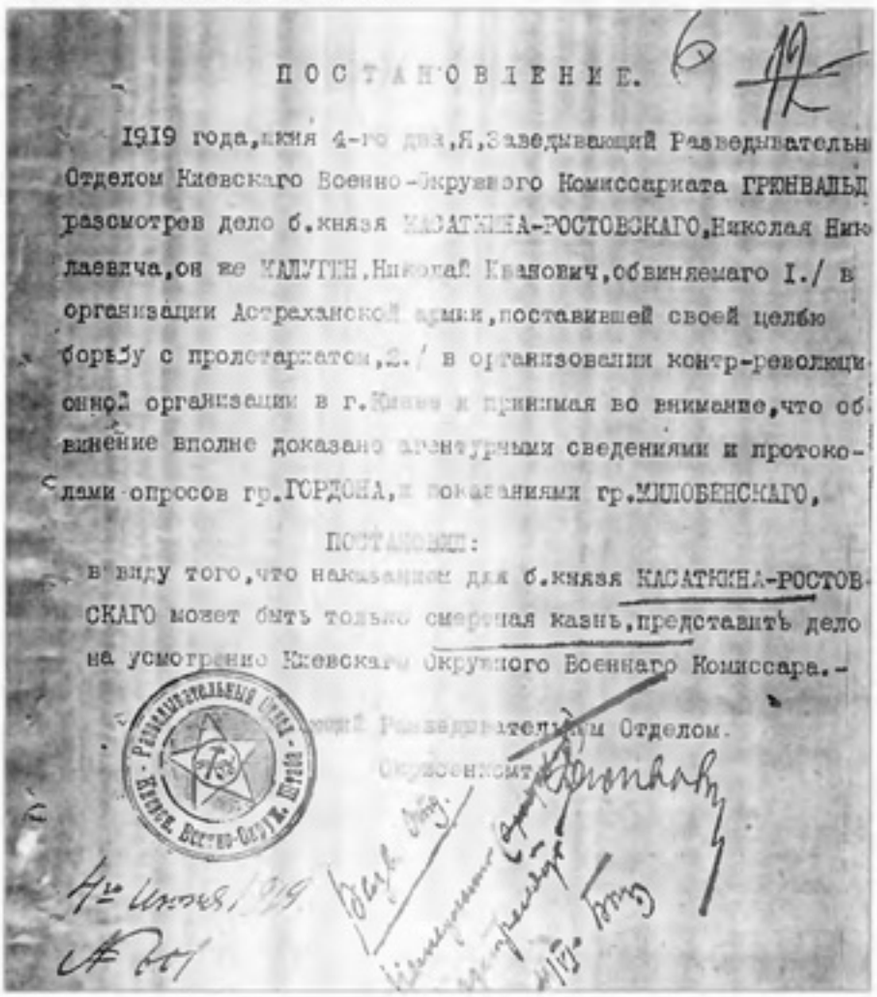

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

1919 года, июня 4-го дня, Я, Заведывающий Разведывательн Отделом Киевскаго Военно-Окружного Комиссариата ГРЮНВАЛЬД разсмотрев дело б.князя КАСАТКИНА-РОСТОВСКАГО, Николая Николаевича, он же МАЛУГИН, Николай Иванович, обвиняемаго I./ в организации Астраханской армии, поставившей своей целью борьбу с пролетариатом, 2./ в организовании контр-революционной организации в г.Киеве и принимая во внимание, что обвинение вполне доказано агентурными сведениями и протоколами опросов гр.ГОРДОНА, и показаниями гр.МИЛОБЕНСКАГО,

ПОСТАНОВИЛ:

в виду того, что наказанием для б.князя КАСАТКИНА-РОСТОВСКАГО может быть только смертная казнь, представить дело на усмотрение Киевскаго Окружного Военнаго Комиссара.-

Заведывающий Разведывательным Отделом.

Окружсенкомт

4го Июня 1919

Постанова розвідвідділу Київського військово-окружного Комісаріату стосовно М.М. Касаткіна-Ростовського.

Князь Касаткін-Ростовський Микола Миколайович (він же Калугін Микола Іванович, він же Мочальський Федір Олексійович), 1885 р.н. До 1917 року проживав у родовому маєтку с.Чернавка Курської губернії.

У 1918 - 1919 роках очолював нелегальну офіцерську монархічну організацію в Києві, був представником Астраханської білогвардійської армії у Харкові. Заарештований 18 травня 1919 року на вулиці Пушкінській у Києві. На першому ж допиті на запитання про політичні переконання відповів: "Крайній монархіст, вірнопідданий його імператорської величності".

Серед заарештованих членів організації - колишній гвардійський поручик поміщик Б. Власов, штабс-капітан В. Милобенський та інші. У червні 1919 року Касаткін-Ростовський та його спільники були розстріляні.

Посмертно реабілітували його у 1991 році.

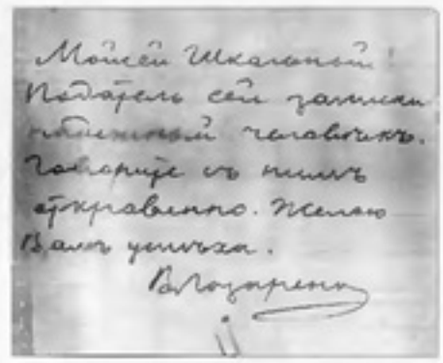

Мойсей Шкальный! Податель сей записки надежный человѣкъ. Говорите съ нимъ откровенно. Желаю Вамъ успѣха.

Записка, знайдена при обшуку Касаткіна-Ростовського.

Палібін Олександр Васильович (1875 - 1919).

Колишній колежський радник. Юрист. У 1918 - 1919 роках завідувач Київського інформвідділу Міжнародного Червоного Хреста. 9 березня 1919 року заарештований чекістами як член київської підпільної білогвардійської організації полковника Єрарського. 10 квітня 1919 року розстріляний за присудом колегії Київської губчека.

Посмертно реабілітований у 1991 році.

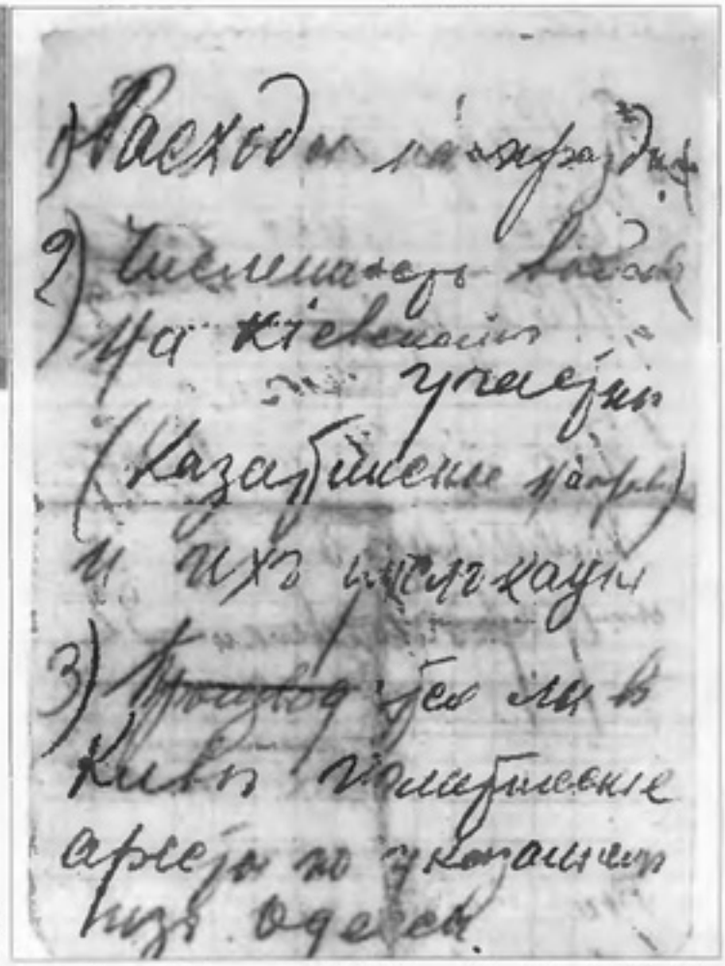

З кримінальної справи №68249фп на Палібіна (ЦДАГОУ).

Завдання, поставлені розвідкою Добровольчої армії перед Олександром Палібіним, знайдені у нього під час обшуку. 1919 рік.

I) ВОЕННАЯ ЧАСТЬ.

а) Личность начальниковъ, командировъ, комиссаровъи особъ, играющихъ ту или иную роль. (Кто, возрастъ, образованіе, родъ занятій прежде, моральныя качества, національность). Для характеристики полезно приводить факты изъ дѣятельности, слова выраженія и т.п.

б) Число войсковыхъ частей по родамъ оружія съ указаніемъ числа штыковъ, пулеметовъ, орудій легкихъ и тяжелыхъ, число шашекъ (всадниковъ), броневыхъ машинъ, поѣздовъ и т.п.

в) Взаимоотношенія начальниковъ, и подчиненныхъ; составъ частей по (на)ціональностямъ; взаимоотношенія національностей: русскіе, евреи, китайцы и украинцы-повстанцы/,

г) Запасы оружія: винтовки, пулеметы, орудія легкія и тяжелыя, броневые автомобили и поѣзда. Сколько, гдѣ имѣются склады, мастерскія и т.п. производительность заводовъ и условія производства.

д) Запасы огнестрѣльныхъ припасовъ: артиллерійскіе снаряды, ружейные патроны, ручные бомбы, взрывчатыя вещества и т.п. Гдѣ склады, количество ихъ содержимаго, производительность заводовъ и условія производства.

е) Запасы интендантскаго имущества: (обувь, одежа, обозы, продовольствіе) Гдѣ склады. Количество содержимаго. Источники исполненія складовъ. Какъ велики потребности частей.

ж) Принципъ организаціи войсковыхъ частей. Функціи командного состава политическихъ комиссаровъ, коммунистическихъ ячеекъ. Внутренній быт дисциплина. Товарищеская спайка. Преступленія по службѣ. Карательныя мѣры. Боевая готовность.

з) Настроеніе въ войскахъ. Отношеніе къ событіямъ. Отношеніе съ крестьянами и рабочими. Отношеніе къ евреямъ. Отношеніе к трудовой интеллигенціи.

и) Гдѣ и въ комъ имеется можно найти сочувствующихъ намъ. Сочувствіе активное и пассивное. Благожелательный нейтралитетъ. Въ чемъ можетъ выразиться это сочувствіе. Кого и за сколько можно купить.

Протокол № 32

Заседания ~~Отдела~~ Киевской Губернской Чрезвычайной Комиссии по борьбе с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности

апреля месяца 9 дня 1919 г.

ПРИСУТСТВОВАЛИ:

Председат. г. Сорин; зам. председ. Г. Дегтяренко, секретарь г. Шуб; чл. кол.: Гринштейн, Угаров, Ковалев, Яковлев и Савчук; чл. колег. Лившиц и Манькин

Слушали дело по обвинению Палибина Александра Владимировича в участии в к-р. организации

ПОСТАНОВИЛИ:

Палибина Александра Владимировича расстрелять.

Состоящій въ Штабѣ Представителя
ВЕРХОВНАГО Командованія Добрарміи
Генштаба Подполковникъ СОКОЛОВСКІЙ.

29 Августа 1919 года
№ 5.
Гор. Кіевъ

Представителю Верховнаго Командованія
Добрарміи Полковнику
БАУМГАРТЕНУ.

Съ окончаніемъ демобилизаціи Русской Арміи т.е.съ 16-го Марта 1918 года по 15-е февраля 1919 года я нигдѣ не служилъ и отъ всѣхъ мобилизацій Гетмана и Петлюры скрывался. Въ Декабрѣ 1918 года я около недѣли былъ въ Штабѣ Добровольческой дружины Генерала КИРПИЧЕВА.

Съ приходомъ большевиковъ я получилъ въ 15 числахъ февраля 1919 года предложеніе отъ Представителя Верховнаго Командованія Добрарміи Полковника ЕРАРСКАГО, переданное черезъ Полковника [СТАНКОЛАВСКАГО], поступить въ одинъ изъ штабовъ большевиковъ для информацій Добрарміи.

Принявъ это предложеніе, я, въ первыхъ числахъ, Марта мѣсяца, поступилъ въ Кіевскій Губвоенкомъ, въ мобилизаціонный отдѣлъ, вѣдавшій также и оперативными дѣлами. Конечно Губвоенкомъ не могъ дать всѣхъ свѣдѣній, нужныхъ центру, но это была первая необходимая ступень службы. Бывая во всѣхъ штабахъ Кіева, я получалъ всетаки много цѣнныхъ свѣдѣній, передаваемыхъ немедленно Центру черезъ Полковника [СТАНКОЛАВСКАГО]. Черезъ мѣсяцъ службы я понялъ, что работа въ пользу Добрарміи можетъ вестись двумя путями - путемъ Информацій и путемъ разрушеній всѣхъ важнѣйшихъ Отраслей военнаго дѣла Красной Арміи.

Мой планъ былъ одобренъ Полковникомъ [СТАНКОЛАВСКИМ], и я началъ работу. Имея въ своихъ рукахъ дѣло мобилизаціи и формированія Красной Арміи, я сразу же повелъ дѣло такъ, что ни одно формированіе не могло пройти, а мобилизація являемая въ самые неподходящіе моменты, не...

Совершенно секретно.

Подполковникъ
Александръ Ивановичъ
ПАРВЪ
"25" августа 1919 г.
№ 97
г. Кіевъ

Представителю Русской
Добровольческой Арміи
въ г. Кіевѣ Генеральнаго штаба
Полковнику БАУМГАРТЕНУ.

РАПОРТЪ.

Согласно предписанія представителя Добровольческой Арміи въ Кіевѣ (...) отъ 26 іюня (н. Стиля) с.г. за № 211, я поступилъ въ Красную армію, въ Штабъ группы войскъ Сумскаго направленія, гдѣ я находился безпрерывно съ 10 іюля - 15 августа (нов. Стиля) въ должности Начальника Оперативнаго Отдѣла и Начальника Штаба группы. Соотвѣтствующая инструкція мною была получена отъ Генеральнаго Штаба Подполковника Николая Федоровича СОКОЛОВСКАГО.

Въ ночь съ 9 на 10 іюля я прибылъ на ст. Ворожба и ввиду ночного времени рышилъ остаться въ залѣ I класса до утра. Около 6 часовъ утра ко мнѣ подошелъ членъ Мѣстнаго Отдѣла Чрезвычайки съ 4 вооруженными китайцами и заявилъ, что я арестованъ по подозрѣнію въ дезертирствѣ и шпіонажѣ въ пользу Добрарміи. Это обстоятельство меня нѣсколько озадачило, т.к. у меня въ платьѣ было зашито вышеуказанное предписаніе. Предъявленные мною документы, выданные мнѣ распоряженіемъ Наркомвоенъ, показались члену Чрезвычайки подложными и онъ приказалъ китайцамъ отвести меня и Подполковника Ивана Николаевича СКОРИНУ въ вагонъ для обыска съ ногъ до головы, какъ онъ выразился. Всѣ мои просьбы отпустить меня въ Штабъ группы для провѣрки документовъ - не привели ни къ чему. Китайцы уже приступили къ распредѣленію между собою моихъ вещей. Въ это время къ намъ подошелъ Начальникъ команды китайцевъ, бывшій Прапорщикъ, и вновь осмотрѣлъ наши вещи и документы, которые были за подписью I-го Помощника Начштаба Наркомвоенъ ШАПОШНИКОВА...

Представителю Русской Добровольческой Арміи въ г. Кіевѣ Генеральнаго штаба Полковнику БАУМГАРТЕНУ.

РАПОРТЪ.

Рапорти білогвардійських офіцеріа про проведену шпигунську та підривну роботу в частинах Червоної армії.

Отъ Имени Верховнаго Командованія Русской Добровольческой Арміи ОБЪЯВЛЯЕТСЯ:

Граждане!

Идетъ рѣшительный бой между арміей Деникина и красноармейцами, обманутыми Троцкимъ и К-о.

Близокъ великій день воскресенія изъ мертвыхъ Русскаго Народа.

Большевики, пугая трудящихся, пишутъ въ своихъ газетахъ наглую ложь о звѣрствахъ и насиліяхъ, творимыхъ Добровольческой Арміей надъ рабочимъ людомъ, объ отобраніи земли у крестьянъ и пр. пр.

Знайте же граждане истину про тѣ лозунги съ которыми идетъ Деникинъ:

Граждане Рабочіе!

Добровольческая армія оставляетъ въ полной неприкосновенности всѣ рабочіе профессіональные союзы и организаціи, а также восьми часовой рабочій день. Заработная плата рабочимъ въ областяхъ занятыхъ Добровольческой Арміей ни въ какомъ случаѣ не понижается.

Большевики называютъ свою власть рабоче-крестьянской.

Это наглая ложь; это власть по всей справедливости можетъ быть названа диктатура коммунистической партіи или еще вѣрнѣе диктатурой кучки вожаковъ, этой партіи, политическихъ авантюристовъ втоптавшихъ въ грязь и облѣвшихъ помоями всѣ святыя завѣты свободы, равенства и братства. Никто не смѣетъ на улицѣ рта раскрыть для справедливой критики, а если кто осмѣлится, то сейчасъ тащутъ въ Чрезвычайку, гдѣ ежедневно растрѣливаются и пытаютъ по нѣсколько десятковъ невинныхъ людей

Не вѣрьте гнусной лжи о жестокостяхъ, творимыхъ Добровольческой Арміей надъ трудящимся людомъ.

Преслѣдуется и предается суду только АКТИВНЫЕ ЧЛЕНЫ КОММУНИЧЕСКОЙ ПАРТІИ, эти злѣйшіе враги Русскаго Народа и Государства.

Граждане Крестьяне!

Не вѣрьте большевикамъ, которые говорятъ объ отобраніи Добровольческой Арміей земель отъ крестьянъ и о передачѣ ея помѣщикамъ ВСЯ ЗЕМЛЯ БУДЕТЪ ПЕРЕДАНА КРЕСТЬЯНАМЪ ПО КУЧНИМЪ КРѢПОСТЯМЪ.

Васъ, крестьянъ 80% населенія Россіи и вамъ будетъ принадлежать главнѣйшая роль въ созданіи новаго государственнаго строя послѣ освобожденія отъ ига большевистской партіи.

Граждане. служащіе совѣтскихъ учрежденій.

Вамъ говорятъ, что придетъ Добровольческая Армія и Вы всѣ будете преданы суду. Оставайтесь на своихъ мѣстахъ, не мѣшайте великому дѣлу борьбы съ изувѣрами-большевиками, ПОМОГАЙТЕ этой борьбѣ всѣми доступными для Васъ способами и ВАСЪ НИКТО ПАЛЬЦЕМЪ НЕ ТРОНЕТЪ.

Политическая месть не входитъ въ задачи Добровольческой Арміи, а справедливая мера падаетъ лишь на АКТИВНЫХЪ ДѢЯТЕЛЕЙ КОММУНИСТЕЧЕСКОЙ ПАРТІИ.

Граждане желѣзнодорожники!

Къ Вамъ особенная просьба—помочь святому дѣлу Добровольческой Арміи.

Солдаты Красной арміи!

Солдаты Красной Арміи—переходите на сторону Добровольческой Арміи съ оружіемъ въ рукахъ—Вы будете тамъ братски приняты и ваше заблужденіе будетъ прощено.

Помните, что Красноармеецъ ДО КОНЦА сражавшійся въ рядахъ Красной Арміи будетъ заклейменъ какъ государственный измѣнникъ съ преданіемъ суду.

Граждане Евреи!

Большевистскіе шулера Васъ пугаютъ погромами, репрессіями со стороны Добровольческой Арміи. ЭТО ЛОЖЬ.

Добровольческая Армія вѣритъ, что Вы сами поможете ей найти тѣхъ отдѣльныхъ лицъ изъ Вашей среды, которые накликали такія бѣды на голову еврейскаго народа, тѣхъ подлецовъ, которые именемъ трудового народа такъ жестоки издѣваются надъ тѣмъ же трудовымъ народомъ.

Граждане!

Добровольческая Армія, истекающая кровью вотъ уже два года, несетъ Вамъ не ужасы новаго террора, а ГРАЖДАНСКІЙ МИРЪ и ту настоящую лучезарную СВОБОДУ о которой васъ заставляютъ забыть палачи большевистской партіи.

Послѣ завершенія великаго дѣла освобожденія нашей родины, отъ ига большевиковъ Добровольческой и Сибирской Арміями РУССКІЙ НАРОДЪ САМЪ РѢШИТЪ КАКУЮ ФОРМУ ПРАВЛЕНІЯ ГОСУДАРСТВОМЪ ОНЪ ЖЕЛАЕТЪ.

Листівка Добровольчої армії. Київ, 1919 рік.

ПОЛЬСЬКЕ ВІЙСЬКО

Капрал.

Вояки польської армії під час окупації ними Києва, 1920 рік.

Капітан. малюнки М. Борисова.

Руїни Ланцюгового мосту через Дніпро, підірваного у липні 1920 року білополяками. Фото 1921 року.

Дубовий Іван Наумович (1896 - 1938).

У 1919 - 1920 роках - командир 44-ї радянської стрілецької дивізії, брав участь у звільненні Києва від денікінських та польських військ.[1]

Останнє військове звання - командарм 2-го рангу. Загинув у роки сталінських репресій.

Співробітники особливих відділів КГЧК та 12-ї армії, яка у 1919 - 1920 роках брала участь у встановленні радянської влади на Київщині. 1920 рік.

1 У той час Київ декілька разів переходив з рук у руки. Так, 30 серпня 1919 року залишене більшовиками місто здобули війська С.Петлюри. А вже наступного дня до міста увірвалися частини денікінського генерала М.Бредова, який примусив генерала УНР Кравса відвести свої війська до Василькова.
15 жовтня червоні полки під проводом І.Федька захопили Київ на дві доби. 16 грудня 1919 року 44-а дивізія під командуванням І.Дубового здобула перемогу над білогвардійцями і до весни 1920 року в місті встановилася радянська влада.З 6 травня по 12 червня 1920 року Київ перебував під окупацією польських військ.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

В ГУБЕРНСКОЙ ЧК (БЕСЕДА С ПРЕДСЕДАТЕЛЕМ ГЧК ТОВ. БАЛИЦКИМ)

Вчера в беседе с нашим сотрудником председатель КГЧК тов. Балицкий заявил следующее:

Борьба с контр-революцией.

– Ближайшая задача дня для КГЧК это, безусловно, очистка города от всякого вредного элемента, которым так обилен Киев.

Киев с его особенностями мне уже известен по моей предыдущей работе во ВУЧК. Ни для кого не секрет, что Киев исконь века является городом, в котором черносотенного и контр-революционного элемента, хоть отбавляй; несомненно, что в настоящее время такого элемента больше, чем когда-либо.

Господствовавшие здесь недавно белогвардейцы, безусловно, оставили в Киеве целый ворох подпольных организаций, в задачу которых помимо чисто шпионских целей, также входит и подрыв доверия со стороны обывателя к Советской Власти. Агенты этих черных гнезд будут всюду распространять нелепые и вздорные слухи, путать голодом и тому подобными вещами. Но методы работы деникинских агентов слишком известны, и парализовать их деятельность будет нетрудно. С контр-революцией ГЧК поведет самую планомерную и беспощадную борьбу. Предварительные меры для этого были уже предприняты мною во время пребывания на посту председателя Волынской ГЧК.

Имеются ли данные о деникинских агентах в Киеве?

Безусловно. Должен заметить, что белогвардейцы за последнее время очень скупы стали на людей. Почти с точностью установлено, что черный стан, боясь "израсходовать" людей с именами, посылает на подпольную работу менее ответственных, без какого-либо общественного значения и имени людей.

Но как бы белые не хитрили, ЧК в состоянии не только парировать все шахматные ходы деникинского подполья, но и заранее их атаковать.

Не меньше труда придется потратить комиссии **по борьбе с бандитизмом**. В комиссии имеются вполне определенные данные, указывающие на то, что Киев в настоящее время переполнен преступным элементом. Безнаказанность совершённых за время пребывания белых в Киеве налетов и грабежей привлекла сюда большую часть представителей преступного мира Одессы, Харькова и др. городов Украины. Преступники, переодевшись в форму красноармейцев, нередко с оружием в руках совершали налеты, грабили население и бесчинствовали. С ними мы долго разговаривать не будем. Уличенные в бандитизме будут уничтожаться.

Со спекуляцией и спекулянтами, как таковыми, комиссия будет бороться также беспощадно. Для киевских торговцев, видно, мало подействовала как казацкая нагайка, так и разгромы их магазинов. Ничем, как злостным преступлением нельзя назвать ту бешеную вакханалию, которую подняли киевские купцы вокруг советского рубля. Должен заявить, что такой саботаж, как умышленное припрятывание товаров магазиновладельцами с целью вздувания цен на них, даром не пройдет. Недопустимо, чтобы кучка негодяев во имя своих хищенских аппетитов заставляла бы население голодовать. Спекулянты за подобные действия понесут высшую меру наказания, а их семьи будут сосланы на принудительные работы в концентрационный лагерь до конца гражданской войны.

В заключение, - закончил тов. Балицкий свою беседу - должен с особым удовольствием констатировать, что отношение к ЧК в настоящее время самое благожелательное. За последние несколько дней по своей личной инициативе в комиссию приходит много обывателей, бедняков и рабочих, которые сами помогают нам в деле борьбы с преступными элементами, мешающими планомерной работе Советской власти.

"Известия Киевского губревкома", 25 грудня 1919 року.

К.Г.Н.К.

ФАБРИКА КЕРЕНОК

2-го січня в друкарні Сідона на Пушкінській вулиці в б. 12 відкрито шайку фальшивомонетчиків, що вироблювала "керенки" вартістю від 20 та 40 карбованців. Учасників шайки захоплено на місці злочину в кількості 13 чоловік в той момент, коли машини, що друкували фальшиві керенки, йшли повним ходом. Розслід встановив, що шайка "керенщиків" працює вже давно, встигла випустити керенок на суму коло 50 мільонів карбованців особливо напружено працювала під-час денікінської влади, коли утворила цілковиту спілку з контррозвідкою й ділила з нею прибутки. Захоплено велику кількість сфабрикованих керенок, штампи, кліше та інше приладдя "фабрики".

Завдяки довгим стараннім і навіть видаткам, група представників фальшивомонетчиків за допомогою представників спекулянтів в сучасний момент встигла піднести курс керенок остільки, щоб особи, які купують їх як крам для збуття, дають карбованець за карбованець, маючи можливість на біржі та на селі збувати їх по подвійній і навіть по вищій ціні.

Зараз цілком встановлено дійсний процент фальшивих керенок на біржі та на ринку. Результати вражаючі: майже всі керенки, що продаються спекулянтами - фальшиві. Така ж "фальшивка" ходить по базарах та ринках.

Колегія К.Н.К., розглянувши справу захоплених на місці злочину фальшивомонетчиків, постановила всіх їх розстріляти, і виконати присуд на протязі 24 годин.

"Більшовик",
15 січня 1920 року .

ИНСТРУКЦИИ ПРИ ОБЫСКАХ.

1. Каждый ордер должен быть явлен в Комкоме, без указания фамилии и адреса лица, подлежащего обыску. Указать лишь улицу.

2. На месте производства обыска, выемки или ареста, составляется подробный протокол в двух экземплярах в присутствии членов домкома (не менее двух человек) или понятых, причем один протокол под расписку передается лицу, у которого производится обыск.

3. Предметы продовольствия, роскоши домашнего обихода, если не имеют прямого отношения к делу, отобранию не подлежат.

Об излишках упоминается в протоколе, и они, под ответственностью Председателя Домкома, должны быть сданы в Горпродком для распределения между беднейшим населением.

КОНФИСКАЦИИ ПОДЛЕЖАТ:

4. Все вещи лиц, скрывающихся от суда и следствия Советской Власти.

5. Все вещи лиц, присужденным к высшим мерам наказания.

У ОСТАЛЬНЫХ:

6. Золото - свыше 16 золотников.

7. Серебро свыше 6 фунтов.

8. Звонкая серебряная и золотая монета.

9. Всякого рода драгоценности, если они не являются предметами личного пользования.

10. И все спиртные напитки.

Кабінет співробітника ЧК.
На вікні кулемет, на випадок нападу.

Зворотний бік ордера на проведення обшуку.
1920 рік.

СКАСУВАННЯ НАЙБІЛЬШОЇ КАРИ - РОЗСТРІЛУ (РОЗМОВА З Т. БАЛИЦЬКИМ)

В розмові зі співробітниками голова Київської ГНК т. Балицький сказав: "Радянська влада, скинувши дрібнобуржуазний та угодовський уряд Керенського, старалась проводити в життя гасло "геть смертну кару", а тільки вороги робітничо-селянської влади примусили нас створити надзвичайний орган класової боротьби. Хоча надзвичайним комісіям дано спершу дуже широкі права щодо нищення ворогів, Надзвичайна комісія користувалась своїми правами дуже обережно. За перших 6 місяців свого існування в Радянській Росії НК розстріляла всього тільки 22 контр-революціонерів. В той час вона пустила на волю цілу низку контр-революціонерів, як Пуришкевич, члени Ц.К. кадетів - Давидов, Кишкин, Сиромятніков, Некрасов і цілу низку міністрів тимчасового уряду та сановників самодержавія.

У другій половині 1918 року - коли проти Р.В. проголошено білий терор - то проти цього робітниче-селянська армія мусіла взятись за жорстокий засіб - червоний терор. Р.В. з комуністичною партією на чолі, яка представляє владу робітників та селян, мусіла - річ певна - взятись за всякі засоби для здійснення диктатури пролетаріату. Тепер, коли вже влада працівників поширилась майже на всю територію давньої Російської держави, коли наш класовий ворог на зовнішньому фронті добитий до решти і коли він вже й у внутрі краю не зважиться піднести голову, - тепер постанову В.Н.К. про скасування найгострішого способу кари можна вітати від серця.

Це доказує лишень, що к.п. не була ніколи прихильницею смертної кари, хоча наші політичні противники так про це й кричали.

Чи Київська Губ.Н.К. є одним з органів В.Н.К.?..

Київська Н.К. підлягає безпосередньо начальникові українських н.к., але вищим об'єднуючим та провідним органом, річ певна є В.Н.К., позаяк Н.К. є бойовим органом армії внутрішнього фронту - і як Червона Армія, б'ється з зовнішнім ворогом, має одну команду, так само й армії внутрішнього фронту мусять мати один провідний центр.

Чи дасться пристосувати постанову В.Н.К. в даний момент на Україні?

Що до пристосування вищого роду кари на Україні, то мені здається, що в тій справі появиться ціла низка пояснень та доповнень, котрі ми цими днями напевне отримаємо. Мені здається, що скасування вищого рода кари на Україні було би актом занадто передчасним. Україна, яка ще досі не цілком звільнена від деникінських банд, та яка ще є театром війни, не може підойти під загальну рубрику скасування вищої кари.

Ті місцевості УСРР, котрі вже звільнені від деникінських банд, ще й досі кишать шпигунами та провокаторами, які так чи інакше пробуватимуть гальмувати та руйнувати будівництво Радянської влади. В такий чи інший спосіб їх помішники спекулянти перешкоджатимуть, розпускаючи тривожні вістки та підбиваючи ціну. І під час того, коло скасування найвищого роду кари можна вітати від серця в Радянській Росії, то цей факт безумовно передчасний для Радянської України та Дону. Вирішити вже вперед цю справу тепер ще трудно. Вияснення цеї справи та остаточне вирішення щодо України принято буде на 4 конференції голів Н.К., яка й має відбутись у Москві 1 лютого.

Тепер Н.К., очистивши внутрішній фронт від контр-революціонерів, мусять взятися за нову та відповідальну працю, за боротьбу з господарською руїною.

"Більшовик",
18 січня 1920 року.

Співробітники РТЧК Південно-Західної залізниці. 1920-ті роки.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

БЕСЕДА С ЗАМЕСТИТЕЛЕМ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ РТЧК Т. ТАЛАНОВЫМ

В беседе с сотрудником нашей газеты т. Таланов, заместитель председателя РТЧК, на вопрос относительно того, какие функции отправляет РТЧК и о характере ее деятельности, заявил что районная транспортная ЧК Ю.-З. ж. д. и рек Днепровского Бассейна является таким же органом пролетарской юстиции, снабженным чрезвычайными полномочиями, как и Губчека, но РТЧК от нее отличается тем что в ее ведение входит полоса отчуждения Ю.-З. жд. и пределы Днепровского Бассейна в транспортном смысле слова.

Главная очередная и неотложная задача РТЧК - способствовать поднятию транспорта и борьба с контр-революцией, саботажем и преступлениями по должности.

Во главе РТЧК стоит т. Слюсаренко, старый партийный работник, испытанный в дни напряженной борьбы по поднятию транспорта в центре, когда разруха транспорта принимала такие же катастрофические размеры, как теперь на Украине. Своей самоотверженной и напряженной работой т. Слюсаренко много способствовал улучшению транспорта в России. В настоящий момент тов. Слюсаренко находится в Москве на съезде.

Т. Таланов обращает внимание на то, что критическому положению транспорта сильно способствуют, и затрудняют борьбу с железнодорожной разрухой многие белогвардейцы, нашедшие приют в качестве служащих на железных дорогах. Этим "господам", заявил Таланов, необходимо знать, что по отношению к ним уже приняты меры, и всякое контр-революционное выступление, саботаж, разгильдяйство и паразитизм будут пресекаться в корне самыми решительными мерами.

По вопросу о топливе т. Таланов заявил: наш лозунг "пила и топор в лесу также необходимы, как и винтовка на фронте", ясно, что заготовка топлива стоит на первом плане РТЧК. Топливный Подотдел всеми мерами способствует поднятию производительности, разработке и подвозке топлива и ведет напряженную и беспощадную борьбу с хищением дров и недобросовестным отношением при заготовке их.

Относительно высшей меры наказания т. Таланов, стоя на правильной точке зрения центра, находит, что в настоящий момент отмена ее на Украине была бы преждевременна, ввиду слишком большого здесь количества как явных, так и тайных врагов революции.

"Красный путь",
19 лютого 1920 року.

Співробітники КГЧК, учасники операцій з ліквідації врангелівської та денікінської агентури на Україні. У 3-му ряду третій зліва - керівник операції, заступник голови та член колегії губЧК О. Розанов. 1920 рік.

ЗІ ЗВІТУ ЦУПЧРЕЗКОМУ* ПРИ РАДІ НАРОДНИХ КОМІСАРІВ УКРАЇНИ ЗА 1920 РІК

Таблиця №1

КГЧК РАЗДЕЛЕНИЕ ПО КЛАССОВОМУ ПРОИСХОЖДЕНИЮ			
Всего сотрудников	Рабочих	Крестьян	Городской мелкобуржуазной интеллигенции
392	**315**	**24**	**53**

Таблиця №3

КГЧК СЛУЖЕБНЫЙ СТАЖ						
Всего сотрудников	1918 г.		1919 г.		1920 г.	
	1-е полугодие	2-е полугодие	1-е полугодие	2-е полугодие	1-е полугодие	2-е полугодие
392	1	3	3	29	188	168

Таблиця №5

ДВИЖЕНИЕ АРЕСТОВАННЫХ В ПОДВЕДОМСТВЕННЫХ ЦУПЧРЕЗКОМУ ОРГАНАХ ЗА 1920 г.									
№ п/п	Наименование ЧК	Прибыло	Освобождено	Расстреляно	Заключено в концлагерь	Заключено в тюрьму	Отправлено на фронт	Перечислено	Умерло
11	... Киевская	6641	2246	538	731	190	503	928	15

ЦДАГОУ, фонд 57, оп.2, справа 442, арк. 20, 36, 38

*ЦУПЧРЕЗКОМ – Центральне Управління чрезвичайних комісій (ред.)

БЕСЕДА С НАЧАЛЬНИКОМ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ КОМИССИЙ И ОСОБЫХ ОТДЕЛОВ НА УКРАИНЕ В.МАНЦЕВЫМ "О ЗАДАЧАХ ЧК И ОСОБЫХ ОТДЕЛОВ НА УКРАИНЕ"

...Самой насущной и неотложной задачей является искоренение бандитизма на Украине в селах и городах.

Наиболее благополучной в этом отношении является Харьковская губерния. В Херсонской и Киевской губерниях оперируют банды кулацкого характера, в Екатеринославской - махновские шайки анархо-бандитского толка, на Волыни и Подолии, в прифронтовой полосе - польско-петлюровские банды национально-шовинистического характера.

Какими бы лозунгами эти банды ни прикрывались (в Глуховском уезде, например, оперируют "безвластники", анархисты, стоящие за "безвластные" Советы, и т. п.), цель все одна и та же - обогащение путем грабежа и насилий.

С весной банды обыкновенно расходятся по домам на полевые работы, предварительно зарывая оружие в землю, в лесах же скрываются обычно лишь главари шайки, атаман, с одним - двумя десятками виднейших приверженцев. По кличу атамана вся банда в полном вооружении опять начинает свою черную работу. Личность атамана обыкновенно имеет в вопросе существования банды решающее значение. Чаще всего, как показала практика, банда со смертью атамана распадалась. Отсюда и главный метод борьбы с анархо-бандитами в деревне: обнаружение атаманских гнезд, оцепление района и беспощадная борьба за уничтожение их. Этот метод оказался наиболее успешным при ликвидации банд на Киевщине, Волыни и в других районах...

Что касается вопроса борьбы со спекуляцией, то в Киеве в этом отношении сделано больше всего. В свое время, когда спекуляция хлебом и курс рубля достигли чудовищных размеров, Киевская губЧК по соглашению с Ревкомом расстреляла группу виднейших спекулянтов, в результате чего цены на хлеб значительно понизились, а курс рубля повысился. Сейчас эта работа у нас в ЧК не налажена. Настоятельно необходимо, чтобы парткомы вливали в наши ряды работников по борьбе со спекуляцией. Против буржуазии и всего нетрудового элемента, уклоняющегося от регистрации, будут применяться самые строгие кары. Пока подготовляются концентрационные лагеря, куда будут запрятаны решительно все паразитические элементы города. Ведется энергичная работа по вылавливанию деникинских агентов, оставшихся на Украине для контрреволюционной работы. Организации их пока распылены, и крупных явлений в этой сфере пока не наблюдается.

В заключение необходимо отметить, что надеяться на быструю ликвидацию всех анархо-бандитских и кулацких выступлений на Украине при том хаосе, который достался нам в наследие после белогвардейщины, не приходится. Но значительно ускорить процесс оздоровления тыла, и я прошу вас это подчеркнуть, может только искреннее и широкое содействие всех учреждений и в особенности партийных сил, долженствующих широким потоком влиться в наши ряды.

"Известия ВУЦИК",
7 березня 1920 року.

Н. П. Добровольський, на початку 20-х років - уповноважений по боротьбі з бандитизмом Богуславського політбюро. Пізніше працював в особливих відділах. Загинув під час Великої Вітчизняної війни.

О.О. Рогожин.
У 1920-1921 роках – співробітник Білоцерківської повітової ЧК і особливого відділу КГЧК.

Г.І. Юркевич-Вальчинська, співробітник відділу КГЧК по боротьбі з бандитизмом. 1920 рік.

Є. С. Ткачук, у 1920 - 1921 роках уповноважена розвідки Звенигородського Політбюро.

Б.Й.Фукс,
ветеран органів держбезпеки Київщини. У 1920 -1921 роках - кур'єр Київської губЧК.

Киевская Губернская Чрезвычайная Комиссия

Пропуск № 54.

Выдано Эттелю

Сотр. для поручений

на право входа в помещение К. Г. Ч. К.

Комендант

Делопроизводитель

"17" Декабря 1920 г.

3-я Сов. тип. Зак. № 3710—510—2000 экз.

Перепустка на право входу до приміщення КГЧК співробітника для доручень М. Еттеля.

Бійці Особливого батальйону КГЧК.

В. Сікачинський, ординарець голови КГЧК М. Лаціса.

В.І. Чвертко-Шуйський, співробітник КГЧК. 1920 рік.

М. Я. Ротлейдер. У 1920-1921 роках розвідник, уповноважений КГЧК. У 1991 р. працював у віці 92 років начальником відділу кіностудії імені О. Довженка. Директор відомого у свій час фільму "Гадюка".

Олександр Розанов, заступник голови КГЧК, керував діями київських чекістів при ліквідації врангелівської агентури в Україні. У 1920 році виявив організацію колишнього офіцера Генштабу царської армії, потім начальника контррозвідки армії Врангеля, полковника Барцевича.

Бійці Особливого батальйону КГЧК. 1920 рік.

В. Ф. Войтишин, співробітник відділу по боротьбі з бандитизмом КГЧК. 12 грудня 1920 року під час бою із загоном отамана Орлика біля села Литвинівки Димерського району потрапив у полон. Під час допиту Орлик заадав йому 42 поранення багнетом. Вважаючи полоненого мертвим, орликівці роздягли Войтишина і викинули на сніг, де його згодом знайшли місцеві жителі. Після одужання продовжив службу. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Ян Кабушевський, співробітник оперативної частини КГЧК. Колишній матрос Балтійського флоту, учасник жовтневої революції у Москві. У подальшому - воєнспец у військово-морських справах Київського військового округу. У 1937 році - репресований.

С. Т. Карін-Даниленко. У 1921 році - співробітник КГЧК. Брав участь у розробці та ліквідації "Української Військової організації січових стрільців", Уманського та Всеукраїнського повстанкомів.

О. М. Ніколаєв-Нікольський, співробітник розвідвідділу Київської губЧК.

С. С. Шварц. У 1919 - 1920 роках начальник СОЧ і заступник голови Київської губЧК.

От Киевской Губ.Ч.К.

§1.

Несмотря на приказ Ревкома об открытии магазинов в г. Киеве, владельцы таковых до сего времени или вовсе не открывают магазинов, а если и открывают, то отказывают в приеме советских денег.

Киевская Губернская Чрезвычайная Комиссия в последний раз предупреждает владельцев магазиновъ и торговцевъ, что если в течение сегодняшнего дня магазины не будут открыты и торговля не примет нормального характера, то виновные в этом будут рассматриваться, как непризнающие Советской Власти и будут беспощадно расстреливаться; все их имущество будет конфисковано в пользу республики, а семьи будут отправлены на принудительные работы в Концентрационный лагерь до окончания гражданской войны.

§2.

Виновные в спекуляции, вздутии цен и отказе в приеме советских денег подлежат также расстрелу.

Председатель К.Г.Ч.К. В. Балицкий.
Секретарь Комиссии С. Шварц.

"Известия Киевского губревкома", 23 грудня 1919 року.

Юлій Бограчевський, співробітник секретно-оперативної частини губЧК.

Чекістська родина киян Гейликів (батько з синами)

М.З. Гейлик.

З.М. Гейлик.

І.М. Гейлик.

Г.М. Гейлик.

О.М. Гейлик.

Г.М. Гейлик.

Співробітники відділу боротьби з бандитизмом. Київ, 1920 рік.

З ГРАТНИЙ АРХІВ

ОТ К.Г.Ч.К. ПРИКАЗ

Настоящим Киевская Губернская Чрезвычайная Комиссия по борьбе с контрреволюцией, спекуляцией, бандитизмом и преступлениями по должности, приказывает со дня опубликования настоящего приказа в течение 3-х дней зарегистрироваться у коменданта К.Г.Ч.К. - Екатерининская, 18, - всем лицам, служившим при Деникине в Государственной Страже и Уголовном Розыске.

Неисполнившие настоящий приказ понесут суровое наказание по законам военно-революционного времени.

Председатель К.Г.Ч.К. Балицкий.

Зав. Секретно-Оперативным Отделом Павлов

Секретарь Вальтер.

"Известия Киевского губревкома", 2 квітня 1920 року.

Перший Деміївський загін частин особливого призначення (ЧОНу). Київ, 1921 рік.

З ГРАТНИЙ АРХІВ

ЗА ЩО КАРАЄ ЧК?

Згідно з постановою КГНК розстріляні такі особи:

– Качуринський Степан Іванович, - 22 літ, шофер-механік Губміліції, которого обвинувачують в самозванстві й здирництві; справа була така: він 23-го липня б.р. прийшов у квартиру гр.Антипчука й казав про себе, що він слідчий Н.К., що він мусить заарештувати Антипчука, але коли той йому дасть сто тисяч карб., то він, Качуринський, справу затре і арештовувати його не буде..

...10) Кулик Антін Васильович, 42 років

11) Клименчук Кондрат Купріянович, 42 років

12) Іщук Филимон Григорович, 42 років

13) Іщук Ярина Васильовна, 26 років

14) Сачук Євмен Мойсеєвич, 35 років

15) Перевалов Василь Гаврилович, 35 років – організатори й учасники знаменитого Тетіївського погрому, під час якого потерпіло до 4000 чоловік, з них одну тисячу євреїв замкнули до синагоги й спалили, а тих, що втікали, вбивали ножами, вилами, сокирами й т.п. Ватага мала свій штаб, на чолі було 3 петлюрівські офіцери, які втекли разом із петлюрівцями. В ватазі головну роль грали багато з членів Тетіївської спілки кооперативів і Районбанку, в якому керував уже названий Перевалов В.Г. Усіх обвинувачених пізнали 20 біженців з Тетіїва.

"Більшовик", 17 серпня 1920 року.

ЛІКВІДАЦІЯ ТАЄМНОЇ САВІНКОВСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У вересні 1920 року до Київа з Крима приїхав офіцер кол. врангелівської армії Крючок Грицько Олександрович. Він приїхав від врангелівської контр-розвідки для зв'язку таємної організації. Осіб, з котрими він мав зв'язатися, він не застав у Києві і вирішив особисто відродити організацію.

Під прізвищем Макеєва він проліз до компартії, після чого активно знаходився коло відродження організації.

Спочатку він обмежився тим, що енергійно групами пересилав до Польші офіцерів, приймав тих, що приїздили з-за кордону, допомагаючи всіма засобами їхній ганебній роботі. Потім діяльність його значно поширилась і було зорганізовано таємну організацію для повалення Радянської влади шляхом збройного повстання.

Його найближчим помічником був брат дружини Павло Іванович, котрий з підробленим документом на ім'я члена компартії Герасименка зробився пом. воєнкома 6-ої дільн. "Ветвестрою", де воєнкомом був сам Макеєв.

Управління 6-ої дільниці він зробив штабом організації. Там підроблялися документи, туди приїздили з явками з Польші від Савінкова, коли треба тих, хто приїздив, брали на службу до 6-ої дільниці. Великі суми, витрачені на організацію, Макеєв, звичайно, брав з каси "Ветвестрою", покриваючи їх фіктивними рахунками. Користуючись з своєї посади воєнкома, Макеєв одержав з кінського запасу багато зброї, нібито для охорони дільниці.

Цю зброю переховував Березовський (нач. охорони дільниці), активний член організації. Вони гадали скористатись з цієї зброї в перший же слушний момент для виступу проти радянської влади.

Від Савінкова Макеєв одержав мандат уповноваженого Київської групи. Разом з мандатом до Київа він одержав лист, що нагадує старі царські рескрипти вірячим слугам "його величності". Лист був такого змісту:

Гр. Крючкові!

Вельми поважний п. Ротмістре.

Висловлюючи Вам найщирішу подяку за уважну й енергійну нам службу, при цьому пересилаю на Ваше ім'я повноваження і прохаю Вас у випадку неможливості продовжувати роботу повернутися до нас. Прикладений документ, поданий штабові, буде для Вас перепуском.

Савінков
Секретар Рудін
(печатка)
Всеросійський комітет Народного Союзу Оборони Батьківщини і свободи.

З Савінковим організація мала постійний зв'язок, одержувала від нього інструкції і відозви. Члени організації, що приїздили, привозили від Савінкова багато отрути і отруйних цигарок. Організація користувалася з них дуже широко, не зважаючи, хто буде жертвою. Цигарки продавалися на лотках і кожна людина, "нешкідлива" на думку організації, могла загинути.

Київська організація була в міцному зв'язку з відомими бандитами Струком, Кирсенком, Орликом та іншими. До них надсилалися накази, інструкції та зброя.

Значну роль в Київській організації відіграли мірошник Панасюк, уповноважений представити Савінкова, член Центрального повстанського комітету Любир і Грабе. Останній був начальником активної частини організації і мусив виконати низку терористичних актів проти відповідальних Радянських робітників. Виконати ці акти йому не пощастило - їх зірвала в свій час Губчека, так само не вдалося висадити у повітря моста через річку Уж у Коростені.

З документів, що познаходили у заарештованих, ясно видно дійсне обличчя політичного авантюриста Савінкова. В одній із своїх відозв Савінків пише: "Переворот повинно зробити без жодного втручання чужинців". Але цікаво простежити, в якій мірі слова розходилися у нього з ділом.

Гроші Савінків одержував від Франції і Польщі. Для Київської організації він одержав від Франції 3 мільйони марок і від Польщі чек на 9 мільйонів марок.

Періодично Савінків робив доклади Пілсудському про хід роботи. Отруту та отруйні цигарки, які Савінків пачками перекидав на Вкраїну й Росію з пропозицією широко ними користуватися, він одержував від 2-го відділу штабу VI-ї польської армії. І це зветься без втручання чужеземців. Інших коментарів ці факти не потребують.

Ліквідація Київської організації викриває всю ганебну діяльність соціал-зрадника Савінкова, який ловить рибу в каламутній воді. Робітники і селяни зайвий раз переконаються у вірності лакуз міжнароднього капіталу, що не спиняються ні перед чим для досягнення своєї ганебної мети.

"Вісті ВУЦВК",
4 серпня 1921 року.

Б. Савінков, голова так званого "Всероссийского комитета народного союза защиты Родины и свободы" (ВКНСЗР).

Георгій Макєєв-Крючик. Денікінський штаб-ротмістр. У 1920-1921 роках - керівник Київської філії Савінковського ВКНСЗР. 21 лютого 1921 року розстріляний за присудом губчека.

Сов. Секретно.
С Фельд"егерем
ПОЧТО-ТЕЛЕГРАММА.

КИЕВ П.П. ГПУ ПРАВОВЕРЕЖЬЯ УКРАИНЫ тов. ЕВДОКИМОВУ

По имеющимся у нас закордонным сведениям членами организации Савинкова состоят: ЖИТОМИР: Леонид Ильич ЖЕРЕБКО и Анна Кузьминична КОБАЛЬ /с Ковалем/.

КИЕВ, Александр КУТЕПОВ, кино Шанцера на Крещатике; Петр Семенович ПРОЗОРОВСКИЙ №8 /так сообщено/; ИВАНОВ Константин Столыпинская ул. уг. Прозрезной; ЛОСИЦКИЙ Владимир соб. дом на Звереинце; ЕЛЬКО Данило Андреевич, Подол. Гончарная. Из Киева Вольшая Владимирская 45, Варгенек делает сообщения Ян ВЕНЬКОВСКИЙ агент выехавший из имения Плятер под Сарнами у домбровщины - военный шпион. На указанной квартире он не живет это его явка, а Варанек вероятно молодая девушка. Пояснения затребованных по получению будут даны.

ЧЕРКАССЫ, ПРОКОФЬЕВ соб. дом на церковной площади; ДМИТРИЕВ Ксенофонт соб. дом.

ВЕРДИЧЕВ, КИСЛИЧНЫЙ Андрей Киевская 8;

Фрвгмент московської пошто-телеграми щодо членів Савінковської організації на Україні. 1921 рік.

Лит.А.
Врид.Нач.Соч. ГПУ УССР.
Тов. ИВАНОВУ.

По отношению к названому ГОЛУБЧИКОВУ мы располагаем следующими компрометирующими его сведениями.

В первой половине 1921 г. он и некий Николай СОЛОВЬЕВ были из Варшавы командированы САВИНКОВЫМ на Украину с невыясненым нами заданиями, но как показывает СОЛОВЬЕВ, с заданием к атаману СТРУКУ. Вместе они шли до Чернобыльского уезда Киевской губ. \район постаянаго оперирования СТРУКА\ и здесь якобы разошлись.

Николай СОЛОВЬЕВ добровольно явился и предложил Киевской Губчека свои услуги по закордонной разработке САВИНКОВА, скрыв, однако, что из-за кордона вместе с ним пришел и ГОЛУБЧИКОВ. ГОЛУВЧИКОВ же в это время явился в Особый Отдел КВО.

Будучи посланным за-кордон, СОЛОВЬЕВ по возвращении особо ценных материалов не доставил, навлек на себя подозрения и был арестован. После целого ряда допросов от него удалось узнать, что из-за кордона САВИНКОВЫМ был выслан не он один, а с ним вместе шел некто по кличке "ДОКТОР" с полотнянкой на фамилию СЕРГЕЕВА и СОЛОВЬЕВ состоял в его полном распоряжении, что он, СОЛОВЬЕВ, состоял на службе у САВИНКОВА и у польской ДЕФЕНЗИВЫ и от таковых получал задания по разработке Киевской Губчека, т.е. по выкрадке разных бумаг, добыче списка сотрудников и задания по военному шпионажу.

Поскольку названный выше ГОЛУБЧИКОВ имеет савинковскую полотнянку на имя СЕРГЕЕВА, поскольку он и СОЛОВЬЕВ в одно и то же время явились в два органа ЧК \Губчека и ООКВО\ и поскольку СОЛОВЬЕВ уличен в провокации, - постольку не подлежит сомнению, что ГОЛУБЧИКОВ и есть лицо, высланое САВИНКОВЫМ одновременно с СОЛОВЬЕВЫМ и с однородными заданиями и проводящее по сие время свою провокационную работу.

Об изложенном сообщается для принятия соответствующих мер.

ЗАМ ПП ГПУ
\ИВАНОВ\

Повідомлення заступника повноважного представника ГПУ стосовно діяльності агентури Б.Савінкова на Київщині. 1921 рік.

Ф.І. Врублевський. Ветеран органів держбезпеки Київщини. Учасник чекістської операції із затримання Савінкова та ліквідації його підпільної організації.

ЧЕКІСТСЬКИЙ АРХІВ

ЛИКВИДАЦИЯ БАНДИТСКОЙ ШАЙКИ "ЧЕРНАЯ МАСКА"

В Киеве ликвидирована крупная бандитская шайка, работавшая по подложным мандатам и совершавшая ряд дерзких налетов, фиктивных обысков и убийств.

Еще в конце 1920 года было обнаружено, что шайка эта работает по подложным мандатам Цупчрезкома и что одним из руководителей и главарем ее является бывший сотрудник Цупчрезкома Федор Назаренко, которому неоднократно удавалось ускользать от преследовавшей его советской власти.

Между тем по городу уже тогда ходили самые легендарные слухи о деятельности этой шайки, именовавшейся "черной маской".

Вначале смотрели на шайку, как на чисто бандитскую уголовную организацию, но в дальнейшем выяснилось, что она имеет и политический характер. Главарь шайки Назаренко - старый зарегистрированный уголовный преступник. В 1920 г. он примазался к советской власти и начал работать в качестве рядового сотрудника в Харькове.

Совершив несколько преступлений по должности, Назаренко по подложным документам бежал в Екатеринослав, оттуда в Кременчуг, а затем в Одессу, где он широко развил свою преступную деятельность, пользуясь подложными мандатами с печатью Цупчрезкома... Из Одессы Назаренко переехал в Киев, где сошелся с братьями Михаилом и Алексеем Дитковскими, явными петлюровцами, связанными с некоторыми петлюровскими агентами. "Идейные" петлюровцы Дитковские и бандит Назаренко заключили союз и, воспользовавшись подложными мандатами и документами, достают бомбы и патроны из местных складов, которые переправляются ими в Белоцерковский уезд для банд, оперировавших под руководством Михаила Дитковского.

Бандитами было совершено несколько нападений на ответственных советских работников. Далее было выяснено, что Назаренко по подложным мандатам получал по 200 и 400 пудов сахару на сахарных заводах. Им же совершались обыски и налеты. Готовилось ограбление почты и кассы управления железной дороги...

В этой преступной организации Назаренко и Дитковских работал еще целый ряд лиц, причем шайка разбивалась на три группы: политическую, бандитскую и комбинаторскую.

Руководителем политической части был Михаил Дитковский, который считался человеком способным и хитрым. Им организовывались банды, устраивались собрания с призывом свержения Советской власти, он же руководил налетами на продотряды, убивал красноармейцев и коммунистов, им также убиты сотрудник Политбюро, сотрудница Ревтрибунала и другие в Шамраевке.

Дитковский содействовал дезертирству путем выдачи дезертирам подложных документов.

Во время преследований Дитковский скрывается в Белой Церкви, где его, однако, удается арестовать. С вокзала Дитковскому удается снова бежать, так как брат его Алексей бросает бомбу в сопровождающий его караул.

Михаил Дитковский бежит из Белой Церкви в Киев. Здесь он связывается с петлюровскими агентами и хочет уехать за границу, но тут его ловят и он попадает в Чрезвычайную комиссию. Далее удалось установить, что Дитковский пользовался еще и подложными документами и печатями Губвоенкомата и Н-ского стрелкового батальона. Вместе с ним работала и жена его Ольга Дитковская. Бандитскую и комбинаторскую шайку Дитковский использовал с целью получения денег.

Алексей Дитковский человек с бандитскими наклонностями в политическом отношении всецело подчинялся брату, а в остальном работал с Назаренко.

Соучастники их были снабжены широкими подложными мандатами, якобы агенты Цупчрезкома, причем на мандатах была даже подделная подпись Начальника Центрального Управления ЧК тов. Манцева. С этими-то мандатами банды производили беззаконные обыски, забирали имущество, вымогали деньги, получали сахар, спирт и проч.

По делу этой шайки Киевской Губ.Ч.К. было арестовано более 100 человек, из которых 28 постановлением Комиссии расстреляно.

С поимкой и ликвидацией главарей шайки так называемой "черной маски", деятельность этой преступной организации, врагов рабочих и крестьян, парализована и ликвидирована.

"Киевский пролетарий", 3 червня 1921 року.

Комсомольці Київської губЧК. 1920 рік.

О. Л. Капустянський. У 1921-1922 роках - член колегії та тимчасово виконуючий обов'язки голови КГЧК. Брав участь у розгромі військових формувань Григор'єва. За царату двічі був засуджений на смерть за участь у революційному русі.

М. В. Венгеров, уповноважений КГЧК по боротьбі з бандитизмом.

І. І. Котов. У 1921 - 1922 роках - начальник оперативної частини КГЧК.

О. П. Федоров, член колегії Білоцерківської повітової ЧК.

П. Р. Ніколаєв, уповноважений по боротьбі з бандитизмом у Фастівському повіті.

П. Усач, співробітник Васильківської повітової ЧК.

К. П. Берзін, помічник начальника загальної частини Київської губЧК.

Я. Левіщенко, уповноважений Київської губЧК по боротьбі з бандитизмом.

С. А. Бергавінов (1899 - 1938), начальник Черкаської повітової надзвичайної комісії, активний учасник боротьби з повстанським рухом на Черкащині. Був засуджений денікінцями до розстрілу. З вирізаною на спині зіркою зміг утекти. Шість разів поранений. З 1921року - голова Чигиринської повітової ЧК. У 1921 - 1922 роках очолював Черкаську повітову ЧК та відділення ГПУ. Працював 1-м секретарем Північного та Далекосхідного крайкомів ВКП(б), начальником політуправління головного Північного морського шляху. У 1938 році репресований.

А. В. Черемко-Черемковський, уповноважений КГЧК.

Р.А. Казайн (1889 - ?). У 1921 році - райуповноважений по боротьбі з бандитизмом Київського повіту, уповноважений Київської губчека при 6-му Літучому загоні ВЧК.

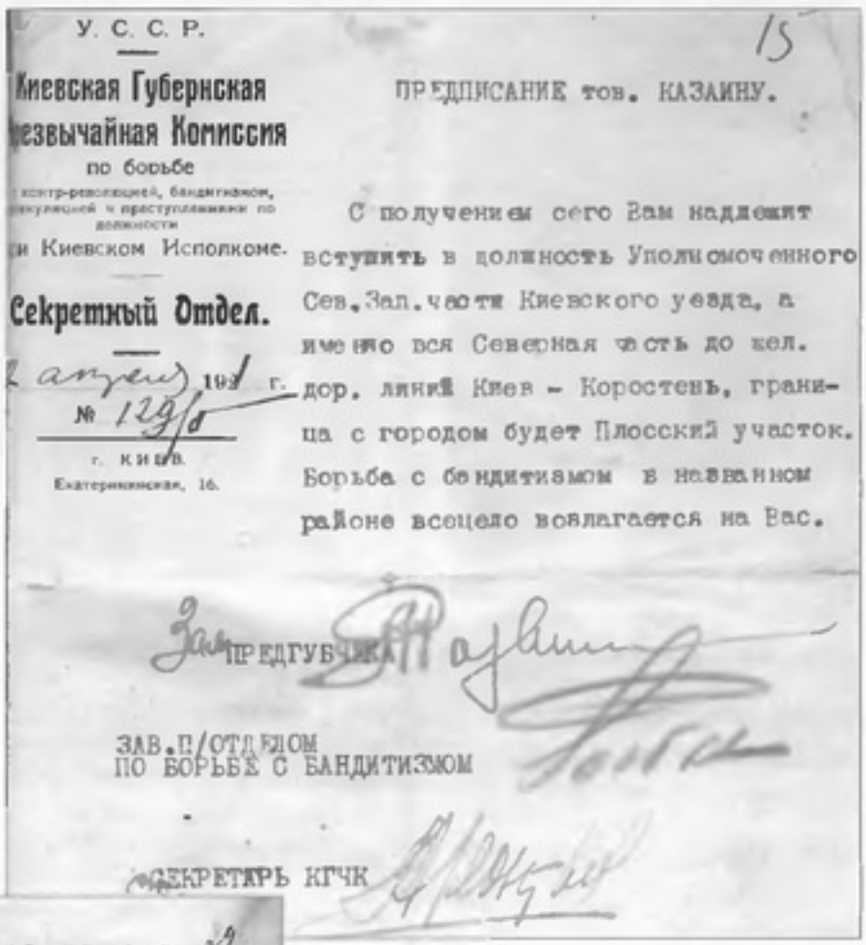

У. С. С. Р.

Киевская Губернская Чрезвычайная Комиссия по борьбе с контр-революцией, бандитизмом, спекуляцией и преступлениями по должности при Киевском Исполкоме.

Секретный Отдел.

2 апреля 1921 г.

№ 129/б

г. КИЕВ.

Екатерининская, 16.

15

ПРЕДПИСАНИЕ тов. КАЗАИНУ.

С получением сего Вам надлежит вступить в должность Уполномоченного Сев.Зап.части Киевского уезда, а именно вся Северная часть до жел. дор. линий Киев - Коростень, граница с городом будет Плосский участок. Борьба с бандитизмом в названном районе всецело возлагается на Вас.

Зам. ПРЕДГУБЧЕКА

ЗАВ.П/ОТДЕЛОМ ПО БОРЬБЕ С БАНДИТИЗМОМ

СЕКРЕТАРЬ КГЧК

УДОСТОВЕРЕНИЕ. 29

Предъявитель сего тов. Казайн Рудольф есть действительно Уполномоченный Киевской Губернской Чрезвычайной Комиссии при Летучем отряде № 6 коему предоставляется право выполнения задач органов В.Ч.К.

Все задерживаемые и добровольно являющиеся бандиты должны переводиться ему для доставления в Киевскую Губернскую Чрезвычайную Комиссию.

ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ОСОБОГО ОТДЕЛА КИЕВСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА И КИЕВСКОЙ ГУБЕРНСКОЙ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ КОМИССИИ

ОТДЕЛОМ ОБЗВОДИТЕЛЬ

У. С. С. Р.

Киевская Губернская Чрезвычайная Комиссия по борьбе с контр-революцией, бандитизмом, спекуляцией и преступлениями по должности при Киевском Исполкоме.

Секретный Отдел.

14 Апреля 1921 г.

№ 143

г. КИЕВ.

Екатерининская, 16.

35

ПРЕДПИСАНИЕ.

тов. Казаину Р.

Вы назначаетесь Старшим Агентом группы, состоящей из шести человек, отправляющейся в распоряжение Уполномоченного Киевского уезда.

СЕКРЕТАРЬ КГЧК

Посвідчення та розпорядження, видані на ім'я Рудольфа Казайна.

О.М. Омельченко-Кочубей (1889 - 1937). У 1920 - 1923 роках - уповноважений по боротьбі з бандитизмом Білоцерківської повітової ЧК, уповноважений по боротьбі з бандитизмом і начальник ударної групи Сквирської повітової ЧК. Активний учасник ліквідації повстанських формувань отаманів Гайового і Трейка.

АВТОБІОГРАФІЯ.

Я син селянина, родився в селі ЯТНАХ, Кожанского Району, Білоцеркіської округи на Київщині. В 1913 році я поступив працювати на залізницю робітником служби колії, - де і працював до 1917 року. Коли вибухнув переворот я був вибран робітниками помічником комісара по охороні ст. КТІР І пас таком транспорта Південно-Західних залізниць, - де я с того часу почав працювати на користь Совлади. Приймав участь в боях с петлюрівцями на Київі. Коли Петлюра відступав до німців, та прийшов з німцями, то я був у партізанах я підіймав повстання проти німців та Петлюри й гетьмана Скоропадського де я був заарештований в 1918 році Петлюровською бандою в м. Фастові, яка страшенно мене побила, - но все-ж мені таки удалось утікти з лап. З часу організації К.Г.Ч.К. я працював підпольно, де був вдруге заарештований деникінцями на ст. Попельня в 1919 році, де я від мене були всі документи забрано. Тяжко збитий катами я утік, - провалявся 3 місяці тяжко хворим. Працював я підпольно до 1920 р. В 1920 р. Голова ГУБ Ч.К. Київа тов. ЛІВЕНЦЬ, призначив мене уповноваженим по боротьбі с бандітізмом у Білоцерковському повіті де я я ліквідував банду в 100 штиків в районі Медвина-Поповецька. Після ліквідування цієї банди мене було перекинуто у Ваврівський район де я там ліквідував банду в 30 штиків. За ліквідування цієї банди мене було представлено до награди золотих часами, а також получив подякування від Білоцеркіського повітсовіщання. Після цього я був перекинут я в місто Фастів уповноваженим по боротьбі с бандітізмом на банду Г[illegible]го, - де я и цю банду ліквідував. В 1921 році був призначений начальником ударної групи по боротьбі ударної групи по боротьбі з бандітізмом Сквірського повіт Ч.К. де я працював до 1923 року. На Сквірщині також багато зробив польки за для Радвлади: - ліквідував банду Трейко, но сам Трейко втік заграницю. В 1923 році я звільнився з органів ГПУ, позаяк я був дуже нервно хворим я мені медіціна сказала, що б я лічився, а то прийдеться сідіти в Кирилівські. Підлічившись в 1923 р. я поступив працювати на посаду об'їзчика в губ Лісуправлінни, де я працюю доступлення в Окремий Оборонний Загін.-

Підпис

Цю автобіографію підтвержую Член партії тов. МАСЛЮРСЬКИЙ с 1921 року партквітка 252753.
Уповноважений Хрестинівського Відділу ТОГПУ тов. КЛІЧЕВ.-

Документи з особової справи О.М. Омельченка-Кочубея.

Украин Соц Сов Респуб
Н.К.В.Д.
УПОЛНОМОЧЕННЫЙ
Киевского Отдела
Государст. Полит. Управл.
по Сквирскому уезду
ОБЩАЯ ЧАСТЬ
Стол личного состава
№ 3
20/VI 192_ г.

Личность т. ______ подписью и приложением печати удостоверяю
Секретарь

На основании § 8 общего положения сотрудники Г. П. У. считаются на действительной военной службе и пресекают все права обязанности связанные с этим положением.

Удостоверение.

Предъявитель сего т-щ Кочубей Афанасий Никитович действительно есть Вр. Райуполномоченный I района Уполномоченным Киевского Отдела Государственного Политического Управления и по роду своих обязанностей имеет право:

1. Ношения и хранения всякого рода оружия.

2. Пользоваться всеми средствами передвижения при исполнении служебных обязанностей.

Все Советские Учреждения органы Г. П. У., партийные организации, административные лица, гражданские и военные учреждения обязаны предоставлять т. Кочубею Афанасию всякое содействие при выполнении служебных обязанностей, что подписью и приложением печати удостоверяется.

Уполномоченный К.О.Г.П.У.

Секретарь

Обкладинка особової справи, автобіографія та посвідчення Омельченка-Кочубея Опанаса Микитовича.

Г. М. Ткач, співробітник ударної групи по боротьбі з бандитизмом при Таращанському політбюро. Загинув під час оборони Києва у 1941 році.

Ф.Т. Фомін. У 1921-1922 роках - заступник голови Київської губернської надзвичайної комісії. Пізніше - на керівних посадах у підрозділах та військах ГПУ-ОГПУ-НКВД.

У 1939 році засуджений. Звільнений з таборів у 1947 році, реабілітований.

Ю.Г. Євдокимов (1891 - 1940). У січні - жовтні 1920 року - заступник начальника Особливого відділу Південного та Південно-Західного фронтів. Керував ліквідацією контрреволюційних організацій у Полтаві, Києві, Харкові та Середній Азії.

У 1922-1923 роках - повпред ГПУ на Правобережній Україні та голова Київського губвідділу ГПУ. Учасник операції з виведення на територію УСРР і захоплення генерал-хорунжого Ю. Тютюнника. Нагороджений орденом Леніна і чотирма орденами Червоного Прапора. Засуджений на смерть і розстріляний 1940 року. Реабілітований посмертно.

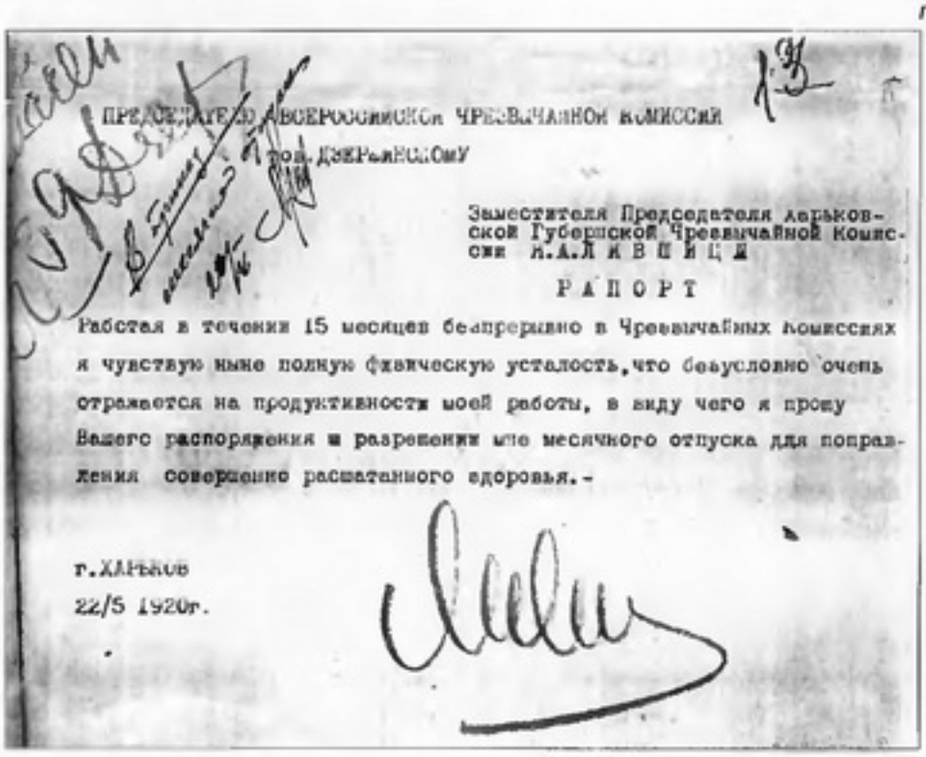

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ ВСЕРОССИЙСКОЙ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ КОМИССИИ
тов. ДЗЕРЖИНСКОМУ

Заместителя Председателя Харьковской Губернской Чрезвычайной Комиссии Л.А.ЛИВШИЦА

РАПОРТ

Работая в течении 15 месяцев безпрерывно в Чрезвычайных Комиссиях я чувствую мыне полную физическую усталость, что безусловно очень отражается на продуктивности моей работы, в виду чего я прошу Вашего распоряжения и разрешения мне месячного отпуска для поправления совершенно расшатанного здоровья.-

г.ХАРЬКОВ
22/5 1920г.

Рапорт Якова Лівшиця, у 1921-1922 роках - керівника чекістів Київщини, з резолюціями Ф. Дзержинського та В. Менжинського (з особової справи Я. А. Лівшиця).

Підпоручик Богданівського полку Армії УНР.

Бунчужний Богданівського полку Армії УНР.

малюнки Д. Шевчука

АНТИБІЛЬШОВИЦЬКІ СИЛИ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У 1919 - НА ПОЧАТКУ 20-х РОКІВ

ДІЄВА АРМІЯ УНР. УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ. ПОВСТАНЦІ

Петлюра Симон Васильович (1879 - 1926).
З лютого 1919 року - Голова Директорії, Головний Отаман Армії УНР. Протягом 1919 - 1920 років керував боротьбою проти більшовицьких військ.
У 1920 році очолив війська УНР, які разом з поляками увійшли в Україну. З кінця цього ж року в еміграції у Польщі, Угорщині, Австрії, Швейцарії та Франції.
25 квітня 1926 року убитий у Парижі.

Генерал М. Юнаків, шеф Штабу Головного Отамана Армії УНР.

Ю. Й. Тютюнник, генерал-хорунжий військ УНР. У роки громадянської війни - командувач підрозділів більшовицьких і петлюрівських військ; очолював штаб отамана Григор'єва. Діяв у районі Звенигородки, Сміли та Олександрії. Заарештований і розстріляний більшовиками.

Махно (Міхненко) Нестор Іванович (1888 - 1934).
Провідник селянського руху Півдня України у роки революції та громадянської війни. У 1918 році очолив боротьбу селян проти німецьких окупантів і П.Скоропадського, потім проти Директорії УНР і денікінців на боці більшовиків. Після виступу проти політики воєнного комунізму був оголошений радянською владою поза законом. У період денікінської окупації України вів боротьбу в білогвардійському тилу, а в 1921 році - проти Червоної Армії.
Війська Махна неодноразово вступали в сутички із чекістськими загонами на території Звенигородського та Уманського повітів Київщини.
З 1921 року Нестор Махно перебував в еміграції. Помер у Парижі. Похований на кладовищі Пер-Лашез.

Федір Щусь, член махновського штабу, командувач кавалерійської бригади. Загинув у бою влітку 1921 року.

Задов-Зіньковський Лев Миколайович (1893 - 1938).
У роки громадянської війни - начальник контрррозвідки 1-го Донецького корпусу армії Н. Махна, член його штабу.
У 1921 році емігрував до Румунії. За завданням румунської розвідки (сигуранци) у 1924 році з диверсійною групою повернувся в Україну і здався ГПУ. Наприкінці цього ж року був зарахований на чекістську службу і довгий час працював у відділі ГПУ-НКВД Одещини.
Заарештований у 1937 році, за рік був розстріляний. Посмертно реабілітований у 1990 році.
Л.Задову належить ініціатива створення в рядах махновської армії пересувних розвідувальних груп, що складалися з трьох осіб - старого, жінки та дитини. Роз'їжджаючи по окрузі, розвідники збирали цінну інформацію, яка потім відігравала неабияку роль у прийнятті махновським штабом оперативних рішень і великою мірою сприяла легендарній обізнаності, мобільності та невловимості махновців.

Махновці. 1922 рік.

КОМАНДУВАЧІ ПІДРОЗДІЛІВ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ПІД ЧАС ПОХОДУ НА КИЇВ У СЕРПНІ 1919 РОКУ

Генерал А. Кравс, командувач Центральної армійської групи УГА.

Генерал Осип Микитка, командувач корпусу УГА.

Генерал Галицької Армії Віктор Курманович.

Команда 3-го корпусу Української Галицької Армії. У 1919 році ці вояки брали участь у поході на Київ.

"...Російські більшовики не повинні були посягати на волю українського народу, а повинні були дати свободу самовизначення...
... більшовики гвалтують національну волю українського народу..."[1]

Отаман Орлик у тюремному підрозділі КГЧК.

Орлик (Артеменко Федір) - колишній поручник царської армії. У роки Громадянської війни - командувач так званого "Північного фронту Правобережної України". Петлюрівському полковникові Орлику були підпорядковані повстанські підрозділи отаманів Гайового, Голубенка, Яблучка, які діяли на Київщині. Заарештований КГЧК у січні 1922 року. Розстріляний.

[1] Із протоколу допиту Ф. Артеменка Державний архів СБ України. Архівна справа № 66646, т. 9.

БАЗЕЛЬНИЙ АРХІВ

ПОДРОБНОСТИ АРЕСТА АТАМАНА ОРЛИКА. 1922 Г.

Начальник отдела по борьбе с бандитизмом при КГЧК тов. Колесников и уполномоченный КГЧК, арестовавший Орлика, сообщили следующие подробности об аресте бандита Орлика.

Уничтожена последняя опора Петлюры на Киевщине - банда Орлика, несмотря на сдачу и поимку всех крупных бандитов, а главным образом после неудачного "похода" на Украину Тютюника, продолжал упорствовать до последнего времени, имея постоянную связь с Петлюрой. В последнее время он оперировал в Радомысльском уезде. Банда его насчитывала 27 человек. 8 января сотрудниками Радомысльского Политбюро Орлик был настигнут в одном из сел уезда в тот момент, когда он и окружающие его бандиты сидели спокойно в сельской хате. Между сотрудниками политбюро и бандитами завязалась перестрелка, в результате коей был тяжело ранен в грудь с повреждением позвоночного столба атаман Орлик, а также 2 его сподвижника. Банда, в значительной степени превосходившая количество сотрудников Политбюро, захватила с собой раненого атамана, и преследуемая нашей погоней, бросилась в северную часть Киевского уезда, скрывшись из глаз сотрудников Политбюро.

Между тем, Орлик издал приказ по "своим верным казакам", что он в перестрелке был ранен и прибывшими от Петлюры двумя полковниками отвезен за границу к Петлюре. Как после выяснилось, это было сделано только для того, чтобы скрыть следы своего пребывания от Советской власти на Украине.

Уполномоченному же по борьбе с бандитизмом при Губчека стало известно, что несколько верных атаману бандитов отвезли раненого Орлика в район ст. Буча и поместили на дачах в укромном месте. Узнав о местонахождении Орлика, уполномоченный вместе с 4 сотрудниками Губчека, отправились туда с целью ареста Орлика. При этом нужно было проявить дипломатическую осторожность, дабы не ошеломить Орлика неожиданным появлением агентов Чека и избежать неудачных результатов. Уполномоченный, войдя в хату, где лежал Орлик, представился, как представитель У.Н.Р. и Петлюры, присланный им для установления с Орликом связи и для перевозки его к Петлюре. Вокруг Орлика копошилась его семья и один из верных его бандитов. Сам Орлик лежал в постели, при чем возле него находился специально приготовленный револьвер, т.к. Орлик решил живым не сдаться и в случае его обнаружения застрелиться. Это ему не удалось, т.к. Орлик доверился словам уполномоченного по борьбе с бандитизмом при Губчека, приняв его,

как представителя Петлюры. Уполномоченный, поздоровавшись с Орликом, спросил о его самочувствии, на что последний ответил, что чувствует себя весьма скверно, т.к. тяжело ранен. К этому моменту уполномоченный успел захватить револьвер Орлика и один из агентов Чека крикнул: "Довольно с ним церемониться, идем-ка Орлик, в Чека!" Орлик был ошеломлен такой неожиданностью. Минут пять он не мог ничего сказать. Убедившись, что около него находятся действительно агенты Чека, Орлик сказал: "Ну что же, такова, как видно, моя судьба, берите меня".

Орлик и все окружающие его были объявлены арестованными и отправлены в Киевское Губчека, где находятся и теперь. Состояние Орлика тяжелое, но все же он с особой хладнокровностью, свойственной только таким бандитам, как он, рассказывает о бесчисленных зверствах и грабежах, учиненных им и его бандой. Орлик при этом крайне обижается, что его причисляют к бандитам. Он считает себя политическим партизаном, действовавшим по поручению Петлюры и УНР. В его план входило разрушать жд, взрывать мосты и вообще нарушать мирную жизнь Советского государства.

После поимки Орлика остатки его банды во главе с помощником его Смутненко, известным "специалистам" по вырезыванию красноармейских звезд на теле зверски замученных им красноармейцев и организатором нападения на поезд с мирными гражданами между ст. Трубецкой и Тетеревом, в числе 13 человек, направились в лес в сторожку Козловского, что в 4-х верстах севернее села Мирчи, где были атакованы войнским отрядом совместно с отрядом Губчека и оперсотрудниками. После двухчасового боя было убито 4 бандита и трое сгорели в подожжённой сторожке, где они пытались скрыться. Между убитыми обнаружен труп "спеца" по убийству мирных граждан и красноармейцев коменданта штаба банды Орлика - Антона Рыбки.

Помощнику же атамана Орлика - Смутненко с остальными бандитами удалось бежать с места боя, но вскоре все они были настигнуты в нескольких верстах от места перестрелки, где Смутненко был ранен и убито еще 2 бандита. Сам Смутненко с остальными бандитами взят в плен и доставлен в К.Г.Ч.К.

"Пролетарская правда", 25 січня 1922 року.

ЛИКВИДАЦИЯ БАНДИТСКИХ ШАЕК

ГОЛОСНИЙ АРХІВ

В ночь на 14 декабря в с.Гавронщине Макаровской волости сотрудниками Губчека ликвидирована банда Яблочко. Атаман Яблочко убит. Захвачено 6 вооруженных бандитов, среди которых известный бандит Кузьма Крапивницкий.

12 декабря разведкой оперативного отряда Губчека в Богуславском уезде убит атаман банды Голый.

Оперировавшая в Радомысльском уезде банда Петренко ликвидирована. Сам атаман Петренко (кличка "Черный ворон") и 14 бандитов арестованы.

Арестован атаман банды Яковенко (кличка "Кукушка"). При попытке бежать Яковенко был расстрелян.

РАССТРЕЛ НАЛЕТЧИКОВ И ГРАБИТЕЛЕЙ.

Киевской ГЧК расстреляно несколько городских налетчиков и грабителей.

Доводя до сведения граждан г. Киева о расстрелянных по постановлению Большой коллегии К.Г.Ч.К. налетчиков и грабителей, К.Г.Ч.К. предупреждает, что всякие случаи налетов, бандитизма и ночного хулиганства, мешающего работе по налаживанию аппарата строительства Советской власти, равно как и случаи укрывательства бандитов, будут твердой рукой беспощадно караться.

За вооруженное нападение на граждан расстреляны Иванчук Лука Лаврентьевич.. (10 человек).

За нападение на красноармейцев расстрелян бандит Ставничук Николай Андреевич.

За отнятие пальто с граждан расстреляны Потенко Сергей Иванович (кличка "Сережка"), Потапович Николай Константинович (кличка "Колька псих").

"Пролетарская правда", 17 грудня 1921 року.

Отаман Гуляйбіда (він же поручник Чехович) - начальник штабу Наддніпрянської повстанської бригади військ УНР. Заарештований у 1921 році.

Отаман Тихін Бесарабенко. У 1921 - 1922 роках член повстанського підпільного центру - Козачої ради Правобережної України, командувач збройних сил повстанців Північно-Східної частини Правобережжя. Заарештований і розстріляний чекістами у 1922 році.

Отаман Чорний Ворон.

АРХІВ

Отаман куреня вільного козацтва в Мотовилівському районі Гончар.

Гончар Овсій Іванович (1888 - 1921).

У березні 1919 року із загоном селян підняв повстання проти радянської влади на станції Мотовилівка. Потім загін розрісся до 250 осіб, пройшов через Мар'янівку, Ксаверівку та Гребінки, здобув Білу Церкву. Незабаром червоноармійці розбили формування, із залишками якого Гончар прибув у розташування отамана Зеленого.

Під час денікінської окупації вступив у партію боротьбистів. Наприкінці 1919 року звільнив від білогвардійців Фастів, передавши місто червоним військам, що наступали.

За вказівкою Затонського на початку 1920 року був працевлаштований у Києві, обіймав посаду інструктора-організатора Київського транспортного вузла.

Після польської окупації заарештований співробітниками ГКЧК, які пригадали отаманові давні гріхи. У 1921 році О. І. Гончара розстріляно за рішенням "трійки" Цупчрезкому.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

1920 года Ноября 13-го дня Я, Уполномоченный С.О.О.К.Г.Ч.К. тов. НЕВИДОМЫЙ рассмотрев настоящее дело гр. Евсея Ивановича ГОНЧАРА 32-х лет по обвинению в бандитизме установил: Евсей Иванович ГОНЧАР действительно является организатором и главарем повстанческой банды .занявшей в 1919 году ст. Мотовиловку и м. Белую-Церковь и продолжавшей вести борьбу с Советской властью, затем после полного разгрома банды ГОНЧАРА в Белой-Церкви ГОНЧАР удалился и скрывался до Деникинской оккупации на территории занимаемой бандой Зеленого. Затем в 1919 году подчас временной Деникинской оккупации ГОНЧАР очутился у себя дома в с. Мотовиловке и стал подпольным работником по свержению власти белых, от У.К.П. /боротьбистов/ последствием чего было организация восстания и занятие Фастова с передачей такового в руки Красной армии. Затем после слияния У.К.П./б/ с К. П. /б/У в одну /К. П. /б/У. ГОНЧАР был амнистирован тов. ЗАТОНСКИМ. После амнистирования ГОНЧАР ничем себя не проявил не то, что в пользу социальной революции, но даже в смысле реабилитации себя. Кроме того ГОНЧАР по постановлению Совнаркома Украины об'явлен вне закона. А по сему на основании вышеизложенного полагал-бы гр. ГОНЧАРА расстрелять, но принимая во внимание то, что ГОНЧАР в свое время принес пользу для Советской власти тем, что организовал восстание против Деникина, хотя этим ГОНЧАР еще далеко себя не реабилитировал, так как ГОНЧАР является Петлюровцем и таковое восстание могло быть организовано по стольку по скольку петлюровцы вообще против Деникинской политики о Единой-Неделимой России и еще в кой каких отраслях, что не вызывает никакого сомнения так как ГОНЧАР после амнистирования его тов. ЗАТОНСКИМ ничем себя не проявил, а посему и не реабилитировал и продолжал скрываться от Советской власти, появляясь на глаза лишь некоторым отдельным личностям из числа членов К.П. /б/У. раньше бывших членами У.К.П./б/ из числа членов каковых некоторые в свое время являлись не худшими врагами Советской власти, как и сам ГОНЧАР, но принимая во внимание то, что ГОНЧАР в свое время состоял в У.К.П./б/ каковые ныне слились с К. П. /б/У. амнистирование ГОНЧАРА тов. ЗАТОНСКИМ, а также то что ГОНЧАР является влиятельной личностью среди крестьян, то при таковых условиях смертная казнь ГОНЧАРА носит общегосударственный характер, а посему полагал-бы настоящее дело вместе с арестованным гр. ГОНЧАРОМ отправить в Харьков на усмотрение Цупчрезкома. Что-же касается фигурирующих в сем деле членов К. П. /б/У. ГРИЦЕНКО и ШЕКЕРО, то полагал-бы таковых вообще не замешивать в настоящее дело так как по ходу дела ясно видно, что ГРИЦЕНКО и ШЕКЕРО является в настоящем деле лишь козлом отпущения.

Перша сторінка висновку ГКЧК у справі отамана Гончара.

"КОЗАЧА РАДА ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ"

Підпільний повстанський центр, започаткований у серпні 1921 року в Білій Церкві М. Лозовиком, Т. Бесарабенком, І. Шамуленком та М. Симаком. Був затверджений С. Петлюрою як осередок інформаційної роботи на Правобережжі України.

З вересня організація розширила свою компетенцію і почала діяти в напрямку підготовки збройного повстання в Київській, Миколаївський, Одеській та інших губерніях. Головою "Козачої ради" було обрано білоцерківського кооператора Павла Гайдученка, командувачем збройних сил повстанців-отаманів Тихона Бесарабенка та Івана Шамуленка. У діяльності організації також брали участь деякі працівники та службовці радянських закладів Білоцерківщини - повітового військкомату, земвідділу, військових частин тощо.

19 січня 1922 року утворений штаб повстання, роботу якого через декілька днів було перенесено до Києва, на квартиру міліціонера Винокурова - коменданта "Козачої ради". У березні організацію було розгромлено, керівників страчено.

Отаман Гайовий.

Грисюк Іван Андрійович (1897 - 1923), очолював загони українських повстанців, що діяли у Київському та Білоцерківському повітах. Заарештований чекістами у Києві в жовтні 1922 року. Загинув у лютому 1923 року під час повстання в Лук'янівській в'язниці.

Небіж отамана Антон Грисюк під час радянсько-фінської війни удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

Отаман Струк.

Струк Ілля Тимофійович, колишній капітан царської армії, повний Георгіївський кавалер, очолював загін повстанців, що діяв на території Чорнобильського та Радомишельського районів.

У квітні 1919 року брав участь у Куренівському повстанні, у травні 1920 року разом з поляками наступав на здобутий більшовиками Київ. Узимку 1922 - 1923 років емігрував до Польщі.

Отаман Чорний.

Куреда Гаврило Тарасович (1897 - 1926).
У 1919 році воював на боці Добровольчої армії. З 1920 року очолив загін повстанців, який діяв на території Переяславського, Київського та Черкаського повітів.

У 1923 році радянським судом отаман Чорний засуджений до розстрілу. Згодом смертну кару було замінено 10-річним ув'язненням. У 1925 році звільнений із в'язниці у зв'язку із захворюванням на туберкульоз. Помер у 1926 році.

Генерал-хорунжий Армії УНР Гулий-Гуленко.

Андрій Гулий-Гуленко, командувач Південної групи військ УНР. До кінця 1919 року воював проти денікінських формувань у районі Черкаси – Чигирин – Знам'янка – П'ятихатки. З 1920 року діяв на території Таращанського та Уманського повітів.

У 1925 році засуджений на 10 років ув'язнення.

Отаман Чучупака.

Чучупака Василь Григорович у 1919 – 1920 роках – отаман Холодного Яру. Загинув у бою з червоноармійським загоном 12 квітня 1920 року.

Отаман Юліан Мордалевич.

Діяв на території Радомишельського повіту.

Отаман Гризло.

Гризло Семен Григорович, ватажок повстанців Звенигородщини.

Коломієць Іван, сотник Холодноярського повстанкому.

(Фотоілюстрації сторінок 86 - 86 подаються за книжкою Р. Ковеля "Повернення отаманів гайдамацького краю").

Отаман Григор'єв.

Серветник Никифор Олександрович (1884 – 1919). Колишній царський штабс-капітан, у роки громадянської війни – один з найвідоміших петлюрівських отаманів.

У грудні 1918 – січні 1919 років підтримував С. Петлюру. З лютого по травень 1919 року перейшов на бік більшовиків, командував радянською бригадою. У травні 1919 року на території Херсонської та Катеринославської губерній підняв повстання проти радянської влади. Під час повстання активно практикувалися єврейські погроми, внаслідок чого загинуло багато тисяч людей (у самому лише Єлисаветграді понад 3 тисячі).
За час свого недовгого отаманства боровся з гетьманцями, військами Антанти, німцями, махновцями, більшовиками та білогвардійцями.
Загинув 27 липня 1919 року під час переговорів з Н. Махном.

В'ячеслав Савицький, член "8-го повстанського району" Правобережної України, до арешту – секретар Таращанського політбюро.

Михайло Куценко, керівник Білоцерківського повстанкому. У січні 1923 року розстріляний за вироком Київгубревтрибуналу.

"УНРівська підпільна контррозвідка Києва"

У серпні 1921 року закордонний петлюрівський Центральний Штаб відкомандирував до Києва для розвідувальної роботи офіцера армії УНР М. Афанасьєва, який незадовго до цього закінчив на території Польщі курси контррозвідки. Завдяки численним родичам Афанасьєв швидко легалізувався у Києві. Через деякий час до міста прибув і колишній царський полковник Віктор Алєксєєв, присланий Штабом та 2-им відділом 6-ої польської армії, завданням якого стало створення підпільного осередку контррозвідки. Під прізвищем Григорія Мосейчука він вступив на службу до радянської військової установи, розшукав Афанасьєва, домовився з ним про спільну роботу по збору розвідувальних даних, до якої пізніше вони залучили М. Харченка, Е. Бренейсена, П. Фесаї, П. Піонтека та інших. Зібрані матеріали Алєксєєв у зашифрованому вигляді регулярно відсилав до Польщі. На початку 1922 року, дізнавшись про існування "Козачої ради", полковник Алєксєєв встановив зв'язок з нею, і як результат - став помічником контррозвідки при штабі "Козачої ради". У березні 1922 року "УНРівську контррозвідку" було ліквідовано Київською губчека.

8-й повстанський район військ УНР

Під час своєї діяльності "Козача рада" об'єднала свої зусилля з подібною організацією на Київщині, яка йменувалася "8-м повстанським районом" і очолювалась поручником М. Якубовичем. Прибувши у квітні 1921 року до Таращанського повіту за розпорядженням Ю. Тютюнника, Якубович призначив місцевих отаманів Богуна, Титаренка-Кузьменка, Ковтуна-Вовчка та сотника Хрисанфа Ронського керівниками окремих підпільних районів, силами яких почала проводитись антибільшовицька агітація серед селян та формування збройних загонів. 21 листопада 1921 року згідно з наказом по 8-му повстанрайону було оголошено про початок "загального повстання в Україні". Із січня 1922 року організація оперативно підпорядковувалась "Козачій раді", разом з якою припинила своє існування у березні 1922 року.

Із власноручно складених показань начальника 8-го повстанського району Якубовича.

[...] Через польскую границу я перешел приблизительно числа 4–6-го мая 1921 года. В Польше я был вызван из лагеря, который находился в Александрове-Кунявском, в Тарнов, где явился в Штаб Генерала Тютюнника.

В Штабе я получил документ (на полотне) и литер на поезд в г. Львов.

В Львове я явился Полковнику Кузьминскому, от которого получил литер на поезд до ст. Оженино и деньги: 50,000 советских и 3,000 "николаевских". В Львове в Дефинзыве 6-ой армии польской я получил от П. Кузьминского ещё и пропуск на переход через кордон, выданный польским Штабом.

Из Львова я выехал 29-го Апреля и того же числа прибыл на ст. Оженино. Затем от станции на подводе выехал в Острог. Там явился в комендатуру пограничной жандармерии, где предъявлял свои документы. В Остроге перейти кордон не удалось и отсюда я опять выехал на ст. Оженино. В Остроге я познакомился с каким-то польским подпорутчиком, который дал мне документ-справку, выданную Киевской Городской Милицией Бульварного района на имя Гайлевича. Из Оженино, где я явился коменданту станции какому-то порутчику, я был направлен на пограничный пост возле колонии Куряж, где явился командиру пограничного поста польскому порутчику, которому вручил свой документ и был направлен на пограничный пост, в сопровождении польского капрала, посланного порутчиком, на котором пробыл 2–3 дня и перешел кордон.

На Украине я не мог бы связаться с каким-либо центром потому, что такового еще небыло, а я был выслан на Украину в 8-ой район почти одним из первых высылаемых.

Про Мещанюка я узнал еще в Таращанской тюрьме, в которой сидел и его брат. Затем, когда я вышел из тюрмы, он пришел ко мне, узнав от Александра Дударца о том, что я живу у него.

Задания для Мещанюка были следующие: освобождать всех задержанных сотрудников Петлюровской армии, и по возможности устраивать своих людей на службе.

С Казачьей радой я связался приблизительно за три недели до Рождества 1921 года.

23/4-21 года Якубович [...]

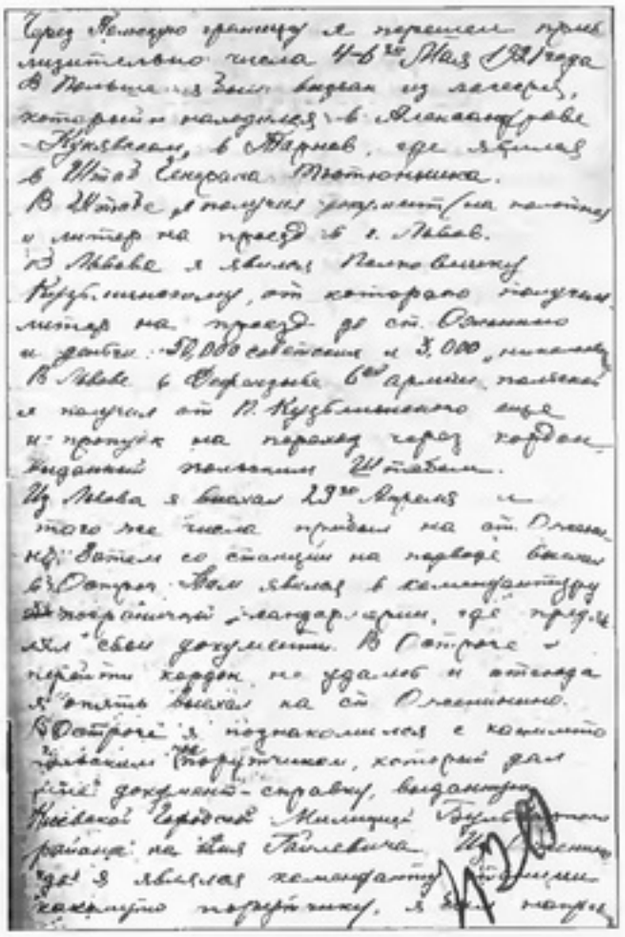

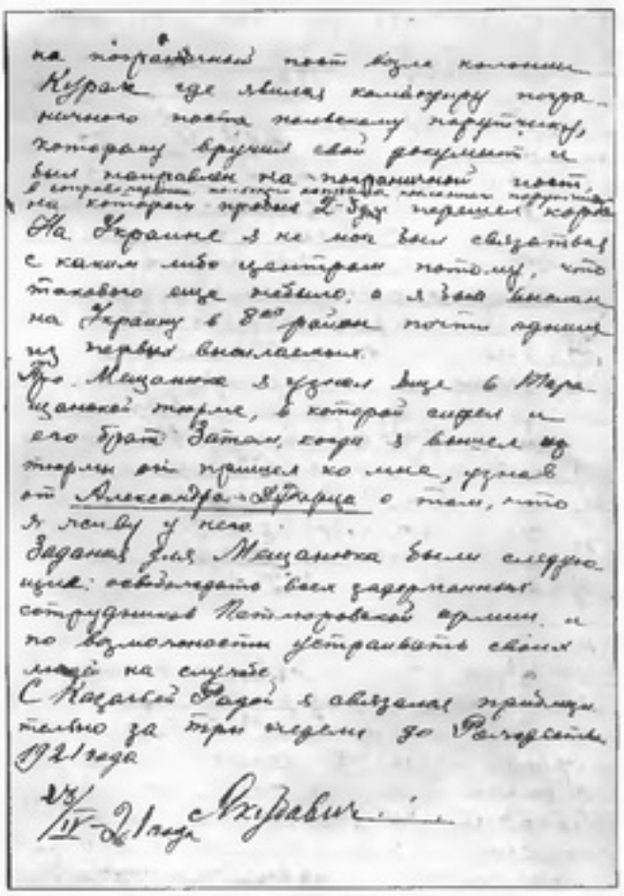

Справа на Яворського, Якубовича та ін. Арх. № 75 144 дп. Том 3. С.78.

Адам Дударець, член "8-го повстанського району", до арешту – співробітник Таращанського політбюро.

Арсен Сватко, начальник Ставищанської ділянки "8-го повстанського району".

Платон Чмир, член "8-го повстанського району Правобережної України".

АРХІВ

УНР. "Козацька Рада по організації повстань
На Правобережній Україні".
№19/9
січень 1922 року. Ставка
Мандат
Таємно

На підставі таємних наказів пана Головного отамана військ УНР С.В. Петлюри під №№ 0,55, 186,106,303 і 3, Начальника Військово-похідної канцелярії Головного отамана УНР 213256 і наказу Козачої Ради по організації повстання на Правобережній Україні ч.1, цим уповноважується отаман Тихон Іванович Бесарабенко, командуючий повстанческими силами на Північно-Східному фронті Правобережної України.

На випадок зустрічі, приходу і переходу регулярних частин армії УНР в районі фронту отамана Бесарабенко Повстанческа Козача Рада прохає допомогти командуючому повстанським фронтом отаманові Бесарабенко всіма необхідними засобами для виконання доручених йому повстанческих справ.

Наказується всій людності Правобережної України допомагати командуючому повстанськими силами всім необхідним, людьми, одягом, кіньми, харчами, зброєю, грішми та іншим.

Цим уповноважується власник цього командуючий Північно-Східним фронтом отаман Бесарабенко займати гроші і все, що необхідно для справи, як у людності, так і організації та офіційних осіб.

На випадок переходу командуючого Північно-Східним фронтом, отамана Бесарабенко, як самого так і з повстанческими отрядами через кордон до других держав, Козача Рада прохає як організації УНР, так і прикордонних держав давати вільний перепуск через кордон, а також допомагати, як харчами, зброєю, грішми, одягом і не чинити перешкод до пересування по залізницях, грунтових та шосейних дорогах до місця розташування військ УНР.

Цей мандат дійсний до моменту прибуття в район Північно-Східного фронту регулярного війська УНР на чолі з Урядом і Паном Головним отаманом Бесарабенко повинен з'явитися до Козачої Ради і дати повну відчитність Козачій Раді про свою діяльність.

Голова Повстанческої Козачої Ради — Гайдученко
Командуючий Південно-Західним фронтом — Федірців-Шамуленко
Писар — Григоренко

Мандат "Козачої Ради", знайдений чекістами КГЧК в отамана Бесарабенка.

Сергій Бабарик (Карл Готліб).

У 1921 – 1923 роках – уповноважений по боротьбі з бандитизмом Київської губчека, заступник начальника Політбюро, начальник відділу боротьби з бандитизмом Київського губвідділу ГПУ.

У наступні роки працював начальником Київського губрозшуку, Київської міської міліції, Київської окружної міліції, начальником-комісаром 1-ї та 2-ї шкіл РСМ. Остання посада – начальник інспекції резервів Київського облуправління НКВД.
З 1937 року – на пенсії.

АРХІВ

АТТЕСТАЦИЯ.

Дана сия от Бородянского Районного Военного Совещания по б/б Уполномоченному К.Г.Ч.К. по б/б Киевского уезда тов. БАБАРИКУ Сергею Георгиевичу в том, что им была раскрыта в Бородянском Районе крупная подпольно-бандитско-Петлюро-Орликовская организация, гнездившаяся более 2-х лет в Бородянском Районе, благодаря которой банда ОРЛИКА терроризировала власть на местах, срывала все намеченные работы Сов.Власти, делала налеты и убийства на представителей Сов.Власти, на войсковые красноармейские части, на станции железных дорог, на поезда и т.д. и оставалась всегда эта организация неуловимой, но благодаря энергичной работе тов. БАБАРИКА, вышеуказанная организация, количеством более 100 человек, уличенных в подлой преступной деятельности против Сов. Власти им же ликвидирована. Тов. БАБАРИКОМ раскрыты: I/ штаб явочной квартиры генерала ГАЛКИНА и его свиты, прибывшего из-за кордона от Петлюры для организации восстания на Украине и 2/ штаб-квартира связи атамана ОРЛИКА с Киевским Повстанкомом. В том же Бородянском районе тов. БАБАРИКОМ была раскрыта вторая организация подпольных бандитов, состоящих из железнодорожников и учетников Киевского Губ-лескома, совершавших совместно с бандой ОРЛИКА налет на поезда. При ликвидации тов. БАБАРИКОМ последней организации, последним взято более 40 подпольных бандитов, принимавших участие в последнем налете с бандой ОРЛИКА на этапно-пассажирский поезд № 29, шедший из Киева и пущенный под откос за ст. Трубецкой 7-го Октября 1921 года. За все вышеуказанное Райвоенсовещание по б/б выражает тов. БАБАРИКУ свою искреннюю благодарность как неустанно энергичному работнику по укреплению Рабоче-Крестьянской Власти и идейному борцу за Коммунизм.

ПРЕДРАЙВОЕНСОВЕЩАНИЯ

КОМАНДИР 405-го ПОЛКА
НАЧРАЙМИЛИЦИИ

ЧЛЕНЫ: РАЙУПОЛНОМОЧЕННЫЙ
ПРЕДВОЛКОМНЕЗАМА

" " Декабря 1921 года.

№ .

СЕКРЕТАРЬ Р.В.С.

М. Бородянка.

С подлинным верно: СЕКРЕТАРЬ КОГПУ /РУБИНШТЕЙН/

ХОРОНИТИ РОКІВ.

№ 94

КИЇВСЬКЕ
ГУБЕРНІЯЛЬНЕ УРЯДУВАННЯ
МІЛІЦІЇ ТА КАРНОГО РОЗШУКУ
(Організаційно-рахункова часть)

ПЕРСОНАЛЬНЕ ДІЛО

Про службу Начальника
Лохвицького р-ну Міліції
т. Бабарика Сергія

2198

Почато 28 Лютого
Закінчено 9/1
На 23

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 43 74
КИЕВСКОГО УЕЗДВОЕНСОВЕЩАНИЯ ОТ 5/XII-21 г.

СЛУШАЛИ:Протокол № 6 Бородянского Райвоенсовещания § 2 о предоставлении т.БАБАРИКУ лошади,седла и шашки отбитой во время бои от банды Гонты в награду за раскрытие им петлюровско-Ордиковских организаций.

ПОСТАНОВИЛИ: § 2 о предоставлении тов.БАБАРИКУ в знак награды лошади,седла и шашки - утвердить.

2/Пункт,где говорится о приобретении часов за средства конфискованного бандитского имущества - отменить.

ПРЕДУЕЗДСОВЕЩАНИЯ /подпись/
/М.П./
СЕКРЕТАРЬ /подпись/

С подлинным верно:
СЕКРЕТАРЬ КЧПУ /РУБИНШТЕЙН/

З матеріалів особової справи С. Г. Бабарика.

АРХІВ

Действит. . _____ " сутки

Сквирское Полит-Бюро

ПРИ

СКВИРСКОМ УИСПОЛКОМЕ

Ордер № 40

Дан сей Сотруднику дпд поручений тов _____

_____ в том что ему поручается произвести тщательный обыск, арест и смемку документов у гражданина Фамилия _____ имя _____

отчество _____ проживающаго в городе _____

_____ по _____ улице в доме № _____ кв _____

Примечание: По истечении срока ордер не действителен

Зав Полит-Бюро

Секретарь

_____ 192 г.

Бланк ордера на право проведення обшуку, арешту і виїмки документів у громадян. 1920-ті роки.

Працівники відділу боротьби з бандитизмом Київської губчека. 1921–1922 роки.

Ф. Дзержинський.

Під час чергової поїздки в Україну в травні – червні 1921 року з 6 по 8 червня Ф. Е. Дзержинський перебував у Києві, де проводив наради з питань транспорту в губкомі партії, управлінні Південно-Західної залізниці, в головних майстернях, на Київській водній ділянці, відвідав Київську губернську ЧК.

БОРОТЬБА З БАНДИТИЗМОМ РОЗМОВА З НАЧАЛЬНИКОМ ВІДДІЛУ БОРОТЬБИ З БАНДИТИЗМОМ ПРИ К.Г.Ч.К. Т. КОЛЕСНІКОВИМ

ЦДАВОВ України

У розмові з нашим співробітником начальник відділу боротьби з бандитизмом при К.Г.Ч.К. Колесніков поділився деякими даними про засоби боротьби з бандитизмом і про ліквідацію бандитських зграй за останній час.

Як відомо в Бородянському районі оперувала банда Орлика. Відділ вжив заходів і ліквідував так званий допоміжний апарат банди, метою котрого було постачання банди зброєю, харчами, фуражом і інформування про пересування наших частей в тому або іншому районі. Заарештовано 34 чоловіка. З них 10 розстріляно виїздною сесією Реввійськтрибуналу КВО. Всі вони були розкидані по 11 селах Бородянського району, де їх і було виловлено.

Арешт бандитів, що зробили нальот на поїзд під Тетеревом.

В зв'язку з катастрофою поїзду №29 під Тетеревом, вжито було рішучих заходів щоб половити злочинців. Одержано було відомості, що в катастрофі і нальоті брали участь де-які службовці лісорозробок, так звані учотники.

Було заарештовано 46 чоловік. з котрих 16 призналося в нальоті на поїзд, пояснивши, що отаман Орлик запропонував їм піти на це підле діло, вони погодились. Всі вони брали участь у нальоті і пограбуванні пасажирів, при чому награбоване було між ними поділено. Далі розслідуванням виявлено, що частина заарештованих не брала участі в нальоті, на підставі чого було зроблено розпорядження про звільнення їх. Частина ж перебуває під вартою і розслідування проводиться далі.

Під час цієї операції було заарештовано 10 активних бандитів із банди Орлика, які признались в своїх злочинах.

Арешт отамана Перепелиці.

В Білоцерківському повіті, в с. Гребінках, на ярмарці, зловлено відомого отамана банди Перепелицю.

Боротьба з бандитизмом в місті.

Відділ боротьби з бандитизмом при К.Г.Ч.К. вживає також рішучих заходів до ліквідації бандитизму в місті.

Але слід відзначити, що не такий страшний чорт, як його малюють.

Чутки про наскоки в місті розповсюджуються з швидкістю блискавки і без усякого сумніву в значній мірі є прибільшені. Всі легенди про наскоки бандитів на громадян роздмухуються. За офіційними відомостями, кількість наскоків не така вже велика, особливо роздягання громадян на вулицях, як про це балакають. Всього за останній місяць зареєстровано до 20 нападів, включаючи сюди наскоки на помешкання крамниці і тінш. Київська Губчека викрила зграю фальшивомонетчиків і нальотчиків на квартири і громадян в кількості 40 чоловік, з котрих частину розстріляно, а частина перебуває під вартою, і про них переводиться найсуворіше розслідування. Серед арештованих міських бандитів, нальотчиків є відомий бандит Татарин, за котрим нараховується до 70 вбивств. Треба гадати, що дякуючи вжитим відділом боротьби з бандитизмом заходам, в найближчому майбутньому наскоки в місті буде ліквідовано, при чому до кожного затриманого бандита-злодія буде застосовано найрепресивніших заходів.

Дуже бажано, щоб громадяни, які знають про місце перебування підозрілих осіб, а також про їх діяльність, подали відповідну заяву до Київської Губчека, при чому конспіративність усіх таких заяв гарантується.

"Вісті ВУЦВК",
11 грудня 1921 року.

ЧЕКИСТСКИЙ АРХИВ

ЛИКВИДАЦИЯ ПЕТЛЮРОВСКИХ ПОВСТАНЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В КИЕВЕ

Киевской Губчека, после длительной предварительной разработки раскрыты и ликвидированы следующие петлюровские повстанческие организации:

"Казачья рада Правобережной Украины"

Во главе организации стояли: Гайдученко (старый Петлюровский работник), Микола Лозовик (украинский подполковник, приехавший из-за кордона), Михайло Симак (старый Петлюровский подполковник), Шемуленко Иван (старый Петлюровский работник, бывший сподвижник Мордалевича), Цимбалюк Афанасий (поручик петлюровской армии, приехавший из-за кордона с мандатом на организацию восстаний, фактический руководитель и начальник штаба банды Трейко), Винокуров Леонид (поручик петлюровской армии, имеющий мандат из-за кордона на разрушение Советского тыла) и другие видные петлюровские подпольные работники.

"8-й повстанческий район"

Начальник района поручик Якубович, присланный из-за кордона на создание повстанческих организаций и связи с местными бандами и объединение их. Район охватывал 6 уездов и был разделен на три подрайона во главе с начальниками подрайонов. Изъяты также начальники подрайонов и главари мелких банд: Ронский, Грабовский и другие.

Целью обеих организаций было: подготовить к весне всеобщее восстание под руководством специально на то назначенных членов организации, объединив под одним командованием все оперирующие банды: Гаевого, Орлика, Карого, Трейко и других. Разрушение транспорта и всего хозяйства. Производство террористических актов над ответственными политическими и Советскими деятелями.

"Петлюровская контр-разведка в Киеве"

Начальником контр-разведки был полковник генштаба Алексеев Виктор (подполковник генштаба старой армии), Эдмунд Бренейсен (старшина петлюровской армии) и Афанасьев Николай. Два из них были присланы из-за кордона на вышеуказанную подпольную работу Киевщины. При аресте были также задержаны принимавшие участие в работе контр-разведки.

Эта контр-разведка ставила себе целью организовать: шпионаж, как военный, экономический, так и политический. Разрушение транспорта, мостов, советского хозяйства. Террористические акты над ответственными политическими работниками, для чего все политработники должны были быть на учете и в момент восстания поголовно уничтожены.

Всего арестованных - 650 человек. Как на периферии, так и в Киеве, изъято оружие: пулеметы, бомбы, винтовки, револьверы и патроны. Во время ликвидации при перестрелке были убиты Зам. Предгубчека тов. Кравченко и сотрудник Губчека – Янковский.

Президиум К.Г.Ч.К.
Киев, 31 марта 1922 года

"Пролетарская правда", 2 квітня 1922 року.

Допит затриманого. 20-ті роки.

АРХІВ

Кравченко (Пахомов) Іван Васильович (1884 - 1922).

Заступник голови Київської ГЧК. Загинув у бою 3 квітня 1922 року в Києві. Похований у братській могилі у Маріїнському парку.

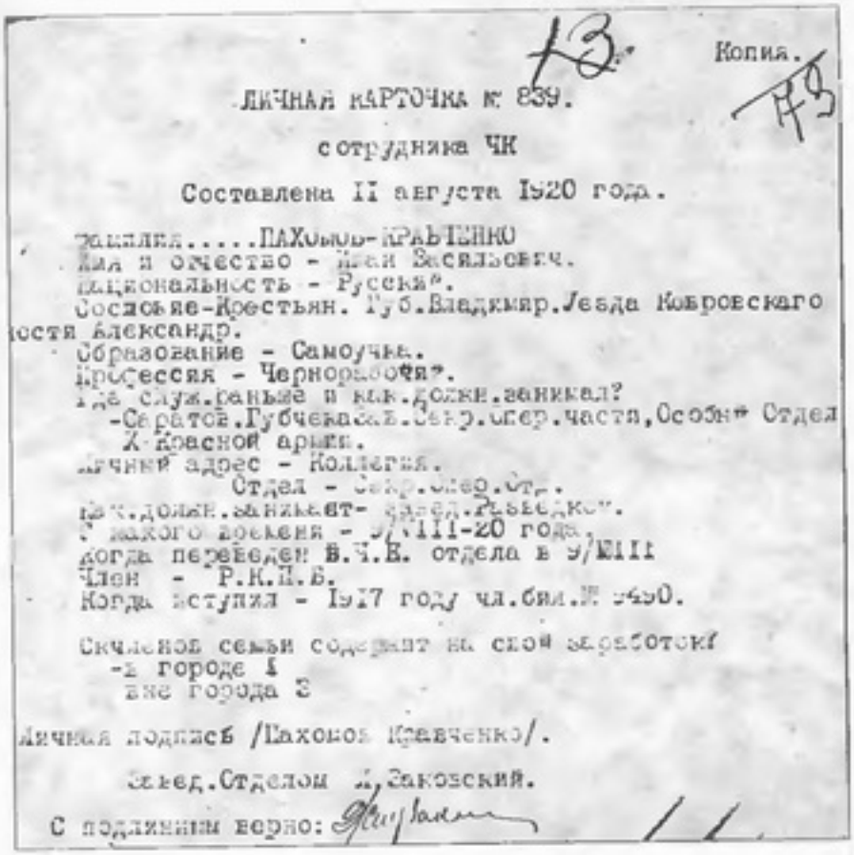

13. Копия. 173

ЛИЧНАЯ КАРТОЧКА № 839.

сотрудника ЧК

Составлена II августа 1920 года.

Фамилия.....ПАХОМОВ-КРАВЧЕНКО
Имя и отчество - Иван Васильевич.
Национальность - Русский.
Сословие-Крестьян. Губ.Владимир.Уезда Ковровскаго
ости Александр.
Образование - Самоучка.
Профессия - Чернорабочий.
Где служ.раньше и как.должн.занимал?
-Саратов.Губчека.Зав.Секр.Опер.части,Особый Отдел
X Красной армии.
Личный адрес - Коллегия.
Отдел - Секр.Опер.Отд.
Как.должн.занимает- Завед.Разведкой.
С какого времени - 9/VIII-20 года.
Когда переведен В.Ч.К. отдела в 9/VIII
Член - Р.К.П.Б.
Когда вступил - 1917 году чл.бил.№ 9490.

Скчленов семьи содержит на свой заработок?
-в городе 1
вне города 3

Личная подпись /Пахомов Кравченко/.

Завед.Отделом Л.Заковский.

С подлинным верно:

Особиста карточка та службове посвідчення І. В. Кравченка (Пахомова).

Учетный № 1992/363

У. С. С. Р.
КИЕВСКАЯ ГУБЕРНСКАЯ
ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ КОМИССИЯ
по борьбе
с контр-революц., спекуляцией
и преступл. по должности

№ 15881.

7/XII 1921 г.

КИЕ

...дписью с при...
...нием печати удостоверяю.

Секретарь К. Г. Ч. К.

На основании постановления С. Т. С. об... в при...
казе В. Ч. К. № 118, все сотрудники ЧЕКА ... местн...
органов приравниваются к военнослужащим ... ч...
стей Красной Армии, считаются мобилизованными ... нес...
ответственность наравне с военнослужащими полевых част...
Красной Армии.

УДОСТОВЕРЕНИЕ.

Пред'явитель сего тов. Кравченко-Пахомов Иван Васильевич действительно есть Зам. Предгубчека Нач. Секр. Операт. Отд. и член Коллегии Киевской Губернской Чрезвычайной Комиссии по борьбе с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности и имеет право производить обыски, аресты разнаго рода выемки и проч. по пред'явлении настоящаго удостоверения без специального на сей предмет ордера.

Все советские учреждения, Чрезвычайные Комиссии, партийные организации и все административные лица как железнодорожных, так и гражданских учреждений, находящиеся на территории У. С. С. Р. приглашаются оказывать тов. Кравченко-Пахомову-у творческое содействие при выполнении им своих служебных обязанностей.

Вышеизложенное подписями с приложением печати удостоверяется.

Председатель ...

Секретарь К. Г. Ч. К.

7 декабря 1921 г.

Янковський Віктор Васильович (1893 - 1922), уповноважений КГЧК.

Загинув 3 квітня 1922 року.
Похований у братській могилі у Маріїнському парку.

Сторінка службового посвідчення В. Янковського.

Катенджі Дмитро (Дімітріос) Васильович (1884 - 1922).

Колишній штабс-капітан царської армії. У 1922 році – уповноважений по боротьбі з бандитизмом Богуславської ЧК.
Загинув у бою 27 травня 1922 року. Похований у Богуславі.

СПИСОК СПІВРОБІТНИКІВ КИЇВСЬКОЇ ГЧК - КИЇВСЬКОГО ОКРУЖНОГО ВІДДІЛУ ГПУ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ПРИ ВИКОНАННІ СЛУЖБОВИХ ОБОВ`ЯЗКІВ У 1919 - 1930 РОКАХ.

Артемеєв	1921
Бережний-Фріновський Микола Петрович	1923
Гольдін Аркадій Савелійович	1921
Катенджі Дмитро (Дімітріос) Васильович	1922
Коломієць Іван Симонович	1923
Колесніков Олександр Іванович	1924
Кравченко (Пахомов) Іван Васильович	1922
Лазарєв-Кричевський Лазар Абрамович	1921
Ніколаєнко Федір Гнатович	1919
Подольський Олександр Сидорович	1922
Поліщук Кирило Єлисейович	1922
Попов Іван Васильович	1925
Сурженко С.М.	1923
Сігал	1920
Суходольський Григорій Іванович	1922
Фрішко Віктор Васильович	1922
Фінкельштейн М.	1919
Худяков	1920
Хобін Сергій Васильович	1930
Чудновський-Ладін Григорій Ісакович	1923
Шевченко Володимир Васильович	1923
Шерстньов Василь Сергійович	1926
Шаповалов	1920
Щуров Нечипір Корнійович	1922
Янковський Віктор Васильович	1922

Розділ II

Київський губернський відділ ГПУ (1922-1925)

Київський окружний відділ ГПУ (1925-1930)

Київський оперативний сектор ГПУ (1930-1932)

Київський обласний відділ ГПУ (1932-1934)

1923-1934

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ВСЕУКРАИНСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО КОМИТЕТА О ЛИКВИДАЦИИ ВУЧК И ОРГАНИЗАЦИИ ГПУ

22 марта 1922 года.

1. Всеукраинскую Чрезвычайную Комиссию по борьбе с контрреволюцией, спекуляцией и преступлениями по должности и ее местные органы упразднить.

2. При Народном комиссариате внутренних дел, под личным председательством народного комиссара или назначаемого Совнаркомом его заместителя, образовать Государственное политическое управление для выполнения по всей территории УССР нижеследующих задач:

а) подавления открытых контрреволюционных выступлений, в том числе бандитизма, и принятия необходимых мер для своевременного предупреждения таковых;

б) принятия мер охраны и борьбы со шпионажем;

в) охраны железнодорожных и водных путей сообщения;

г) политической охраны границ республики;

д) борьбы с контрабандой и переходом границ республики без соответствующих разрешений;

е) выполнения специальных поручений Президиума Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета или Совета Народных Комиссаров по охране революционного порядка.

3. Местными органами Госполитуправления являются его губернские отделы, образуемые при губернских исполнительных комитетах и действующие на основании особого положения, утверждаемого Президиумом ВУЦИК.

4. Председатель Госполитуправления УССР по соглашению с ГПУ РСФСР является полномочным представителем последнего на Украине и, в целях объединения руководства деятельностью всех органов ГПУ на Украине, ему подчиняются и ведущие борьбу с преступлениями в армии и на транспорте на территории УССР особые и транспортные отделы, а также и войска ГПУ на Украине.

5. При необходимости принятия мер пресечения в отношении лиц, причастных к контрреволюционным выступлениям, бандитизму, шпионажу, хищениям на железнодорожных и водных путях сообщения, контрабанде и переходу границ без разрешения, Госполитуправлению, его губернским отделам, а также и уполномоченным их в уездах предоставляется право производства обысков, выемок вещественных доказательств и необходимых документов и ареста на следующих основаниях:

а) В отношении лиц, застигнутых на месте преступления, аресты, обыски или выемки агентами Госполитуправления или его отделов могут быть произведены без специального постановления и особого ордера Госполитуправления или его отделов, с последующей санкцией председателя ГПУ или председателя губотдела в течение 48 часов после принятия мер пресечения; во всех остальных случаях арест, а также обыски и выемки допускаются не иначе, как по специальному постановлению ГПУ или губотдела ГПУ за подписью председателей их по особым ордерам, порядок выдачи таковых определяется вырабатываемой Госполитуправлением и утверждаемой Народным комиссариатом юстиции инструкцией.

б) Не позднее 2-х недель со дня ареста должно быть предъявлено обвинение арестованному.

в) Не позднее 2-х месяцев со дня ареста ГПУ или освобождает арестованного, или испрашивает у Президиума ВУЦИК разрешение на дальнейшую изоляцию, если того требуют особые обстоятельства дела, на срок, определяемый Президиумом ВУЦИК, или направляет дело в суд, зачисляя за ним арестованного.

6. Все уголовные дела по спекуляции, должностным и прочим преступлениям, находящиеся до опубликования настоящего постановления в производстве ВУЧК и ее органов, подлежат в 2-х недельный срок передаче в ревтрибуналы и народные суды по принадлежности, и впредь все дела о преступлениях, направленных против Советского строя или представляющих нарушение законов УССР, подлежат разрешению исключительно в судебном порядке ревтрибуналами или народными судами по принадлежности.

7. Общий надзор за выполнением статей 5-й и 6-й настоящего постановления возлагается на Народный комиссариат юстиции.

Председатель ВУЦИК
Петровский
Секретарь ВУЦИК
А. Иванов

ЛИКВИДАЦИЯ КРУПНЫХ ПЕТЛЮРОВСКИХ БАНДИТОВ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Бердичевским отделением Губотдела Государственного Политического Управления арестован крупный руководитель банд Карый-Яворский, которого Петлюра назначил "Командующим Северной группой повстанческих войск Украины".

Вместе с ним арестованы начальник штаба банды Кравченко-Палько, организатор банд Мищук, сотенный командир Евдоким Мищук и 19 бандитов. Захвачено оружие.

В Переяславском уезде 18 апреля была настигнута банда Цмакило. В результате боя атаман Цмакило и 10 рядовых убиты.

В Обуховском районе Киевского уезда убит известный бандит Крезуб, три недели назад убивший сотрудника ГПУ военмора тов. Подольского.

Таким образом на территории Киевщины ликвидированы все без остатка сколько-нибудь значительные руководители банд, а их шайки разгромлены.

"Пролетарская правда", 24 квітня 1922 року.

М.П.Фриновський (1898 - 1940).

В органах держбезпеки з 1919 року. В 1922 – 1923 роках секретар повпреда ГПУ по Правобережній Україні – начальника Київського губвідділу ГПУ.

У 1936 – 1938 роках – заступник наркома внутрішніх справ СРСР та начальника Головного Управління прикордонної і внутрішньої оборони (ГУПВО) НКВД СРСР, перший заступник наркома внутрішніх справ СРСР та начальник Головного Управління держбезпеки НКВД СРСР. З вересня 1938 року – нарком військово-морського флоту СРСР.

Покараний на смерть 8 березня 1940 року.

Н. Г. О. Г. П. У.

Форма торжественного обещания при вступлении в Рабоче-Крестьянскую Красную Армию

1. Я сын трудового народа. Гражданин Советской Республики, принимаю на себя звание воина Рабоче-Крестьянской Красной Армии.
2. Перед лицом трудящихся классов России и всего мира, я обязуюсь носить это звание с честью, добросовестно изучать военное дело и как зеницу ока хранить Народное и военное имущество от порчи и разложения.
3. Я обязуюсь строго и неуклонно соблюдать Революционную дисциплину и безрассудно выполнять все приказы командиров, поставленных Властью Рабоче-Крестьянского Правительства.
4. Я обязуюсь воздерживаться сам и удерживать товарищей от всяких поступков, унижающих гражданина Советской Республики и все свои действия и мысли направлять к общей цели освобождения всех трудящихся.
5. Я обязуюсь по первому зову Крестьянского Правительства выступить на защиту Советской Республики и от всяких опасностей и покушений со стороны врагов и в борьбе за Российскую Советскую Республику за дело Социализма, братства народов, не щадить ни своих сил ни самой жизни.

Если по злому умыслу отступлю от этого моего торжественного обещания, да будет мне удел всеобщее презрение и да покарает меня суровая рука Революционного закона.

Справка: Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства.

Присягу принял Сутупин

21 июня 1922 года в чем и подписался.

Заказ № 78—1000

Текст присяги співробітника Київського губвідділу ГПУ (із особової справи Сутуліна І.В.).

М.Г. Ніколаєв-Журід, начальник контррозвідувального відділу особливого відділу Київського губвідділу ГПУ. 1923 рік.

Ніколаєв-Журід Микола Галактіонович (1897 - 1940).
У 1918 – 1921роках – співробітник розвідуправління РСЧА, розвідвідділу Київського військкомату, старший слідчий та помічник начальника агентури особливого відділу 12-ї армії, співробітник ОВ Київського військового округу. В органах ВУЧК з 1921 року.
Працював в особливих відділах ОГПУ по Північнокавказькому, Південнокавказькому та Азово-Чорноморському краях. У 1935 році – заступник начальника УНКВД по Ленінградській області. Остання посада – заступник начальника 1-го управління НКВД СРСР.
Комісар держбезпеки 3-го рангу. Нагороджений орденом Леніна та трьома орденами Червоного Прапора. Розстріляний у 1940 році.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ЛИКВИДАЦИЯ ОПАСНОЙ ШАЙКИ (ОТ ПОЛНОМОЧНОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ГПУ)

В последнее время население г. Киева терроризировалось сильной и неуловимой шайкой городских и поездных налетчиков, возглавляемой ныне убитым при операции Александром Ульрихом (по кличке Шурка Орлик), которой был совершен ряд налетов, как на квартиры частных граждан так и общественные учреждения.

Ею же было совершено ограбление следующих поездов: 14 сентября поезда №29-ж на ст. Беличи, покушение на ограбление этого же поезда на той же станции 11 октября, 17 октября рабочего поезда №62 между Фастовом и Устиновкой. Тогда же поезда №5, в котором следовала итальянская миссия, 16 декабря московского поезда на ст. Бровары. До этого т.е. 12 декабря совершен налет на Глубочицкий трамвай №13, где был убит сотрудник ГПУ тов. Шур и рабочий.

Налеты и ограбления сопровождались убийствами, при чем главное внимание в этом отношении бандиты уделяли советским работникам и сотрудникам карательных и розыскных органов. Убиты ими-же следующие лица: коммунист Макаров, коммунист Шейнис, инспектор Губрозыска Ильчевич, гр. Барановский, ранен Судинспектор Сухояров и произведен целый ряд других убийств.

В результате напряженной работы шайка в количестве 25 человек изловлена. При ликвидации захвачены: револьверы, карабины, бомбы и стрихнин.

Среди арестованных многие имеют за собой весьма солидное уголовное прошлое, как-то: Эдуард Добеласс – "Панок", Григорий Певнев – "Гринька-мертвый", "Петька Серб" – Петр Пшикулич, Григорий Красниченко – "Волкодав", Иван Мельник – "Барбошк", Михаил Кутков – "Чижик", Григорий Калитюк – "Гейша", Михаил Ножин – "Борода", Сергей Татищев – "Палуша-рыжий" и Михаил Якубовский и ряд других.

Чрезвычайной Сессией КиевГубревкома началось слушанием дело этой шайки. На скамье подсудимых 53 бандита и соучастников.

"Пролетарская правда", 13 січня 1923 року.

Я.З.Камінський.

До 1919 року – анархіст. В органах держбезпеки з 1921 року. (Миколаїв. Одеса).

У 1923 – 1924 роках помічник начальника секретно-оперативної частини (СОЧ) Київського губвідділу ГПУ. З жовтня 1921 року по лютий 1933 року – помічник начальника Київського оперсектора ГПУ, заступник начальника Київського облвідділу ГПУ. Остання посада – заступник начальника Управління робітничо-селянської міліції НКВД СРСР, останнє військове звання – майор держбезпеки.

У березні 1938 року заарештований у Києві. 23.11.1938 року засуджений до 8 років позбавлення волі. Звільнений у 1947 році. З 1949 року перебував на спецпоселенні у Красноярському краї. Реабілітований у 1957 році. Дальша доля невідома.

І. С. Коломієць (1899 - 1923), начальник Сквирського відділення ГПУ. 10 червня 1923 року загинув у бою з повстанським загоном отамана Трейка.

Л.Л. Колбасенко (Артур Адлер), уродженець Угорщини. В органах ВЧК-ОГПУ з 1921 року. У 20-х, 30-х роках працював у підрозділах держбезпеки на Київщині. У 1920 році брав безпосередню участь у захопленні в полон адмірала Колчака й переданні його до Іркутського ревкому, супроводжував до Казані відбитий у колчаківців ешелон із частиною золотого запасу царської Росії. Репресований у 1938 році.

Удостоверение.

Предъявитель сего тов.

действительно есть

при Уполномоченном Киевского Отдела Государственного Политического Управления и по роду своих обязанностей имеет право

1. Ношения и хранения всякого рода оружия.

2. Пользоваться всеми средствами передвижения при исполнении служебных обязанностей.

Все Советские Учреждения органы Г. П. У., партийные организации, административные лица, гражданские и железнодорожные организации приглашаются оказывать т.

всяческое содействие при выполнении служебных обязанностей, что подписями и приложением печати удостоверяется.

Уполномоченный К.О.Г.П.У.

Секретарь

На основании § 8 общего положения сотрудники Г. П. У. считаются на действительной военной службе и присваивают все права обязанности связанные этим положением.

Фотокопія посвідчення І.С. Коломійця.

В.М. Горожанин.
У 1923–1924 роках начальник секретно-оперативної частини, помічник начальника, заступник начальника Київського губвідділу ГПУ. Остання посада – заступник начальника Особливого бюро при секретаріаті НКВД СРСР. Розстріляний 29 серпня 1938 року. Посмертно реабілітований у 1957 році.

Валерій Горожанин і Володимир Маяковський, 20-ті роки. Навіть дружба із пролетарським поетом не врятувала Валерія Михайловича.

СОЛДАТЫ ДЗЕРЖИНСКОГО

Вал. М.

Тебе, поэт,
тебе, пеаун,
какое дело
тебе
до ГПУ?!
Железу -
незачем
комплименты лестные.
Тебя
нельзя
ни слаеить
и ни еымести.
Простыми словами
говорю -
о железной
необходимости.
Крепче держись-ка!
Не съесть
врегу.
Солдаты
Дзержинского
Союз
берегут.
Враги вокруг республики рыскают.
Не к месту слебость
и разнеженность весенняя.

Будут
битвы
громше,
чем крымское
землетрясение.
Есть теердолобые
еокруг
и енутри -
зорче
и в оба,
чекист,
смотри!
Мы стоим
с ерагом
о скулу скула,
и смерть стоит,
ожидает жатвы.
ГПУ –
это нашей диктатуры кулак сжатый.
Храни пути и речки,
кроеь
и кров,
бери ерага,
секретчики,
и крой,
КРО!

(1927 рік).

Вірш В.Маяковського, присвячений Валерію Горожанину. (В.В.Маяковський. - ПЗТ. - М., 1938. - Т. 8. - С. 231-232).

УДАРНА ГРУПА ДПУ В ПОГРЕБИЩЕНСЬКОМУ РАЙОНІ

В ударгрупі ДПУ, котра мусила б твердо стояти на обороні Радянської влади, є люди, яким там зовсім не місце.

Начальник загону тов. Зарицький дуже грубо ставиться до селянства. Одповідачів вже й за людей не рахує, експлуатує їх по-над усяку міру. Один раз ударниками було заарештовано відповідача за те, що він не здав їм сала, бо сам не мав. З наказу Зарицького сало було куплено і видано ударникам.

Ад`ютант Зарицького Песчений ще гірше поводився з селянами, в п`яному вигляді залякував їх і навіть бив.

Такий самий і уповноважений по Топоровській вол. Чайківський. Колись одповідачі, виконуючи свій обов`язок, зупинили його для перевірки документів; він замість відповіді набив їх і поїхав далі.

Райуповноважений 3-го участку Устинич часто буває п`яний і один раз на весіллі в службовця Погребиської цукроварні так напився, що кричав "бий жидів".

Усі вони чинять багато прикрого для селянства і компрометують в його очах той орган, представниками якого вони є.

Треба обслідувати їх діяльність і винних покарати для того, щоб почесне ім'я співробітника Держ. Політ. Управління не було заплямовано в очах селянства.

Незаможник Оса.

Від редакції: Редакція має докладніші матеріали про діяльність зазначених агентів ДПУ, надісланий тов. Осою і протоколи сельради села Гопчиці.

"Більшовик",
27 липня 1923 року.

ЗВІТ-ДОПОВІДЬ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ВІДДІЛУ ГПУ ЗА 1923 РІК[1]

Минуло три чверті століття з часу появи звіту-доповіді Київського губернського відділу Державного політичного управління за 1923 рік. У цьому документі знайшли відбиття різнопланові проблеми, якими доводилося займатися співробітникам спецслужб: загальнополітична обстановка в губернії, перебудова організаційної структури, кадрова й таємно-оперативна робота, становище різних прошарків населення (селян, робітників, службовців, вчителів, студентів і т.д.) та їх ставлення до радянської влади.

Проте, як і належить, головна увага зосереджувалася на суто специфічних питаннях, насамперед боротьбі з противниками існуючого більшовицького режиму. Саме ці розділи становлять особливий інтерес, бо довгий час трималися вони у суворій таємниці.

Автори звіту-доповіді детально зупиняються на методах і формах чекістської протидії "контрреволюції", повідомляють про її результати (арешти, слідство, передача справ до суду і т.д.), зокрема про розкриття організації під назвою "Київський обласний центр дії".

Складна економічна обстановка на Київщині не могла залишатися поза увагою ГПУ, хоч у цій справі, як визначається у звіті-доповіді, "початок звітного періоду є по-суті початком організації" економічного відділення як такого.

Завершується звіт-доповідь даними про роботу реєстраційно-статистичного відділення, підсумками і висновками. Він надрукований у друкарні і налічує 117 сторінок. У виданні він друкується із скороченнями, які не впливають на його загальну спрямованість, бо охоплюють усі без винятку сторони діяльності губернського відділу ГПУ.

Збережено стиль документа, а також подано розшифровку скорочень, наявних у тексті. Пропуски позначені [...].

Звіт-доповідь зберігається у Державному архіві Служби безпеки України під №193.

[1] З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – №1/2, 1998. – с. 305–332.

ОТЧЕТ-ДОКЛАД О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КИЕВСКОГО ГУБЕРНСКОГО ОТДЕЛА Г.П.У. ЗА 1923 ГОД. (ПЕРИОД 1/1-23 Г. - 1/1-24 Г.)

Приступая к отчету о деятельности КГОГПУ за данный годовой период, необходимо прежде всего указать, что за отчетный период времени КГОГПУ в том виде, в каком он существует в данное время, сформировался лишь 6-го июня 1923 г.

До этого момента Киевский отдел ГПУ входил в Полномочное представительство ГПУ на Правобережной Украине и фактически самостоятельной единицей не был.

Структура органов ГПУ

Структура органов ГПУ (в губернском масштабе) как таковая осталась к отчетному периоду без изменений, если не говорить о подчиненности отдела до 1-го Июня с.г. ГПУ на Правобережной Украине, с расформированием которого от отдела отпал в целом п/отдел по охране границ, и о ряде пережитых сокращений, а вследствие этого и реорганизации аппаратов, которые не изменили в целом существовавшей структуры органов, а лишь сократили количественный штатный состав их, улучшив за счет количества его качественную сторону, увеличив гибкость аппарата вообще, и тем самым упростили их и открыли возможность приспособленности последних к работе, диктуемой положением страны.

В отличие от прошлого года, ознаменовавшегося применением ударных, боевых массовых методов работы, - отчетный период отличается переходом к планомерной методической агентурной работе в связи с изменением общего положения СССР и методов контрреволюции. Производство массовых операций, выкачка оружия и борьба с бандитизмом по сравнению с -22 г. сократилась до минимума. В связи с этим значительно сократилась также оперативная (в буквальном смысле слова) и следственная работа, за счет которой углублена работа агентурная.

Организационная работа

[...] Сокращение аппарата (по расформировании ШІ) имело следствием первое плановое сокращение сотрудников - явление местного характера, которое пережито отделом с июня-23 г. дважды, уже в общем для органов ГПУ масштабе. Новое районирование губернии по округам вновь потребовало от общеадминистративной части боевой работы и административного, и организационного характера по проведению его в жизнь.

Текущая работа общеадминистративной части по финансово-материальному снабжению отдела и периферии, постановление СТО о снятии органов ГПУ с продуктововещевого довольствия и переходе на выплату содержания по золотому рублю, и исключительно денежное довольствие, также потребовало коренной ломки и изыскания первоначально новых способов и постановки работы в области финансово-хозяйственной как внутри самого отдела, так и на периферии.

[...] Инспектирование и инструктирование подчиненных губцентру окружных органов проводилось через инспекторов отдела (с выездом их на места, и с высылкой приказов и циркулярных распоряжений ГПУ УССР и Губцентра).

За отчетный период произведено обследований и инструктирование всех подчиненных губцентру органов, и каких-либо преступлений и злоупотреблений результатами обследований не обнаружено. Конечно, нельзя говорить, что плановая работа проведена на 100%, но, учитывая техническую возможность, существующего аппарата в лице инспектуры общеадминистративной части, нужно сказать, что этот план осуществлялся и осуществляется хотя бы на 75% в его основных пунктах.

Организационная работа затрудняется самой особенностью требуемой специализации инспектора, который, если можно так выразиться, должен быть универсальным чекистом, следовательно, квалификация его должна быть никак не ниже начальника окружного отделения. Прерогативы, даваемые должностью инспектору, и его материальное обеспечение слишком не заметны, поэтому трудно найти и соответствующего работника. [...]

ПОЛИТ-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ И НАСТРОЕНИЕ МАСС ГУБЕРНИИ

Крестьянство

По данным госинформации окротделений ГПУ политнастроение крестьянства в губмасштабе спокойное. Отношение к Соввласти и Компартии незаможного селянства и середняков вполне благожелательное. Что касается кулаков, то в последнее время со стороны большинства наблюдается значительный сдвиг в сторону Соввласти. Меньшинство продолжает проявлять частично и изредка враждебное отношение, выражающееся в антисоветской и антиналоговой агитации, а также распространении попутно провокационных слухов (Уманский, Киевский, Шевченковский и другие округа). Особенное усиление агитации было отмечено вместе с дачей льгот по единому сельхозналогу и освобождения вовсе от уплаты такового беднейшего селянства. В общей массе кулаки высказывают недовольство земельной политикой Соввласти, лишением избирательного права и большим, по их мнению, размером налога.

Во время проведения кампании перевыборов в сельсоветы кулаками в большинстве сел каждого округа делались попытки провалить предлагаемые списки и провести своих кандидатов. Это наиболее выявилось в Черкасском, Уманском и Шевченковском округах. Кампания перевыборов широко всколыхнула крестьянские массы, особенно комнезамы, когда последние увидели, что кулацкий элемент пытается захватить сельсоветы. На этом поле особенно обострилась вражда между кулачеством и членами комнезама; в селе Кузьминой-Гребле Уманского округа ими было даже сделано покушение на председателя КНС. В общем выборы прошли хорошо и всецело под влиянием Компартии. Селянство проявило к ним большой интерес и отнеслось вполне сознательно и серьезно, в большинстве проявляя желание проводить коммунистов и местных беспартийных. Избранными оказалось большинство членов КНС и незаможного селянства, хотя и несостоящего в КНС.

Отношение подавляющего большинства крестьян к единому сельхозналогу удовлетворительное. Сбор проходит нормально. Многими селами налог уже выполнен.[...]

Селянство вполне уяснило выгоду комитетов взаимопомощи, число коих в губмасштабе достигает сельских - 2176 (на общее количество населенных мест и в том числе и хуторов - 2320) и районных - 112 (по числу районов). Натуральный фонд комитета взаимопомощи составляет ежегодное самообложение селянства, которое производится охотно. Хозяйственная деятельность - (аренда мельниц и др.) и запашка земли. Последний постепенно расширяется, дабы уменьшить самообложение. Земфонд для комитета взаимопомощи определен до 11.000 дес.; актами закреплено в данное время 5745 д., которые в осенние посевкампании засеяны полностью. Перевыборами к-ты очищены от кулацкого элемента и пополнены членами КНС. Кроме участия в восстановлении сельского хозяйства, КВ оказывалась значительная материальная и трудовая помощь семьям красноармейцев, инвалидам и незаможному селянству. Необходимо отметить, что КВ содержат также 6 инвалидных и 5 детских домов. Комитеты широко откликнулись на приобретение облигаций золотого займа и приобрели таковых до 1/X1-23 г. 2.500 5-ти рубл. достоинства. В пользу Воздухфлота при осенней кампании засеяно по половине десятины сельскими и по одной десятине районными комитетами взаимопомощи, всего 1.144 десятины. Кроме того, проводится отчисление в фонд Воздухфлота селькомитетами - 25 пуд., и районными - 50 пуд., что в общем даст 60.000 пудов. Указанные средства пойдут на постройку аэроплана "Взаимопомощь Киевщины".

Полит- и культработа на селе из-за отсутствия опытных партработников и культсил ведется в общем слабо. Незаможники и середняки проявляют желание в организации школ по ликвидации неграмотности и сельбудиков. Отмечен интерес селян как к политработе, так и к просвещению вообще. Особенным вниманием пользуются лекции и беседы по мироведению и агрономии. К проведению указанной работы привлечено учительство, кроме того, таковая ведется ком'ячейками и ячейками КСМУ. Литература и газеты проникают в села в недостаточном количестве и с большим опозданием. Представление о текущих событиях, и в частности о германском и международном положении, крестьяне черпают в значительной степени из циркулирующих по селам слухов. Под влиянием слухов о войне крестьяне, преимущественно кулаки, выражают уверенность в перемене власти, "бо вона так не скінчиться". Незаможнее селянство к этому относится скептически. Отмечено распространение в селах слухов о мобилизации для защиты германской революции и войны с Польшей. В связи с этим наблюдалось (Вроварской район Киевск. округа) полное снабжение военнообязанных при отправке в Киев "нас хотят завезти в Киев и потом домой не пустят", "пойдем раньше в Киев и посмотрим, чем там пахнет" и т.п.

С посылкой в села партработников, осветивших кампанию учета военнообязанных и приписки их к территориальным частям, указанные слухи теряют свое значение. Часть крестьянства проявляет интерес к международным событиям, сочувственно отнеслась к движению германского пролетариата и в ряде районов высказывалась готовность помочь материальными средствами и силами. Со стороны же некоторых кулаков наблюдалась агитация против поддержки рабочих Германии (Малинский, Шевченковский и др. округа). Систематической работы к популяризации событий текущего момента не ведется по указанной выше причине - отсутствие работников, институт же чтецов очень слаб для выполнения этой задачи, и мало авторитетен.

Что касается кампании Воздухофлота и Мопра, то таковые в среде крестьян встречали отклики и пожелания пойти навстречу Соввласти в деле создания Красного флота и оказания материальной помощи борцам революции, томящимся по тюрьмам запада. Но значительных результатов эти кампании пока не дали. В Уманском округе отмечено, что как вышеуказанные, так и другие добровольные кампании (самообложение и т.п.) рассматриваются селянством как новые налоги и вследствии этого встречаются частью недоброжелательно.

Отношение крестьянства к украинизации Соваппарата довольно индиферентное, т.к. они полагают, что это вопрос второстепенный.

Необходимо отметить рост религиозного движения среди селянства Белоцерковского и Бердичевского округов и массовое паломничество к обновленным крестам, иконам и проч. Толпы паломников насчитывали сотни тысяч селян, идущих с пением религиозных песен, с иконами в руках, многие с распущенными волосами и зеленью на головах. Бердичевским окрисполкомом с целью борьбы издано соответствующее обязательное постановление. В Белоцерковском Округе, кроме того, наблюдается распространение слухов об убийстве Христа красноармейцами, об обновлении икон, зажигающихся свечах и проч. Вместе с этим наблюдается оживление УКП, в особенности "УКРЕСА". Главные мотивы агитации и требований - национальная армия и создание Украинского экономцентра.

В Малинском и Киевском округах наблюдается недоверчивое отношение к госстрахованию из-за недостаточного уяснения сущности такового. Многие склонны думать, что это есть особый вид налога.

Рабочие

Политическое настроение гос и частной промышленности в губмасштабе также вполне спокойное. Отношение к Сов-власти и Компартии и к их мероприятиям подавляющего большинства - сочувственное и доверчивое. Это наиболее подтвердила кампания перевыборов в Советы. Всюду рабочие проявили желание проводить в Советы коммунистов или честных беспартийных. Так, в типографии "Книгоспилка", где выборы производились совместно с другими типографиями, намеченные к выбору беспартийные товарищи отказались от своих кандидатур в пользу членов КП(б)У, подчеркнув заслуги партии перед рабочим классом. Списки предлагаемых ком-фракций проводились единогласно. Работа прежнего состава горсовета везде была одобрена. Новый наказ губкома КП(б)У принимался также единогласно, но местами делались некоторые дополнения. Выступавшие со своим наказом укаписты (что имело место на некоторых предприятиях) встречали насмешки и вовсе не имели успеха. Только на заводе Укрторфа и трампарка имени тов.Ленина укаписты оказали некоторое влияние и наряду со списком ком'ячейки были выдвинуты и другие кандидатуры. Там же, а также в Уманском округе рабочие союза "Транспортников" во время выборов по поводу предложенного списка высказывались, что не нужно было бы их созывать, если заранее заготовлены списки кандидатов, а не на собрании всех рабочих. Характерно, что в трампарке укаписты по прочтении своего наказа выступили с критикой НЭПа, говоря, что таковая высасывает последние соки с рабочего, и порицанием работы администрации, якобы безхозяйственно расходующей много денег; в доказательство были приведены примеры. Необходимо также отметить выражение рабочими многих предприятий протеста против суда над убийцами тов. Воровского.

Кампании Воздухофлота, Мопра и др. среди рабочих встречают сочувствие и отклик. По докладам выносились резолюции, что в противовес всемирной буржуазии, которая организует классовую армию и усиленно строит Воздухофлот для удушения назревающей всемирной революции, нам необходимо иметь свой воздушный флот, чтобы в трудные минуты возможно было отразить наступление контрреволюции. Членами ОДВФ и Мопра рабочие выступают коллективно. Международное положение и в особен-

ности события в Германии, возбуждало и возбуждает большой интерес рабочих. Отмечено вполне сознательное и серьезное отношение к движению германского пролетариата. На всех предприятиях гор. Киева и губернии рабочие выражали готовность пойти им на помощь по первому зову правительства. В последнее время многие высказываются, что положение в Германии приняло затяжной характер, и пролетарская революция произойдет там не скоро. Антисоветский элемент среди рабочих рассеян в небольшом числе разных предприятий, выражает желание войны, лелея надежду на перемену власти.

Материальное положение рабочих в общем удовлетворительное. Заработная плата, за малым исключением, выдается своевременно. Опоздания незначительны, от 2-3 до 7-10 дней. Значительная задержка в выплате, отмечавшаяся на сахзаводах и длившаяся до 2-3 месяцев, в данное время не наблюдается. На сахзаводах приняты меры к выплате и настроения рабочих, бывшие возбужденными и даже забастовочными, успокаиваются. Частичное недовольство продолжает высказываться на некоторых сахзаводах (Верхнячский, Удычский, Цибулевский Уманского округа) из-за грубого обращения администрации. Так, директор Верхнячского сахзавода позволял себе даже бить рабочих. В настоящее время среди рабочих механического цеха 3-го затона наблюдается забастовочное брожение из-за недостаточности зарплаты. На заводе "Красный пахарь" рабочие высказывают частичное недовольство понижением расценки на сделанные работы. Необходимо отметить, что на некоторых предприятиях (мыловаренный завод Вукоспилки, лес-завод №-70 и др.) рабочие не знают истинного значения призыва в территориальные части и считают это подготовкой к войне.

Особенно интересует их вопрос будет ли с призывом сохранено за ними содержание. Антисемитизм среди рабочих проявляется в незначительной степени и изредка главным образом со стороны малосознательных и настроенных религиозно (1 Госконсервный завод, Госшвейная фабрика, 1 и 2 лесозаводы и др.).

Украинизацию рабочие встретили индифферентно.

Некоторые высказывались, что таковая должна быть применена только к детям и юношеству, но не к старшим возрастам. В Уманском округе на ряде предприятий (2 Госмельница, Госкожзавод арендаторов и др.) рабочие недовольны украинизацией печати, ссылаясь на то, что они ничего не понимают. Отмечено уменьшение подписки на газету.

Во взаимоотношениях рабочих с администрацией трений не наблюдалось. Таковые возникают лишь при несвоевременной выдаче зарплаты и грубом обращении. Полит и культработа на предприятиях налаживается и заметно улучшается. На большинстве предприятий таковая поставлена вполне удовлетворительно и ведется регулярно. Исключение составляет 10, 11 и №-70 лесзаводы, госмаслобойный завод и некоторые другие.

Рабочие обеспокоены проводящимися на некоторых предприятиях сокращениями штатов. На заводе Укрторфа во избежание сокращения рабочими выдвигалось предложение уменьшить число рабочих часов.

Служащие

Что касается служащих, то таковые в большинстве представляют инертную массу. Настроение их и отношение к Соввласти находится в тесной зависимости от материального положения. Некоторое оживление среди них наблюдалось с переходом на золотое исчисление и улучшение, таким образом, материального положения. Кампания перевыборов в Советы ожидаемого оживления в массу совслужащих не внесла. Какого-либо интереса проявлено не было; если ими и проводились в Советы коммунисты, то это делалось как бы машинально. Как факт можно указать, что на предвыборные и выборные собрания союза "Совработников" (Черкасский округ) из общего числа свыше 500 явилось не более - 150. Наиболее волнующим служащих вопросом является сокращение штатов, проводимое в ряде учреждений (заготконторы, губпродком, собез и др.). События в Германии и международное положение вызывает интерес. Это наблюдалось особенно со стороны молодежи, старшие же возрасты относятся более инертно и недоверчиво - "в газетах все враки", "немцы не такие дураки, как русские, и революции там не будет", "пусть будет, что будет, а имели бы мы службу, не были бы мобилизованы, а работать на оборону с удовольствием" и т.п. (УКРМУТ, Сахаротрест, Заготконтора и др.).

Кампания Воздухофлота, Мопра, золотого займа, украинизация и другие проводятся среди служащих удовлетворительно. Запись

в члены производится в большинстве коллективно. Отношение к украинизации неукраинского элемента служащих в связи с некоторой подготовкой на курсах, начинает улучшаться. Украинским элементом таковая встречена с приветствием. Выражение недовольствия на отчисления замечены со стороны незначительной части служащих. Материальное положение сотрудников совучреждений в среднем удовлетворительное, но находящихся на местном бюджете - гораздо хуже. Ставки далеко не составляют прожиточного минимума (здравотдел, нарообраз и другие). На этой почве, а также из-за несвоевременной выдачи, отмечено частичное недовольство служащих в ряде учреждений.

Антисоветский элемент среди служащих (не только рядовых, но и ответственных работников, особенно спецов), рассеянных в разных учреждениях, продолжает исподволь выявлять недовольство Соввластью, Компартией и их мероприятиями и выражает надежду на "улучшение положения России", "спасение ее", "скорый конец существующего строя". Они высказывают уверенность, что это совершится весной и распространяют слухи, что поляки готовятся к войне, что в РСФСР и УССР из-за боязни открытой производится "скрытая" мобилизация, что внутри России происходят непады, крестьяне страшно недовольны, рабочие и служащие не удовлетворены и готовятся к забастовке и проч.

Учительство

Главный контингент в массе учительства составляет интеллигенция. В настроении их в последнее время наблюдается перелом в сторону Соввласти. Как городское, так и сельское учительство почти целиком стоит на советской платформе и выявляет большой интерес к политической жизни Республики и стремление к расширению своих знаний в социально-экономической и педагогической отраслях. Особенно это отмечено с организацией политпереподготовки учительства. Во всех округах были устроены самокурсы, созывались конференции, прочитывались лекции на политические и педагогические темы. Улучшение материального положения учительства значительно подняло педагогическую работу в школах. До октября сего года материальное положение учительства было крайне тяжелое. Ставка городского учителя за 13 недельных часов по 12 разряду в совзнаках 23 года в сентябре месяце достигала 2.450 руб. В округах и селах работники просвещения получали процентов на 20-30 меньше. В настоящее время ставка учителя достигает 22 золотых рубля. Необходимо отметить ухудшение настроения школьных работников в Смелянском и Каменском районах Черкасского округа и даже забастовочное движение, вызванное несвоевременной выплатой жалованья и подстрекательством не лояльного Соввласти элемента. Ассигновки на выплату жалованья выписываются 5 и 20 числа каждого месяца, но когда приходится получать по ним деньги, то таковых не оказывается, и выплата производится лишь через недели полторы и не по курсу дня выплаты, а по курсу дня выписывания ассигновки, так что падение стоимости жалованья достигает 50%, что служит главной причиной недовольства. Инцидент в указанных районах ликвидирован, причитающееся учителям жалованье выдано. Забастовку предполагалось начать с 1 декабря.

Реакционный элемент отмечен не только среди учительства (правда, в самом незначительном количестве), но среди профессуры высших учебных заведений (КСХИ, КПИ, КИНХ и др.).

Учащиеся

Политнастроение учащихся в достаточной степени характеризует кампания перевыборов в Советы, которая прошла успешно и выявила сочувственное, доверчивое отношение к Соввласти. Необходимо отметить устроенную студенчеством по проведению выборов вечернюю демонстрацию по городу в знак солидарности с Компартией (Мединститут, ВИНО и др.).

Материальное положение учащихся вузов продолжает быть тяжелым. Угрожает сильная изношенность студенчества и невозможность приложения полученных знаний к практической работе. С целью улучшения быта учащихся проделана большая работа по организации Дома пролетарского студенчества, рядом мастерских, столовых, медпомощи и приискания работы безработным и проч. Является крайняя необходимость к укреплению Кубуча, созданию твердого бюджета и вовлечением путем шефства или выделением стипендий хоз и профорганизаций. Необходимо отметить усиление заболеваний рабфаковцев КИНХа и ВИНО на почве недоедания, а также рост венерических больных. Последнее время над рабфаком КИНХ принято шефство Товарной биржи и положение улучшается. Помимо плохого питания на состоянии здоровья отражаются усиленные занятия. Среди студенчества ВИНО отмечено частичное недовольство составом студен-

ческих организаций, якобы незащищающих интересов пролетарского студенчества, а в КИНХе демобилизованным студенчеством, которое сейчас вне Союза, проявлено сильное волнение из-за отнесения их собезной комиссией к платной категории, что грозит, ввиду отсутствия средств, уходом из института.

Торговцы

Среди торговцев на почве высокого обложения уравнительным налогом наблюдаются большие волнения. 20/X1 с./г. торговцы "кожевенного цеха" и часть мануфактуристов (Черкасский округ) демонстративно прекратили торговлю и сдали свои патенты в окрфинотдел. После разъяснения фининспектурой, что они могут обжаловать действия комиссии в ГФО, часть торговцев возобновила торговлю, но процентов 25 вовсе отказались от торговли, мотивируя неимением средств, в виду крайне слабого сбыта товаров, для уплаты уравнительного налога. Закрытие торговых предприятий в целях избежания уплаты подоходного налога продолжается. Указанное явление отмечено и в других округах (Бердичевский, Белоцерковский и Уманский).

Безработные

Число безработных по г. Киеву на 15 октября 23 года достигает 22.263 чел., по округам - Белоцерковскому - 2.918, Бердичевскому - 1.679, Уманскому - 2.400, Малинскому - 1.200 (из Черкасского, Киевского и Шевченковского округов не дано).

Настроение безработных тревожное. Материальное положение тяжелое. Пособия Страхкассы крайне недостаточны. В Уманском округе со стороны их даже наблюдается тенденция к эмиграции в Америку. С целью борьбы с безработицей принимается ряд мер.

СЕКРЕТНО-ОПЕРАТИВНАЯ РАБОТА. КОНТР-РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНОЕ ОТДЕЛЕНИЕ

Политическая обстановка к январю 1923 г.

К началу отчетного периода работы КРО КОГПУ (в то время еще ПП ГПУ) политическая обстановка характеризовалась следующими моментами:

Петлюровщина

Украинская контрреволюция внутри губернии все еще продолжала существовать в виде довольно цельной в идеологическом отношении массы, способной к активным выступлениями по примеру прошлых лет возлагавшей все свои чаяния на приближающуюся весну, а с ней и на очередную авантюру закордонных атаманов, долженствующую произойти при благосклонном, сочувственном отношении (если не интервенции) наших ближайших соседей. Проникавшие на нашу территорию сведения об усиливающейся организационной работе в руководящих петлюровских центрах за кордоном, о ведущейся подготовительной работе к наступательной весенней кампании, об устанавливающемся действенном и идейном контакте между Центром УНР и правительством Малой и Великой Антанты - все это, вместе взятое, естественно, внесло некоторое оживление в местные подпольные и партизанско-повстанческие петлюровские круги. Однако отсутствие постоянной регулярной связи с закордоном мешало местным кругам перейти к широкой планомерной и активной работе, обрекая их совокупностью объективных условий на полную или частичную бездеятельность, пассивность эта все же рассматривалась местными и контрреволюционными элементами как временная тактическая неизбежность. Надежды на скорое выступление в значительной степени поддерживались широко развивавшейся к тому времени повстанческой деятельностью знаменитых атаманов Завгороднего, Гупало, Зализняка, Черного Ворона и других, терроризировавших южную часть Киевской губернии в начале 1923 года и представлявших весьма солидную угрозу для Советской власти. С другой стороны, надежды эти питались благодаря тем, хотя и непрочным, но все же существующим нитям, какие связывали контрреволюционное движение внутри страны с украинской контрреволюционной эмигрантщиной и, главным образом, с Тютюником.

Главнейшие направления петлюровской контрреволюционной работы на территории Украины были таковы.

1. Партизанско-повстанческая деятельность: На территории Украины оперировало значительное количество банд, имевших свое подполье. Деятельность их сводилась к разрушительной работе, срыву мероприятий Соввласти, террору и проч. Строгой системы и координации в партизанско-повстанческой деятельности не замечалось. Закордонный центр принял метод действия отдельными разрозненными группами, не объединяя и не связывая их.

2. РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНАЯ РАБОТА

Имевшиеся в нашем распоряжении материалы с несомненностью констатировали наличие петлюровского шпионажа, источником которого являлись как закордонные центры, так и местное подполье. Объектами шпионажа являлись: Красная Армия, транспорт, экономические органы, промышленность. Шпионаж этот был тесно связан и находился в фактической зависимости от польских, румынских и французских разведывательных и контрразведывательных органов, работая целиком на них и даже под их флагом и покровительством.

3. ПОДПОЛЬНАЯ РАБОТА

Существовавшие подпольные петлюровские организации лишь частично находились в тесной связи с закордонным центром; многие из них, как и партизанско-повстанческие отряды, родились и существовали вне зависимости от него. Объединения, строгой согласованности и взаимной связи в петлюровском подполье не было, равно как и не было никаких данных предполагать наличие всеукраинского подпольного центра.

Так обстоял вопрос с отдельными местными подпольными петлюровскими организациями. Гораздо серьезнее и опаснее протекала деятельность ушедших в глубокое подполье петлюровских кругов, замаскировавшихся в лояльность советской власти и проводивших длительную работу по разрушению советского аппарата, по проведению широкой агитации и подготовке кадров путем объединения петлюровских кругов. Основные моменты в этой работе были таковы:

А. Автокефальное движение, возглавляемое Всеукранской церковной радой, причастность коего к петлюровщине была установлена с несомненностью;

Б. Деятельность украинской интеллигенции. Сюда относятся общественные деятели, представители науки (профессура, педагоги, сельские учителя) и видные работники в экономической области (союзы, кооперативы, банки и проч.), все они, прикрываясь невинной, с первого взгляда, любовью к родной Украине и полной лояльностью к Советской власти, с сугубой осторожностью, но довольно интенсивно вели свою контрреволюционную работу, которая трудно поддавалась нашим мерам противодействия.

Белая контрреволюция

В силу целого ряда объективных условий, в особенности ввиду сложного международного положения, работа белых контрреволюционных организаций (врангелевских, савинковских и других) к началу отчетного периода не отличалась активностью. Однако, оправившись от дезорганизации террора, внесенного в ряды контрреволюции гражданской войной, белые круги к началу 1923 года, не проявляя активности, обнаружили тенденцию к политической деятельности, к восстановлению связи, созданию внутренней смычки и объединению вокруг организационного начала. Работа белых кругов и контрреволюционных организаций сводилась, главным образом, к военному и экономическому шпионажу, к созданию ячеек в частях Красной Армии, к контрреволюционной агитации и саботажу.

Иностранный шпионаж

Наиболее интенсивно на территории губернии к началу отчетного периода проводил работу по шпионажу 2-й отдел Польского Генерального штаба. Постепенный разгром петлюровских и савинковских организаций и полный развал повстанческо-партизанского штаба, на которых, главным образом, базировалась шпионская работа 2-го отдела, заставили последний перейти к созданию своих собственных организаций - пляцувок, долженствующих служить первичными ячейками и источниками по снабжению 2-го отдела Польгенштаба шпионскими сведениями. Работа этих пляцувок была облегчена в значительной степени прибывшими оптационной и репатрационной миссиями, начинающими постепенно приобретать первостепенное значение в деле создания пляцувок и связи их со 2-м отделом Польгенштаба. Помимо того, 2-й отдел проводил и чисто военный шпионаж, построенный по всем правилам мирного времени, организовывая постоянные резидентуры, посылая маршрутных агентов с заданиями разведывательного и контрразведывательного характера. Применяя новые способы шпионажа, 2-й отдел Польгенштаба начал использовывать для своей работы не только отдельных лиц из польского населения персонально, но всемерно старался проникнуть в польские колонии. Наряду с этим (в целях сокращения расходов по линии шпионажа) поляки использовывали также оптантов, оптировавших польское подданство, и последние (число их довольно значительное), занимая ответственные посты в Красной Армии и в совучреждениях, доставляли полякам инте-

ресующие их сведения. Касаясь польского шпионажа, необходимо отметить, что Правобережье, и в частности Киев, являлись тем местом, где скрещивались все линии иностранных контрразведок. Правобережье с его центром Киевом по своему стратегическому значению, как плацдарм для развертывания сил Красной Армии, по экономическому значению (наличие большого количества сахзаводов и других видов промышленности), естественно, являлось тем уязвимым пунктом, где польский шпионаж стремился особенно глубоко внедриться. Ряд обстоятельств сильно облегчал работу 2-го отдела Польгенштаба: городское население, состоящее во многих городах и местечках на 20% из лиц польской национальности, наличие высшей администрации на сахзаводах, почти сплошь состоящей из лиц польской национальности, влияние польской оккупации в 1920 году, сплотившей некоторые круги польского населения, и связь с бежавшей в Польшу крупной и средней буржуазией с оставшимися здесь родственниками, - все это, естественно, облегчало работу 2-го отдела.

Из других видов иностранного шпионажа в незначительной мере на территории Киевской губернии проявляли свою деятельность французский и румынский разведывательные органы.

Контрабанда

Киев, как крупный экономический центр Правобережья, как рынок, поглощающий огромное количество заграничных товаров, несмотря на отдаленность расстояния от границы, являлся, тем не менее, тем центром, куда стремилась импортная контрабанда, прорывавшаяся на Волынском и Подольском пограничных участках; вместе с тем Киев являлся также крупным центром по скупке ценностей, экспортируемых за кордон. Отсутствие к началу отчетного периода систематической, решительной и планомерной борьбы с контрабандой, имело своим последствием неудержимый поток контрабандных товаров, ввозимых и вывозимых из Киевской губернии и преимущественно из г. Киева[...]

Оперативная деятельность

Созданный в результате ряда организаций гибкий, сплоченный и дисциплинированный в своем составе аппарат КРО провел за отчетный период колоссальную работу по борьбе с к.р. и шпионажем. Работа эта отчетливо представляется из ниже приводимых дел, имевшихся в непосредственной разработке КРО КОГПУ.

Украинская контрреволюция

Как и во все предыдущие этапы своей деятельности, так и в отчетном периоде петлюровщина по своим тактическим особенностям делилась на две разновидности, резко отличавшиеся друг от друга по методам борьбы: петлюровщина подпольная и петлюровщина повстанческая. Однако необходимо подчеркнуть, что подобное разделение петлюровщины мы в настоящее время сохраняем почти исключительно в силу установившихся традиций, ибо в 1923 году повстанческая работа по сравнению с остальными видами украинской контрреволюции была чрезвычайно слаба и ничтожна. Политический бандитизм имел в отчетном периоде всего две банды и двух представителей - атамана ТРЕЙКО и ГРИЩЕНКО, из которых первый был переброшен на Украину II-м отделом Польгенштаба, а второй сорганизовал вокруг себя осколки ликвидированных банд.

Ни в количественном, ни в качественном отношении политический бандитизм не играл той роли, которая отводилась ему в прошлые периоды. В связи с этим, борьбе с бандитизмом в текущем году пришлось уделить несколько ударных кампаний, в то время как и в прошлые периоды все наши усилия поглощал именно бандитизм. Подпольная петлюровщина пережила в отчетном году чрезвычайно крупный перелом, определивший ее методы на значительный промежуток времени: если в продолжении первой трети 23 года петлюровщина продолжала себя считать серьезным движением, имевшим в корне массу украинского крестьянства, то уже в мае месяце 1923 года в ее рядах началось тревожное смятение, вызванное сменой нашей политики в национальном вопросе. Постановление 12-го съезда РКП и твердо взятый курс на украинизацию докатились до широких масс и поставили петлюровщину в затруднительное положение в смысле начавшейся утери ею тех позиций, которые она считала основательно закрепленными за собой. Если широкие массы крестьянства изверились в петлюровщину еще задолго до отчетного периода, то постановление 12-го съезда по национальному вопросу внесло колебание и в самую цитадель шовинизма и петлюровщины, в ряды украинской интеллигенции и мелкой буржуазии.

Это разложение, вызванное сменой национального курса, утеря влияния на кресть-

яйство и непрекращающийся нажим органов ГПУ больно ударили подпольную петлюровщину. Назревание перелома усугубляется возвращением из-за кордона большого количества солдат армии УНР, принесших с собою явное доказательство полной иллюзорности и гнилости "закордонного центра", полного бессилия остатков эмиграции.

Нашумевшая история со "сдачей" Тютюника нанесла чрезвычайно чувствительный удар, развенчала старых кумиров, заставила видеть в среде вождей и руководителей украинской контрреволюции продажность и предательство. Уже к концу отчетного периода петлюровщина представляла собой аморфную, деморализованную и разрозненную массу, среди которой в настоящее время господствует в огромном большинстве безнадежность и упадок духа.

В центре нашей работы по украинской контрреволюции стоит полное выявление и освещение всех петлюровских и иных группировок и систематическое наблюдение за их повседневной деятельностью. В тех случаях, когда мы сталкиваемся с активными группами, агентурная работа ставится в плоскость ударности и своей конечной целью имеет разработку и изъятие опасного элемента. В большинстве случаев в отчетном периоде наша агентурная работа обнаруживала отсутствие непосредственной опасности наряду с возможностью появления ее при изменившихся условиях. Из конкретных разработок в текущем году заслуживают быть отмеченными:

1. ОБЪЕДИНЕННЫЙ ПОВСТАНЧЕСКИЙ ЗАГОННЫЙ КОМИТЕТ (ОПЗК)

Агентурной разработкой было выяснено, что в Киеве существует боевая петлюровская организация, насчитывающая около 20 активных участников. Центр ее находился в Киеве и руководил несколькими районными комитетами, находящимися на периферии. При ликвидации в Киеве была снята руководящая верхушка, а на периферии ликвидированы районные комитеты в Гоголево и Враницах. Ликвидация Вронинского райкома произошла в результате 6 часового боя с организованными и хорошо вооруженными членами организации.

2. ОРГАНИЗАЦИИ "ГУЛЯЙ ВОЛЯ"

В августе 1923 года Бердичевским округом ликвидирована повстанческая организация под названием "Гуляй Воля". Во главе организации стоял известный повстанец полковник КРАВЧЕНКО-ПУГАЧ. Руководство работой осуществлялось при посредстве штаба 12 начальников районов. Структура организации: командующий группой, штаб группы, 12 районов и подрайоны. Тактика организации заключалась в подготовке территориальных повстанческих отрядов. При ликвидации организации снято 95 активных участников.

3. БАНДИТИЗМ

В июле и августе 1923 года ликвидирована активная петлюровская банда, оперировавшая под руководством атамана Грищенко и насчитывавшая до 70 сабель. Ванда развивала широкую террористическую деятельность на территории смежных Черкасского, Елисаветградского и Александрийского округов. Грищенко, являющийся одним из последних представителей партизанско-повстанческой деятельности, ускользнул, но вся его банда совместно с остальными главарями почти целиком уничтожена.

Помимо этого, в отчетном периоде Губотдел ГПУ провел кампанию по очистке губернии от мелкого уголовного бандитизма (активные и политические банды, за исключением вышеуказанных - Грищенко и Трейко, после ликвидации банд Завгороднего и других на Киевщине отсутствовали).

В этом отношении достигнут ряд крупных успехов, приведших к полной ликвидации бандитизма на Киевщине.

Белая контрреволюция

Выше уже отмечалось, что к 1923 году белые круги начали проявлять тенденцию к объединению вокруг организационного начала и восстановлению связи.

Киев по объективным причинам вообще является центром, где сосредоточены главные силы белой контрреволюции на Украине и где сходятся нити связи руководителей монархических группировок. По составу своему белые круги весьма разнородны. Главной составной частью их является контрреволюционная буржуазия, помещичьи белогвардейские и бюрократические элементы, в большинстве своем входившие в старое время в состав тех организаций, которые являлись оплотом самодержавия на Украине. В период гражданской войны эти элементы проявили большую активность не только в вооруженной борьбе с Соввластью, но и в подпольной деятельности. По окончании гражданской войны они хлынули об-

ратко в Киев и в последующие годы прибывали из-за границы легальным и нелегальным путем. В 1922-1923 годах белые круги в Киеве пополнились белыми офицерами и политнеблагонадежными, высланными из погранполосы. Таким образом, Киев представляет из себя широкую базу для работы белой контрреволюции и в этом отношении занимает почти первое место на Украине. Наиболее видные представители белых группировок - Шульгин, Паунгартен, Глогичев, Вакар и другие имеют родственные и служебные связи с Киевом.

В виду замкнутости и конспирации, царящей в белых кругах, необходимо было провести большую учетную работу и, основываясь на ней, приступить затем к изучению и освещению в белых кругах и глубокой агентурной работе. Результатом ее явилась ликвидация КОЦД, больно ударившая по к.р.части киевской интеллигенции.

Во второй половине 23 года наблюдается постепенный подъем и обостренное настроение в белых кругах в связи с ростом мировой реакции. Фашизм за последние месяцы завоевывает симпатии белых кругов и становится той идеей, на которую ориентируется их большинство. Уже сейчас наблюдается повышение активности, которое неизбежно должно повести к объединению наиболее живых и активных элементов в антисоветские организации. Имеющиеся данные, полученные к концу 1923 года, заставляют предполагать существование в Киеве конспиративной к.р. организации белой окраски, крайне правого толка. В отношении последней проведена интенсивная агентурная разработка.

Из наиболее характерных организаций ликвидированной КРО КОГПУ в 23 г. по линии белой контрреволюции является контрреволюционная шпионская организация под названием:

4. "КИЕВСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ЦЕНТР ДЕЙСТВИЯ" (КОЦД)

В 1921 году в Париже была создана руководящая коллегия, в которую вошли кадеты и народные социалисты, под названием "Центр действия". Последний вошел в связь с иностранными контрразведками и монархическими организациями и предпринял ряд активных действий, направленных к уничтожению завоеваний Октябрьской революции.

В центр действия за границей вошли: бывш. глава Северного правительства Чайковский, бывшие министры Карташев, Третьяков, Волков, Семенов, Дидерикс и Вакар и Зелинский. Организация поставила своей задачей объединение всех правых эмигрантских группировок и организацию общественных сил России для борьбы с совластью под лозунгами: "родина, народоправство, федерация, собственность". Некоторые из арестованных ныне в Киеве были намечены в члены Киевской городской управы, которая должна быть создана в момент переворота. В июне 1922 года за границей начал издаваться журнал "Новь" получерносотенного содержания, питавшийся статьями членов организовавшегося в 1921 году в Киеве Киевского областного центра действия. При непосредственном участии последних были похищены из штаба КВО и пересланы в Польшу мобилизационные документы сов.секретного характера. В Киевском областном центре действия приняла участие профессура и интеллигенция, содействовавшая в похищении мобилизационных планов. При ликвидации организации были арестованы: бывш. прокурор при Деникине С.М.ЧУБАКОВ, проф. П.П.СМИРНОВ, бывш. зам. пред. Совета министров при гетмане М.П.ВАСИЛЕНКО, бывш. кадет-юрист ЧОЛГАНОВСКИЙ и другие. Всего по делу содержится под стражей 18 человек, к ответственности привлечено 22 человека. Дело передано в Губсуд, на открытом заседании которого оно будет слушаться.[...]

Контрабанда

История нашей годичной борьбы с контрабандой показала, что пользуясь почти исключительно кустарными методами - случайным осведомлением при небольшом количестве агентуры, КРО КОГПУ задержано гораздо большее количество контрабанды, чем Губпогранотделами ГПУ за тот же срок.

Мощный поток контрабанды, захлестывавший рынок, заставил предпринять ряд радикальных мер для борьбы с ней на Киевщине. В этих целях в июле 1923 г. КРО КОГПУ была проведена массовая операция по изъятию контрабанды из квартир и магазинов, являвшихся местной торговлей контрабандными товарами. Далее в течении летнего и осеннего периода на пути, ведущие к Киеву, неоднократно посылались заградительные отряды, задерживавшие ввозимую в город контрабанду. В самом городе было произведено ряд задержаний контрабанды на общую сумму до 120.000 рублей золотом. Задержания КГОГПУ по своим размерам значительно превосходили в этом отношении операции Киевской таможни, розыска и дру-

гих учреждений. Наряду с этим проведена серьезная работа по выявлению и взятию на учет большого количества лиц, занимающихся провозом и торговлей контрабандным товаром в виде промысла.[...]

Общие выводы и перспективы

Касаясь оценки результатов, достигнутых контрразведывательным отделением КГОГПУ за отчетный период, можно сделать следующие общие выводы:

1. В результате усилий КРО был ускорен процесс разложения и ликвидации бандитизма на Киевщине. Детально освещены и взяты под тщательный контроль остатки петлюровщины, ее руководители и исполнители. Учетная работа, которая приобрела сейчас сугубое значение, как один из важнейших методов борьбы с петлюровщиной и хорошо налаженная агентура гарантируют и в будущем детальное освещение и разработку петлюровщины. Изъятие ряда служащих гражданских и военных учреждений из штабов Красной Армии, причастных к петлюровщине, способствовало оздоровлению советского государственного аппарата.

Работа по борьбе с петлюровщиной в 1924 г. будет находиться в тесной зависимости от общего политического положения Республики. Принимая во внимание то обстоятельство, что петлюровщина охватывает довольно значительные слои, необходимо иметь в виду, что эти круги таят в себе активное стремление и при благоприятных условиях смогут развернуться и развить значительную работу. Поэтому, в случае международных осложнений, петлюровщина может стать активной и борьба с нею приобретет тогда боевой характер. В противном случае петлюровщина будет отмирать, все более утрачивая активные тенденции и переходя к легальным методам работы.

2. По линии польско-французского шпионажа установлено, что вся работа II-го отдела Польгенштаба в значительной своей части провалена, и II-му отделу приходится отыскивать новые методы работы. Однако усилиями закордонной агентуры и энергичными мероприятиями КРО, располагающими богатым учетным материалом неблагонадежного элемента, карты II-го отдела будут в 24 г. биты с таким же успехом.

3. Тщательный учет белых кругов, неусыпный надзор за их деятельностью, широко разветвленное осведомление и должным образом поставленная агентура дают основание полагать, что наблюдающееся, как уже отмечалось выше, оживление в белых кругах, позволяющее ожидать в 24 г. если не самозарождение организаций, то консолидации и концентрации белых кругов на фашистской платформе, будет нами своевременно отмечено и предотвращено. Задачей КРО на ближайший период в этой области является расширение осведомительной сети и изъятие неблагонадежного элемента из советских и хозяйственных учреждений.

4. Энергичная борьба с контрабандой, несмотря на применение кустарных методов, дала серьезные результаты. Закрепление и дальнейшее развитие их обуславливается созданием квалифицированной (хотя и дорогостоящей) агентуры. Ввоз контрабанды, вызываемый рядом объективных причин, среди которых первое место занимает слабая продукция нашей промышленности и дороговизна наших изделий, потребует в 1924 г. длительной борьбы, тем более тяжелой, что организации контрабандистов великолепно конспирируются, изощряясь в методах и способах провоза и продажи контрабанды. (Сдача товаров в багаж, провоз в пригородных поездах, по трактовым дорогам гужем под видом муки и другого груза, немедленная расфасовка контрабанды по привозе ее на мелкие части и т.д.).

Таковы краткие итоги работы контрразведывательного отделения КГОГПУ за истекший 1923 год.[...]

ЭКОНОМОТДЕЛЕНИЕ

Общий обзор

Начало отчетного периода есть по существу начало организации ЭКО как такового. До того времени на протяжении двух-трех месяцев при СОЧ КОГПУ был один уполномоченный по экономделам, работа которого не могла носить планового и систематического характера как за отсутствием соответствующих директив центра, коим определялась более или менее конкретно сфера компетенции ЭКО и основы работы, так из-за физической невозможности одного уполномоченного, разбросавшегося в своей работе на многочисленные отрасли хозяйственной экономической жизни.

С первой половины ноября 1922 года штат ЭКО увеличился до 3-х человек и работа его начинает диференцироваться по отраслям; в практике начинают нащупываться определенные методы работы; к тому времени начинают поступать из центра ЭКО

ГПУ УССР конкретные задания и краткие директивы.

Таким образом, постепенно начинают обхватываться некоторые хозорганы, в поле зрения ЭКО включается вся деятельность черной фондовой биржи через завербованный маленький осведомительный аппарат.

С назначением в начале 1923 года нач. ЭКО внутренняя структура отделения принимает следующий вид: отделение разбито на три группы: 1-я, обслуживающая госпроморганы и сельское хозяйство, 2-я - финорганы и admинучреждения, в том числе и черную биржу, 3-я - кооперативные и торговые органы.

Дальнейшее развитие работы ЭКО продиктовало необходимость создания следчасти, в которую бы передавались все законченные агентурной разработкой дела на предмет производства открытого дознания. Для этой цели и был выделен специально уполномоченный - следователь.[...]

РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТЫ ЭКО

Главная и основная часть работы ЭКО по характеру своему или совсем не поддается учету или поддается таковому весьма трудно, так например, многочисленные исправления, мелочи в госорганах, производимые по материалам и ориентировкам ЭКО ответственными административными верхушками Госорганов по существу имеющие колоссальное государственное значение, учету не поддаются, как не поддаются конкретному учету и результаты от них.

Не поддаются также учету и результаты от постепенной и последовательной чистки госучреждений от враждебного и преступного элемента на основании проверенных материалов ЭКО. За отчетный период по этим материалам чистка коснулась около 200 лиц, безусловно, вредительского элемента в госорганах. Среди вычищенных до 15% лиц со скрываемым уголовным прошлым.

Поддающаяся же учету работа ЭКО в своих основных моментах выражается в следующем:

Заведено следственных дел.....112

Пропущено подследственных по делам.....328 чел.

Из них арестованных.....112

Взято на учет как вредительский элемент в экономической области.....322

Заведено агентурных дел.....190

Передано прокуратуре и судебным органам.....71 дело

Передано следственных разработок в другие губотделы.....16

Осмотрено при непосредственном участии ЭКО предприятий и строений по линии противопожарной.....150 с лишним[...]

РЕГ. СТАТ ОТДЕЛЕНИЕ

Являясь составной частью, входящей в СОЧ Киевского Губотдела, РСО по своему назначению проводит в губернском масштабе, по СОЧ в целом, т.е. по всем отделениям, входящим в состав ее, централизованную, регистрационную и статистическую работу, чем систематизирует и упорядочивает все проходящие агентурные и следственные дела, а также и различные разработки, создавая по всем им единую, хронологически систематизированную лестницу и всей своей работой облегчает ориентацию в материалах всех отделений и регулирует их взаимоотношения, а также следит и искореняет всякий возможный параллелизм в работе.

Как показывает практика госучреждений вообще, а в работе органов ГПУ, где проходят агентурные и следственные дела в губернском масштабе на тысячи лиц, в частности, единая регистрация всей работы губотделов и хорошо поставленная благодаря этому общая статистика во много раз упрощает, облегчает и оживляет работу, дает максимальную возможность быстро выполнять всякие задания и легко ориентироваться во всех имеющихся материалах.[...]

По характеру своему работа распределена следующим образом:

1) делопроизводство, 2) центральная картотека-алфавит, 3) учет неблагонадежных, 4) учет арестованных и регдел, 5) учет белых, 6) розыск, 7) бюро виз, 8) архив, и 9) стол справок при комендатуре.

[...]

ИТОГИ И ВЫВОДЫ.

В области организационной на следующий год можно вполне ограничиться проведением в жизнь целиком намеченного выше приведенного плана работы, ибо таковым в основе учтены почти все могущие возникнуть моменты работы, даже в предположении.

Благодаря соответствующим условиям, подбору работников и удобной гибкой структуре органов ГПУ за отчетный период удалось нанести сильный удар всем группировкам, так например: по линии петлюровщины удалось разгромить зачатки подполь-

ных организаций, едва заложенных и ликвидировать ряд банд, оперировавших на территории Киевской и соседних с ней губерний, вредивших разрушением ссыпных пунктов, разрушением транспорта и террором совработников.

По линии борьбы со шпионажем ликвидирован целый ряд явок польско-французского шпионажа и арестован ряд агентов 2-го отдела польгенштаба и французской разведки, находившихся в наших военных и советских учреждениях и захвачено несколько закордонных курьеров связи.

По белой линии нанесен удар новой контрреволюционной группировке "центр действий", полным разгромом единственной в СССР ячейки этой организации, Киевского Областного "центра действий".

По линии борьбы с контрабандой достигнуты значительные результаты рядом задержаний крупных партий, преданием контрабандистов суду и арестам подделователей таможных пломб.

Ощущается крайняя недостаточность отпуска денежных средств на секретные расходы, резко отражающаяся на продуктивности работ секретно-оперативных частей как губцентра, так и подчиненных ему органов во всех отраслях.

В смысле полного удовлетворения всех хозяйственных нужд необходим или отпуск в достаточной мере кредитов из центра на покрытие всех расходов или же предоставления отделу права на более широкие торговые операции как внесметные поступления.

НАЧАЛЬНИК К.Г.О.Г.П.У. (Г.ИВАНОВ)
" " января-24 г.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Бывш.	бывший
ВИНО	Всеукраинский институт народного образования
Воздухофлот	Воздушный флот
ВУЗ	Высшее учебное заведение
Вукоопспилка	Всеукраинский кооперативный союз потребительских обществ
Горсовет	городской совет
Госкожзавод	государственный кожевенный завод
Госконсервный завод	государственный консервный завод
Госмаслобойный завод	государственный маслобойный завод
Госмельница	государственная мельница
Госорган	государственный орган
Госпроморган	государственный промышленный орган
Госстрах,	госстрахование государственное страхование
Госучреждение	государственное учреждение
Госшвейная фабрика	государственная швейная фабрика
ГПУ	Государственное политическое управление
Губком	губернский комитет
Губотдел	губернский отдел
Губпогранотдел	губернский пограничный отдел
Губпродком	губернский продовольственный комитет
Губсуд	губериский суд
Губцентр	губернский центр
ГФО	Губернский финансовый отдел
Заготконтора	заготовительная контора
Зам.	заместитель
Здравотдел	отдел здравоохранения
Земфонд	земельный фонд
К.р.	контрреволюция
КВ	комитет взаимопомощи
КВО	Киевский военный округ
КИНХ	Киевский институт народного хозяйства
КНС	комнезам, комитет назаможных селян
КОГПУ	Киевский губернский отдел ГПУ
Комфракция	коммунистическая фракция
Комячейка	коммунистическая ячейка
КОЦД	Киевский областной центр действия
КП(б)У,	Компартия Украины Коммунистическая партия (большевиков) Украины
КПИ	Киевский политехнический институт
КРО КОГПУ	Контр-разведывательное отделение Киевского губернского отдела ГПУ
КОМУ	Коммунистический союз молодежи Украины
КСХИ	Киевский сельскохозяйственный институт
Кубуч	комиссия по улучшению быта ученых
Лесзавод	лесоперерабатывающий завод
Мединститут	медицинский институт
Мопр	Международная организация помощи борцам революции
Наробраз	отдел народного образования
Нач.	начальник
НЭП	новая экономическая политика
ОДВФ	Общество друзей воздушного флота
Окрисполком	окружной исполнительный комитет
Окротделение	окружное отделение
Окрфинотдел	окружной финансовый отдел
ОПЗК	Объединенный повстанческий загонный комитет
П/Отдел	подотдел
Погранполоса	пограничная полоса
Политнастроение	политическое настроение
Польгенштаб	Польский Генеральный Штаб
ПП ГПУ	Полномочное представительство ГПУ
Пред.	председатель
Профорганизация	профсоюзная организация
Рабфак	рабочий факультет

Райком	районный комитет
Регдел	регистрация дел
РКП(б)	Российская Коммунистическая Партия (большевиков)
РСО,	Рег.стат отделение Регистрационно-статистическое отделение
РСФСР	Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика
Сахаротрест	Украинский сахарный трест
Сахзавод	сахарный завод
Сельсовет	сельский совет
Сельхозналог	сельскохозяйственный налог
Собес	отдел социального обеспечения
Сов.секретно	совершенно секретно
Сованпарат	советский аппарат
Совласть	советская власть
Совзнак	советский денежный знак
Совработник	советский работник
Совучреждение	советское учреждение
СОЧ	Секретно-оперативная часть
СССР	Союз Советских Социалистических Республик
СТО	Совет Труда и Обороны РСФСР (СССР)
Страхкасса	касса страхования
Трампарк	трамвайный парк
УКП	Украинская Коммунистическая Партия
УКРМУТ	Украинский мукомольный трест
Укрторф	Украинский торфяной комитет при Высшем Совете Народного Хозяйства УССР
УКРЮС	Украинский коммунистический рабочий юношеский союз
УНР	Украинская Народная Республика
УССР	Украинская Социалистическая Советская Республика
Фининспектура	финансовая инспектура (инспекция)
Финорган	финансовый орган
Хозорган	хозяйственный орган
Хозорганизация	хозяйственная организация
ЭКО,	Экономотделение Экономическое отделение
Экономдела	экономические дела
Экономцентр	экономический центр

(Публікація підготовлена П.Кулаковським та Є.Скляренком).

Справа київського «Центру Дії»

У липні 1923 року Київським окрвідділом ГПУ був розкритий та розгромлений так званий "Київський обласний центр дії" – меньшовицько-есерівська організація, яка підтримувала зв'язки з білогвардійським центром у Парижі.

У 1924 році після закінчення судового процесу у цій справі французький прем'єр-міністр Р.Пуанкаре висловив радянському уряду рішучий протест у зв'язку із засудженням значної кількості представників інтелігенції.

ПІДСУДНІ:

Василенко.

Чолганський.

Онищенко.

Венгеров.

Оберучева.

Капоцинська.

Куцевалова.

Тартаковський.

(Фото-малюнки підсудних у справі "Київського Центру Дії" та співробітників Київського окрвідділу ГПУ подаються за матеріалами газети "Більшовик", №№ від 23, 25, 27 березня та 9 квітня 1924 року.)

РАСКРЫТИЕ ПОЛЬСКОЙ ШПИОНСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

От Киевского отдела Государственного политического управления.

Киевским Губотделом ГПУ раскрыта польско-шпионская организация, возглавлявшаяся сотрудником польского консульства Павловским Станиславом.

В организации участвовали: сотрудник польской делегации в Киеве Венглинский, бывший генерал Белавин, бывший офицер, в последнее время начальник оперативно-строевой части штаба 45-й дивизии Иванов. Нина Кржечковская, бывший офицер, начальник административной части 45-й дивизии Брилевич, бывший офицер, начальник транспорта Губвоенпродмага – Демьянов, бывший офицер Вебер и еще 10 человек. При аресте некоторых из них обнаружены зашифрованные военные сведения, предназначенные для передачи в польское консульство в Харькове.

БЕСЕДА С ВРИДНАЧ. ГПУ ТОВ. ЗАПАДНЫМ

Киевским Губернским отделом ГПУ раскрыта шпионская организация, имевшая связи с местными военными кругами и передававшая различные секретные оперативные сведения польской разведке. Начало действий этой организации относится к бытности в Киеве польской миссии. Некоторые из сотрудников этой миссии, главным образом, сотрудник ее Павловский группировал вокруг себя целый ряд лиц, которые в той или иной степени, были связаны с сотрудниками местных военных учреждений.

Павловский, как впоследствии выяснено, глава шпионской организации и до того неоднократно замеченный в шпионаже, был непосредственно связан с некоей Станиславой Кржечковской, часто бывая на ее квартире. Помимо последней, в этой же квартире проживали дочь Кржечковской – Нина и бывший генерал Белавин. Все указанные лица проявляли активную деятельность, стремясь связаться с представителями местных военных частей, с целью добычи интересующих польскую разведку сведений. Павловскому и его помощнику Венглинскому удалось завербовать некоторых

Бєлавін Віктор Платонович (1875–1925).

До 1918 р. – генерал-майор царської армії. У 1918–1925 роках послідовно обіймав посади: начальника Житомирського прикордонного округу військ Центральної Ради, командувача Волинської бригади армії гетьмана Скоропадського, командувача корпусу військ Директорії, помічника інспектора кавалерії радянської 12-і армії тощо. Остання посада – начальник військ ВЧК Київського військового округу. У 1925 році засуджений на смерть за "організацію контрреволюційного угруповання, участь у шпигунстві, яка полягала у збиранні військових відомостей таємного і цілком таємного змісту і у повідомленні їх іноземній державі".

сотрудников военно-оперативных учреждений, предоставлявших ему необходимые материалы о состоянии частей Красной Армии. Впоследствии по расформировании в Киеве польской миссии, Павловский переехал в Харьков, где и работал в польском консульстве. Однако связь его с местной шпионской организацией не прервалась, ибо наиболее активная ее участница Нина Кржечковская время от времени выезжала в Харьков с докладом, останавливаясь в помещении занимаемом польским консульством.

При аресте ее в поезде, отправлявшемся в Харьков, у нее были найдены секретно-оперативные сведения о состоянии воинских частей Правобережья. Не будучи в состоянии опровергнуть предъявленное ей обвинение, она созналась в своей работе по шпионажу в пользу Польши, руководимой сотрудником польского

Подсудимая Нина Кржечковская.

консульства Павловским. Одновременно с ней арестованы участники шпионской организации бывший генерал Белавин, бывший офицер Иванов и еще 12 других.

Все арестованные сознались в своей преступной деятельности.

"Пролетарская правда", 30 вересня 1924 року.

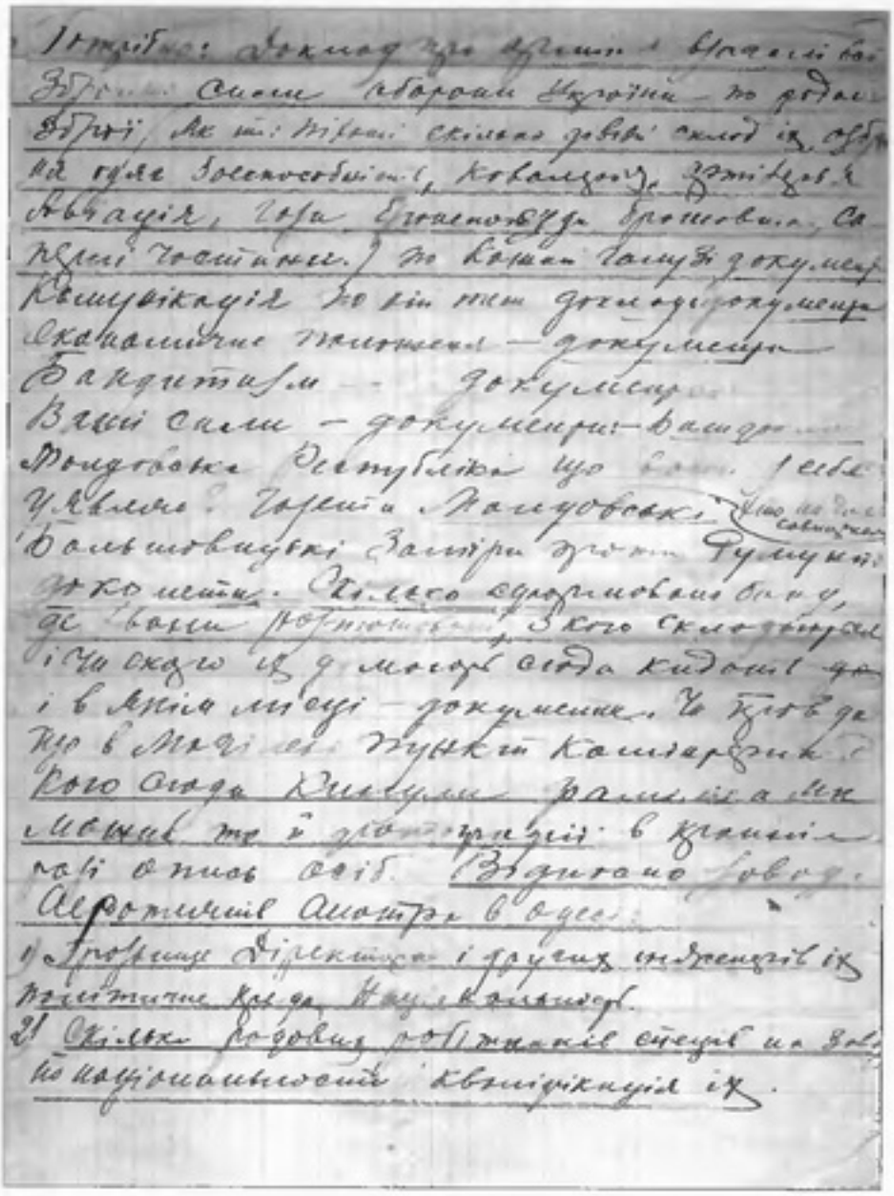

АРХІВ

[...] "Потрібно: Доклад про армії і ворожі всі Збройні Сили оборони України по родах зброї (як то: піхотні скільки дивізій склад їх, озброєння одяг боєспособність, ковалерія, артілерія. Авіація, [нерозбірливо], бронепоїзди, броньовики, саперні частини.) По кожній галузі документи. Комунікація по ній теж доклад: документи.

Економічне положення – документи.

Бандитизм – документи.

Ваші сили - документи: - Ваш доклад. Молдовська Республіка. Що вона з себе уявляє? Газети Молдовські. Хто на чолі Совнаркому.

Большовицькі заміри проти Румунії: документи. Скільки сформовано банд, де вони розташовані, з кого складаються і чи скоро думають сюди кидать і в якім місці – документи. Чи правда що в Могілеві пункт Комікредин?

Кого сюди кинули – фамілії, а як можна то й фотографії в крайнім разі опись осіб. Відносно заводу аеропланів осмотра в Одесі:

1) Прозвище діректора і других керівників, їх політичне кредо, національність.

2) Скільки рядових робітників спеців на заводі по національності і кваліфікація їх". [...]

Письмове завдання закордонного розвідувального центру своєму агентові в Києві. 20-ті роки.

ЗАБУТИЙ АРХІВ

СПРАВА ПЕТЛЮРІВСЬКОГО ОТАМАНА ДЕРЕЩУКА

Акт обвинувачення в справі Дерещука містився на 30 друкованих аркушах.

... На перефирії у Дерещука була сила силенна великих та малих банд, на чолі яких стояли його найближчі помічники.

Особливо виявили себе банди: Колосюка-Кишені в Торговецькому районі, Кренички – в районі Тального, Вальтазюка – Вишнополе, Череваня й Кришталя – в районі Войтівки.

Влітку 1921 року в селі Романівці Креничка пострілами з револьверу поранив члена Комнезаму Гречанова. Останній в той час розподіляв землю поміж селянською біднотою. Тоді ж Креничка забив в селі Жмурові кандидата партії тов. Дамовського й політкурсанта Адаменка. В селі Ровах і Поташі було забито голів селькомнезамів. Восени 1921 року Креничка зробив озброєний напад на село Шаулій і спалив помешкання виконкому.

Банда Колосюка-Кишені, що оперувала в Торговецькому районі, забила військома Томашевського, багатьох голов селькомнезамів і т.д.

Банда Артищенка напала на Цінглера, Сквирського, Предилайла й Фурмана, що їхали лісом, ограбувала й розстріляла їх. Коли один з бандитів помітив, що поранений Предилайло ще живий, він хотів його докінчити, але Артищенко зупинив. "Хай помучиться", – сказав отаман. Та ж банда зупинила громадян Бродецького, Куратника й Годліса, що їхали з Торговців до Умані, повела їх до лісу й перших двох розстріляла.

Це тільки окремі випадки, що кривавими плямами відзначають увесь той "ідеологічний" шлях запровадження "народної" влади, що його пробив Дерещук зі своїми товаришами від "революційної" боротьби з гетьманом через авантюру "трудового конгресу" до вбивства, та грабунків за інструкціями відділу польського штабу.

З акту обвинувачення.

Петро Дерещук обвинувачується в тому що:

1) В травні 1920 року під час наступу на УСРР польсько-петлюрівського війська організував за вказівками з-за кордону озброєне повстання для того, щоб захопити владу на Уманщині, чим допомогав операціям ворожого війська.

2) За директивами "Української Народної Республіки" організував повстання на Уманщині, робив напади на місцеве населення й не одного разу мав сутички з радянськими військами.

3) На протязі 21 року був один з найголовніших організаторів підпільного округового повстанкому на Уманщині.

4) Після ліквідації всіх повстанкомів на Вкраїні Дерещук проводив на далі організацію повстанських осередків на селах і приготував їх до бою до часу виступу Тютюнника.

5) В грудні 21 року проводив організаційну роботу в справі підготування повстанського виступу на Уманщині, призначеного на весну 22 року, і з цією метою вживав заходів до захоплення різної зброї. Дерещук Семен, Пелеховський, Креничка, Артищенко, Дяченко, Небесний та Петришин обвинувачуються в тому, що брали активну участь в різних озброєних виступах повстанських загонів.

Кашко, Огородник Леонтій та Іван, Білоус Роман та Григорій – в участі в повстанській організації і в тому, що вони допомогали бойовим осередкам, захоплювали кулемети та інше.

Сташенко, Великий і Рудий обвинувачуються в тому, що входили до складу бойового осередку повстанкому й брали участь в захопленні кулеметів.

Бондарчук, Науменко і Магляс – брали участь в роботі повстанкому та переховували зброю останнього.

Петро Дерещук.

Підсудний Семен Дерещук.

Підсудний Креничка.

Редько Максим обвинувачується в тому, що брав участь в роботі повстанкому й постачав його учасникам чисті бланки з печаткою Бабанського волвиконкому, головою якого він був.

Козак, Виндич, Козленко, Ковален-

Підсудний Великий.

Підсудний Мушкатело.

ко, Миргородський Олександр та Опанас – в активній участі в роботі повстанкому.

Купрієнко, Маринич, Халупенко – входили до складу повстанського осередку, зорганізували в селі Кобликово-Гулайка в 21 році і для потреб майбутнього повстання переховували в своїому селі кулемет.

Решта (39 душ) обвинувачуються в тому, що не беручи безпосередньої участі в повстанському русі, – знали про злочини банди, подавали їм допомогу, переховували од влади, постачаючи все потрібне.

"Більшовик", 17,18,23,24, 26 серпня 1924 року.

САМОЗВАНИЙ АГЕНТ ДПУ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Колишній білогвардійський підпоручик, син великого землевласника Володимир Лаврентійович Давидов порішив, що в селі легше, аніж у місті розіграти роль Хлестакова й на цьому заробити.

Для цього він кинувся в глухіші місця, у село Петрівку, Корсунського району, там з успіхом почав "брати в роботу" місцеве населення. Переважно приставав він до куркулів, як до найзаможнішого елементу. Прибувши перш за все до голови Лизаветинської сільради Карнаушенка, Давидов заявив, що він секретний агент ДПУ, їде в службових справах державної ваги до Петрівки й просить допомогти йому.

Прибувши до Петрівки, Давидов "розніс" селян за те, що вони не досить прихильні до Радянської влади, і зараз же почав "працювати": накладати штрафи на селян, а особливо на винуватців ("що не досить прихильні до влади"), загрожуючи, вимагав грошей, бив куркулів і позбавляв громадян волі.

Петрівцям Давидов також заявив, що він співробітник ДПУ. Бували випадки, що він штрафував за те, що зустрічаючись з ним, не скидали шапок.

Урешті чутки про його "діла й подвиги" дійшли до влади, і Давидова було заарештовано.

"Більшовик", 11 вересня 1924 року.

6-ГОДИННА БІЙКА З БАНДИТАМИ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Вчора мешканці м. Київа на протязі 6 годин схвильовано бігали по місту, прислуховуючись до великої стрілянини, що її чути було з Бульвару Шевченка.

Досить довгий час в м. Київі оперувало 2 бандити, що вчинили чимало злочинів. Губкаррозшук знав про них, але затримати їх весь час не вдавалось. Нарешті 15-го квітня три агенти розшуку зустріли бандитів...

Між агентами і бандитами почалась перестрілка... Подвір'я поліклініки оточили агенти й червоні міліціонери...

Нарешті бандити знайшли чорний хід, але втікти не вдалося. Тоді вони кинулися на горище. З цього моменту й почалася облога бандитів.

На місце облоги виїхали представники ДПУ й прокуратури.

Один з бандитів засів на гориші й стежив за тим, що робиться на вулиці, а другий обгорнувшись тюфяком, з ходів стріляв... Підійти до бандитів не було ніякої змоги.

Не було виходу й для бандитів. Стрілянина тривала майже без перерви. Бандити кинули одну бомбу...

Начальник ДПУ тов. Іванов запропонував бандитам здатись.

О 2-й годині дня почалися переговори. Бандити погодились здатись, але при умові, щоб до них прийшов який-небудь робітник для переговорів. Уповноважений начальником ДПУ робітник пішов, але з наради нічого не вийшло.

– Ми здаємось, – нарешті заявив один з них, – але перше пришліть до нас сестру-

жалібницю, щоб перев'язала рану моїому товаришу.

Через деякий час бандити знову заявили, що згодні здатись, але щоб до них прийшли знову робітник і сестра-жалібниця. Замість робітника на горище пішов агент ДПУ т. Кирилюшин, який і застрілив там пораненого бандита. В цей час другий бандит почав стріляти і.. поранив начальника охорони Соробкому т. Колесникова.

– Здаюсь, мій товариш застрілився, – придушеним і схвильованим голосом нарешті заявив один із бандитів.

Бандит зліз з горища і віддався в розпорядження начальника ДПУ т. Іванова. Облога таким чином закінчилась о 6-й годині вечора.

"Більшовик",
16 квітня 1925 року.

Підсудні на досудовому процесі над шпигунами О.Жуковським, Є.Башкіровим, В.Башкіровою, М.Кармазіним. Київ, травень1925 року.

Колишній штабс-капітан царської армії Олександр Якович Жуковський, боєць конвойного полку ГПУ Микола Сергійович Кармазін та службовець Євген Петрович Башкіров та інші були заарештовані працівниками Київського губвідділу ГПУ в 1924 році за передачу таємних відомостей польській розвідці. Згідно з присудом губсуду, 7 травня 1925 року Жуковського, Кармазіна і Башкірова покарано на смерть.

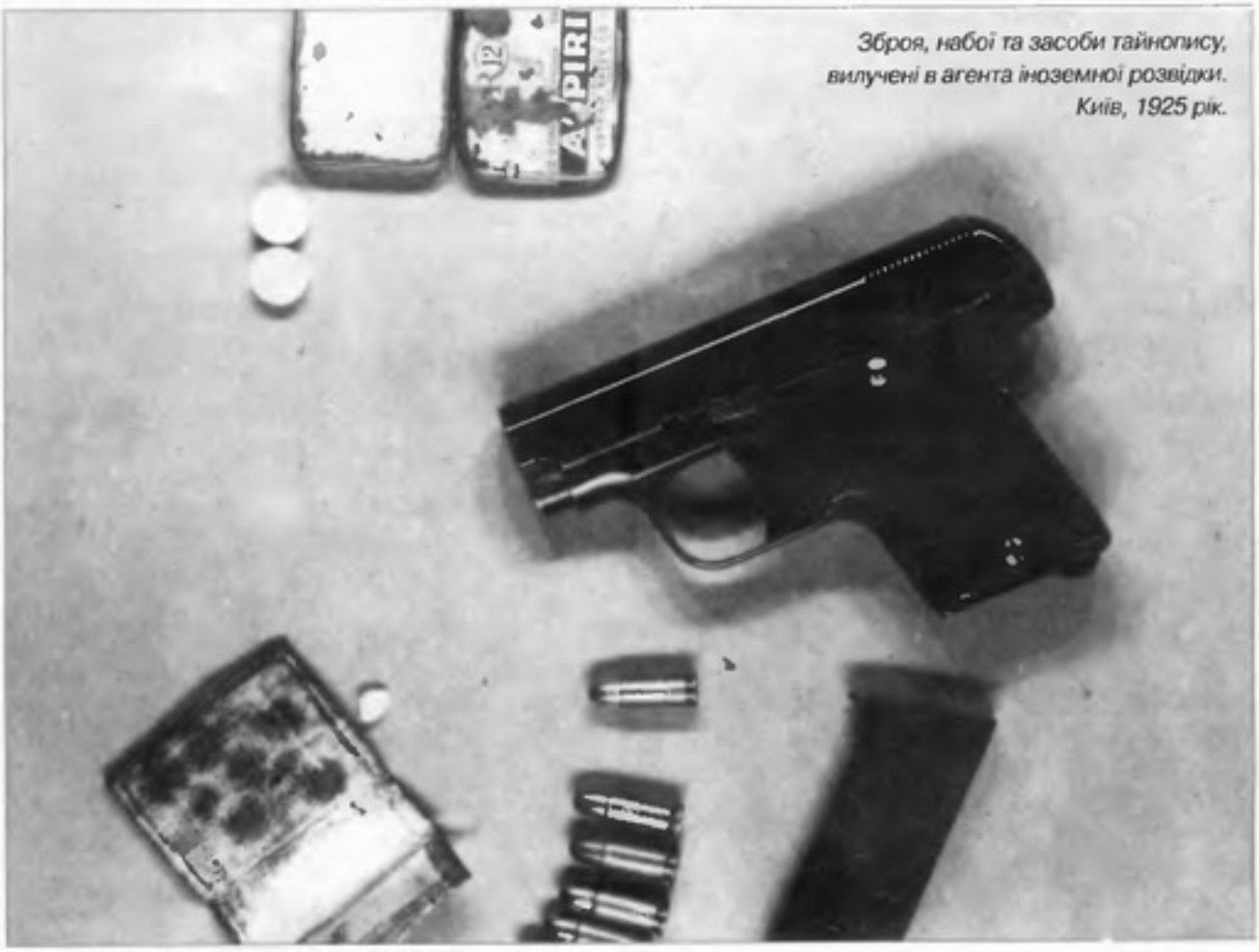

Зброя, набої та засоби тайнопису, вилучені в агента іноземної розвідки. Київ, 1925 рік.

ОБНАРУЖЕНИЕ СЕКРЕТНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В КИЕВО-ПЕЧЕРСКОЙ ЛАВРЕ (БЕСЕДА С НАЧАЛЬНИКОМ КОГПУ ТОВ. Г.М.ИВАНОВЫМ)

Еще весной 1924 года киевскому отделу ГПУ стало известно, что в Киево-Печерской Лавре сокрыта часть церковных ценностей, подлежавших сдаче в 1922 году, согласно декрету ЦИК, на нужды голодающих.

Данными КРО ГПУ удалось установить, что все скрытые ценности несколько раз перепрятывались по разным укромным уголкам Лавры, преимущественно под землей и в замурованных подвалах. Часть же наиболее драгоценных предметов была вывезена из лавры неизвестно куда.

Установленным наблюдением были найдены следы сокрытия ценностей, а также выявлены лица, принимавшие непосредственное участие в сокрытии.

16 декабря КРО ГПУ приступило к изъятию сокрытого имущества. Изъятие продолжалось несколько суток, т.к. сокрытое было мелкими партиями закопано в разных местах.

Характерно, что монахи во имя своих шкурных интересов, пренебрегали даже "святостью" предметов. Золотые дискосы были закопаны около уборной и сорной ямы, "святые" евангелие лежали на крыше под дождем, чаши в водосточных трубах и прочее в этом роде. Все изъятое было извлечено из 25-ти подземных мест. Ящик с золотыми панагиями и золотой ризой усеянной бриллиантами был закопан в саду Киевского Культсовхоза (быв. монастырь Китаева пустынь) на расстоянии 25 верст от Киева на сажень в землю.

Всего изъято: 350 каратов бриллиантов, 50 каратов алмазов, 30 каратов роз, несколько, десятков каратов рубинов, сапфиров и жемчуга, полтора пуда золота, из коего пуд червонного, и около 40 пудов серебра (в слитках, монетой и изделиях). Кроме драгоценностей, выявлено несданного (на учет согласно существующего законоположения) более 3-х вагонов разного церковного имущества (облачения, покрывала, одеяла, материя и пр.) и 2 мешка старых ценных бумаг.

В 1924 году Лавра, согласно указа патриарха Тихона, стала ставропигальной, т.е. непосредственно подчиненной патриарху Тихону. Руководитель ее был назначен Тихоном ходатай за ставропигию контр-революционно настроенный настоятель Лавры архимандрит Климентий, вершивший свои дела при помощи монашеского "Совета" из архимандритов и игуменов. Выдающимися дельцами были также архимандрит Макарий и игумен Евстратий.

Подавляющему большинству низшего монашества проделки монашеского "Совета" совершенно неизвестны. Многие возмущаются тем, что в течение 1924 года было несколько случаев голодной смерти среди монахов, в то время как старшая братия, пользуясь достоянием всего монастыря, имела все в изобилии.

До настоящего момента арестовано и привлечено к следствию 15 человек из верхов Лавры.

"Пролетарская правда", 4 січня 1925 року.

Колесніков Опанас Іванович (1889 – 1925).

У 1921–1922 роках – начальник відділу по боротьбі з бандитизмом КГЧК.
У 1922-му – начальник Білоцерківського відділення ГПУ.
Загинув 22 квітня 1925 року.

ГДА [illegible]НИЙ АРХІВ

А.И. КОЛЕСНИКОВ

Колесников Афансий Иванович родился в 1891 году в селении Салиха, Белоцерковского уезда Киевщины, в семье бедного кузнеца. С 15-летнего возраста тов. Колесников переехал в Донбасс, где в течение шести лет прошел все стадии тяжелого труда шахтера.

Находясь в Донбассе, Афанасий Иванович вошел в революционное движение, принимал участие в террористическом акте за что был арестован и просидел в тюрьме 18 месяцев. Октябрьский переворот застал Афанасия Ивановича в Донбассе председателем Ревкома. С 1917 года Афанасий Иванович является активным членом КП(б) Украины.

В период оккупации Донбасса гетьманщиной Афанасий Иванович по заданию партии организовал партизанский отряд "Молния", во главе которого вел борьбу против гетьманщины в течение 1919 – 1922 годов.

Афанасий Иванович занимал ряд ответственных должностей: комиссара полка, комиссара бронепоезда, комиссара мест заключения г. Киева, члена чрезвычайного трибунала, начальника отдела по борьбе с бандитизмом КОПУ, начальника Белоцерковского отделения КОПУ и начальника активной части губрозыска. В последнее время Афанасий Иванович работал начальником охраны Сорабкопа, являясь в то же время активным членом ячейки.

Афанасий Иванович пал от руки бандитов во время ликвидации таковых 15 апреля с.г.

"Пролетарская правда", 24 квітня 1925 року.

Опергрупа окружного відділу біля приміщення на вулиці Рози Люксембург, 16. Київ, 1925 рік.

Працівники Київського окрвідділу ГПУ на заняттях з тактики. Київ, 1925 рік.

ПОДРОБИЦІ РОБОТИ ГРУЗИНСЬКОЇ ШПИГУНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

ГОЛОВНИЙ АРХІВ

(РОЗМОВА З НАЧАЛЬНИКОМ КИЇВСЬКОГО ОКРВІДДІЛУ ДПУ ТОВ.ЗАПАДНИМ)

У зв'язку з розмовою голови ДПУ тов. Балицького з приводу викритої у Києві грузинської меншовицько-шпигунської організації наш співробітник звернувся до начальника Київського Окрвідділу ДПУ тов. Западного, що розповів про деякі деталі цієї справи.

З того часу коли до Києва привезли заарештованих на кордоні кількох грузин, члени Київської грузинської колонії Гоглечидзе та Когоношвілі стали клопотати, щоб звільнити з-під арешту привезених, бо, мовляв, це просто випадкові контрабандисти. У той же час слідство виявило, що заарештовані грузини втікли з Грузії й під чужими прізвищами переховувалися в Києві, звідкіль за допомогою Гоглечидзе й Когоношвілі мали перейти за кордон до Польщі.

– Як Київський Окрвідділ ДПУ викрив справу?

Заарештований на підставі цього Когонашвілі - юрисконсульт грузинської колонії під час слідства ствердив, що затриманий гурток грузин, з огляду на своє політичне минуле, примушений був утікати з Грузії й крім того розказав, що не задовго до його арешту до Києва приїхав з Парижу якийсь "Філіп", а з ним прикомандирований до "нього польським міністерством закордонних справ "Костя", що від імені закордонного бюро грузинських соціал-демократів, закордонного партійного комітету та колишнього грузинського уряду, на чолі яких стоїть Ной Джорданія, організував у Києві етапно-явочний пункт для зв'язку Грузії із закордоном.

На цій підставі Київський Окрвідділ ДПУ заарештував цілу організацію. "Філіп" і "Костя" були заарештовані на дорозі до кордону, (після того, як вони повертались з Тифлісу за кордон).

У процесі слідства виявилося багато цікавих моментів, а саме "Костя", як виявилося, старий шпигун 5 експозитури II відділу польського генерального штабу Пеньков-Положний. "Філіп" – це Капітон Анджапаридзе, старий грузинський меншовик, що колись мав відповідальні посади у гвардії та соціал-демократичній партії в ті часи, коли Грузія була підвладна меншовикам. Його 1922 року вислано за межі Союзу Республік.

У заарештованих було знайдено чимало матеріалів, як політичного, так і суто шпигунського характеру.

Політика, контрабанда чи просто шпигунство

На початку Анджапаридзе намагався зробити таке враження, що ніби-то він є політичний діяч "чистої води", й що ніякого відношення до органів другого відділу він взагалі не має. "Костю" він характеризував як звичайного контрабандиста, з яким його у Львові знайомив Коте Ішнадзе – колишній секретар голови грузинського меньшовицького уряду Ноя Джорданії.

К. Пеньков-Положний.

Не маючи змоги як-небудь викрутитись від точних свідчень, через те, що багато таємниць розказав Когонашвілі й інші, Анджапаридзе примушений був розказати, що він приїхав на територію СРСР з дорученням Ноя Джорданії, який доручив йому виїхати до Грузії й провести там певну політичну роботу. Для цього його було викликано до Парижу із Верлену. Разом з цим Анджапаридзе було доручено організувати лінію зв'язку між Грузією та закордоном через Польщу – Київ, для чого в Києві він повинен був організувати етапно-явочний пункт за допомогою лікаря Гоглечидзе, адресу якого та явку до нього він отримав від Ноя Джорданія в Парижі. Доручаючи Анджапаридзе відповідні матеріали, Ной Джорданія доручив Анджапаридзе виїхати до Варшави – до Коте Імнадзе – який там перебував, і який повинен був допомогти йому перейти кордон із Польщі до СРСР.

Отримавши від члена закордонного бюро колишнього міністра фінансів Грузії Канделакі 11 000 франків, які він повинен був передати Імнадзе, Анджапаридзе приїхав до Варшави й прийшов до Коте Імнадзе.

Із свідчення Анджапаридзе видно, що його приїзд до Імнадзе не був для останнього несподіванкою. Через це сам Анджапаридзе думав, що Імнадзе попередили про його приїзд та завдання самого Анджапаридзе.

Характеризуючи Імнадзе, Анджапаридзе каже, що він є уповноважений від закордонного бюро грузинських меньшовиків й колишнього грузинського уряду на Польщу і що йому доручено проводити певну роботу, а також налагоджувати зв'язок з Грузією.

Справу про те, щоб вирядити Анджапаридзе до СРСР обговорювали Коте Імнадзе, генерал Закарідзе, колишній начальник генерального штабу меньшовицької Грузії (а тепер він працює в польському генеральному штабі в Варшаві) та голова грузинського комітету в Варшаві Йосип Солокая – колишній член установчих зборів Грузії й один з лідерів грузинської с.-д. партії. На цій нараді було вирішено вирядити Анджапаридзе через Львів, для чого Імнадзе, генерал Закарідзе та Анджапаридзе й виїхали до Львова.

К. Когоношвілі.

Зв'язки з польським штабом

Про дальший свій перехід на територію СРСР Анджапаридзе розказує так: У Львові мені Імнадзе, в присутності Закарідзе, сказав що переправить мене за допомогою польського штабу, що дасть мені відповідного провідника. Я примушений був погодитися на це, щоб виконати дані мені доручення. Через це я листовкою сповістив члена закордонного бюро Канделакі, що був у Парижі. На другий день після нашого приїзду до Львова. Імнадзе зазнайомив мене з "Костею" й ще з двома особами, що були при тому. Як потім з'ясувалося з слів Імнадзе, - цих два чоловіка були офіцери львівського штабу – полковник Матчек і капітан Солодковський. Тоді мені стало ясно, що мій провідник "Костя" є агент польського штабу.

С. Шекешвілі.

Свідчення Пенькова-Положного показують, що полковник Матчек є начальник 5 експозентури 6 відділу польського генерального штабу, а капітан Солодковський – його помічник.

Під час слідства виявилося, що "Костя" – Пеньков-Положний був прикомандирований до Анджапаридзе, як його надійний помічник.

Анджапаридзе про деталі свого знайомства з "Костею" каже: "Коте Імнадзе мені порадив – усі матеріали, що я їх перевожу до Грузії, віддати на переховування "Кості", як людині досвідченій – що в разі небезпеки зуміє їх вчасно знищити. Він каже, тобто Імнадзе мені радив, коли потрібно буде, використовувати "Костю", як кур'єра для зв'яз-

ку з закордоном. Отже, я, знаючи, що він шпигун, порадив його Київській організації з закордоном".

Така дружність "соціалістичної партії" з польськими шпигунами відбувається безумовно не без відома відповідних органів, як от: Закордонне бюро грузинських соціал-демократів та II-й відділ польського генерального штабу.

М. Арешидзе-Гогорешвілі.

І справді "Костя" цілком виправдав, покладені на нього обов'язки. Він безперешкодно доставив "Філіпа" разом із матеріалами до Києва, їздив із ним до Тифлісу, де Анджапаридзе знов-же таки за допомогою "Кості" налагодив зв'язок із представниками УК грузинських меньшовиків і т.д.

Виявлено ще один цікавий момент, що свідчить про те, що органи II відділу польського генерального штабу матеріально допомогали грузинській соціал-демократичній партії.

Разом із Анджапаридзе й Пеньковим-Положним заарештовано було громадянина Шекешвілі, який розказує, що він їхав разом з ними до Кам'янця-Подільського, де Анджапаридзе повинен був передати йому 300 – 400 доларів, що їх, він, Шекешвілі, повинен був у Києві передати лікареві Гоглечидзе, а той повинен був переслати їх на певну адресу до Тифлісу для ЦК грузинських меньшовиків.

Г. Гоглечідзе

На запитання Анджапаридзе про те, де він мусив дістати гроші, він відповів, що гроші йому мав видати "Костя".

На запитання про те, чи знає закордонне бюро грузинської соціал-демократичної партії про роль II-го відділу польського генерального штабу, в справі налагодження зв'язку між Грузією та самим бюро, Анджапаридзе приходить до висновку, що: "Закордонне бюро знало, що для налагодження зв'язку з Грузією Імнадзе користується послугами II відділу польського генерального штабу".

Найближчого часу слідство в цій справі закінчують й усі заарештовані стануть перед судом.

"Пролетарская правда", 7 лютого 1926 року.

М.Л. Тимошенко. У 1926–1927 роках – співробітник Київського окрвідділу ГПУ. З 1933-го – віце-консул СРСР у Польщі. У 1938 році – репресований.

Г.Ю. Черепанов. З 1923 по 1928 рік – розвідник Київського губвідділу – Київського окружного відділу ГПУ.

ГАЗЕТНИКІ АРХІВ

30 ЛЕТ СЛУЖБЫ В ОХРАНКЕ ДЕЛО ЖАНДАРМА ИОСИФА КУЧУКА

В ближайшее время перед Киевским судом предстанет арестованный Киевским ГПУ бывший унтер-офицер Киевского губернского жандармского управления Иосиф Кучук.

Кучук является одним из "полезных" работников жандармского управления и за свою "благотворную" работу неоднократно "удостаивался" наград жандармского управления. Кучук-охранник со стажем 30 лет – творил подлое дело, предавая в руки царских палачей революционных работников.

Начал он свою карьеру охранника с 1-го марта 1884 года и прослужил в губернском жандармском управлении до начала империалистической войны. Но и затем Кучук продолжал работать на том же поприще. Три года он служил в военной контр-разведке. Революция прекратила его "деятельность".

В чем заключались обязаности Кучука? Быть "наблюдателем" за наиболее серьезными революционными работниками. Кучук установил связь с секретными агентами, выезжал в провинцию, собирая материалы о работе подполья и тут же давал соответствующие "директивы" секретным агентам. Кучук принимал активное участие в крупных ликвидациях революционных организаций, участвовал в арестах и обысках.

Особенно "отличался" Кучук при ликвидации следующих организаций:

4-го декабря 1908 года Кучуком была раскрыта группа анархистов в г. Смеле Черкаского уезда. О месте нахождения анархистов Кучук предварительно узнал через секретных агентов и для поимки революционеров своевременно поднял на ноги всю вооруженную силу уезда.

... За раскрытие этой боевой группы анархистов Кучук получил благодарность департамента полиции и награду.

Кучук был также "специалистом" по ликвидации типографий. В начале 1900 года, при активном участии Кучука, был захвачен по Жилянской улице станок и арестован тов. Фруткина...

Кучуком также была ликвидирована типография Водовозова (на Б. Владимирской №12). Водовозов был арестован ...

Много арестов и обысков числиться за Кучуком. Кучук давал и свидетельские показания о лицах, за которыми он вел наблюдение.

"Киевский пролетарий", 13 травня 1927 року.

Члени колегії, повноважні представники ОГПУ біля могили Дзержинського (4-й праворуч В. Менжинський, 7-й - В. Балицький, 9-й - Ю. Євдокимов, 11-й - Г. Ягода). Москва, 1926 рік.

Група співробітників Київського окрвідділу ГПУ. Київ, 1926 рік.

ЛИКВИДАЦИЯ ГРУППЫ КРУПНЫХ СПЕКУЛЯНТОВ НА ПЕТРОВКЕ

БІЗНЕСОВИЙ АРХІВ

В 1922 году Петровка обогатилась новым рыбным магазином на Верхнем Валу в доме №20, под которым красовалась вывеска "Рыбная торговля Файман и К°". К удивлению старых рыбных торговцев Файманы (отец и четверо сыновей) с самого начала проявили какое-то "особое искусство" в торговле. К ним из далекой Астрахани потянулись раньше, чем к другим частным торговцам и даже государственным организациям, крупные партии различной рыбы. С течением времени, Файманы захватили весь киевский рыбный рынок. Рыбная торговля Файманов принимает все более и более широкие размеры. Один киевский рынок уже не мог удовлетворить Файманов. И сферу своей торговли они переносят и в другие города. Файманы к тому времени имеют свои собственные промыслы в Астрахани, организовывают особое товарищество "Продрыба". Файманы простирают свои щупальца в различные города СССР. В каких только городах они не производят свои торговые операции! Тут и Белая Церковь, Пермь, Баку, Сызрань, Петровск, Кривой Рог и т.д. Везде, в каждом городе, Файманы имеют своих представителей. Закупаются крупные партии рыбы, которые целыми транспортами направляются в различные концы СССР.

Одним словом, фирма Файманов растет и крепнет.

– Налоги! – Спросит читатель.

Налоги... пустяковое дело для Файманов. Можно их уменьшить. Неугодно ли знать каким образом? Очень просто! Закупили Файманы, скажем, в Астрахани 500 вагонов сельдей; вместо того чтобы занести полностью это количество закупленной рыбы в книги, а это является главным мерилом исчисления суммы промыслового налога, Файманы большую часть закупленной рыбы не заносят в

книги, реализуют ее через различные конторы, а часть отправляют в разные города на фиктивные имена. Или – заготавливают Файманы на своих промыслах 55 000 пудов сельдей и 100 000 пудов другой рыбы – разве должны знать об этом государственные налоговые органы?

Вот почему Файманы вместо 40 000 рублей промыслового налога уплатили только 6 000 рублей. Насколько успешно проводили свои "налоговые операции" Файманы достаточно привести следующую цифру: файмановский годичный оборот достигал 3 500 тысяч рублей, налоги же они уплачивали только с оборота 1 600 тысяч рублей.

Попутно для увеличения своих барышей, Файманы прибегали и к другим махинациям. К их услугам обращались и некоторые железнодорожные служащие.

При отправке вагонов с рыбой Файманы указывали в железнодорожных дубликатах фиктивный вес рыбы. Кроме того, они отмечали не тот сорт рыбы, который отправляли – лучший превращали в худший, в результате – уменьшение платы за перевозку по железной дороге на каждом пуде на 20 – 25 копеек.

Как уже указывалось выше, файмановские грузы прибывали раньше грузов других частников и государственных организаций. Для многих оставалось загадкой, почему такое предпочтение отдавалось фирме Файман. Оказывается же, что Файманы на каждой станции насаждали своих представителей, которые, войдя в соглашение с железнодорожными служащими, "толкали" груз. Все это дало возможность Файманам получать свои грузы на 5 – 10 дней раньше Госрыбсиндиката и других организаций и диктовать рынку свои условия. Государственные же организации, благодаря такой политике Файманов, терпели убытки. Файманы на одной лишь конкуренции с государственными органами зарабатывали около 60 000 рублей.

В конечном итоге от файмановских операций государство за два года потерпело убытков на сумму около 100 000 рублей. Преступная деятельность Файманов прекращена киевским отделом ГПУ. Файманы в административном порядке высланы из Киева в северные области, а все имущество их конфисковано.

"Киевский пролетарий", 23 липня 1927 року.

Співробітники Київського окружного відділу ГПУ. Київ, 1927 рік.

М. С. Грушевський (1866 - 1934). Видатний український вчений-історик, перший президент України.

З часу повернення до Києва у 1924 році перебував під пильним наглядом співробітників Київського окрвідділу ГПУ. Час від часу з Михайлом Сергійовичем проводились "профілактичні бесіди", які, зі слів старого чекіста Г. Романишина, відбувалися не у службовому кабінеті, а на лавці у сквері біля приміщення відділу на вулиці Рози Люксембург, 16.

СПРАВА М. ГРУШЕВСЬКОГО

А ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

К Делу-формуляр № 1023

192 4 г. VIII 20 дня Я Н. Уполномочен I гр

КР Отделения Киевского Губотдела ГПУ

Эйлонтов Г.С рассмотрев материалы компрометирующие гр. Грушевский Михаил Сергеевич

как б. упр. по [illegible]

и найдя, что материалы эти вполне достаточны для подозрения вышеуказанного гр-на в по

Постановил: взять гр. Грушевского М.С.

на учет неблагонадежных отнеся его к группе Упрпо окраске левой

и завести на него дело-формуляр для дальнейшей разработки имеющихся о нем сведений.

Н. Уполномоченный [signature]

Утверждаю: Начотделения [signature]

Постанова про взяття М.Грушевського на облік неблагонадійних. Березень 1924 року.

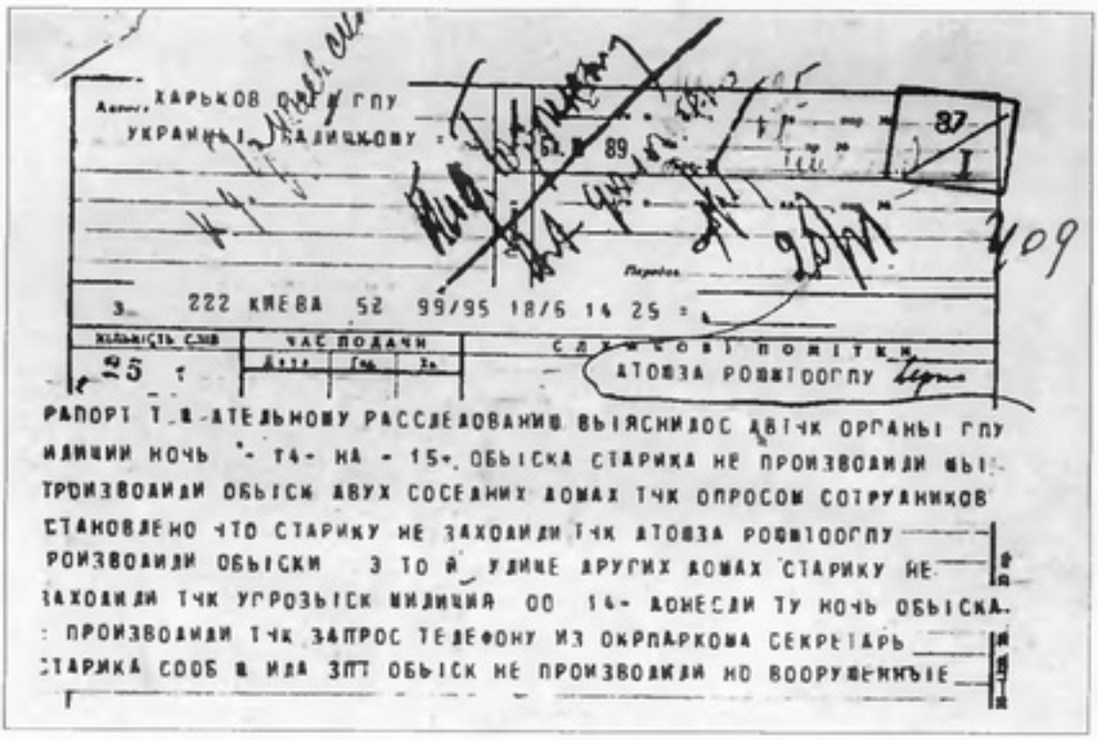

Адрес: ХАРЬКОВ ОРГ ГПУ УКРАИНЫ БАЛИЦКОМУ

87

409

222 КИЕВА 52 99/95 18/6 14 25

КОЛЬКІСТЬ СЛІВ	ЧАС ПОДАЧИ	СЛУЖБОВІ ПОМІТКИ
25	Дата Год. Хв.	АТОШЗА РОШМТООГПУ

РАПОРТ Т.Ж.АТЕЛЬНОМУ РАССЛЕДОВАНИЮ ВЫЯСНИЛОС АВТЧК ОРГАНЫ ГПУ ИЛИЦИИ НОЧЬ - 14- НА - 15- ОБЫСКА СТАРИКА НЕ ПРОИЗВОДИЛИ МЫ ПРОИЗВОДИЛИ ОБЫСК АВУХ СОСЕДНИХ ДОМАХ ТЧК ОПРОСОМ СОТРУДНИКОВ СТАНОВЛЕНО ЧТО СТАРИКУ НЕ ЗАХОДИЛИ ТЧК АТОШЗА РОШМТООГПУ ПРОИЗВОДИЛИ ОБЫСКИ З ТО Й УЛИЦЕ ДРУГИХ ДОМАХ СТАРИКУ НЕ ЗАХОДИЛИ ТЧК УГРОЗЫСК МИЛИЦИЯ ОО 14- ДОНЕСЛИ ТУ НОЧЬ ОБЫСКА ПРОИЗВОДИЛИ ТЧК ЗАПРОС ТЕЛЕФОНУ ИЗ ОКРПАРКОМА СЕКРЕТАРЬ СТАРИКА СООБ Ж ИЛА ЗПТ ОБЫСК НЕ ПРОИЗВОДИЛИ НО ВООРУЖЕННЫЕ

Телеграфний рапорт з Київського ОВ ГПУ з приводу «обшуку». у Грушевського. Червень 1927 року.

ГПУ–УССР
КИЕВСКИЙ
Окружной Отдел
— при —
Окрисполкоме
1927 г.
№ 54-13384
г. Киев.

Секрет. Отд. 4 Группа

ДНАЧСО ГПУ УССР
гор. ХАРЬКОВ

Препровод. копия документа к М.ГРУШЕВСКОМУ.

При сем препровождаем Вам копию перлюстрированного нами анонимного документа, в адрес академика М. ГРУШЕВСКОГО. Документ напечатан на пишущей машинке. Никаких надписей от руки на нем не было и адрес на конверте тоже напечатан. На конверте имеется штемпель почтового вагона "Москва-Киев" № 17 9.1.27. Документ нами пропущен по адресу.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Упомянутое.-

3 экз.

ВРНАЧКООГПУ /КРИВЕЦ/

НАЧСО /ГРАЖУЛЬ/

Супровідна до копії документа секретного відділу Київського ОВ ГПУ про М.Грушевського. 12 січня 1927 року.

ПОСТАНОВА

про припинення кримінальної справи

м.Київ «5» квітня 1991 року

Начальник Слідчого відділу КДБ Української РСР полковник юстиції Пристайко В.І., розглянувши матеріали архівної кримінальної справи № 34404 відносно Грушевського Михайла Сергійовича у зв'язку з виконанням вказівки Генерального прокурора СРСР та Голови Комітету державної безпеки СРСР № 42с/13/40с від 30 квітня 1988 року, -

ВСТАНОВИВ:

У грудні 1930 року органами ДПУ УРСР порушено кримінальну справу, по якій на протязі 1930-1931 років до кримінальної відповідальності притягнуто 50 представників української інтелігенції за участь у так званому "..." 5.-

ПОСТАНОВИВ:

1. Кримінальну справу відносно Грушевського Михайла Сергійовича на підставі п.2 ст.6 КПК УРСР припинити за відсутністю в його діях складу злочину.

2. Копію цієї постанови надіслати Прокурору Української РСР.

Начальник Слідчого відділу КДБ УРСР полковник юстиції В.І.Пристайко

Із постанови про припинення кримінальної справи та реабілітацію М. Грушевського. 5 квітня 1991 року.

ПРАЦІВНИКИ КИЇВСЬКОГО ОКРВІДДІЛУ ГПУ, ЯКІ ВЕЛИ СПРАВУ НА М. ГРУШЕВСЬКОГО

В. Іванов.
З 1928 року – начальник Київського окрвідділу ГПУ.

Ю. Кривець.
У 1923–1927 роках працював у Київському окрвідділі ГПУ.

Я. Агранов – начальник СПВ ОГПУ СРСР, московський «куратор» справи М.Грушевського.

П. Такке (Угер) Долореску – співробітник Київського окрвідділу ГПУ.

В. Гражуль (Дорін) – начальник секретного відділу Київського окрвідділу ГПУ.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

РАБОЧИЕ КИЕВА ПРАЗДНУЮТ 10-ЛЕТИЕ ВЧК-ГПУ

Киевские рабочие принимают активное участие в праздновании 10-летия ВЧК–ГПУ. Многие предприятия уже приступили к чествованию юбиляров. Проводятся доклады, посвященные возникновению и развитию органов ВЧК–ГПУ. Такие доклады состоятся на "Большевике", Краснознаменном заводе, мастерских ЮЗ, на "Ленинской кузнице", заводе "Красный пахарь", трамвайных мастерских им. Домбаля, на затонах, на южзаводе им. Фрунзе и др.

ПРЕЗИДИУМЫ ОКРИСПОЛКОМА И ГОРСОВЕТА ПРИВЕТСТВУЮТ РАБОТНИКОВ ЧК-ГПУ

В связи с 10-летием существования ЧК–ГПУ президиумы Окрисполкома и Горсовета постановили обратиться с приветственным письмом ко всем работникам ГПУ. Постановлено также обратиться с письмами к начальнику ГПУ УССР тов. Балицкому, организовавшему органы ГПУ на Киевщине, и к начальнику Киевского окротдела тов. Западному, как старому чекисту.

Всем работникам ГПУ, работающим долгое время в ГПУ, постановлено выдать подарки.

ПАРАД ВОЙСК

18 декабря на площади Героев Перекопа состоится парад войск и сотрудников ОГПУ. В параде примут участие все профсоюзы Киевщины, которые выделяют делегации от 3 до 10 человек.

"Пролетарская правда", 17 грудня 1927 року.

Засідання кавалерійської секції Київського окрвідділу ГПУ. Київ, 1927 рік.

В.Ф. Дурдуківський (1874 -1938), відомий український педагог, літературознавець, критик, громадський діяч.

Заарештований у липні 1929 року як один з керівників так званої "Спілки визволення України" (СВУ).

У 1930-му засуджений на 8 років ув'язнення, однак через певний час був звільнений. У роки "Великого терору" заарештований знову. За постановою особливої наради УНКВД Київської області розстріляний у січні 1938 року.

Посмертно реабілітований.

А. Лук'яненко, М. Довготелес та В. Моргун, члени так званого "Соснового батальйону" – повстанської організації в с. Кухарі Розважевського району Київського округу, колишні учасники збройного загону отамана Струка. Під час арешту у членів організації (17 осіб) було вилучено вогнепальну зброю.

Згідно з постановою колегії ОГПУ СРСР від 8 червня 1929 року керівники "Соснового батальйону" брати Корній, Влвс та Андрій Моргуни були розстріляні, інших членів загону відправлено до концтаборів.

Члени кавалерійської секції Київського окрвідділу ГПУ. 1929 рік.

За обговоренням справ.

«КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНА ЗМОВА «ЦАРЯ МИХАЙЛА»

У жовтні 1928 року чекісти Уманського відділу ГПУ отримали повідомлення про те, що на Михайлівських хуторах у садибі якогось Івана Закревського переховується людина, яка видає себе за незаконно народженого сина Миколи II – "царя Михайла".

Російський цар? Англійський король? Жмурчук у мундирі Георга V.

Саме цю фотокартку, виготовлену в Білій Церкві, авантюрист і самозванець Микита Жмурчук демонстрував селянам на "таємних вечерях", доводячи свою королівську достеменність.

Оперативна група виїхала перевірити інформацію на місці. На хуторі чекісти зіткнулися із збройним опором. Всю ніч тривала перестрілка. Лише вдень оперативники змогли оточити сарай, з якого лунали постріли, й затримати підозрюваного. Обшук подвір'я та хати приніс несподівані результати. У підземній криївці, зробленій в колодязі, співробітники ГПУ знайшли склад зброї, чимало продовольства та медикаментів, а також списки осіб з навколишніх сіл, які матеріально підтримували "царя".

Заарештованим виявився 36-річний проповідник секти мальованців Микита Жмурчук. Як потім з'ясувалося у ході слідства, користуючись схожістю з останнім російським царем, а також повір'ям сектантів, що серед них з'явиться богообрана людина – Жмурчук оголосив себе спочатку Миколою II, потім його братом великим князем Михайлом Олександровичем, а потім врешті-решт незаконним сином Миколи Романова – Михайлом.

У Білій Церкві та Харкові самозванець зробив фотомонтажні знімки, на яких він був зображений у колі царської родини, а також в мундирі англійського короля Георга. Для більшої вірогідності й представницькості пройдисвіт найшов серед сектантів напарницю – Зіновію Сухарєву, яку усім відрекомендовував дочкою царя – Ольгою.

Двоюрідні брати: імператор Микола II (зліва) і англійський король Георг V. 1913 рік.

"Цар Михайло" користувався дуже великою популярністю серед заможних селян з навколишніх сіл (куркулів – за тогочасними поняттями). "Царя" та "царицю" селяни возили селами, радісно вітаючи їх. Самозванець був щедрим й на обіцянки: мовляв, хто підтримає царську справу боротьби з більшовиками, той після перемоги буде наділений землею та привілеями.

Вся "боротьба" Жмурчука з більшовиками зводилася до виступів на "таємних вечерях", а також до збирання грошових та речових пожертв. На отримані кошти самозванець замовив у київських майстрів корону і карету, пошив розкішну мантію, груди "царя" рясно всіяли пишні нагороди, куплені принагідно на одному з базарів.

Декілька років Жмурчук та Сухарєва провели дійсно по-царськи. Та закінчилася авантюра трагічно. У квітні 1929 року Уманським окружним судом Микиту Жмурчука та трьох його найближчих помічників – братів Івана і Василя Закревських та Олександра Копка- було засуджено до розстрілу, решта із 30 заарештованих у цій справі отримала тривалі терміни ув'язнення.

АРХІВ

№ ... року

Призначено на ... 192 р.
... 192 р.
... 192 р.

СПРАВА

Кримінального Судового Відділу

Уманського Окружного Суду

Про обвинувачення ...

за арт ...

Почато ... 192 р.

Закінчено ... 192 р.

До Найвищого Суду

Посилається справу № ... 192 р. разом з касаційною скаргою ...

Засуджений перебував ...

№ 31 ... 192 р.

Голова Окрсуду

Секретар

Найвищий Суд

№

Призначено на ... 192 р.

Почато ... 192 р.

Закінчено ... 192 р.

До Уманського Окрсуду

Разом з касаційним переведенням

[...]

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

В 1922 г. или в начале 1923 г. ко мне в фотографию явился плохо одетый крестьянин, обратился ко мне с просьбой сфотографировать его в какой-либо генеральской форме, чтобы было побольше всяких крестов. На мой вопрос для чего ему такой снимок, он ответил, что ему это очень нравиться: фамилию этого человека я не знаю. В запасе карточек, которые у меня имеются, есть открытка - снимок Английского короля Георга. Я предложил этому крестьянину эти карточки и он остановился на карточке Георга. Комбинированным способом, путем приставки к снимку туловища Георга снимка головы пришедшего ко мне крестьянина, я изготовил ему 2 или 3 фотокарточки с него одного и столько же вместе с царской семьей.

[...]

Витяги із протоколів допитів фотографа, який виготовив Жмурчуку комбіновані знімки.

"Цариця Ольга" – Зіновія Сухарєва, видавала себе за дочку Миколи II.

Велика княжна Ольга Миколаївна. Лівадія, 1911 рік.

ПРОТОКОЛ

[...]

В начале я выдавал себя за Николая II-го, а потом, боясь, чтобы кто-нибудь меня не разоблачил, я назвал себя незаконнорожденным сыном быв. царя Николая – МИХАИЛОМ. Я рассказывал людям о том, что я родился еще до женитьбы Николая II-го, а потому никому об этом не было известно. Люди моей выдумке верили и действительно считали меня за сына царя. На Екатеринославщине, для того, чтобы было больше авторитета, МОВРЕНКО собрали мне для короны среди кулаков золото и деньги. Корону мне сделали в Киеве в мастерской церковной утвари за 200 рублей.

В 1925г. с Екатеринославщины я перешел на Уманщину к малеванцам. Малеванцы уже начали меня сводить с куркулями, которые знакомились со мной как с царем. Верили тому, что я действительно царь.

Кулакам я говорил, что скоро переменится власть, обещал возвратить землю, говорил о близости войны и другие вещи, которые как я видел, по духу кулакам.

Царем я себя выдавал только в Вородаевке, Екатеринославского округа, Комиссаровке Криворожского округа, и на Уманщине.

На Уманщине я показывался крестьянам, которых приводили ко мне малеванцы, в короне, мантии и регалиях, т.е. крестах и т.д. которые я накупил на базаре.

[...]

Із протоколу допиту Жмурчука.

Великий князь Михайло Олександрович, брат останнього російського царя.

Основні звинувачувані у справі "царя Михайла".

В. Закревський.

І. Закревський.

О.Копко.

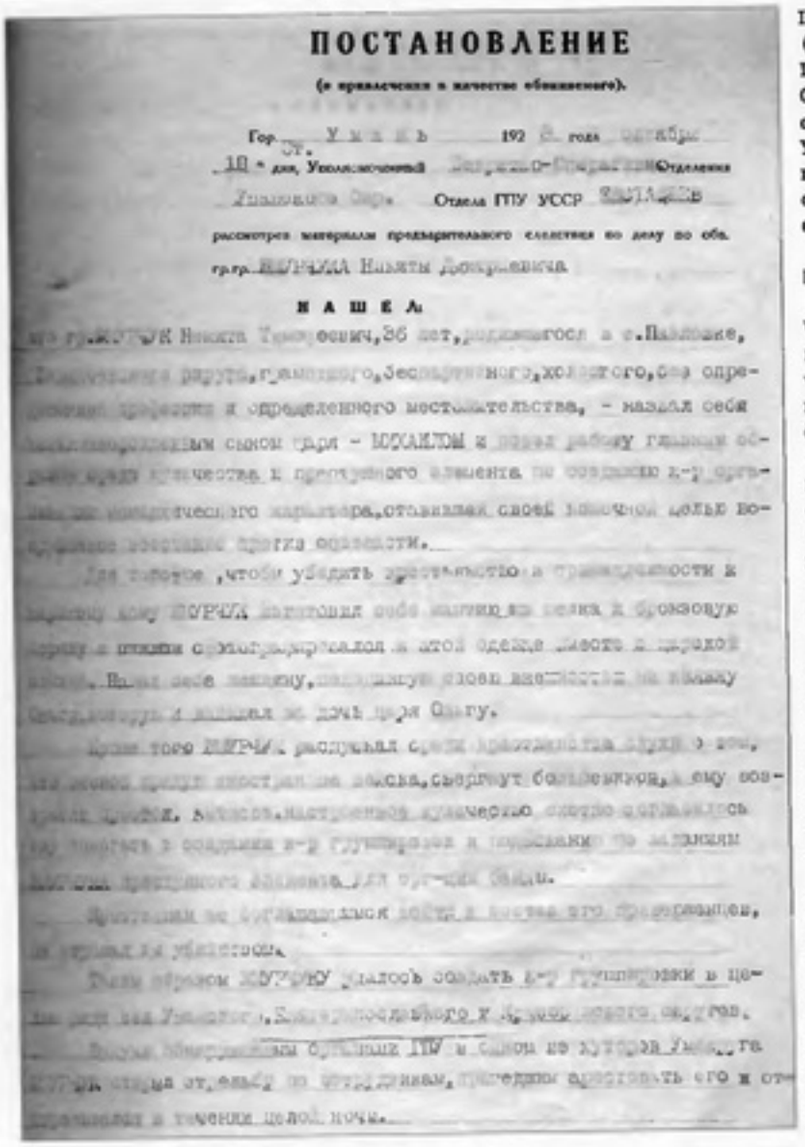

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о привлечении в качестве обвиняемого).

Гор. Умань 1928 года октября "10" дня Ст. уполномоченный Секретно-Оперативного отделения Уманского Окр. Отдела ГПУ УССР Евстафьев, рассмотрев материалы предварительного следствия по делу по обв. гр. гр. ЖМУРЧУКА Никиты Тимофеевича,

НАШЕЛ:

Что гр. ЖМУРЧУК Никита Тимофеевич, 36 лет, родившегося в с. Павловке, Бердычевского округа, грамотного, беспартийного, холостого, без определенной профессии и определенного местожительства, - назвал себя незаконнорожденным сыном царя - МИХАИЛОМ и повел работу главным образом среди кулачества и преступного элемента по созданию к-р организации монархического характера, ставившей своей конечной целью вооруженное восстание против соввласти.

Для того же, чтобы убедить крестьянство в принадлежности к царскому дому, ЖМУРЧУК изготовил себе мантию из шелка и бронзовую корону и сфотографировался в этой одежде вместе с царской семьей. Нашел себе женщину, походившую своей внешностью на княжну Ольгу, которую и выдавал за дочь царя Ольгу.

Кроме того ЖМУРЧУК распускал среди крестьянства слухи о том, что весной придут иностранные войска, свергнут большевиков, а ему возвратят престол. Антисов. настроенное кулачество охотно согласилось ему помогать в создании к-р группировок и подысканию по заданиям ЖМУРЧУКА преступного элемента для организации банды.

Крестьянам, не соглашавшимся войти в состав его приверженцев, он угрожал убийством.

Таким образом ЖМУРЧУКУ удалось создать к-р группировки в целом ряде сел Уманского, Екатеринославского и Криворожского округов.

Будучи обнаруженным органами ГПУ в одном из хуторов Умокруга ЖМУРЧУК открыл стельбу по сотрудникам, пришедшим арестовать его и отстреливался в течении целой ночи.

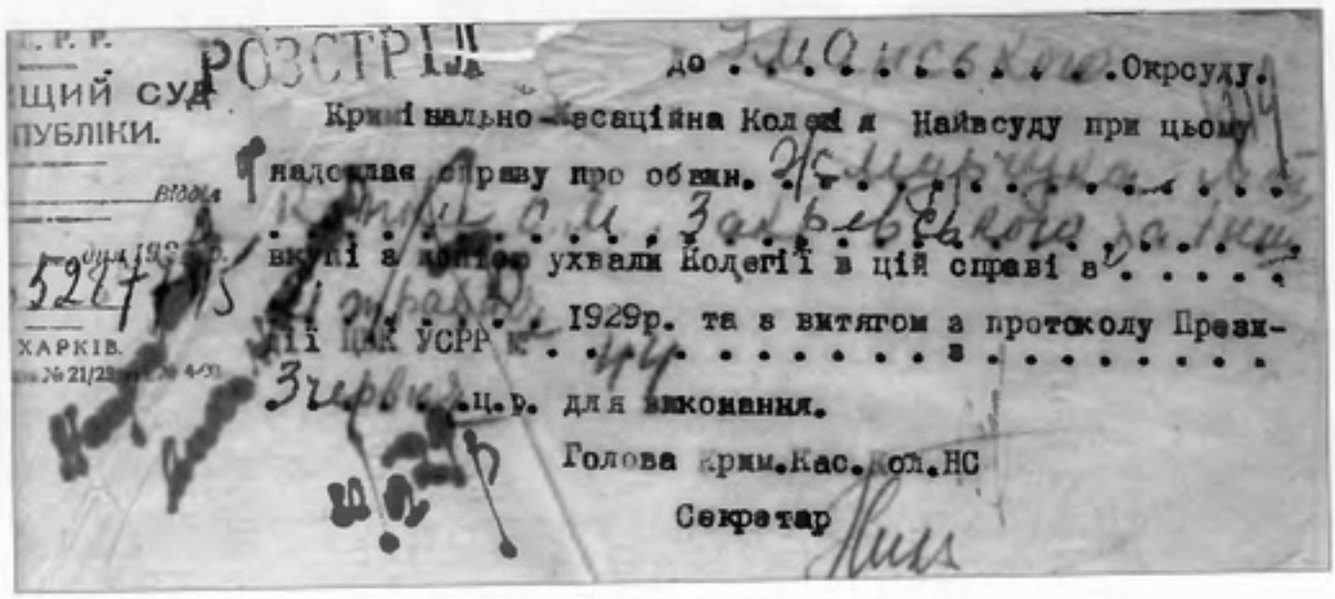

РОЗСТРІЛ

до Уманського Окрсуду.

Кримінально-Касаційна Колегія Найвсуду при цьому надсилає справу про обвин. Жмурчука Ник. Ком. Закревського за інш. вкупі з копією ухвали Колегії в цій справі з 21 травня 1929р. та з витягом з протоколу Президії ЦВК УСРР № 44 з 3 червня ц.р. для виконання.

Голова Крим.Кас.Кол.НС

Секретар

АРХІВ

М. П. Погрібний.

У 1930 – 1937 роках – співробітник Київського оперсектора ГПУ – УНКВД Київської області.

У 1936 році встановив світовий рекорд дальності і швидкості велопробігу Одеса – Владивосток, за що був нагороджений орденом "Знак Пошани".

Редакційна група Київського окрвідділу ГПУ в підшефному колгоспі в Лісовій Бучі. 1930 рік. Фото Я. Давидзона.

Співробітниці Київського окрвідділу ГПУ. У третьому ряду третя зліва – Женя Бремер, у другому ряду третя зліва – Марія Сушко. У роки фашистської окупації Києва обидві брали активну участь у діяльності групи Івана Кудрі. Бремер загинула в гестапо у 1942 році.

Сергій Васильович Хобін (1905–1930), уповноважений Ржищівського відділення ГПУ. Загинув 7 жовтня 1930 року в селі Медведівці на Київщині під час бойової операції із затримання членів кримінальної банди Безрадного.

Могила В. Літвінова в одному з міських парків Умані. Сучасний вигляд.

Володимир Наумович Літвінов (1888 – 1933). У 1923 – 1930 роках – начальник Білоцерківського окружного відділу ГПУ. У 1930 – 1933 роках – керівник колективу чекістів Уманьщини.
За участь в організації розгрому повстанського руху на Київщині нагороджений орденом Червоного Прапора, знаком почесного працівника ВЧК–ГПУ, золотим годинником та бойовою зброєю. Помер від туберкульозу 29 квітня 1933 року.

Л. Тельнов, співробітник економічного відділу (ЕКО) Київського оперативного сектора ГПУ. 1930 рік.

Співробітники ЕКО у хвилини відпочинку. 1930 рік.

КОНТРРОЗВІДКА У 30-ТІ РОКИ

Колектив Сквирського райвідділення ГПУ. 1931 рік.

Верхній ряд зліва направо:
В.Н. Москаленко, Г.І. Невгомонний, М.С. Бабушкін, Г.В. Зінов'єв, А.А. Нечипорук, А.Ф. Третякевич.

Середный ряд:
А.К. Ткаченко, Я.П. Апель, Л.С. Щербина, П.А. Тимчак, Ф.П. Болілий, Х.П. Колайда.

Нижній ряд:
А.С. Бабушкіна, К.Є. Алексюк.

Вогнепальна зброя та гранати, вилучені під час затримання агента іноземної розвідки Ленгарда (агентурне псевдо – "Шульц").

Довідка: Ленгард Адольф Рудольфоаич, 1908 р.н., колишній стрілець 154 загону військ ГПУ. Проживав у Києві. Заарештований 2 листопада 1932 року Київським облвідділом ГПУ. З розвідувальною метою 12 разів переходив західний кордон, мав перестрілки з прикордонниками. У липні 1932 року на території Ямпільського прикордонного загону вбив місцевого жителя В. Гладія.

Агент іноземної розвідки А.А. Петров та вилучені у нього пістолет і набої.

К. Схобовський, агент іноорозвідки, член групи Ренкаса. Засуджений на 10 років позбавлення волі.

П. Ренкас, агент іноземної розвідки. Керував групами супроводження агентури при перетинанні радянського кордону. Розстріляний за вироком Військового трибуналу КОВО.

K	32/3 6/16 31/3
L	6/11 10/4
M	10/3 11/5
N	8/1 15/1
O	3/17 4/2
P	19/4 29/1
R	6/6 7/4
S	6/2 19/3
T	5/2 7/1
U	20/3
W	6/1 11/1
Z	6/7 12/1
SZ	47/3
CZ	50/1
CH	11/7
Y	3/3

Шпигунська шифровка.

З.М. Галицький, у 1933 – 1934 роках – помічник начальника Київського обласного відділу ГПУ, учасник чекістських операцій з викриття іноземної агентури на території Київщини.

Ветеран органів держбезпеки Київщини О. Цибулько (зліва) та Д. Медвєдєв; останній у 1932 – 1933 роках - начальник секретно-політичного відділу (СПО) Київського оперсектора ГПУ, у роки війни – командир партизанського загону НКВД "Переможці", Герой Радянського Союзу.

ЛИСТАЯ СТАРЫЕ АЛЬБОМЫ. ОТЕЦ АКТЕРА

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

Когда я смотрел телевизионный фильм "Семнадцать мгновений весны", мне показалось, что актер Леонид Сергеевич Броневой, играющий роль Мюллера, чем-то, напоминает моего старого комсомольского друга Сергея Броневого – чудесного, веселого товарища, увлекавшегося театром, музыкой, литературой.

В 1923 году наши заметки рабкормолов – рабочих корреспондентов молодежи – нередко появлялись на страницах киевской комсомольской газеты "Молодой пролетарий". При редакции работало литературное объединение "Ваганка", и Сергей, был ее активным участником.

Несколько лет назад мне один товарищ сказал, что С.Броневой – жив, что живет он в Киеве. Однако все попытки разыскать друга оказались безрезультатными. Но в конце 1982 года я получил письмо. Вскрыв его, узнал, что это долгожданная весточка от – Сергея Броневого. "Не удивляйся, – писал он, - жив курилка, жив". Оказалось, что мой давний комсомольский друг проживает в Ростове-на-Дону. Как он нашел меня? Каким образом разыскал мой московский адрес?

Дело в том, что в июне в одной киевской газете были напечатаны мои воспоминания о комсомольской организации Подольского района двадцатых годов. С. Броневой также послал в эту редакцию свои воспоминания, но некоторые части его рукописи ему вернули, так как, по мнению редакции, они повторяли мои. Естественно, Броневой запросил мой адрес, и так мы нашли друг друга.

Завязалась переписка. Он написал мне о своих творческих планах, "о том, что перо еще не заржавело. Прислал фотографии. На одной из них был изображен чекист: "Мне на этом фото 21 год". Именно таким я и знал его.

В письме, полученном в начале октября прошлого года, Броневой писал: "Рад, очень рад твоему письму. Долго вечером не мог заснуть. Мы встретились в "Молодом пролетарии" в 1923–25 годах. Стало быть, без малого 60 лет. И если еще живем, то, видимо, потому, что людям не приносили зла. Мне в феврале 1932 года стукнуло 78". И далее он сообщал: "У нас было семь братьев, четыре сестры, а в живых остались я и сестра. Мы близнецы – она старше меня на десять минут. Живу в Ростове 27 лет, 17 лет на пенсии, персональный пенсионер. Более десяти лет работаю над мемуарами. За это время отпечатали в газетах Иванова, Ростова, в журнале "Дон" и других".

Ростовская газета "Красное знамя" напечатала его "Записки чекиста". В предисловии к ним редакция пишет: "С. Броневой прожил большую, долгую жизнь... Чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией, саботажем и спекуляцией стала для него школой воспитания. С 14 лет в ЧК! Правда, дорогой отца не пошел сын, но и он, как шутит отец, помог упрочить авторитет советскому разведчику Исаеву из телефильма "Семнадцать мгновений весны".

Любовь к сцене привил Леониду Броневому его отец, который сам живо интересовался искусством. Сергей Осипович пишет, что он гордится своим сыном. Для этой гордости у него есть все основания – его сын стал прекрасным актером, – народным артистом РСФСР, любимцем советских зрителей.

С. МИНСКЕР,
"Неделя", № 11,
за 1983 рік.

ДОВІДКА: Бронєвой Сергій Йосипович (1905 р.н.). Батько народного артиста Радянського Союзу Л. Бронєвого.

1928 – 1933 роках – співробітник економічного відділу Київського окрвідділу ГПУ.

1935 року – начальник будівництва парку культури та відпочинку у Києві.

1937 році засуджений до 5 років позбавлення волі.

1950 році знову заарештований та висланий на поселення.

Реабілітований у 1956 році.

У 1988 році проживав у Ростові-на-Дону, працівники столичного УКГБ спілкувалися з ним.

Фотографія з кримінальної справи на О.Й. Бронєвого.

Олександр Йосипович Бронєвой (1898 – 1940).
У 1920 році – співробітник КГЧК.
В органах держбезпеки з 1919 по 1922 рік та з 1927 по 1935 рік.
У 1936 – 1937 роках – заступник наркома охорони здоров'я УСРР.
У 1939 році засуджений на 5 років таборів, де й помер у 1940 році.

Леонід Бронєвой у ролі шефа гестапо Генріха Мюллера у художньому фільмі "Сімнадцять миттєвостей весни".

Олександр Сократович Томін.

Олексій Сократович Томін.

Олексій та Олександр Томіни наприкінці 20-х та на початку 30-х років – співробітники органів держбезпеки Київщини, разом із братами Бронєвими брали участь в операціях із вилучення золота і коштовностей у "київської буржуазії".

ГОЛОДОМОР

"... Ми безперечно добились того, що матеріальне становище робітників і селян поліпшується у нас рік у рік. В цьому можуть сумніватися хіба тільки закляті вороги Радянської влади...".

Сталін Й.В. Твори. - Т. 13. - с. 200. Із виступу на об`єднаному Пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б), січень 1933 року.

"... Ось що я розкажу у відповідь на промову тов. Сталіна. Уже другий рік тяжко голодає село Сущани. Заражаються від усякої нечистоти, яку їдять, і мруть люди як мухи восени. Немає хліба, хоч в 1932 році жодного центнера хлібозаготівель не було взято у державу..."

Із анонімного листа члена артілі "Нове Життя" с. Сущани Кагарлицького району до редакції газети "Колгоспне село". ЦДАГОУ. - Ф.368. - Оп.2.- Спр.653. - Арк.109.

Розкуркулення селян. 1930-ті роки.

Без надії.

Голодні діти.

"... За последнее время участились террористические акты со стороны контрреволюционных кулацких элементов по отношению к сельским активистам, борющимся за честное выполнение колхозами и единоличниками своих обязательств перед Советским государством. Особенно в отношении усиления кулацкого террора выделяются Черниговская, Киевская, Харьковская и Винницкая области. За последний месяц имели место исключительно наглые факты кулацких выступлений... Это усиление кулацкой активности не встречает должного организационного отпора."

(Із постанови Політбюро ЦК КП(б)У від 18 листопада 1932 року "Про ліквідацію контрреволюційних гнізд та розгром куркульських груп").

"... Букський район... с. Маньківка. Пухлих та виснажених на грунті недоїдання 400 чоловік, за 2 місяці померло 30 чоловік, серед них 23 колгоспника. В селі лютує тиф."

(Із доповіді начальника Київського облвідділу ГПУ О. Розанова голові ГПУ УРСР від 12 березня 1933 року).

Хрест на могилі сім'ї Григорія Шевченка на Зарічанському кладовищі села Устимівка Васильківського району Київської області.

Київщина. 1933 рік.

Долаючи труднощі, колгоспники Радянської України успішно провели весняну сівбу 1933 р. Червневий (1933 р.) Пленум ЦК КП(б)У в своїх постановах визнав, що переважна більшість колгоспів і радгоспів України значно поліпшила якість обробітку землі й посіву. 71% ярих культур посіяно в оптимальні строки. Повністю виконано план посіву зернових і технічних культур на площі, яка на 2 млн. гектарів перевищує площу посіву 1932 р. Вчасно і при найменших втратах було зібрано і врожай. Середній врожай зернових та бобових культур в усіх господарствах України становив 11,2 центнера з гектара, тоді як у 1932 р. він не перевищував 7,3 центнера. Багато колгоспів і бригад у 1933 р. виростили ще більший урожай. Так, колгосп «Червоний скотар» Томаківського району Дніпропетровської області зібрав по 15 центнерів, а колгосп ім. III Інтернаціоналу, цієї ж області,— по 17 центнерів зернових з кожного гектара. У Вінницькій області колгоспи у 1933 р. зібрали врожай удвоє, а колгоспи Київської області — у 2,3 раза вищий, ніж минулого року. До XVI річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції Радянська Україна достроково і повністю виконала річний план хлібозаготівлі. Колгоспники республіки в середньому одержали по чотири-п'ять кілограмів хліба на трудодень.

Отже, 1933 рік став переломним роком у розвитку зернового господарства на Україні. В 1934 р. ці успіхи були закріплені. Листопадовий (1934 р.) Пленум ЦК ВКП(б) відзначив, що у 1934 р., незважаючи на несприятливі погодні умови в південних районах країни, у тому числі і на Україні, був зібраний в цілому по країні врожай не менший, ніж

12 Історія Української РСР, т. II 353

Сторінка з книжки «Історія Української РСР». Т. 2. - К., 1967 рік.

Розділ III

Управління НКВД Київської області (1934-1941)

Управління НКГБ Київської області (1941, 1943-1946)

1934-1946

Чекісти на змаганнях з велоспорту. На задньому плані – приміщення театру Опери і балету. Київ, 1934 рік.

Дружини співробітників НКВД на заняттях з автосправи. Київ, 1935 рік.

Джаз-оркестр дружин співробітників НКВД. Київ, 1936 рік.

Є.Д.Чорний, колишній співробітник ГПУ біля свого автомобіля, отриманого в нагороду за чотирирічне лідерство у мотогонках товариства "Динамо". Київ, січень 1936 року.

КІННИЙ ПРОБІГ СПІВРОБІТНИКІВ УНКВД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: КИЇВ - ВІТЕБСЬК - ЛЕНІНГРАД - ПУШКІНСЬКІ ГОРИ. 1936 РІК

У дорозі.

На ночівлі.

Купання коней.

Святогорський монастир. Біля могили О.С. Пушкіна.

А. С. Макаренко (1888–1939), видатний радянський педагог. Фото 1936 року.

З червня 1935 по січень 1937 року працював на посаді помічника начальника відділу трудових колоній НКВД УСРР.

У 1936–1937 роках – завідувач (за сумісництвом) колонії у Броварах, пригороді Києва.

Чекісти в боротьбі з безпритульністю.

Вихованці Макаренка – колишні безпритульні. 30-ті роки.

І. Я. Бабич.

У 1935 – 1938 роках начальник секретно-політичного відділу (СПО), заступник начальника УНКВД Київської області.

У роки Великої Вітчизняної війни – заступник начальника особливого відділу Північно-Західного фронту, заступник начальника Головного управління контррозвідки "СМЕРШ" НКО СРСР.

У повоєнний час – заступник начальника 3-го Головного управління МГБ СРСР.

Із серпня 1947 року – начальник Вищої школи МГБ СРСР. Помер 9 січня 1948 року в Москві. Останнє військове звання – генерал-лейтенант.

Г. Люшков, 20-ті роки.

Генріх Самійлович в останні роки життя.

Генерал Янагіта.

Генріх Самійлович Люшков (1900–1945). В органах ГПУ з 1920 року. На початку 20-х працював у Києві начальником секретного та секретно-політичного відділів ГПУ УСРР. Брав участь у спостереженні за М.С. Грушевським.

13 червня 1938 року, перебуваючи на посаді начальника Далекосхідного управління НКВД СРСР, утік до Японії, де згодом працював у розвідвідділі японського генштабу під прізвищем Маратов.

Маючи надзвичайну працездатність, готував розширені матеріали про економічне становище та оборонний потенціал Далекого Сходу. Згодом, на посаді радника 2 відділу Квантунської армії, брав участь у підготовці підривних акцій проти СРСР.

У липні 1945 року Люшкова направлено в розпорядження Дайренської військової місії під іменем службовця Ямогучі Тосікадзу.

Побоюючись захоплення перебіжчика частинами Червоної армії, що наступала, 19 серпня 1945 року з наказу начальника штабу оборони Квантунського півострова генерала Янагіта Люшкова було застрелено у дворі місії. Після кремації урну з прахом Люшкова-Маратова-Ямогучі відправлено до одного з буддійських храмів...

МАСОВІ РЕПРЕСІЇ

Сталін і Єжов прямують із Кремля на Красну площу в день святкування 1 травня 1937 року.
Фото Ф. Кислова (Союзфото)

Страшні знахідки Биківнянського лісу...

Жителі Києва та області – жертви сталінських репресій.

(б)У та райвиконкому
ОБЛАСТІ

Рік видання 6-й
Виходить 15 разів на місяць

ВА
ПАРТІЙНИХ ЗБОРІВ
ЦІЇ ВІД 23-VIII-36 р.

ПК тов. Манчура про пильність троцькістською ...

Повні партійні збори зобов'язуються що вище стати класову пильність, ... згуртованість ... дисципліну ... вати нещадну відсіч куркульським відголоскам, ... алістичним виявам ... батих класових ворогів ... ліберальним, примиренським ставленням до них. Політична і загальна культура озброєність ... ста-більшовика, дає можливість на всіх ділянках ... лістичного будівництва ... виявляти масуючого ...

... вивчення праці вадмінністю революційною ... Леніна—Сталіна по... в стати основною роботою ... кожної первинної партії, кожного комуніста ...

Повні партійні збори зобов'язують Районний партійний комітет підняти ... ідейний рівень освіту ... стів, ... партійних ... до членів і ... партії, які намагаються ... ватися від партнавчання. Політ виховна робота ... основним масам, проф... товими організаціями ... в з основних завдань ... ної первинної партгрупи комуністів—одиноків. Повні партійні збори ... зуються повернути ... у в колгоспних активом ... профспілковими масами, стахановцями соціалістичного виробництва, ... ставлення до їх вимог ... мобілізуючи їх на боротьбу з класовими ворогами та на виконання господарчо-політичних завдань ...

... подали ... троцькістським ... ским террористам, готовившим покушение на тебя, наш любимый товарищ Сталин.

Пусть пролетарский суд вырвет змеиное жало и раздавит гадину, пусть имена их будут трижды прокляты ...

... ны долгие и долгие годы, веди нас к окончательной победе Коммунизма во всем мире.

Да здравствует Коммунистическая партия большевиков!

Да здравствует вождь мирового пролетариата—товарищ Сталин!

ЗНИЩИТИ ГАДИНУ

Литвинівка.

З особливою увагою вислухали колгоспники колгоспу ім. Кірова кожний рядок обвинувального висновку в справі контрреволюційного троцькістсько-зінов'євського блоку.

На зборах активу 21 серпня, де було присутніх понад 800 чоловік, всі колгоспники приєднують свій голос до одностайної вимоги трудящих СРСР—розстріляти мерзотників, що намагалися підняти руку на керівників партії та уряду.

„Ми вітаємо славні органи пролетарської диктатури—НКВС, цих сталевих вихованців Фелікса Дзержинського"—заявили у своїх виступах Мельник М. та Томчук.

Почуття глибокого обурення й огиди до бандитів, що стали перед пролетарським судом, почуття безмежної відданості вождеві Сталіну, більшовицькій партії висловили колгоспники на зборах.

У своїй резолюції всі учасники зборів вимагають від пролетарського суду найвищої міри соціального захисту розстрілу для політичних бандитів.

Лагода.

СТЕРТИ З ЛИЦЯ ЗЕМЛІ ФАШИСТСЬКУ НАВОЛОЧ

20 серпня у Вороньківському колгоспі ім. Войцехівського відбулися загальні збори, на яких колгоспники обговорили повідомлення прокуратури СРСР про викриту органами НКВС згрою троцькістсько-зінов'євської банди і її дій.

Колгоспники у своїх виступах висловлювали своє обурення й презирство до підлих вбивць, агентів німецької охранки, які простягли руки, залиті кров'ю Сергія Мироновича Кірова на керівників нашої комуністичної партії і уряду.

Колгоспник Лісовський Л. сказав: „Я вимагаю від судових органів СРСР стерти з лиця землі троцькістсько-зінов'євську зграю".

Колгоспники висловлюють подяку органам НКВС що не дали змоги фашистській банді здійснити свої підлі плани і в рішучій вимагають від судових органів найсуворішої кари для них.

Павленко,

Куцовал.

Шкідницькі дії Клименка С.

Федорівка.

У колгоспі „Ударник" останнього часу ... труддисципліна.

І тут не обійшлося без „допомоги" чужих людей які провадили свою шкідницьку діяльність, розраховуючи зірвати осінню сівбу.

Клименко Степан, якого в 1934 році судили за крадіжку колгоспного коня, він ходив весь час на побічні роботи, без дозволу правління колгоспу та почав „всі бувати" колгоспників.

Союзу РСР
ського

... вважаю необхідним до ... ти судові, що мають ... розроблено розпорядження ... початок розслідування ...

... притягаються до кримінальної відповідальності".

Наприкінці вечірнього засідання 21 серпня підсудний Дрейцер, відповідаючи на запитання тов. Вишинського з приводу деяких подробиць контрреволюційної діяльності троцькістсько-зінов...

Троцький, зустрічаючи з І. М. Смирновим в 1932 році передав Смирнову через Дрейцера усну директиву Троцького про організацію терористичних груп. Підсудний Смирнов, продовжуючи свою тактику, намагається заперечувати факт участі Путна в терористичній ді...

Газета "Шляхом колективним" (Димер), 24 серпня 1936 року.

Г. Коркунов (1904–1940).

У березні – червні 1938 року – тимчасово виконуючий обов'язки начальника, начальник 4-го відділу УГБ УНКВД Київської області.
Остання посада – тимчасово виконуючий обов'язки начальника УНКВД Ворошиловградської області.
Учасник масових репресій на Київщині.
Розстріляний у 1940 році.

С. Альтзіцер.
У 1937–1939 роках – секретар "трійки" УНКВД Київської області.
У серпні 1939 року звільнений з органів НКВД "за фальсификацию повесток на тройку". Подальша доля невідома.

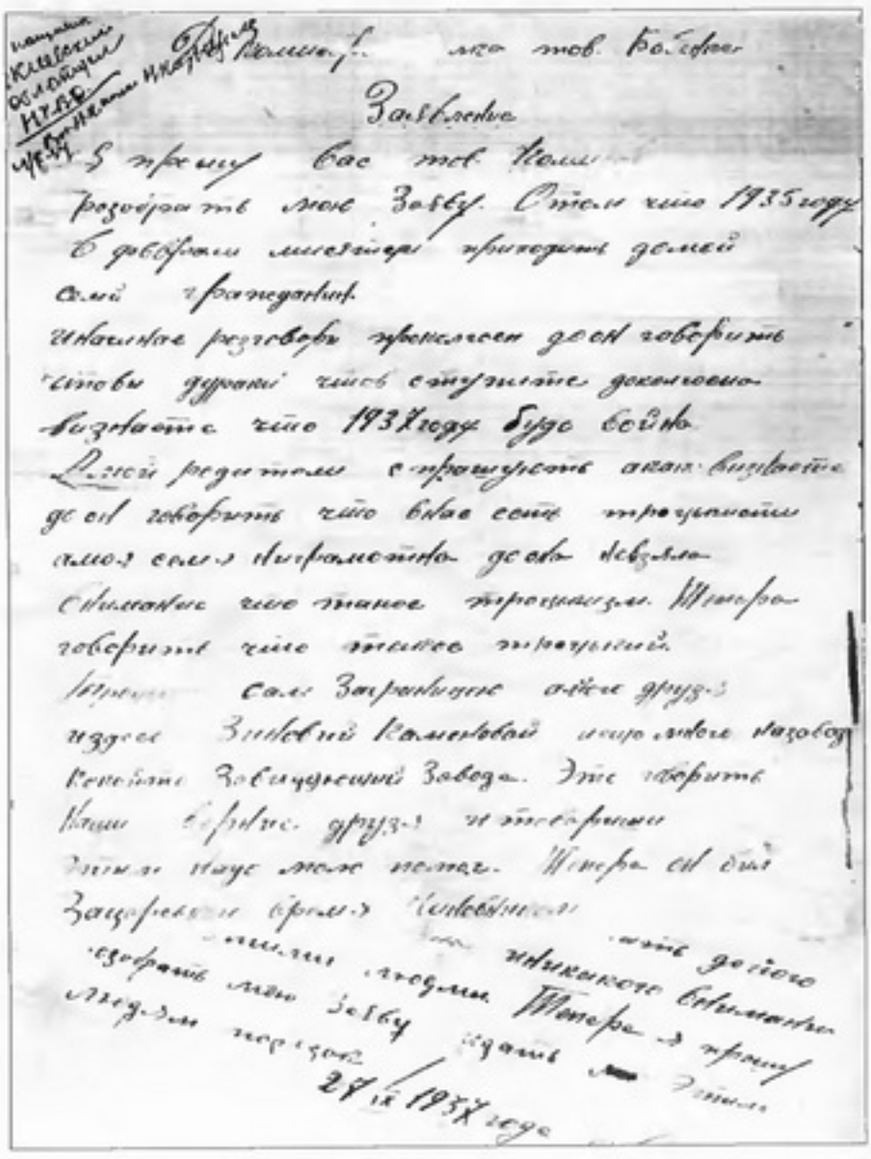

Резолюция: направить в Киевский обл.отдел НКВД.

Комисар [...] тов. Бабенко

Заявление

Я прошу вас тов. Комисар разобрать мою Заяву. О том что 1935 году в феврали мисяци приходить домой семйи гражданин [...]
и начинал разговоры про колгосп до он говорить что вы дураки чтоб ступите до колгосла ви знаете что 1937 году буде война.
А мои родители спрашуют: а как ви знаете до он говорить что в нас есть троцькисти. А моя семя ниграмотна до она невзяла внимание что такое троцькизм. Тепера говорить что такого троцький.
Троцький сам загранецею а його друзя издесь Зиновий Каменовой и ещо много на завод какой-то Завидующий Завода. Это говорить Наши верние друзя и товариши
Этим надо мало помоч. Тепера он был За царского время чиновником
[...]
... Тепера я прошу разобрать мою заяву и дать этим людям порядок.

27 IX 1937 года

(подпись)

Заяв-донос 1937 року.

ДЕРЖПОЛІТВИДАВ
при РНК УРСР
КНИЖКОВА ФАБРИКА
КИЇВ, СІННИЙ МАЙДАН, 14
ТЕЛЕФ. КОМУТАТОР: 3-13-20, 3-13-21, 3-13-22
27/VI 1938 р.
№ 94
Розрах. рахунок № 150448 у Всеукр. конторі Держбанку

[redacted]

ОБЛ.Н.К.В.Д.

4-й ОТДЕЛЕНИЕ.

тов. ЛАВРЕНКО.

В Харькове, в Гос.Издательстве "Мистецтво", Пушкинская № 44 печатались плакаты кандидатов в депутаты Верховного Совета УССР. Художник МАРЕНКОВ, редактор КОЛЕСНИЧЕНКО и тех.редактор РОЗЕНБЕРГ.

Над портретом кандидата флаг с изображением товарища Ленина и товарища Сталина. Прошу Вашего внимания на разрисовку усов товарища Сталина. Впечатление, что нарисован козел с рогами, лапами и хвостом.

Пишу для сведения.-

Зав.Спецчастью (Рошель)

Напеч.2 экз.
1 - в дело
1 -адрес.
Е.Д.

Приложение: Плакат.

Київ. Міськліт № 7520. Зам. № 936—1000. Книжк. ф-ка Держполітвидаву при РНК УРСР. Київ, Сінний майдан, 14.

[redacted]

ОБЛУПРАВЛЕНИЮ НКВД

4-й ОТДЕЛ -тов. МЕЕРЗОНУ.

На В/ запрос относительно плакатов художника МАРЕНЬКОВА, ГЛАВЛИТ УССР сообщает следующее:

К выборам в Верховный Совет СССР издательством "МИСТЕЦТВО" было выпущено 5 плакатов кандидатов в депутаты / т.т.Ворошилова К.Е., ЕНОВА Н.И., КАГАНОВИЧА Л.М., МОЛОТОВА В.М., ХРУЩОВА Н.С. / художника МАРЕНЬКОВА А. тиражем по 10000 экз.. Редактор этих плакатов КОЛЕСНИЧЕНКО- впоследствии разоблаченный враг народа.

Плакаты были разрешены к печати Уполномоченным ГЛАВЛИТА тов. Перельманом 2-го июня 1938 г. и выпущены в свет бывш.начальником Главлита /враг народа/ Мазуроком 17 июня-38 г.

Плакаты содержат в себе грубые контрреволюционные извращения. На лице товарища СТАЛИНА /на флаге/, конец уса художником изображен ввиде какого то зверка. С правой стороны шеи нарисован вполне ясно т/ топор, упирающийся в шею. С левой стороны шеи нарисован второй топор, направленный на силуэт В.И.ЛЕНИНА. Кроме того, изображение товарища СТАЛИНА как и всего плаката в целом выполнено недоброкачественно.

Указанные выше контрреволюционные извращения были замечены избирателями и работниками НКВД. По распоряжению НКВД плакаты были сняты со стен и заборов в городе. Только после этого бывш.начальник Главлита УССР Мазурок /враг народа/ отдал распоряжение об из"ятии указанных плакатов.

И.о. НАЧАЛЬНИКА ГЛАВЛИТА УССР ПИНХУСОВИЧ/

НАЧАЛЬНИК БИБЛИОТЕЧНОГО СЕКТОРА / ЛОГИНОВ /

Плакат.

Документи із слідчої справи графіка Олександра Мвренковв, 1938 рік.

На відзнаку 20-річчя ВЧК–ОГПУ–НКВД уряд УРСР нагородив орденами Союзу ряд працівників київського обласного управління НКВД.
На фото (зліва направо): нагороджені орденом Червоної Зірки т.т. М.Д. Шаров, О.О. Волков, І. Я. Бабич, Я.А. Поясов.

За матеріалами тогочасної преси.

ПРО НАГОРОДЖЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НКВС УРСР

ПОСТАНОВА ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ УРСР

На відзнаку XX-річчя існування органів ВЧК—ОДПУ—НКВС, Центральний Виконавчий Комітет УРСР постановляє:

За зразкове виконання відповідальних завдань уряду, активну боротьбу з контрреволюцією і охорону інтересів трудящих,—нагородити:

ЗОЛОТИМИ ГОДИННИКАМИ:

1. Хатеневер А. М.
2. Миколайченко О. Г.
...
9. Баутин Я. К.
10. Синицин Я. М.

ЦІННИМИ ПОДАРУНКАМИ З ГРАМОТАМИ:

1. Гончаров І. І.
2. Левін С. М.
3. Марусінов О. І.
4. Ясинський О. К.
5. Дрібінський С. І.
6. Вольфсон А. І.
7. Коваченко О. І.
...
37. Вербицький В. І.
38. [illegible]
39. Гришебитько В. О.
40. Любинецький П. В.
41. Головарев С. Н.
42. Сапожніков Ю. В.
43. Мєтний І. П.
44. Гудков І. С.
45. Зачепа І. І.
46. Хаст С. В.
47. Коробчанський Г. О.
48. Говберг Г. Ю.
49. Дерновий І. Т.
50. Єременко І. С.
51. Ковалев Я. А.
52. Шумський І. В.
53. Зварковський О. М.
54. Арутюнов М. А.
55. Райцес Л. С.
56. Зорін-Симкович Д. Ф.
57. Єфременко Т. Ф.
58. Фомін Г. Ф.
59. Шатайло Д. М.
60. Доров Г. Я.
61. Замков А. І.
62. Шкляров М. Г.
63. Леонов І. А.
64. Арсеньєв-Ступалов С. З.
65. Цішкін Г. С.
66. Царицинський П. Г.
67. Чорьов Л. О.
68. Тогунов П. П.
69. Руденко С. А.
70. Жочотов А. Ф.
71. Корбіль Д. А.
72. Патровський І. Є.
73. Майський О. І.
74. Брангт С. А.
75. Ілінсо І. Я.
76. Фролов П. Ф.
77. Бутенко Н. С.
78. Волошин В. В.
79. Малинчук І. П.
80. Калінвер М. П.
81. Незнамовський А. П.
82. Дьяков І.
83. Юсфін І. М.
84. Трушкін Я. Л.
85. Кобцев В. І.
86. Простота М. А.
87. Загородній М. А.
88. Хайтін М. Л.
89. Стоян Є. С.
90. Леонов-Ізраїлев М. Е.
91. Плахотніков А. Ф.
92. Шевченко М. Г.
93. Глина І. І.
94. Гольдштейн Є. М.
95. Новиков П. О.
96. Борін-Цігельман Б. М.
97. Алексеєв Б. О.
98. Нуценко М. Т.
99. Славін А. Д.
100. Перельцвайг А. Л.
101. Злобінський Э. М.
102. Яковлев М. М.
103. Крупніков Ю. В.
104. Зозуля П. С.
105. Маглеванний І. Л.
106. Степанов П. Ф.
107. Фомін М. І.
108. Котріч Я. В.

Голова Центрального Виконавчого Комітету УРСР
Г. ПЕТРОВСЬКИЙ

В. о. секретаря Центрального Виконавчого Комітету УРСР
А. КИСЕЛЬОВ

м. Київ,
[illegible] грудня 1937 р.

У 1938 році начальником Кагановичського РВ НКВД у Київській області І.Рябишем була сфальсифікована справа стосовно 24-х жителів села Раденка Кагановичцького району Київської області. Рябишем було особисто складено і підписано обвинувальний висновок та ордери на арешт.

14 квітня 1938 року особлива трійка УНКВД у складі заступника начальника УНКВД Шапіро, секретаря Київського обкому КП(б)У Костенка та військового прокурора Гомерова на своєму засіданні визнала усіх обвинувачених винними в "участі в контрреволюційній повстанській організації с. Раденка" і постановила: 23 осіб розстріляти, а одного (Демченка Л.Н.) засудити до 10 років таборів.

Вирок було виконано наступного дня.

У 1956 році за рішенням військового трибуналу КВО всіх фігурантів справи було посмертно реабілітовано. Самого І.Рябиша за "порушення соціалістичної законності" у 1939 році було звільнено з органів НКВД "за неможливістю подальшого використання". Подальша його доля невідома.

ПРАЦІВНИКИ УНКВД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ – ЖЕРТВИ СТАЛІНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ

К. К. Можейко (1894 – 1938), старший інспектор відділу кадрів. Помер від тортур на допиті 6 серпня 1938 року.

Ф. С. Корнелишин (1896 – 1938), оперуповноважений. Репресований і розстріляний 1938 року. Посмертно реабілітований у 1959 році.

І. А. Сергачов (1902 – 1938), оперуповноважений. Розстріляний 6 липня 1938 року. Посмертно реабілітований.

М.Г. Бабасьов, співробітник органів держбезпеки Київщини. Репресований у 1938 році. Реабілітований.

А.А. Лапін (1902 – 1937), начальник Бориспільського РВ. Покараний на смерть у 1937 році. Реабілітований посмертно.

З.Г. Луньов (1900 – рік смерті невідомий), начальник відділення. Репресований у 1937 році. Реабілітований у 1957 році.

Е.І. Заліт (1898–1938), начальник відділення. Репресований у 1938 році. Реабілітований.

Г.А. Левицький, помічник оперуповноваженого 5 відділу УГБ КОУ НКВД. У 1938 році репресований. Згодом реабілітований.

О.П. Дітков, командир взводу кавалерійського дивізіону УНКВД Київської області. Розстріляний у 1938 році. Реабілітований посмертно.

М.Й. Гулаков (1900 – 1942), заступник начальника 5 відділу УГБ УНКВД. Помер у квітні 1942 року в таборі м. Канська. Реабілітований посмертно.

Л.Є. Гуров (1899 – 1938), оперуповноважений. Розстріляний у 1938 році. Реабілітований у 1989 році.

І.А. Барановський, оперуповноважений. Репресований у 1938 році. Реабілітований посмертно.

М.Г. Лапса, співробітниця органів державної безпеки Київщини. Розстріляна у 1937 році. Реабілітована посмертно.

Ф.С. Раковський та М.Я. Лясковець. Співробітники органів держбезпеки України. У 1937 році репресовані. Реабілітовані посмертно.

ВИДВОРЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ДИПЛОМАТІВ

Л. М. Ворновицький (1906–1941). У 1940–1941 роках – заступник начальника Київського міськвідділу НКВД–НКГБ. У 1938–1939 роках перебував під арештом як особа, пов'язана з троцькістами. Активний учасник розробки гітлерівської агентури на Київщині напередодні війни. Улітку – восени 1941 року брав участь в обороні Києва. Зник безвісті на території Київської області у вересні 1941 року.

І. М. Бітнєвський (1899 – 1965). У передвоєнні роки – начальник 2 відділу УНКВД і УНКГБ Київської області. Брав активну участь у заходах з протидії гітлерівській розвідці на території України. У 1944 – 1950 роках працював начальником Київської школи перепідготовки керівного та оперативного складу МГБ СРСР.

ДОВІДКА

Герман Баун, 1898 р.н., уродженець м. Одеси, німець. У 1914 році емігрував до Німеччини, де проходив військову службу в розвідувальних підрозділах. У 1918 – 1919 роках – офіцер контррозвідки при 8-му німецькому окупаційному корпусі в Прибалтиці. У 1922 році повернувся до Одеси, де служив кур'єром бюро у справах німецьких військовополонених.

У 1923 – 1930 роках – кур'єр німецького консульства в Одесі. З 1930 по 1937 рік – секретар Генконсульства Німеччини у Києві. Керував агентурною роботою в Україні по лініях політичної та військової розвідок. У 1937 році оголошений персоною non grata, виїхав до Берліна.

Під час Другої світової війни – начальник розвідоргану Східного фронту "Абвер-1" (умовна назва штаб "ВАЛЛІ"). Неодноразово відвідував Київ, Запоріжжя, Вінницю та інші міста, де проводив інструктивні наради з офіцерами абверу.

Андор Генке, генеральний консул Німеччини у Києві. 1935 рік.

Зліва направо: співробітник посольства Німеччини в СРСР Герцфельд і секретар німецького генконсульства в Києві Баун. Київ. 1935 рік.

АРХІВ

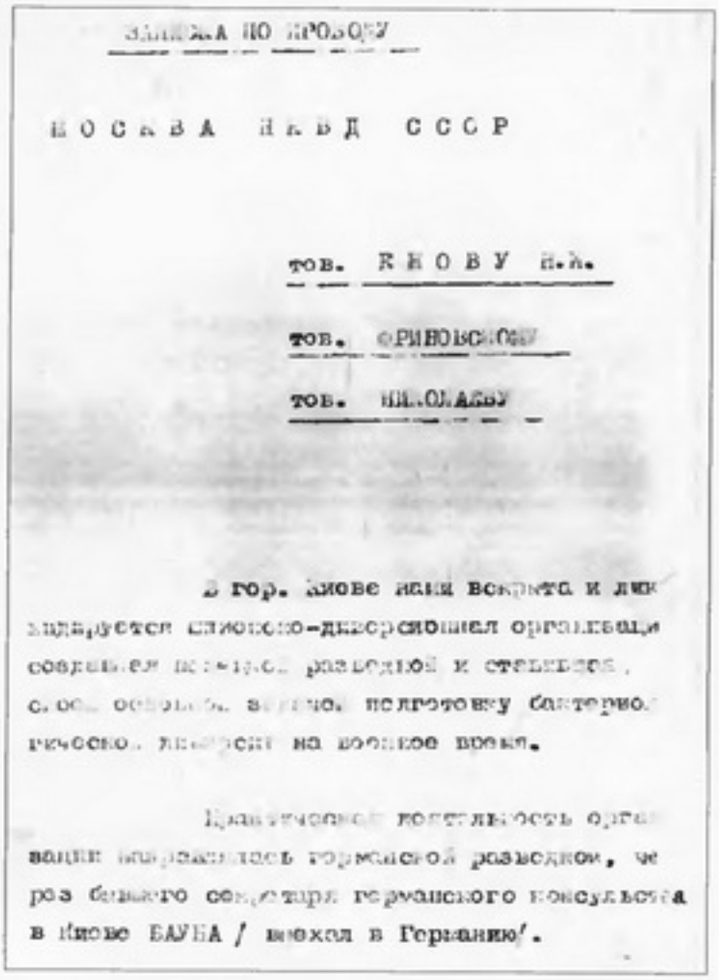

ЗАПИСКА ПО ПРОВОДУ

МОСКВА НКВД СССР

тов. ЕЖОВУ Н.И.

тов. ФРИНОВСКОМУ

тов. НИКОЛАЕВУ

В гор. Киеве нами вскрыта и ликвидируется шпионско-диверсионная организация созданная немецкой разведкой и ставившая своей основной задачей подготовку бактериологической диверсии на военное время.

Практическая деятельность организации направлялась германской разведкой, через бывшего секретаря германского консульства в Киеве БАУНА /выехал в Германию/.

Перша сторінка доповіді в центр про викриття німецької агентури в Києві.

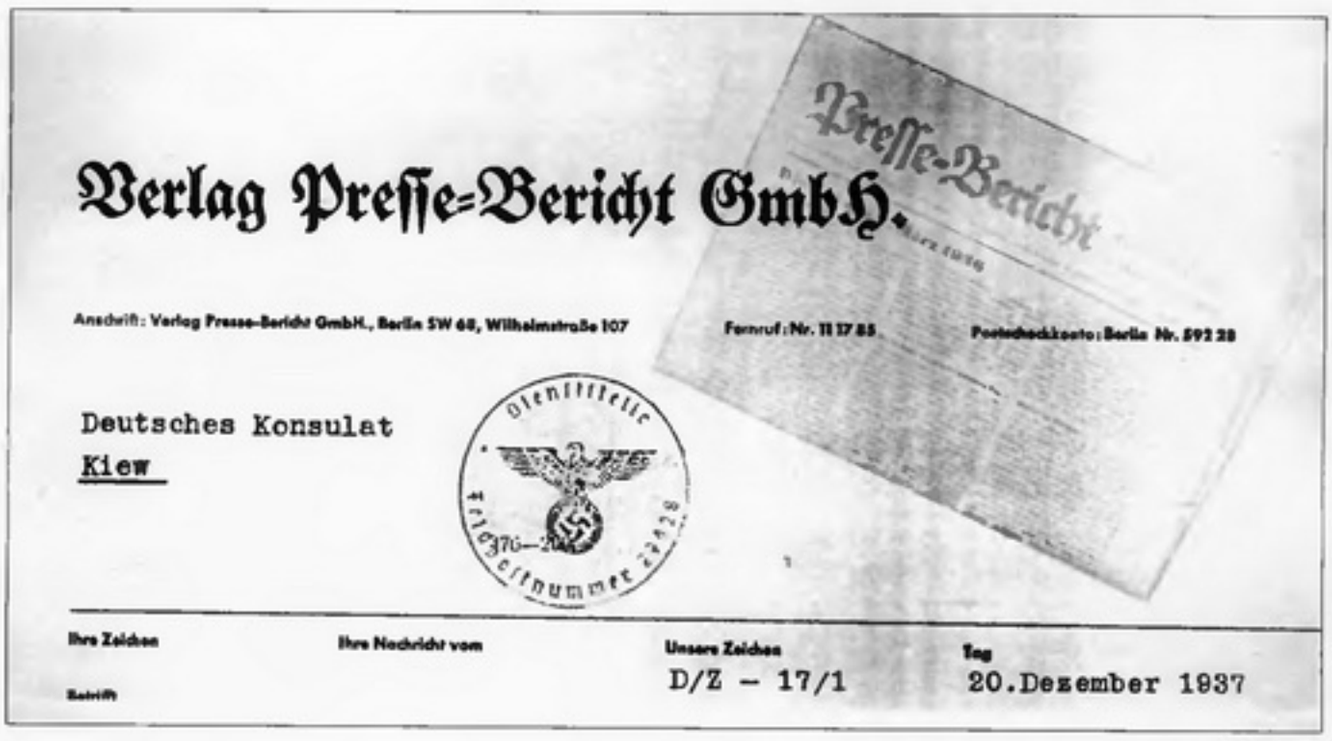

Verlag Presse-Bericht GmbH.

Anschrift: Verlag Presse-Bericht GmbH., Berlin SW 68, Wilhelmstraße 107

Fernruf: Nr. 11 17 85

Postscheckkonto: Berlin Nr. 592 28

Deutsches Konsulat
Kiew

Ihre Zeichen | Ihre Nachricht vom | Unsere Zeichen D/Z – 17/1 | Tag 20.Dezember 1937

Betreff

У боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками на фронтах, у партизанських загонах та підпільних групах загинуло 167 співробітників УНКВД Київської області...

Велика Вітчизняна війна

Останній мирний день. Перший ряд зліва направо: Білобородов, Д. Степанов (загинув). У другому ряду: В. Нагорний (загинув), А. Колчина (закатована гестапівцями), А. Кузнєцова, Т. Козак, Р. Шейнкман. Київ, 21 червня 1941 року.

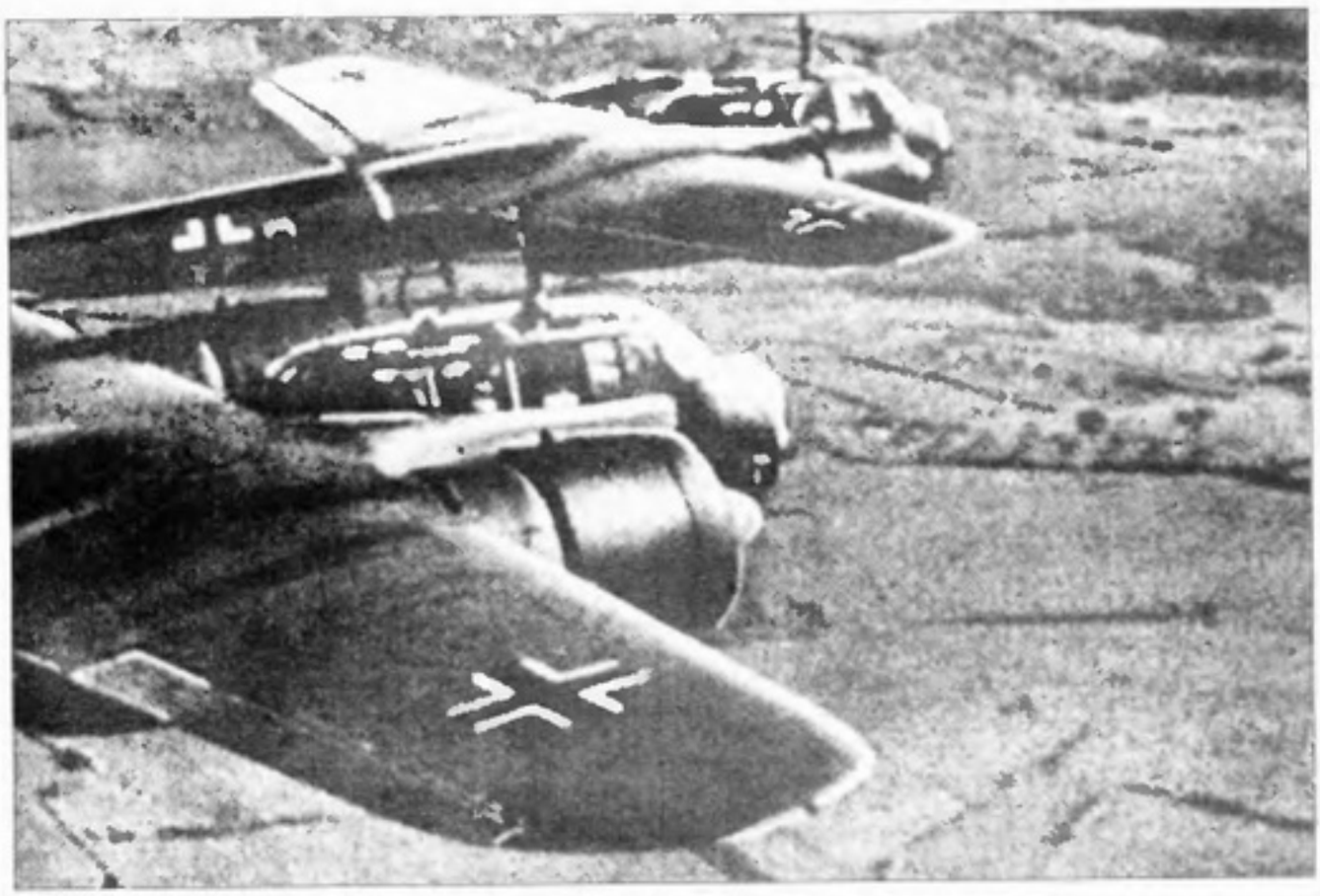

Перші бомбардування Києва. Горить завод "Ленінська кузня". 23 червня 1941 року.

Київщина. Фронт проходить через село. 1941 рік.

Мітинг на одному з київських майданів з приводу початку Великої Вітчизняної війни. На передньому плані у військовій формі – співробітники УНКГБ Київської області. Червень, 1941 рік.

Атака. 1941 рік.

... Нападение фашистской Германии на Советский Союз продолжается. Целью этого нападения является уничтожение советского строя, порабощение народов Советского Союза и восстановление власти помещиков и капиталистов.

Наша Родина оказалась в величайшей опасности.

Органы НКГБ, каждый чекист в отдельности обязаны приложить все силы для беспощадной расправы с ордами напавшего германского фашизма.

Наркомам государственной безопасности республик, начальникам УНКГБ краев и областей, в первую очередь находящихся на военном положении, необходимо всю свою агентурно-оперативную работу подчинить интересам борьбы с наступающим врагом и его агентурой внутри СССР.

Чекистский аппарат, как гласный, так и секретный, должен быть подготовлен для активной борьбы с врагом в любых условиях, в том числе в подпольных.

В этих целях приказываю немедленно приступить к осуществлению следующих мероприятий:

• весь негласный штатный аппарат НКГБ, сохранившийся от расшифровки, подготовить для оставления на территории в случае занятия ее врагом для нелегальной работы против захватчиков.

• аппарат должен быть разделен на небольшие резидентуры, которые должны быть связаны как с подпольными организациями ВКП(б), так и с соответствующими органами НКГБ на территории СССР.

• способы связи (радио, шифры и пр.) должны быть заблаговременно определены.

Перед резидентурами поставить задачу организации диверсионно-террористической и разведовательной работы против врага.

Из нерасшифрованной агентурно-осведомительной сети также составить отдельные самостоятельные резидентуры, которые должны вести активную борьбу с врагом.

В резидентуры как штатных негласных работников НКГБ, так и агентурно-осведомительной сети нужно выделять проверенных, надежных, смелых, преданных делу партии Ленина людей, умеющих владеть оружием...

З директиви НКГБ СРСР №168
про завдання органів держбезпеки
за умов воєнного часу.
1 липня 1941 року.

Плакат 1941 року.

Всем РО НКВД
Сов.секретно
Срочно

Почто-телеграмма
№1\446 от 23.6.1941 г.

Немцы Голландии готовят белогвардейские отряды для воздушных десантов в красноармейской форме, перед которыми ставят задачи осуществления диверсионных актов в тылу Советских войск.

Красноармейская форма и знание белогвардейскими десантниками русского языка могут ввести в заблуждение местные органы.

Изложенное примите к сведению и неуклонному исполнению.

В разрезе этого проинструктируйте всех бойцов истребительного батальона.

При появлении подозрительных лиц в военной форме таковых подвергайте тщательной проверке.

Начальник опергруппы зам.нач.
УНКВД по Киевской области
лейтенант госбезопасности Ященко

ЦДАГО України.
Фонд 62. - Опис 8. - Справа 57. - Арк.68

Бійці Червоної армії у боях під Києвом. Літо 1941 року.

Жиды, как крысы, поглощают достояние вашего народа!

Гоните жидов из страны, только так вы быстро закончите эту бессмысленную войну!

Вьюга мчится по родным просторам...
Тебя тянет к теплу, к жене и ребенку.
Как долго ты их не видал?!

Ты видишь, как погибают один за другим твои товарищи.

Не ужасна ли эта массовая смерть?!

Пусть ваши руководители и жиды сами ведут войну.

Если бы вашим руководителям самим пришлось участвовать в войне, они бы уже давно бросили оружие.

Кончайте воевать!

Переходите к немцам и к вашим русским братьям, борющимся против большевизма!

После разгрома большевизма настанет мир для вас и для нас.

ГЕРМАНСКОЕ КОМАНДОВАНИЕ

Эта листовка действительна, как пропуск
Dieser Flugblatt gilt als Passierschein

Листівки, які були розкидані з німецьких літаків над Києвом у липні 1941 року.

ХХ

Антисемітизм, геноцид – основа людиноненависницької державної ідеології фашистської Німеччини.

Ці листівки - страшні провісники трагедії Бабиного Яру, де у вересні 1941 року гітлерівці розстріляли практично усе єврейське населення Києва...

На фронте льется русская кровь. За кого?

Красноармеец!

Жиды самые подлые, самые опасные грызуны подтачивающие основы нашего мира. Ты борешься за них, в бесчисленном количестве жертвуешь добром, здоровьем, жизнью, для того чтобы они и дальше могли об'едаться в тылу и набивать себе карманы.

Только когда последний жид будет изгнан из твоего отечества настанет мир.

Бей жидовское отродье!

Уничтожай этот бич человечества и ты этим закончишь войну!

Только так ты сможешь добиться лучшего будущего для твоей страны и счастья в твоей жизни.

Эта листовка действительна, как пропуск
Dieses Flugblatt gilt als Passierschein

Листівки, розкидані з німецьких літаків над Києвом у липні 1941 року.

Сов. Секретно
Экз. №

ЦДАГО

Народному Комиссару Внутренних дел УССР

Старшему майору госбезопасности тов. Сергиенко

Спец-сообщение

По сообщению начальника Обуховского РО НКВД и данным начальника 3 отдела НКВД СССР УНКВД стало известно, что в Обуховском лесу "Гощев" организовалась из дезертиров банд-группировка.

Для ликвидации банд-группировки и установления местонахождения противника 31.7.-41г. в 13 00 была выслана опергруппа в составе 18-ти человек под руководством лейтетнанта госбезопасности тов. Варакова в Обуховский район…

…Для уточнения данных о месте расположения противника была выслана разведка в колличестве 4-х человек, которая донесла, что 31.7.41 г. перед вечером до 200-от мотоциклистов и около батальона пехоты с бронемашинами противника подошли к Обухову и не войдя в Обухов вернулись обратно.

Вторично была выслана разведка в колличестве 3-х человек в село Немиров, что в 3-х километрах от Обухова, где разведка столкнулась с мотоциклистами противника и вступила с ними в перестрелку. Разведчики донесли о большом скоплении мотоциклистов противника в этом селе…

Начальник УНКВД по Киевской области
капитан госбезопасности Череватенко
2.08.1941 г.

ЦДАГО України.
Фонд 62. - Опис 8. - Справа 58. - Арк. 65

Німецькі вояки на підступах до Києва. Літо 1941 року.

Череватенко Михайло Іванович (1903 – 1941). Капітан держбезпеки. Начальник УНКГБ-УНКВД Київської області у травні–жовтні 1941 року. Загинув 1 жовтня1941 року у бою з німецько-фашистськими загарбниками біля села Кулябівка Яготинського району.

Портсигар, пробитий осколком. Належав начальникові штабу 4 батальйону особливого призначення НКВД капітану держбезпеки М.М. Нікольському, який загинув у бою в липні 1941 року.

Витяг зі списків партизанських загонів і груп, сформованих і направлених партійними органами, обласними управліннями НКДВ та НКВД УРСР, політвідділами армій Південно-Західного і Південного фронтів в тил противника на територію областей України в липні 1941 - травні 1942 року.

Направлені Київським обласним УНКВС:

№ п\п	Прізвище командира і комісара партизанського загону	Кількість партизан	Ким сформоване	Райони діяльності
80	Бойко	51	Київське УНКВС	Вориспільський
6	Демченко	48	Київське УНКВС	
25	Сахно	21	Переяславський РВ	Переяслав
66	Ткаченко	7	Київське УНКВС	Шполянський

ЦДАГО України.
Фонд 62. - Опис 1. - Справа 94. - Арк. 40

Старший лейтенант А.А. Волошин, заступник начальника УНКВД по кадровій роботі. Загинув у бою 22 вересня 1941 року в с. Борців Баришівського району.

Старший лейтенант С.І. Ковальов, заступник начальника УНКВД. Загинув у бою під Березанню 23 вересня 1941 року.

Полковник Ф.М. Мажирін, командир 4 дивізії НКВД, разом з якою в 1941 році особовий склад Київського управління брав участь в ар'єргардних боях із ворогом.

І.Д. Коляденко, начальник Черкаського міськвідділу міліції. Зі своїм підрозділом хоробро бився з фашистами на території Бориспільського, Баришівського та Переяславського районів. Загинув у бою.

20 сентября 1941 г.

В течение 20 сентября наши войска вели упорные бои с противником на всем фронте и особенно ожесточенные под Киевом.

Наша авиация наносила удары по мотомехчастям, пехоте и артиллерии противника, бомбардировала его авиацию на аэродромах и уничтожала переправы.

В течение 18 сентября сбито в воздушных боях 16 немецких самолетов. Наши потери — 14 самолетов...

Сообщения Совинформбюро, т. I, стр. 250.

Повідомлення Радінформбюро про запеклі бої частин Червоної армії з німецько-фашистськими загарбниками під Києвом.

21 сентября 1941 г.

В течение 21 сентября наши войска вели бои с противником на всем фронте. После многодневных, ожесточенных боев наши войска оставили Киев...

Сообщения Совинформбюро, т. 1, стр. 252.

Повідомлення Радінформбюро про залишення частинами Червоної армії Києва.

Підрозділи Червоної армії залишають Київ. 19 вересня 1941 року.

СЛІДАМИ ЗАГИБЛОГО ПОЛКУ. БІЙ У ХАРКІВЦЯХ

Наказ залишити Київ надійшов 18 вересня 1941 року. Саме тоді на базі окремих підрозділів НКВД республіки було створено зведений полк під командуванням полковника Косарєва. До цього формування увійшов 4-й батальйон особливого призначення, особовий склад Київського, Чернігівського управлінь і працівники УНКВД західних областей, які опинилися в столиці, відступаючи разом з військами.

Київську групу очолював начальник Управління, капітан Михайло Череватенко, чернігівську – капітан Олександр Шалгін; 4-м батальйоном командував капітан Павло Добричев, комісаром був Олександр Сабуров – майбутній легендарний партизанський ватажок.

Полк залишив Київ уночі напередодні 19 вересня разом із ар'єргардом частин Червоної армії, прикриваючи відхід групи керівництва Наркомату внутрішніх справ УРСР, яка до останніх хвилин організовувала й контролювала виконання спеціальних завдань. Йдеться про охорону важливих об'єктів і комунікацій, формування партизанських загонів і закладання для них зброї та продовольства, евакуацію на схід устаткування заводів, запасів сировини тощо.

ВОГНЕВЕ ХРЕЩЕННЯ

У районі Борисполя разом із підрозділами 7-ї стрілецької дивізії та 4-ї дивізії НКВД полк брав участь у знищенні ворожого заслону на підступах до міста. А коли надійшло повідомлення про взяття гітлерівцями Борисполя, колона повернула на Яготин.

Увечері 20 вересня полк дістався села Вовчків під Переяславом, де вже було чимало наших військ. На військовій раді за участю командувачів розрізнених підрозділів було визначено шляхи виходу з кільця оточення, яке невдовзі могло замкнутися. Зведений полк представляв на раді заступник наркома Тимофій Строкач. Незабаром стало відомо: німці захопили Переяслав. Щогодини надія уникнути оточення танула... Колона повернула з дороги в бік села Харківці – спробувала відступити на схід берегами річок Альти й Супою. Та було вже запізно.

Попереду, в Дем'янцях, вороже кільце замкнулося. Розвідка доповіла: скупчення ворожих сил – у Переяславі та на південь від нього. Далі дороги не було. Вихід залишався один – дати окупантам рішучий бій.

Ранок 21 вересня. З боку Переяслава на Харківці посунула колона танків, за ними автоматники. Розпочався артилерійський та мінометний обстріл.

За свідченням очевидців, битва була жорстокою. Варто уточнити, що працівників органів держбезпеки не навчали тактики бойових дій, вони мали вирішувати зовсім інші завдання. Не секрет, що бійці зведеного полку були озброєні набагато гірше, ніж солдати вермахту. Декілька протитанкових рушниць та кулеметів, а переважно – пістолет у кобурі, гранати, ніж на поясі...

Першими зустріли гітлерівців підрозділи Чернігівського управління, які тримали оборону на лівому фланзі з боку Переяслава. Їх атакували понад десяток танків і до двох батальйонів піхоти. Перший натиск захисники відбили й навіть пішли в контратаку. Водночас з боку села Дем'янці фашисти вдарили в центр, де вели бій службовці наркомату, й по правому флангові (Київське управління). За якийсь час на підступах до села вже палали кілька танків і було видно десятки трупів солдатів фюрера. Однак сили були нерівними, а отже і втрати... Загинула більшість воїнів-чернігівців, серед них і начальник управління, танули сили киян.

"Витративши боєприпаси, наші бійці кидалися врукопашну, – свідчить колишній командир роти зведеного полку Микола Степанович Григорович.

Фотографія, знайдена в убитого гітлерівця на Київщині у 1943 році. Чи не Харківецька це скирта?

– Ми зіткнулися з гітлерівцями біля кладовища. Навкруги пекло: стрілянина, вибухи, крики, стогін... Душили ворогів руками, кололи ножами, але й наших полягло багато... У цій кривавій рукопашній уцілів дивом, але потім, скільки воював – такого не бачив..."

У бою під Харківцями оборонці виявили неабияку мужність і героїзм.

"... Мені видали станковий кулемет, – згадує колишній працівник Київського міськвідділу НКВД Костянтин Іванович Ковальов. – Другим номером у мене був Петро Соболєв – ще зовсім молодий хлопець, який до війни жив із сім'єю в Дарниці. Зайнявши оборону, ми вели кулеметний вогонь по німцях. Скоро мене поранило в ліву ногу, й Соболєв сам відбивав атаки. Як згодом стало відомо, він загинув у Харківцях".

У цьому бою відзначилися також Йосип Любитов, Іван Нагірний, Григорій Островський, Андрій Мазур, Степан Сокол та інші. Не раз дивився в очі смерті Тимофій Строкач. Не виявляли слабкості й жінки: начальник секретаріату одного з підрозділів НКВД Ніна Іванівна Якубовська, оточена фашистами, відстрілювалася до останнього. Залишила тільки одну кулю – для себе. Смертю хоробрих загинула й співробітниця Чернігівського УНКВД Марія Денисівна Поремська. За свідченням сільських старожилів, навіть вороги були вражені мужністю та вродою цієї "дівчини з русою косою", як називають Марію у Харківцях. Над її мертвим тілом фашисти не глумилися й дозволили поховати однією з перших...

ПРОРИВ

Лише надвечір змовкли останні постріли на вулицях, всіяних тілами загиблих і тяжкопоранених. Нечисленні оборонці, яким пощастило вціліти, невеличкими групами вийшли з бою. Гітлерівська ж солдатня, яка не чекала такого жорсткого опору, лютувала. Поранених вояків добивали, декількох, ще живих, багнетами прибили до стовбурів дерев...

Частина людей (як згодом встановили з архівних документів, понад 120 поранених) була схована в скирті за околицею села. Довідавшись про це, одна місцева жителька "продала" їх. Фашисти оточили схованку, проте добровільно в полон ніхто не здавався. Тоді скирту підпалили. Кати, націливши автомати, чекали, коли жертви почнуть виповзати з вогню. Не дочекалися. Із полум'я спочатку тихо, а відтак гучніше залунала... пісня: нескорені прощалися з Батьківщиною. Вояки розрізнених полкових підрозділів потім пройшли з боями Борщів, Баришівку, Березань. Двадцять другого вересня біля річки Трубіж в одній з атак загинув командир – полковник Косарєв. А 1 жовтня поблизу Яготина між хутором імені Т.Г. Шевченка й селом Кулябівкою полягла майже вся рота, якою командував лейтенант держбезпеки Акімов (Київське управління). У цьому ж бою загинув начальник УНКВД Київської області Череватенко: в ноші з тяжкопораненим Михайлом Петровичем влучила міна...

Командир 4-го батальйону Павло Опанасович Добричев загинув у катівнях гестапо. Група, очолювана Т. Строкачем, вийшла з оточення під Баришівкою. Вона форсувала Трубіж разом із підрозділом 37-ї армії, розірвала вороже кільце. О.Сабуров із трьома десятками бійців вирвався з Березані. До Брянських лісів – майбутнього партизанського краю – з боями дійшли дев'ятеро. Вони й склали кістяк легендерного з'єднання народних месників.

ЛЕГЕНДИ І ФАКТИ

Загиблих у бою місцеві жителі спочатку ховали там, де вояків знайшла смерть: у полі, на городах, у садках... Бійців, що полягли на вулицях села, окупанти дозволили поховати в загальній могилі. І лише восени 1943-го – після визволення Переяславщини радянськими військами – прах усіх загиблих перенесли до братської могили в центрі села.

На жаль, ні прізвищ, ні інших відомостей про похованих практично не збереглося. У Харківцях переказують легенду: нібито фашисти в кожного вбитого забирали особисті документи, а потім закопали їх у мішку разом з тілами. Не знайдено і списків особового складу зведеного полку, який створювався в екстремальних умовах і як військова одиниця проіснував фактично близько двох тижнів...

Після війни на братській могилі було встановлено скромний гіпсовий пам'ятник з написом: "...л-т Бойко Николай Ал., ряд. Кожевников Константин П., Жуков Николай, неизвестных 223 человека".

Усе. Жодних інших даних. Пошук решти імен розпочався лише через багато років.

Серед перших слідопитів, які відкривали невідомі сторінки харківецького бою, був Володимир Павлович Добричев, майор держбезпеки

у відставці, учасник Великої Вітчизняної війни. Солдатське сумління й синівський обов'язок привели його до архівів, до пошуків живих свідків і врешті-решт допомогли зв'язати тонкі ниточки спогадів очевидців та виявлені в сховищах скупі документальні записи. Володимир Павлович ретельно дослідив події, пов'язані з "київським котлом" і участю в боях підрозділу, яким командував його батько. Не раз відвідував Харківці, опитав багатьох місцевих жителів, які пам'ятали трагедію 41-го.

Благородній справі Володимир Павлович віддав близько 30 років. Пройшовши слідами загиблого батальйону, написав документальну повість "У списках не значаться". Потім до пошукової роботи підключилася група працівників УКГБ у м.Києві та Київській області. Наприкінці 80-х і на початку 90-х років велику допомогу надали пошуковцям члени ветеранської організації органів безпеки "Щит" (голова – генерал-майор у відставці Володимир Володимирович Людяний), а також педагоги й учнівський колектив Дем'янецької середньої школи на Переяславщині.

День за днем, рік за роком систематизували дані про події героїчного минулого, відроджувалася історія неординарного формування, яке зазнало гірких втрат і відродилося згодом у новій іпостасі – народних месників. Спільними зусиллями пошуковців удалося повернути з небуття імена 146 воїнів, колишніх службовців держбезпеки, які полягли в боях.

За доброю традицією на День Перемоги й 21 вересня працівники Київського і Чернігівського облуправлінь органів безпеки та міліції приїздять до села Харківці, щоб покласти квіти до братської могили та інших сільських меморіальних знаків. Спеціально виділеним транспортом з Києва приїздять рідні й близькі полеглих воїнів, а також ветерани органів держбезпеки, Міністерства внутрішніх справ.

Вони сходять на зелений пагорб до гранітної стели, вкритої іменами тих, кого вдалося встановити за роки пошуків. Біля підніжжя – кошики червоних гвоздик. Пломеніють свічки поруч із фотографіями героїв. Вшанувати пам'ять приходять до священного місця учні, сільські трудівники, ветерани війни. В урочистій обстановці молодим офіцерам тут вручають посвідчення. Букети квітів вкривають і пам'ятний знак за селом – на місці, де фашисти живцем спалили поранених бійців.

Завдяки колективній праці ентузіастів-пошуковців десятки сімей мають змогу вклонитися могилі своїх рідних, які вважалися зниклими без вісті на фронтах Великої Вітчизняної. Відвідують Харківці донька капітана Чорнобая, син лейтенанта Трещова, кілька разів приїздив із сім'єю на могилу батька й громадянин США – Михайло Островський. Побував на Переяславщині житель Башкортостану Фелікс Ротштейн... Москва, Донецьк, Вінниця, Кривий Ріг, Черкаси – ось далеко не повний перелік міст, які мають тепер "зв'язок пам'яті" з Харківцями.

Т. А. Строкач, заступник наркома внутрішніх справ України.

М. Д. Поремська, співробітниця УНКВД Чернігівської області. Загинула в бою.

М. С. Григорович, командир роти зведеного полку.

П. І. Соболєв, на рахунку якого два знищені німецькі танки. Загинув у селі Харківці 21 вересня 1941 року.

П.О. Добричев, у Харківцях командував 4-м батальйоном особливого призначення НКВД. Загинув у гестапо 1942 року.

Г.А. Островський, начальник розвідки 4-го батальйону особливого призначення НКВД. Загинув у селі Харківці.

Н. І. Якубовська. У 1941 році – начальник секретаріату одного з підрозділів НКВД УРСР. Загинула у бою з фашистами в Харківцях.

О. М. Сабуров. Під час Київської оборони – комісар 4-го батальйону особливого призначення, учасник бою в Харківцях. У подальшому – командир партизанського з'єднання, генерал, Герой Радянського Союзу. Фото 1943 року.

Ф. А. Свириденко, місцевий житель, спалений фашистами разом з пораненими бійцями зведеного полку.

Рештки зброї, військового спорядження та особистих речей бійців зведеного полку НКВД, знайдені у Харківцях на місці бою. (Експозиція кімнати патріотичного та професійного виховання співробітників УСБ України у м. Києві).

Пам`ятник на могилі загиблих воїнів зведеного полку НКВД у с. Харківці. Такий вигляд він мав до 1995 року. Нині на цьому місці збудовано гранітний пам`ятний знак.

М.О. Бойко, начальник Жашківського РВ НКВД. Його прізвище значилось серед трьох перших встановлених загиблих бійців.

Напис на першому повоєнному пам`ятнику над братською могилою в селі Харківці.

Фельдмаршал Вальтер фон Рейхенау.
У 1941–1942 роках – командувач 6-ої німецької польової армії, з передовими частинами якої 21 вересня 1941 року зведений полк НКВД вступив у бій у Харківцях. Проводив політику масового знищення радянських військовополонених і мирного населення.

Вояки 6-ї німецької армії.

Пам'ятний знак на місці Харківецької трагедії. 1990 рік.

Міст через річку Супой у селі Кулябівка Яготинського району на Київщині. Тут у вересневі дні 41-го року бійці зведеного полку НКВД (рота лейтенанта М. Григоровича) знищила фашистський гарнізон.

Г. С. Медведніков, оперуповноважений Канівського райвідділення УНКВД. Загинув у вересні 1941 року.

М. М. Акімов,ст. лейтенант держбезпеки. Загинув у бою 1 жовтня 1941 року.

На цьому полі між селами Кулябівкою та Шевченковим Яготинського району 1 жовтня 1941 року у нерівному бою полягла рота зведеного полку НКВД УРСР під командуванням заступника начальника відділу УНКВД Київської області старшого лейтенанта держбезпеки М. Акімова. Тут загинув і начальник Київського управління капітан держбезпеки М. Череватенко.

КИЇВЩИНА У ПЕРІОД НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ. ПІДПІЛЬНИЙ І ПАРТИЗАНСЬКИЙ РУХ

Перші гітлерівські підрозділи входять до Києва (Хрещатик, колишній будинок Міської Думи). Вересень, 1941 рік.

Вояки однієї з передових частин вермахту на вулиці Січневого повстання на розі Києво-Печерської Лаври. 19 вересня 1941 року.

Фашисти палять село Германівку (Київська область).

Німецько-фашистські загарбники на території Бородянського району. 1941 рік. Трофейне фото.

Вараков Василь Іванович (1900 – 1943).
В органах держбезпеки з 1921 року. У 1930 – 1941 роках – оперуповноважений Київського окрвідділу ГПУ, начальник Переяславського та Обухівського РВ НКВД, начальник підрозділу УНКВД Київської області.

Учасник оборони Києва. Поблизу Баришівки і Яготина перебував в оточенні. Під час просування до лінії фронту потрапив у полон. Після втечі з полону організував із жителів Обухівського району антифашистське підпілля, а відтак – партизанський загін. Дії партизанів Варакова відзначались рішучістю та зухвалістю.

У кінці 1942 року, перебуваючи в Києві, був упізнаний резидентом німецької контррозвідки "Гольтом" – колишнім петлюрівським полковником Іваном Голубом. Загинув у перестрілці з військовим патрулем біля будинку №38 на вулиці Пушкінській, вбивши при цьому чотирьох гітлерівців.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 27 червня 1966 року нагороджений медаллю "За відвагу" посмертно. Герой повісті письменника Миколи Єрка "Чекіст прийняв бій".

АРХІВ

Секретно
"Полиция безопасности и СД...
Киев, 11.4.42 г.

По списку:
начальнику отделения полиции безопасности
и СД оберштурмфюреру СС Кретчмару, г.Белая Церковь
начальнику отделения полиции безопасности
и СД оберштурмфюреру СС Даннелю, г.Иванков
начальнику отделения полиции безопасности
и СД оберштурмфюреру СС Юнгу, г.Умань.

ИНФОРМАЦИЯ № 117
о розыске особо опасных преступников

... в районе села Григоровка совершено дерзкое нападение на начальника реферата "штаба связи ОКБ Украины" штурмбанфюрера СС Ланга и сопровождающих его полицейских... Штурмбанфюрер убит. Террористом похищены документы и оружие. Один из оставшихся в живых полицейский сообщил приметы, совпадающие с описанием разыскиваемого работника НКВД Варакова - наши распоряжения: 51, 68, 90, 102... Под личную ответственность принять меры к аресту преступника и его единомышленников...

Эрлингер, штандартенфюрер СС"

"...по достоверным данным на территории Обуховского района: в населенных пунктах Германовка, Красная Слободка, Гусачевка, Григоровка, Козин, Малая Вильшанка, Тростинка, Матяшовка, Семеновка, Перегоновка и других действует разветвленное большевистское подполье. Руководитель - бывший начальник подотдела Управления НКВД Киевской области, ранее - в 1930 - 1935 годах - работавший начальником Обуховского райотдела ГПУ, Вараков Василий Иванович...

Чекист Василий Вараков - особо опасный преступник. Подозреваем, что он оставлен советской военной разведкой или контрразведывательными органами для выполнения специальных заданий... На территории Обуховского и других районов имеет единомышленников, которых организовывает и привлекает к проведению антигерманских акций..."

З повідомлення німецьких влвстей про розшук В. Варакова.

Тоня Колчина, машиністка Київського міськвідділу, вірна помічниця В.І. Варакова. Загинула в катівнях гестапо.

verbreitet, in denen der Bevölkerung glaubhaft gemacht worden sollte
daß die Rote Armee der deutschen Überlegen sei und die Verluste der
deutschen Truppen weit höher seien, als diejenigen der Roten Armee.
Zu einer rechten Entfaltung der illegalen Arbeit ist es wegen Fehlens
technischer Einrichtungen jedoch nicht gekommen. Warakow fühlte sich
[illegible]arbeit der Sicherheitspolizei bedrohtund unsicher und
[illegible] durch die Front zu schlagen. Durch die
[illegible] illegale Organisa-

Перевод с немецкого.

Служба тайной полиции и СД

Берлин 15.I.1943 г.

И Н Ф О Р М А Ц И Я № 37

о состоянии на оккупированных территориях

/выписка/

...В Киеве арестовано 22 члена нелегальной организации, состоящей из сотрудников НКВД. Руководителем Организации является ВАРАКОВ Василий, родился 25.I.1900 г. в с.Осмеричи, около Ярослава, который с 1924 г. обучался в школе ГПУ, затем работал начальником райотдела НКВД в гг.Обухов, Звенигородка и Переяславе, имел звание старшего лейтенанта госбезопасности.

В м[illegible] 1941 г. был вызван в Москву и назначен заместителем начальника стройотдела НКВД, осуществлявшего строительство аэродрома в районе г.Киева. С началом войны он был назначен заместителем командира полка, имел звание "майор". Этот полк был разбит в районе г.Остер. Вараков не смог выйти из окружения и был пленен в районе г.Яготина. Во время транспортировки из Житомира в Шепетовку он бежал и скрылся у своих единомышленников в Обухове, где создал нелегальную организацию.

В январе 1942 года ВАРАКОВ выехал в г.Киев для установления связи с подпольем, однако это ему не удалось. По возвращению в Обухов ВАРАКОВ с членами своей организации занимался диверсионной деятельностью в том числе и совершил налет на полицейскую тюрьму в г.Триполье.

Повідомлення в Берлін про арешт членів підпільної організації В. Варакова.

О.І. Хохлова.
Колишня співробітниця Київського окрвідділу ГПУ. Під час окупації – зв'язкова Київського підпільного міському партії. Улітку 1942 року разом із братом Віктором схоплена гітлерівцями і страчена.
Одна з київських вулиць названа ім'ям сім'ї Хохлових.

О.М. Кузьміна (Ляшенко).
Секретар-друкарка УНКВД Київської області.
Загинула в катівнях гестапо.

К.П. Зеля.
Друкарка УНКВД Київської області. Залишена керівництвом упрааління у Києві для підпільної роботи.
Видана зрадником.
Загинула в катівнях гестапо.

Радистка розвідгрупи, схоплена фашистами. 1943 рік.

І. Н. Філонов.
Начальник зв'язку УНКВД Київської області.
У 1942 році загинув у катівнях гестапо.

Розстріл мирних жителів.

Фашисти порпаються у речах розстріляних киян. Київ, Бабин Яр, 1941 рік.

Олександр Велков.
Оперуповноважений УНКВД Київської області. Учасник оборони Києва. Залишений керівництвом для підпільної роботи в окупованому місті. Загинув у гестапо. Посмертно нагороджений медаллю "За оборону Києва".

Сорочка О. Велкова, яку він передав рідним з тюрми.

О.М. Кравченко.
Секретар Київського міськвідділу УНКВД Київської області.
У 1941 - 1942 роках - у Київському підпіллі. Розстріляний фашистами.

На цій шибениці, встановленій фашистами поблизу Бессарабського ринку в Києві, страчено сотні патріотів, підпільників.

Будинок на вул. Володимирській, 33. 1943 рік.

Кудря Іван Данилович.
Колишній прикордонник. З березня 1938 року мобілізований до НКВД. Працював в апараті Наркомату держбезпеки УРСР. У серпні 1941 року залишений для підпільно-диверсійної та розвідувальної роботи в окупованому Києві. Діяв під псевдонімом "Максим". Підпільна група Кудрі збирала відомості про ворожі війська, зрадників, які співпрацювали з німецькою адміністрацією, а також вчиняла диверсії на залізничному вузлі Дарниця.
5 липня 1942 року підпільна група була викрита гестапо.
У листопаді 1942 року підпільників розстріляли.

У 1965 році посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

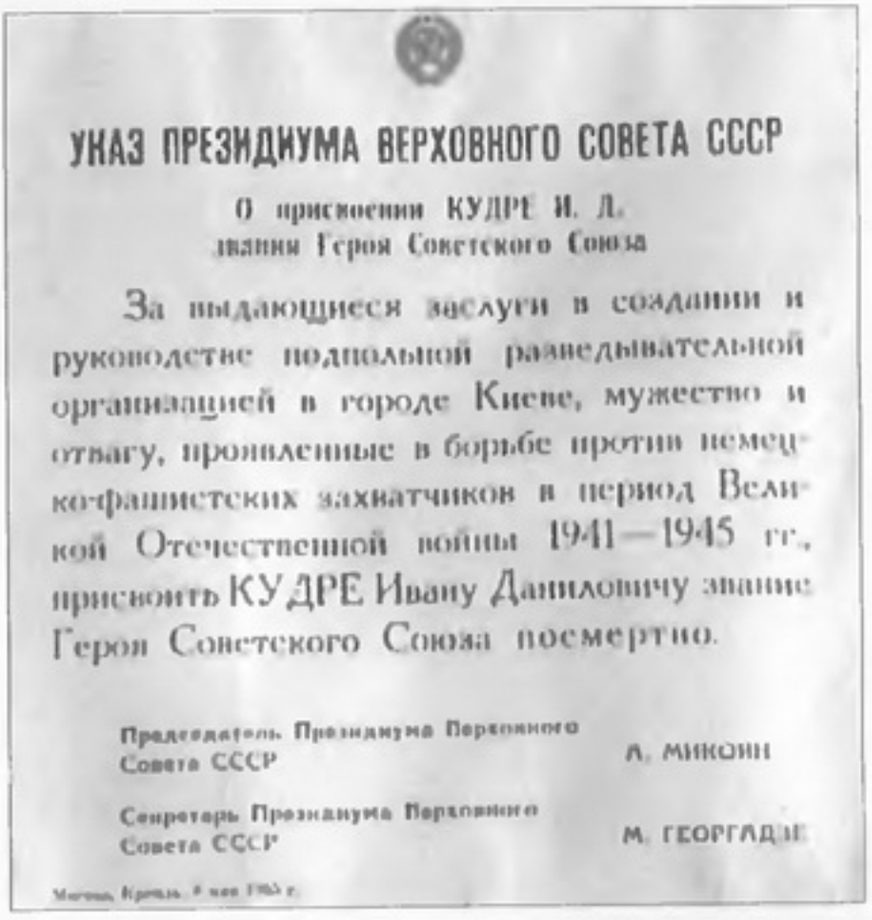

УКАЗ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР

О присвоении КУДРЕ И. Д.
звания Героя Советского Союза

За выдающиеся заслуги в создании и руководстве подпольной разведывательной организацией в городе Киеве, мужество и отвагу, проявленные в борьбе против немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны 1941—1945 гг., присвоить КУДРЕ Ивану Даниловичу звание Героя Советского Союза посмертно.

Председатель Президиума Верховного Совета СССР — А. МИКОЯН

Секретарь Президиума Верховного Совета СССР — М. ГЕОРГАДЗЕ

Москва, Кремль, 8 мая 1965 г.

Євгенія Бремер.
До війни працювала в УНКВД Київської області. У роки війни – член антифашистської підпільної групи І.Д. Кудрі.
Загинула в катівнях гестапо.

Марія Сушко.
Ветеран органів держбезпеки Київщини. Член антифашистської підпільної групи І.Д. Кудрі. Зберегла і після визволення Києва передала правоохоронним органам списки зрадників Батьківщини, складені Кудрею.

ХАРАКТЕРИСТИКА

НА ПАРТИЗАНА ТРОСНЯНСКОГО ПАРТИЗАНСКОГО ОТРЯДА I-Й КУРСКОЙ ПАРТИЗАНСКОЙ БРИГАДЫ

ЗИМИНА Николая Ивановича.

Тов.ЗИМИН I-го сентября 1942 г. вступил в Троснянский партизанский отряд I-й Курской партизанской бригады и состоял в отряде по 3-го марта 1943 г., т.е. по соединения с частями Красной Армии.

Состоя в отряде в агентурно-оперативной группе, тов.ЗИМИН проявил себя как мужественный, стойкий и дисциплинированный партизан.

Тов.ЗИМИН, за время нахождения в отряде, пустил под откос два вражеских ж.д.эшелона /один с продовольствием, а другой с боеприпасами/ на железной дороге ст.Дмитриевского. Неоднократно ходил в разведку в расположение немецко-фашистских войск и предоставлял ценные данные о дислокации военных объектов и армий противника, которые были использованы командованием Красной Армии.

Тов.ЗИМИН неоднократно участвовал в боях и разгромах немецко-полицейских гарнизонов, проявив себя как смелый боец-партизан.

Наряду с выполнением боевых заданий командования отряда, тов.ЗИМИН систематически проводил полит.массовую работу среди населения временно оккупированных деревнями рабочих Курской области, разоблачая разбойнические планы гитлеровских бандитов, одновременно рассказывал жителям правду о Советском Союзе и Героической Красной Армии, распространял листовки и газеты Советского Союза.

Взысканий не имел.

Принимал активное участие в политической жизни отряда.

Характеристика выдана для предоставления в Киевский Обком КП/б/ Украины.

КОМАНДИР I-Й КУРСКОЙ ПАРТИЗАНСКОЙ БРИГАДЫ /[illegible]/

НАЧАЛЬНИК ШТАБА I-Й КУРСКОЙ ПАРТИЗАНСКОЙ БРИГАДЫ /[illegible]/

[illegible] 1943г.

М.І. Зимін, у 1941 році – старший уповноважений УНКВД Київської області. У роки війни – боєць 1-ї Курської партизанської бригади.

ПОЕЗД ИДЕТ ПОД ОТКОС!

ПОЕЗД ИДЕТ ПОД ОТКОС!

«Идет большой эшелон по железной дороге — машины, танки, снаряды, солдаты и офицеры. Он проехал уже много [illegible] километров, стремясь к линии фронта. Пыхтит паровоз. Резкий взрыв — и поезд идет под откос.

Это работа партизан первой роты. К 10 октября они уже взорвали три поезда.

В ночь на 6 октября поезд взорван руками Кудряшева, Корякова и Горшкова.

В ночь на 26 сентября взлетел на воздух эшелон от рук Бакланова, Зимина и Бобракова. Сегодня еще паровоз с двумя вагонами гитлеровцев. Молодцы Морозов, Кудряшев, Шмелевой и Даниликин!»

(«За родину», 10 октября 1942 г.).

Из номера в номер в боевых листках рот «Партизан», «Народный мститель» показывается будничная боевая жизнь. Много славных дел на счету

Идет большой эшелон по железной дороге - машины, танки, снаряды, солдаты и офицеры. Они проехали много километров, стремясь к линии фронта. Пыхтит паровоз. Резкий взрыв - и поезд идет под откос.

Это работа партизан первой роты. К 10 октября они уже взорвали три поезда.

В ночь на 6 октября поезд взорван руками Кудряшева, Корякова и Горшкова.

В ночь на 26 сентября взлетел на воздух эшелон от рук Бакланова, Зимина и Бобракова. Сегодня еще паровоз с двумя вагонами гитлеровцев. Молодцы Морозов, Кудряшев, Шмелевой и Даниликин!

"За родину", 10 листопада 1942 року.

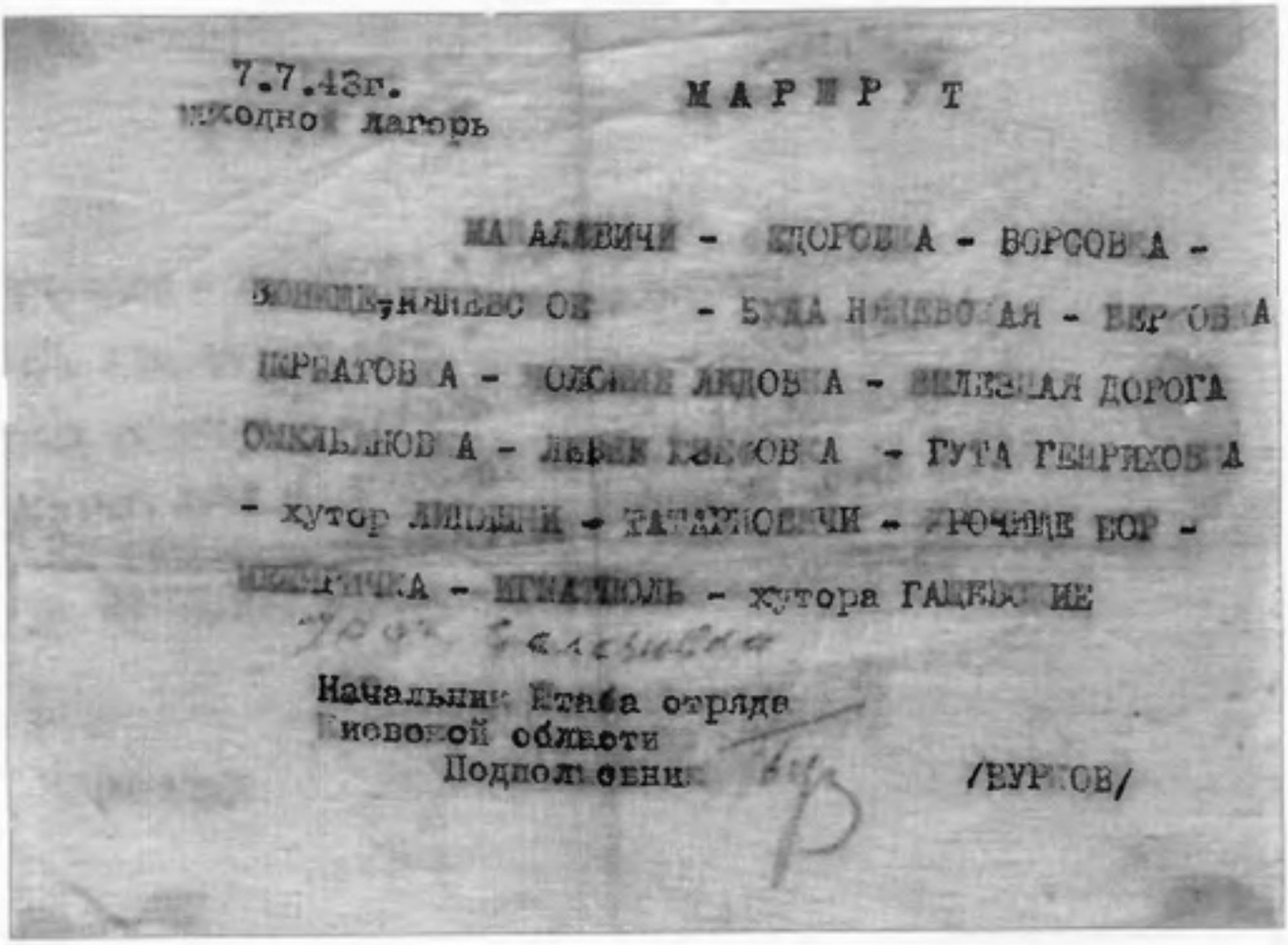

7.7.43г.
походной лагерь

М А Р Ш Р У Т

МАКАЛЕВИЧИ - ФЕДОРОВКА - ВОРСОВКА -
ВЕНИЩЕ, НЯНЕВСКОЕ - БУДА НЯНЕВСКАЯ - ВЕРХОВКА
ЩЕРВАТОВКА - КОЛОНИЯ ЛИДОВКА - ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА
СМЕЛЬЯНОВКА - ЛЕВЕЕ ЮЗЕФОВКА - ГУТА ГЕНРИХОВКА
- хутор ЛИПЯНКИ - ТАТАРНОВИЧИ - УРОЧИЩЕ БОР -
МЕЩИРИЧКА - ИГНАПОЛЬ - хутора ГАЩЕВСКИЕ

Начальник штаба отряда
Киевской области
Подполковник /БУРКОВ/

ЦДАГО України

7.7.43г.
походной лагерь

М А Р Ш Р У Т

МАКАЛЕВИЧИ - ФЕДОРОВКА - ВОРСОВКА -
ВЕНИЩЕ, НЯНЕВСКОЕ - БУДА НЯНЕВСКАЯ - ВЕРХОВКА
ЩЕРВАТОВКА - КОЛОНИЯ ЛИДОВКА - ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА
СМЕЛЬЯНОВКА - ЛЕВЕЕ ЮЗЕФОВКА - ГУТА ГЕНРИХОВКА
хутор ЛИПЯНКИ - ТАТАРНОВИЧИ - УРОЧИЩЕ БОР -
МЕЩИРИЧКА - ИГНАПОЛЬ - хутора ГАЩЕВСКИЕ

Начальник штаба отряда
Киевской области
Подполковник /ВУРКОВ/

А. Бєлявцев.
На початку 1941 року – начальник Макарівського РВ УНКГБ Київської області.

Маршрут бойової групи А. Бєлявцева (Макарівський партизанський загін), виконаний на тканині. Перед виходом у рейд вшивався в одяг.

В. А. Хондошко.
У роки війни – заступник командира з розвідки партизанського з`єднання ім. Хрущова, командир оперативно-диверсійної групи НКГБ "Унітарці". У 1949 – 1950 роках – начальник Уманського міськвідділу УМГБ Київської області.

Г. Ф. Бурлаченко.
Під час війни – заступник командира партизанського з`єднання генерал-майора Бегми по оперативній частині, командир оперативно-чекістської групи НКГБ "Розгром".

У 1955 – 1960 роках – начальник відділу УКГБ при Раді Міністрів УРСР по Київській області.

В. І. Крючков.
Ветеран органів держбезпеки України, учасник 3-х воєн, повний Георгіївський кавалер, нагороджений орденом Леніна, 4 орденами Червоного Прапора.

Під час війни – командир розвідувальної спецгрупи НКВД "Орел", яка діяла на території Київщини. На особистому рахунку понад 70 знешкоджених агентурних груп. За вміле керівництво боєм, в якому було знешкоджено 13 ворожих танків, нагороджений орденом Богдана Хмельницького.

Ворожий ешелон, пущений під укіс партизанами.

Святогоров Олександр Пантелеймонович. У роки війни – командир оперативної групи НКВД "Зарубіжні". Відзначений бойовими нагородами СРСР, чехословацьким орденом "Бойового Хреста", словацьким золотим орденом "Повстання". За голову легендарного розвідника "Зорича" (Святогорова) Гітлер призначив 150 тисяч рейхсмарок.

У післявоєнні роки – генеральний консул СРСР у Братиславі. Герой книжок "Його звали Зорич", "Смерть і життя поряд", "Подвійна пастка" та інших. Нині пенсіонер СБ України. Бере участь у патріотичному вихованні офіцерської молоді.

О.П. Святогоров в офіційній формі Генерального консула СРСР у Братиславі, 1947 рік.

ВКАЗІВКИ ЩОДО ТРАКТУВАННЯ ПАРТИЗАН І ЇХ ПОМІЧНИКІВ

...83. При трактуванні партизан і їх помічників поручається найгостріша суворість. Сентиментальні огляди в цій вирішній справі безвідповідальні. Вже сама суворість заходів і ляк перед карами, що чекають, повинні стримувати населення помагати і сприяти партизанам.

84. Полонених партизан треба, оскільки їх винятково, згідно з № 11, не влучиться до власного поборювання партизан повісити або розстріляти. Перебіжчиків трактувати, відповідно до умов, як полонених на фронті. З правила треба полонених після короткого переслухання на місці розстріляти. Тільки виїмково треба поодиноких для цього пригожих полонених і перебіжчиків передавати далі до пізнішого допиту і дальшого трактування польовій жандармерії або поліції. Кожен командант відділу відповідальний за те, щоб полонених партизан і цивільних, яких застано при активній боротьбі (також жінок), розстріляно або, ще краще, повішено. Тільки в особливих випадках має він право відклонитися від цієї засади, зголошуючи особливу причину.

85. Смерті підлягає кожен, хто підпомагає партизанам, даючи їм сховок або харчі, хто затаює відоме місце їх перебування чи то допомагає іншими способами. Якщо йде про працеспосібне чоловіче населення, що, за доказом, було змушене терором підпомагати партизанам, доручається його вжити до карних робіт і передбачується перевести на працю до Німеччини.

При слідстві, яке в основі є справою польової жандармерії або поліції, треба звернути увагу на те, що люди Сходу є склонні до денунціяції. Тому потрібна докладна перевірка всіх зізнань. Несправедливі кари зрушують довір'я населення і творять нові загони партизан.

86. Проти сіл, в яких партизани знайшли будьякого роду допомогу, треба з-правила вжити колективних заходів. Ті заходи можуть проявитися, залежно від величини провини, як збільшене стягнення податку, відібрання частини худоби, відтранспортування працездібних мужчин на працю до Німеччини і навіть знищення всього села. Наказ до колективних заходів повинні видавати тільки старшини в ступні сотника...

З гітлерівської інструкції чинвм української поліції щодо боротьби з пвртизвнським рухом в Укрвїні.

Полковник П.В. Кожушко. У роки війни – начальник інформації Війська Польського. У повоєнний час – начальник 2 відділу УКГБ по Київській області.

Особиста зброя та польські нагороди П.В. Кожушка.

А.П. Кузнєцова. Ветеран органів держбезпеки Київщини. Учасниця Сталінградської битви. Була співробітником оперативної групи УНКВД по Сталінградській області, відповідала за харчування полоненого фельдмаршала Паулюса.

Командувач 6-ї німецької армії, фельдмаршал Паулюс (зліва), взятий у полон радянськими військами. Січень 1943 року.

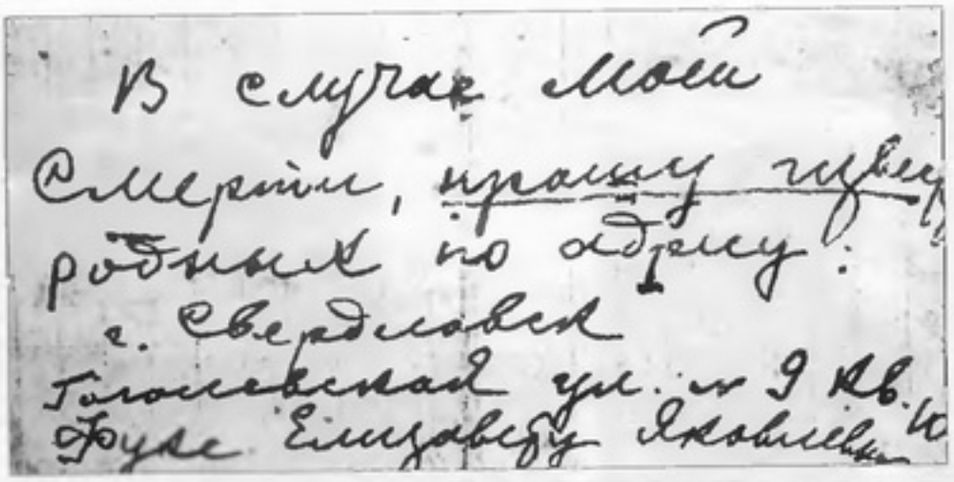

В случае моей смерти, прошу известить родных по адресу:
г. Свердловск
Гоголевская ул. № 9 кв. 10
Фукс Елизавету Яковлевну

В случае моей смерти, прошу известить родных по адресу: г. Свердловск, Гоголевская ул. № 9, кв. 10. Фукс Елизавету Яковлевну

Цю записку полковник Б.Й. Фукс носив у кишені гімнастерки протягом всієї війни.

Б.Й.Фукс.
Ветеран органів держбезпеки Київщини.
У 1920 – 1921 роках – кур'єр Київської губЧК.

Попереду Дніпро – остання перешкода на шляху до Києва. Листопад 1943 року.

У визволеному Києві. Листопад 1943 року.

Німецькі військовополонені.

СПІВРОБІТНИКИ УПРАВЛІННЯ НКВД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЩО ЗАГИНУЛИ ЧИ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТИ НА ФРОНТАХ, У ПАРТИЗАНСЬКИХ ЗАГОНАХ, ПІДПІЛЬНИХ ГРУПАХ У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

1. АКІМОВ Мирон Маркович, 1903 р.н., старший лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділу УНКВД. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

2. АНДРЕЙЧИК Юхим Костянтинович, 1913 р.н., старшина держбезпеки, вахтер УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

3. БАЖУКОВ Михайло Костянтинович, 1907 р.н., старший лейтенант держбезпеки, старший оперуповноважений Броварського райвідділення. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

4. БАРАНОВ Матвій Лук`янович, 1912 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

5. БАРМАК Натан Борисович, 1900 р.н., сержант держбезпеки, інспектор адмінгоспвідділу УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

6. БЄЛЯК Микола Сергійович, 1905 р.н., сержант держбезпеки, слідчий УНКВД. Загинув 20.09.1941 року в бою в Борисполі.

7. БЕРДЯНСЬКИЙ Михайло Еммануїлович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений Уманського РВ. Загинув 24.09.1941 року в бою біля Баришівки.

8. БОЙКО Микола Олексійович, 1910 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Жашківського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

9. ВАСИЛЕНКО Карпо Опанасович, 1903 р.н., сержант держбезпеки, начальник Мокрокалігорського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

10. ВАСИЛЕЦЬ Опанас Йосипович, 1914 р.н., службовець, оперуповноважений Білоцерківського МРВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

11. ВАРАКОВ Василь Іванович, 1900 р.н., капітан держбезпеки, начальник відділу УНКВД. Загинув у Києві в 1943 році.

12. ВАЛЬДМАН Семен Семенович, 1921 р.н., службовець, завідувач діловодства відділу УНКВД. Загинув 25.09. 1941 року в бою під Березанню.

13. ВЕЛКОВ Олександр Миколайович, 1914 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений Київського міськвідділу. Закатований у київському гестапо в 1943 році.

14. ВОЛОШИН Лука Андріанович, 1903 р.н., старший лейтенант держбезпеки, заступник начальника УНКВД. Загинув 24.05.1941 року в бою під Березанню.

15. ВОРНОВИЦЬКИЙ Лев Мойсейович, 1906 р.н., старший лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділення Київського міськвідділу. Загинув 01.10. 1941 року біля хутора Кулябівка Яготинського району.

16. ВОРОНКО Микола Трохимович, 1914 р.н., службовець, помічник оперуповноваженого УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою під Березанню.

17. ВОРОНА Опанас Павлович, 1913 р.н., водій Черкаського РВ. Загинув 24.09.1941 року в бою під Березанню.

18. ВОРОБЙОВ Микола Ілліч, 1897 р.н., лейтенант держбезпеки, комендант УНКВД. Зник безвісти у боях під Києвом у вересні 1941 року.

19. ГАРДАШНИК Йосип Наумович, 1911 р.н., службовець, помічник оперуповноваженого Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

20. ГЕФТЕРОВ Мендель Онисимович. 1916 р.н., сержант держбезпеки, начальник відділення по залізничній станції Христинівка.

21. ГОРБАЧОВ Олексій Іванович, 1910 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

22. ГОРИЗДРА Дмитро Павлович, 1912 р.н., завідувач гаража УНКВД. Зник безвісти на території Київської області у вересні 1941 року.

23. ГОВДЯ Олександр Йосипович, 1911 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений відділення УНКВД станції Київ Південно-Західної залізниці. Зник безвісти в бою у вересні 1941 року.

24. ГОЛОВІН Іван Петрович, 1898 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, оперуповноважений ДТВ Південно-Західної залізниці. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

25. ГОЛЕНКОВ Борис Петрович, 1909 р.н., інтендант 3-го рангу, начальник адмінвідділу УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

26. ГОРОХОВСЬКИЙ Мойсей Семенович, 1907 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник відділення. Зник безвісти 24.09.1941 року в бою біля Баришівки.

27. ГРАБСЬКИЙ Матвій Цалевич, 1913 р.н., сержант, оперуповноважений Київського міськвідділу УНКВД. Зник безвісти у вересні 1941 року в боях під Києвом.

28. ГРИЦАЄНКО Іван Полікарпович, 1907 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

29. ГРИГОРОВИЧ Анатолій Олексійович, 1913 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений відділення по залізничній станції Христинівка. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

30. ГЕЛЕМБОВСЬКИЙ Демид Семенович, 1913 р.н., службовець, оперуповноважений Миронівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

31. ГОФМАН Абрам Мойсейович 1915 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений Київського міськвідділу УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

32. ГУБЕНКО Андрій Тимофійович, 1899 р.н., службовець, старший оперуповноважений Макарівського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

33. ГЛУХОВА Олександра Іванівна, 1919 р.н., друкарка відділення УНКВД по залізничній станції ім. Т.Г.Шевченка. Зникла безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

34. ГУТГАРЦ Хаїм Янкелевич, 1913 р.н., службовець, оперуповноважений Переяславського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

35. ДАНІЕЛОВА Зінаїда Артемівна, 1905 р.н., співробітниця секретаріату УНКВД. Загинула в 1945 році в боях за місто Кенігсберг.

36. ДАВИДЕНКО Іван Миколайович, 1907 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу. Загинув у червні 1941 року на території Рівненської області.

37. ДАНИЛЕНКО Григорій Трохимович, 1913 р.н., водій Канівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

38. ДЕНИСЕНКО Дмитро Терентійович, 1914 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Сквирського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

39. ДЕМЧЕНКО Корній Володимирович, 1909 р.н., службовець, оперуповноважений Жашківського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

40. ДИСКАНТ Василь Васильович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений Звенигородського РВ. Загинув 01.10.1941 року в бою на хуторі Кулябівка Яготинського району.

41. ДОНЩИК Петро Гаврилович, 1905 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, заступник начальника Уманського райвідділення. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

42. ДОРФМАН Леонід Мойсейович, 1910 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

43. ДУДНИК Григорій Лаврентійович, 1914 р.н., водій Уманського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

44. ДЯКОВ Андрій Лук'янович, 1904 р.н., лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділення УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

45. ДУБЕНКО Дмитро Олексійович, 1914 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

46. ДЕРЕВ'ЯНКО Василь Юхимович, 1914 р.н., службовець, оперуповноважений Смілянського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

47. ЄГОРОВ Ілля Михайлович, 1900 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 27.09.1941 року біля села Червоноармійське Баришівського району.

48. ЗЕМЛЯК Микита Лукич, 1914 р.н., касир фінвідділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

49. ЗАКОВОРОТНИЙ Микола Іванович, 1912 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Іванківського РВ. Загинув у жовтні 1941 року в Дарницькому концтаборі для військовополонених.

50. ЗЕЛЯ Катерина Василівна, 1892 р.н., друкарка УНКВД. Закатована в київському гестапо в 1942 році.

51. ЗОЛОТАРЬОВ Самуїл Юхимович, 1912 р.н., сержант держбезпеки, заступник начальника відділення УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

52. ЗЛОТІН Володимир Наумович, 1905 р.н., лейтенант держбезпеки, начальник відділення УНКВД. Зник безвісти 24.09.1941 року в бою поблизу Баришівки.

53. ЗЛЕНКО Іван Максимович, 1912 р.н., секретар-діловод Канівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

54. КРАВЧЕНКО Олександр Маркович, 1921 р.н., службовець, секретар Київського міськвідділу. Закатований у київському гестапо у квітні 1942 року.

55. КИСИЛЄВСЬКИЙ Ефроїм Костянтинович, 1913 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою біля села Борщев Баришівського району.

56. КИСИЛЄВСЬКИЙ Юхим Костянтинович, 1905 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

57. КРИВОНОС Іван Корнійович, 1901 р.н., лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділення УНКВД. Зник безвісти 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

58. КОНОВАЛОВ Микола Федорович, 1914 р.н., службовець, секретар Ротмістрівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

59. КЕРЖЕНЕВИЧ Давид Нісонович, 1906 р.н., службовець, секретар відділу УНКВД. Зник безвісти у вересні 1941 року в боях на території Баришівського району.

60. КРИСЯК Микола Вакулович, 1910 р.н., водій Тальнівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

61. КУЦЕКОНЬ Іван Іванович, 1901 р.н., службовець, секретар Переяславського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

62. КОЛЧИНА Антоніна Павлівна, 1922 р.н., друкарка Київського міськвідділу. Закатована у київському гестапо у 1942 році.

63. КУЧЕРЕНКО Адам Васильович, 1912 р.н., службовець. Старший оперуповноважений Переяславського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

64. КУГІЙ Сергій Григорович, 1911 р.н., службовець, оперуповноважений Звенигородського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

65. КУЗНЄЦОВ Дмитро Микитович, 1912 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений УНКВД. Загинув у Києві у вересні 1941 року.

66. КИСЕЛЬОВ Степан Іванович, 1889 р.н., старший лейтенант держбезпеки, заступник начальника УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою під Березанню.

67. КУЗЬМЕНКО Федір Кирилович, 1917 р.н., службовець, оперуповноважений Білоцерківського МРВ. Зник безвісти у боях під Києвом у вересні 1941 року.

68. КОТЛЯРЕНКО Абрам Маркович, 1909 р.н., сержант держбезпеки. Старший оперуповноважений 3 відділу УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

69. КАРП Броніслава Борисівна, 1911 р.н., сержант держбезпеки, начальник відділення УНКВД. Загинула 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

70. КОБЕЛЄВ Борис Володимирович, 1912 р.н., водій Бориспільського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

71. КОНДЯ Петро Петрович, 1913 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

72. КНЯЗЄВ Іван Миколайович, 1902 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, заступник начальника секретаріату УНКВД. Зник безвісти 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

73. КУЛІШЕНКО Іван Якимович, 1910 р.н., водій Корсуньського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

74. КУШНІР Вольф Овсійович, 1896 р.н., водій УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

75. КУЧАЙ Микола Денисович, 1910 р.н., службовець, оперуповноважений Кагановичського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

76. КЛЕЙМАН Ілля Наумович, 1907 р.н., лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділу УНКВД. Загинув у вересні 1941 року в бою біля села Нова Басань Чернігівської області.

77. КУЗЬМІНА Ольга Матвіївна, 1911 р.н., друкарка УНКВД. Закатована у київському гестапо у 1942 році.

78. КОГАН Матвій Маркович, 1901 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

79. КИЯШКО Олександр Федорович, 1914 р.н., водій УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

80. КОЖЕМ'ЯКО Василь Федорович, 1915 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений оперпункту УНКВД на станції Фастів. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

81. КОЗЯТИНСЬКИЙ Пилип Климентійович, 1908 р.н., старшина держбезпеки, вахтер комендатури УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

82. ЛАСТОВКА Петро Іванович, 1906 р.н., службовець, старший оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

83. ЛІНКЕВИЧ Василь Петрович, 1913 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

84. ЛЕВІНЗОН Мойсей Шмульович, 1909 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Київського міськвідділу. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

85. ЛЕОНОВ Рудольф Олександрович, 1925 р.н., лейтенант держбезпеки, помічник оперуповноваженого УНКВД. Загинув 26.04.1945 року в боях за місто Глейвіц (Польща).

86. МАРЦИН Іван Овсійович, 1910 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений УНКВД. Загинув 20.09.1941 року в бою біля Борисполя.

87. МАЙДАНОВСЬКИЙ Яків Наумович, 1916 р.н., сержант держбезпеки, помічник оперуповноваженого УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

88. МАЙДАНОВСЬКИЙ Ісак Наумович, 1908 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

89. МАРКОВСЬКА Зінаїда Миколаївна, 1924 р.н., секретар-друкарка Київського міськвідділу. Зникла безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

90. МАЗУР Андрій Климентійович, 1903 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, заступник начальника Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

91. МАЙЗЛІН Бенціон Ісакович, 1904 р.н., лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

92. МЕДВЕДНІКОВ Георгій Семенович, 1914 р.н., службовець, оперуповноважений Канівського РВ. Загинув у вересні 1941 року в селі Харківці Переяславського району.

93. МЕЛЬНИЧЕНКО Василь Арсенович, 1914 р.н., вахтер УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

94. МЕЄРЗОН Мойсей Григорович, 1908 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник відділення Київського міськвідділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

95. МІЩУРІН Гурій Михайлович, 1903 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Чорнобильського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

96. МІТІН Микола Ничипорович, 1915 р.н., секретар-діловод Ладиженського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

97. МОРГУЛІС Гілель Янкелевич, 1916 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

98. МОРОЗОВ Микола Микитович, 1897 р.н., старший лейтенант держбезпеки, начальник Фастівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

99. МОРОЗОВ Іван Єгорович, 1901 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Бородянського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

100. МОЙСЕЄНКО Григорій Васильович, 1899 р.н., лейтенант держбезпеки, начальник Залізничного РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

101. МИШКО Іван Андрійович, 1904 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Смілянського РВ. Загинув 24.09.1941 року в бою біля Баришівки.

102. МИРСЬКИЙ Борис Якович, 1912 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

103. НАГОРНИЙ Василь Герасимович, 1913 р.н., сержант держбезпеки, начальник слідчастини Київського міськвідділу. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

104. ОГОРОДНИК Захар Михайлович, 1913 р.н., сержант держбезпеки, слідчий УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

105. ОЛІЙНИК Марта Сидорівна, 1917 р.н., секретар-друкарка Фастівського РВ. Зникла безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

106. ПАНТАСЕНКО Олексій Іванович, 1915 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений відділення УНКВД по залізничній станції Христинівка. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

107. ПОДЕНКО Михайло Савович, 1913 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

108. ПІЄВЕЦЬ Віктор Маркович, 1914 р.н., секретар Сквирського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

109. ПАЛАМАРЧУК Степан Іванович, 1905 р.н., службовець, оперуповноважений Уманського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

110. ПОТІЄВСЬКИЙ Яків Ісайович, 1909 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Фастівського РВ. Загинув 19.09.1941 року в бою поблизу Борисполя.

111. ПРИХОДЬКО Василь Прокопович, 1913 р.н., секретар Чорнобильського РВ. Загинув 29.09.1941 року в бою поблизу Переяслава.

112. ПРИЛІПКОВ Григорій Якович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

113. ПИЛИПЕНКО Данило Олексійович, 1914 р.н., водій Новошепеличського РВ. Загинув у 1945 році в боях за визволення Угорщини.

114. ПУГАЧ Борис Борисович, 1884 р.н., старший лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

115. ПЕКАРСЬКИЙ Володимир Олександрович, 1909 р.н., лейтенант держбезпеки. Зник безвісти у вересні 1941 року на території Переяславського району.

116. РЕВА Григорій Семенович, 1901 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник підрозділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

117. РОШАЛЬ Йосип Ілліч, 1902 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений УНКВД. Загинув 25.09. 1941 року в бою під Березанню.

118. РОЗЕНФЕЛЬД Степан Матвійович, 1914 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник відділення УНКВД. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

119. РОТШТЕЙН Яків Юхимович, 1905 р.н., лейтенант держбезпеки, начальник відділення УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

120. РАХЛІС Ісак Бенціонович, 1907 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

121. РИБАЛКА Іван Степанович, 1912 р.н., секретар-діловод Баришівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

122. РАЙЦЕН Михайло Єфремович, 1909 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Сквирського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

123. САМКО Яків Макарович, 1913 р.н., службовець, старший оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

124. СЕМЕНЕНКО Опанас Іванович, 1915 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Білоцерківського МРВ. Загинув в боях під Києвом у вересні 1941 року.

125. СТРОЯНОВСЬКИЙ Лука Пилипович, 1912 р.н., водій Жашківського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

126. СИВОВОЛ Олександр Федорович. 1915 р.н., секретар відділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

127. СЕМЕНЮК Євтихій Тарасович, 1907 р.н., старшина держбезпеки, комендант Київського міськвідділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

128. СТРУТИНСЬКИЙ Василь Миколайович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

129. СЕМУК Андрій Опанасович, 1889 р.н., лейтенант держбезпеки, старший оперуповноважений Смілянського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

130. СЕГАЛ Григорій Михайлович, 1910 р.н., інструктор по спорту УНКВД. Загинув 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

131. СПІНОЗА Яків Іонович, 1901 р.н., лейтенант держбезпеки, начальник відділу УНКВД. Зник безвісти у вересні 1941 року в боях у Баришівському районі.

132. СКЛЯР Микита Григорович, 1915 р.н., бухгалтер фінвідділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

133. САМЧИНСЬКИЙ Сергій Вікторович, 1914 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

134. СТЕЦЕНКО Іван Миколайович, 1906 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Шполянського РВ. Загинув 22.08.1941 року в бою на околиці Києва.

135. СТЕПАНОВ Дмитро Георгійович, 1910 р.н., сержант держбезпеки, заступник начальника Київського міськвідділу. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

136. СИРОТА Наум Абрамович, 1913 р.н., секретар Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

137. САХНО Яків Маркович, 1906 р.н., водій Білоцерківського МРВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

138. СОКОЛ Степан Григорович, 1912 р.н., водій УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

139. СВІРСЬКИЙ Ізя Маркович, 1911 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділення Київського міськвідділу. Загинув 24.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

140. СУДОСОВ Андрій Іванович, 1913 р.н., службовець, оперуповноважений Чорнобильського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

141. СИЗОНЕНКО Варвара Всеволодівна, 1914 р.н., секретар-друкарка Смілянського РВ. Загинула 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

142. САМЦОВ Микола Варфоломійович, 1918 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

143. СОБОЛЄВ Петро Іванович, 1914 р.н., службовець, помічник оперуповноваженого Київського міськвідділу. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

144. ТОЛКАЧОВ Євген Миколайович, 1906 р.н., службовець, помічник оперуповноваженого УНКВД. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

145. ТИЩЕНКО Антон Устинович, 1912 р.н., службовець, помічник оперуповноваженого відділення УНКВД по залізничній станції ім. Т.Г.Шевченка. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

146. ТКАЧ Гнат Максимович, 1912 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений Кагановицького РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

147. ТВОРИЛОВ Володимир Дмитрович, 1916 р.н., сержант держбезпеки, заступник начальника відділення УНКВД по залізничній станції ім. Т.Г.Шевченка. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

148. ТУРКЕВИЧ Анатолій Вікторович, 1904 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, заступник начальника відділу УНКВД. Загинув 22.09.1941 року в бою біля села Борщів Баришівського району.

149. ТРЕЩЕВ Леонід Ніканорович, 1905 р.н., лейтенант держбезпеки, начальник Канівського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

150. ТКАЧЕНКО Опанас Степанович, 1914 р.н., водій Звенигородського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

151. ТЕНЦЕР Йосип Аронович, 1915 р.н., службовець, оперуповноважений Київського міськвідділу. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

152. УДОДОВСЬКИЙ Рувим Самійлович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

153. УСТИМЕНКО Тимофій Онуфрійович, 1911 р.н., сержант держбезпеки, старший оперуповноважений. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

154. ФІЛОНОВ Іван Якович, 1896 р.н., сержант держбезпеки, начальник телефонної станції УНКВД. Закатований у київському гестапо в 1942 році.

155. ХРАПІНСЬКИЙ Максим Абрамович, 1906 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник відділення УНКВД. Загинув 10.01.1942 року в бою за місто Медвежегорськ (Карелія).

156. ЦЕПЛИЙ Іван Семенович, 1910 р.н., службовець, слідчий УНКВД. Загинув 24.09.1841 року в бою за Березань.

157. ЧЕРНОБАЙ Олександр Степанович, 1902 р.н., службовець, оперуповноважений Переяславського РВ. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

158. ЧЕРЕВАТЕНКО Михайло Іванович, 1903 р.н., капітан держбезпеки, начальник УНКВД. Загинув 01.10.1941 року в бою біля хутора Кулябівка Яготинського району.

159. ШИК Ієзикілій Ілліч, 1910 р.н., сержант держбезпеки, начальник відділення Київського міськвідділу. Загинув 25.09.1941 року в бою під селом Любарці Бориспільського району.

160. ШОЛОМ Андрій Іванович, 1902 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, старший оперуповноважений Бориспільського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

161. ШУЛЬГА Дмитро Іванович, 1914 р.н., службовець, оперуповноважений Макарівського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

162. ШАПОВАЛОВ Григорій Кіндратович, 1912 р.н., старший технік пункту зв'язку Черкаського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

163. ШЕВЧЕНКО Микола Олексійович, 1911 р.н., сержант держбезпеки, оперуповноважений УНКВД. Загинув 21.09.1941 року в бою у селі Харківці Переяславського району.

164. ШІЄНОК Гнат Федорович, 1897 р.н., старшина держбезпеки, начальник підрозділу УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

165. ЩИТНОВ Сергій Михайлович, 1911 р.н., молодший лейтенант держбезпеки, начальник Уманського РВ. Загинув 24.09.1941 року в бою під селом Власівка.

166. ЯРМУЛЬСЬКИЙ Петро Степанович, 1912 р.н., службовець, оперуповноважений Корсунського РВ. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

167. ЯБЛОЧНИК Ісак Мойсейович, 1903 р.н., службовець, оперуповноважений УНКВД. Зник безвісти в боях під Києвом у вересні 1941 року.

УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ БІЙЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖБЕЗПЕКИ – ЗАХИСНИКІВ КИЇВЩИНИ

Пам'ятник бійцям та командирам 4-ї дивізії військ НКВД (Бориспільський район).

Пам'ятний знак у с. Калинівка Броварського району.

Пам'ятник воїнам – захисникам Києва (с. Борщів Баришівського району).

Пам'ятний знак на місці лінії оборони 200-ї стрілецької дивізії та 4-го полку НКВД (Броварський район).

Обеліск, споруджений біля с. Єлизаветівка між Фастовом і Білою Церквою, як спомин про героїчні бої прикордонних підрозділів НКВД з фашистами.

... У 1943 - 1946 роках Управлінням НКГБ Київської області розшукано і притягнено до кримінальної відповідальності 1275 колишніх офіційних співробітників розвідувальних, контррозвідувальних та каральних органів гітлерівців, 684 агенти фашистських спецслужб ...

О ВСКРЫТИИ В ГОРОДЕ КИЕВЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШТАБА НЕМЕЦКОЙ РАЗВЕДКИ "ОРИОН"

АРХІВ

... В конце 1943 года органы НКГВ УССР впервые столкнулись с квалифицированной агентурой немецкой разведки, завербованой в Киеве неким майором Майером.

В последующие годы органы госбезопасности продолжали неоднократно сталкиваться с агентурой Майера, завербованной в городе Киеве и переброшенной в наш тыл.

С 1941 по 1943 год в Киеве работал активно действующий орган немецкой разведки. По возобновлению в Киеве органов Советской контрразведки УНКГВ поставило перед собой задачу - выявление деятельности этого разведоргана... УНКГВ осуществило ряд активных оперативных мероприятий, в результате чего вскрыты и разоблачены несколько агентов-разведчиков Майера, а также выявлена деятельность разведоргана, в руководстве которого он состоял.

Показаниями разоблаченной агентуры и допросами других задержанных установлено, что в Киеве действовал филиал штаба немецкой разведки южной армейской группировки, условно называемой "Орион" (фельдпост №00220).

... Было установлено, что настоящая фамилия Майера - Мильчевский Антон Иванович, 1888 года рождения, уроженец Киевской области, до 1936 года инженер завода мельничных машин города Киева.

Мильчевский вырос и получил образование в городе Киеве. В 1933 году Майер-Мильчевский получив отпуск на работе выехал в город Берлин, оттуда возвратился через полтора месяца. В 1936 году по приговору Военного трибунала он был осужден за шпионаж к 5 годам ИТЛ. Наказание Мильчевский отбывал на Дальнем Востоке и в 1940 году после заключения договора "О дружбе и ненападении с Германией", Мильчевский в порядке обмена заключенными выехал в Германию.

В первых числах октября Мильчевский появился в Киеве в форме офицера немецкой армии и сразу же приступил к активным вербовкам агентуры. Сначала агентура вербовалась из состава, организованной к тому времени т.н. "украинской полиции", а затем также из числа уголовного и декласированого элемента, дезертиров Красной Армии.

Перед вербуемыми ставился вопрос об их работе в пользу немецкой разведки, с указанием, что после прохождения курса в специальной разведшколе, они будут заброшены в тылы Красной Армии.

Завербованные через день-два направлялись в Полтавскую и Харьковскую разведшколы.

Помощником Майера являлся Самотолков Михаил Петрович, 1906 года рождения. До оккупации Самотолков был тесно связан с уголовным миром и был известен там под кличкой "Косолапый"...

... В 1943 году разоблачены агенты Майера Пионтек, Атамановский, Орищук, Козацкий, Каримов и другие. Арестованная агентура приобретена Майером в основном из уголовного элемента: "Ванька Типа" - карманный вор, "Аркадий" - уголовних, воры "Колька-морячек", "Гришка-цыган" и другие...

... после освобождения города Киева от немецких оккупантов УНКГВ разоблачено 25 агентов "Ориона".[1]

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві.
Справа №1, опис 271\246, пор.№1,арк.14-15.

Антон Іванович Мільчевський (він же Майєр). Майор гітлерівських спецслужб. У 1941 –1943 роках – начальник Київського вербувального пункту розвідоргану "Оріон". Вербував кандидатів для Полтавської та Харківської розвідшкіл. Затриманий спецгрупою УНКГБ Київської області на території Польщі. Засуджений до розстрілу, який згодом замінили на 20 років таборів.

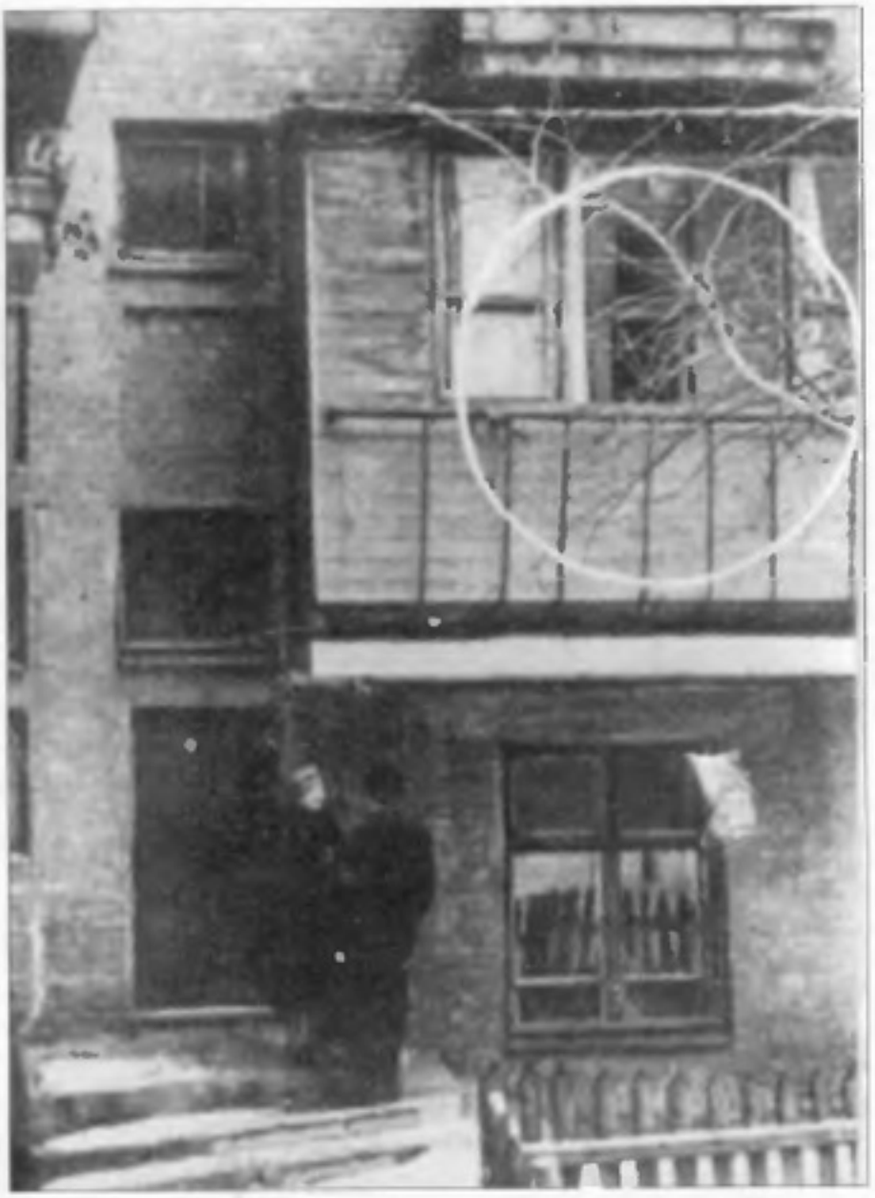

Із цього вікна Іван Кудря спостерігав за агентами Майєра, які відвідували явочну квартиру "Оріона" (вул. Кузнечна, 6).

М. Сидоренко (агентурне псевдо "Сивач") – резидент контрозвідувального органу "Абверштелле-Київ". Заарештований та засуджений до тюремного ув'язнення.

Є. Щепанський. Учасник розстрілів мирного населення Києва. Офіційний співробітник розвідоргану "Абвер-3". Збирав інформацію про партизанське з'єднання С.А.Ковпака. Зондерфюрер СС. Притягнений до кримінальної відповідальності.

Der Inhaber dieses Ausweises, der
Rudolf Rischawi
gehört der deutschen Sicherheitsbehörde an und wird bei dieser unter der Nr. 122 geführt. Alle militärischen, polizeilichen und zivilen Dienststellen werden gebeten, ihn bei Ausübung seines Dienstes zu unterstützen. Im Zweifelsfalle ist Stadtkommandantur Kiew Abt. I c
unter Bezug auf die obige Führungsnummer anzurufen
O. U. am 12.3. 1942
Der Ausweis gilt in Verbindung mit der Arbeitskarte, aus der sich die Zeitdauer des Arbeitsverhältnisses ergibt.

Unterschr. d. Inhabers
(Подпись владельца)

Владелец сего удостоверяется

Рудольф Ришави

состоит на службе у германской охранупрёпы и ведется у нее под № 122. Всех военных, полицейских и гражданских учреждений просят оказывать ему должное содействие при исполнении своих обязанностей. В случае сомнения надо известить справку в город. комендатуре в Киеве, отд. I с

Посвідчення резидента контррозвідувального органу "Абверненебеншелле-Київ" Р. Ришаві (агентурне псевдо "Муравський").

А. Періг (агентурне псевдо "Пан") – окружний резидент німецької контррозвідки Уманського гебіту (округу). Пройшов спецвишкіл на території Німеччини.

І. Грабовенко. Резидент фашистської контррозвідки в Умані.

М. Бакуменко ("Байло"), резидент Уманського окружного центру контррозвідки ОКВ. У 1941 – 1943 роках виявив і видав німцям дві підпільні групи в Черкасах.

В. Малютіна, агент гітлерівського розвідувального органу "Оріон".

СПЕЦПОВІДОМЛЕННЯ УНКГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП(Б)У ВІД 12.03.1944 РОКУ ПРО ЗАТРИМАННЯ АГЕНТІВ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ РОЗВІДКИ[1]

"...12 марта 1944 года в 22.00 в районе с. Лютеж Дымерского района Киевской области немецкой военной разведкой выброшены 3 немецких шпиона с рацией.

Принятыми РО НКГБ Дымерского района мерами с участием местного населения 2 шпиона задержаны 13 марта:

1)СОКОЛОВ Леонид Деевич, 1924г.р.,…
2)КОСИЧИН Николай Анисимович,1921 г.р.,…

Оба были одеты в военную форму младших лейтенантов Красной Армии, имели при себе соответствующие документы, изготовленные немецкой разведкой.

Оба окончили школу немецкой военной разведки в г. Витебске. В воздух поднялись со Львовского аэродрома. Группа имела задание разведать движение к линии фронта частей Красной Армии и боевой техники на коммуникациях по направлению Житомирского шоссе и г. Велая Церковь.

Шпионские сообщения должны были сообщать по рации. При себе имели 16 тысяч советских денег..."

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд №5, арх. № справи 575/9, арк. 131.

СПЕЦПОВІДОМЛЕННЯ УНКГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП/Б/У ВІД 7.02.1944 РОКУ ПРО ЗАТРИМАННЯ НІМЕЦЬКОГО РАДИСТА[1]

"...7 февраля 1944 года в 23.00 из Ново-Шепеличского РО НКГБ доставлен в УНКГБ выброшенный из самолета в ночи на 1 февраля с.г. в районе Ворщевского сельсовета, Комаринского района (БССР) на парашюте агент-радист немецкой военной разведки НЕЧАЕВ Георгий Никифорович, 1915 г.р.,
уроженец с.Влаговещенское, Южно-Казахстанской области (шпионская кличка "Павлюк")
вместе с задержанным доставлены в УНКГБ:
- рация с питанием;
- 40 000 рублей советскими денежными знаками;
- документы на имя старшего лейтенанта интендантской службы Чиркова Г.Н.;
- 4 бланка красноармейских книжек.

Перед переброской в наш тыл Нечаев получил задание:

1) Установить направление основных сил Красной Армии, куда идут потоки войск и вооружения.

2) Установить дислокацию войск и их вооружение в Хойницком районе БССР, пропускную способность железных дорог и вид перевозимых грузов.

3) Выяснить какую помощь оказывают союзники Красной Армии вооружением и каким именно..."

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві. Фонд №5, арх.№ справи 575/9, арк.104.

С. Свобода.
Резидент німецької контррозвідки у Києві. З 1943 року – інспектор головного штабу РОА, де наглядав за Власовим та його оточенням. Заарештований.

П. Соломаха.
Резидент німецької розвідки у Фастові. Через свою агентуру збирав інформацію про партизанський рух у Фастівському районі. Заарештований.

Жмайло-Зачешигрива.
Гітлерівський агент. Видав фашистам підпільників Васильківського району. Заарештований.

СПЕЦПОВІДОМЛЕННЯ УНКГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП(Б)У ВІД 30.08.1944 РОКУ ПРО ЗАТРИМАННЯ НІМЕЦЬКИХ АГЕНТІВ-ДИВЕРСАНТІВ[1]

"...В ночь с 27 по 28 августа с.г. недалеко от деревни Ферма-Бобровская Кагановичского района Киевской области немецкой разведкой заброшено с самолета на парашютах 2 немецких агента-диверсанта (задержаны Кагановичиским РО НКГБ). Ими оказались:

СЕМЕНОВ Кирилл, 1931 г.р.,..
ГРАДОВИЧ Михаил, 1930 г.р.,..

На месте приземлекия агентов-диверсантов обнаружено 2 парашюта, 2 вещевых мешка с продуктами. У задержанных обнаружены 2 немецких пропуска для перехода линии фронта, а также советские деньги в сумме 1 080 рублей.

Семенов и Градович на допросе показали, что проживали на оккупированной территории и находились в Минском детдоме...

...Осенью 1943 года направлены немцами в г. Говфорд (Германия), а затем в г. Конин (Польша), где изучали в течение 8 месяцев диверсионное дело, а также прыгали с парашютом, осваивали методы совершения диверсий на железнодорожном транспорте. Задержанные показали, что в школе диверсантов обучались 68 подростков в возрасте от 10 до 17 лет. Из них 20 человек были заброшены в тыл Красной Армии в июне 1944 года.

Задержанные имели задачу - пробраться на станцию Коростень и совершить забрасывание в тендера паровозов кусков гексонита, который был у них обнаружен. По расчету, каждый кусок гексонита попав с углем в топку паровоза, должен его взорвать.

Каждый диверсант имел по 4 куска гексонита. Задержанные одеты в старые костюмы, тяжелые немецкие ботинки, внешне грязные, похожие на нищих беспризорников.

Из показаний задержанных следует, что в ночь на 28 августа произведены выбросы диверсантов в районе железнодорожных станций Вобрм, Овруч, Коростень."...

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБУ у м. Києві і Київській області. Фонд №5. арх. № справи 575/9, арк. 194.

О. Славінська. Офіційний співробітник розвідоргану "Зондерштаб-R". Заарештована 1945 року.

Г. Гіль. Агент гестапо. У повоєнні роки розшукана, заарештована та засуджена.

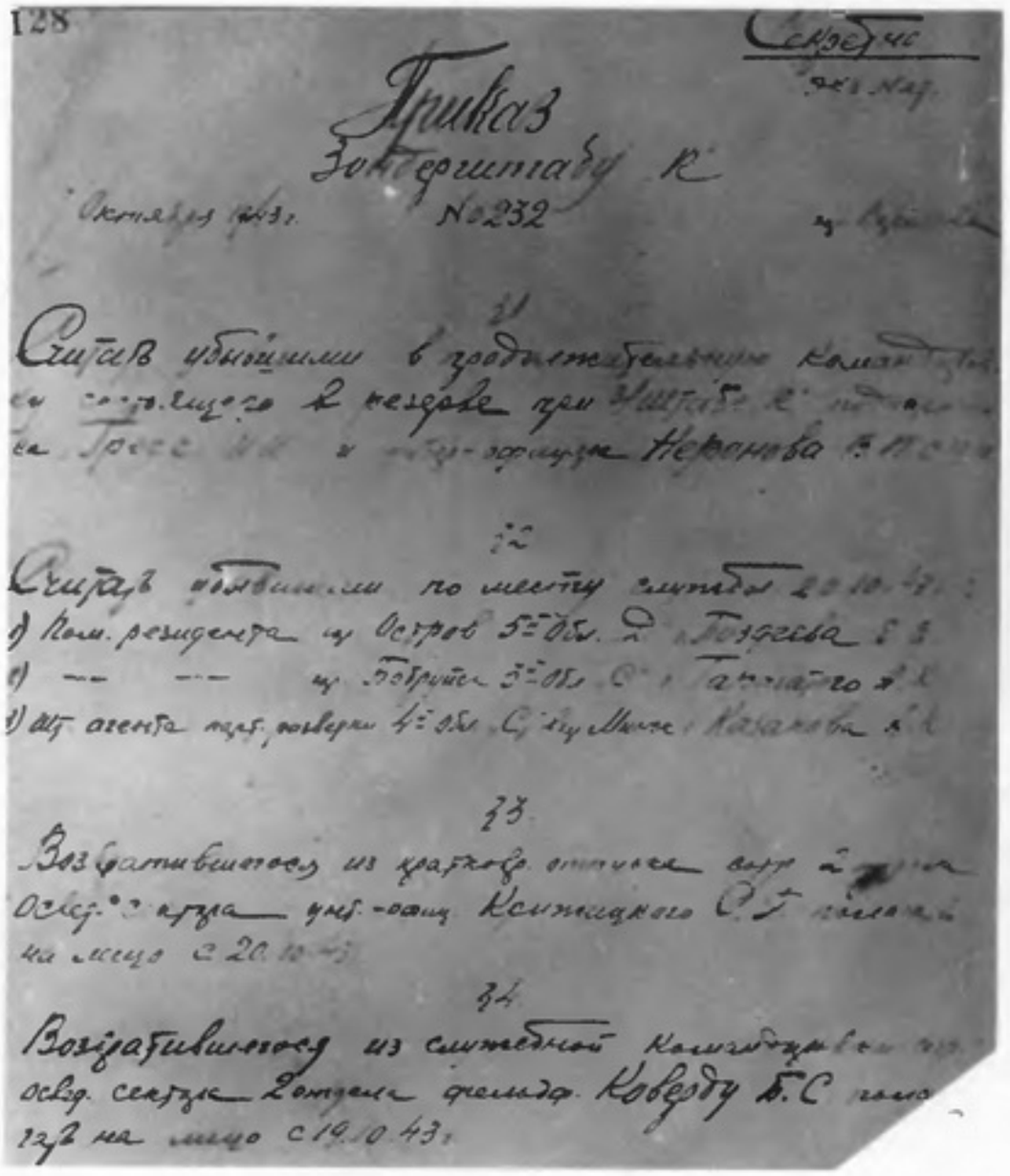

Секретно
экз № ед.

Приказ
Зондерштабу "R"
Октября 1943г.
№ 232

31
Считать убывшими в продолжительную командировку
Состоящего в резерве при З/штабе "R" подпоручика Гресс И.И. и унтер-офицера Неронова В.П.

32
Считать убывшими по месту службы 20.10.43 г.:
1) Пом. резидента гор. Остров 5й Обл. "Д" г. Поздеева Е.Е.
2) – // – – // – гор. Бобруйск 3й Обл. "С" г. Гарагатого А.К.
3) акт. агента парт. разведки 4й Обл. "С" в гор. Минск г. Казакова Я.К.

33
Возвратившимися из кратковременного отпуска сотр. 2 отдела освед. сектора унт.-офиц. Крижицкого С.П. полагать на лицо с 20.10.43.

34
Возвратившегося из служебной командировки освед. сектора 2 отдела фельдф. Коверду П.С. полагать на лицо с 19.10.43.

Фотокопія наказу по німецькому спецоргану "Зондерштаб-R".

СПРАВКА

ЗА ІНФОРМАЦІЄЮ АГЕНТА "РЕНОМЕ" У 1905 РОЦІ В КИЄВІ БУЛА АРЕШТОВАНА КОНФЕРЕНЦІЯ ЕСЕРІВ, А У 1941-МУ КИЯН ВІДПРАВЛЯЛИ ДО НІМЕЧЧИНИ

Є. Ляховська.
Агент царської охранки «Реноме».

Зовні цей архівний том слідчої справи НКГБ за 1944 рік нічим не відрізняється від тисяч інших: синя обкладинка, півсотні пожовклих аркушів. В акуратно підшитому конверті зберігається паспорт на ім'я Ляховської Є. А., виданий 1936 року. Наприкінці справи – свіжий висновок про реабілітацію, підписаний прокурором Києва.

Єдине, що відразу звертає на себе увагу, – незвичайні установочні дані репресованої: Ляховська Єфросинія Андріївна, 1890 року народження, вона ж Литославська Марія Миколаївна, вона ж – Котенко Марія Миколаївна, 1881 року народження, киянка, із дворян. Вона ж, як з'ясовується з матеріалів справи, таємний агент царської охранки, яка багато років працювала під псевдонімами "Рейтарська", "Петербурзька" та "Реноме".

У її колоритному життєписі був, між іншим, один дуже пам'ятний епізод, що сама вона із задоволенням відзначає в автобіографії, написаній у період німецької окупації Києва (листопад 1941 р.) на вимогу відділу культури й освіти міської управи. Тоді Марія Миколаївна працювала гардеробницею в музеї Т. Шевченка.

"З 1903 по 1913 рік проводжу свідому боротьбу з лютим ворогом батьківщини – партією С-Д більшовиків. У 1911 році влітку за дорученням міністерства внутрішніх справ їздила у Фінляндію на розшуки Леніна, який у той час поспішив виїхати за кордон". Чи то шукала Марія Миколаївна не дуже ретельно, чи то ховався Ілліч занадто добре, але за два з лишком місяці перебування на чухонській землі вона так і не вийшла на слід лідера більшовиків.

На це відповідальне завдання агент виїздила за протекцією відомого генерала А. І. Спиридовича (колишнього шефа київських жандармів) з особистої вказіки В. М. Джунковского – тодішнього товариша міністра внутрішніх справ Росії. А взагалі протягом своєї "провокаторської діяльності" вона, як сказано в обвинувальному висновку, була зв'язана і працювала під особистим керівництвом відомих душителів революційного руху в Росії.

У 1905 році по її інформації була арештована в повному складі конференція есерів у Києві. Вона ж видала охранці кілька груп революціонерів, підпільних друкарень, а також допомогла запобігти замаху на київського губернатора Курлова.

У 1944 році за вироком військового трибуналу військ НКВД Київської області Котенко М. М. позбавлена волі на 10 років. Відомостей про її дальшу долю у справі немає. Але відомо, що, крім участі в боротьбі з революційним рухом, їй ставилося в провину те, що в період фашистської окупації вона працювала домоуправом і надавала допомогу німцям у відправленні жителів Києва до Німеччини та збиранні теплих речей для гітлерівської армії.

Утім сукупність доказів, що підтверджують обґрунтованість притягнення її до кримінальної відповідальності, у справі відсутня, тому за рішенням органів прокуратури 1992 року, відповідно до закону, Марію Миколаївну реабілітовано.

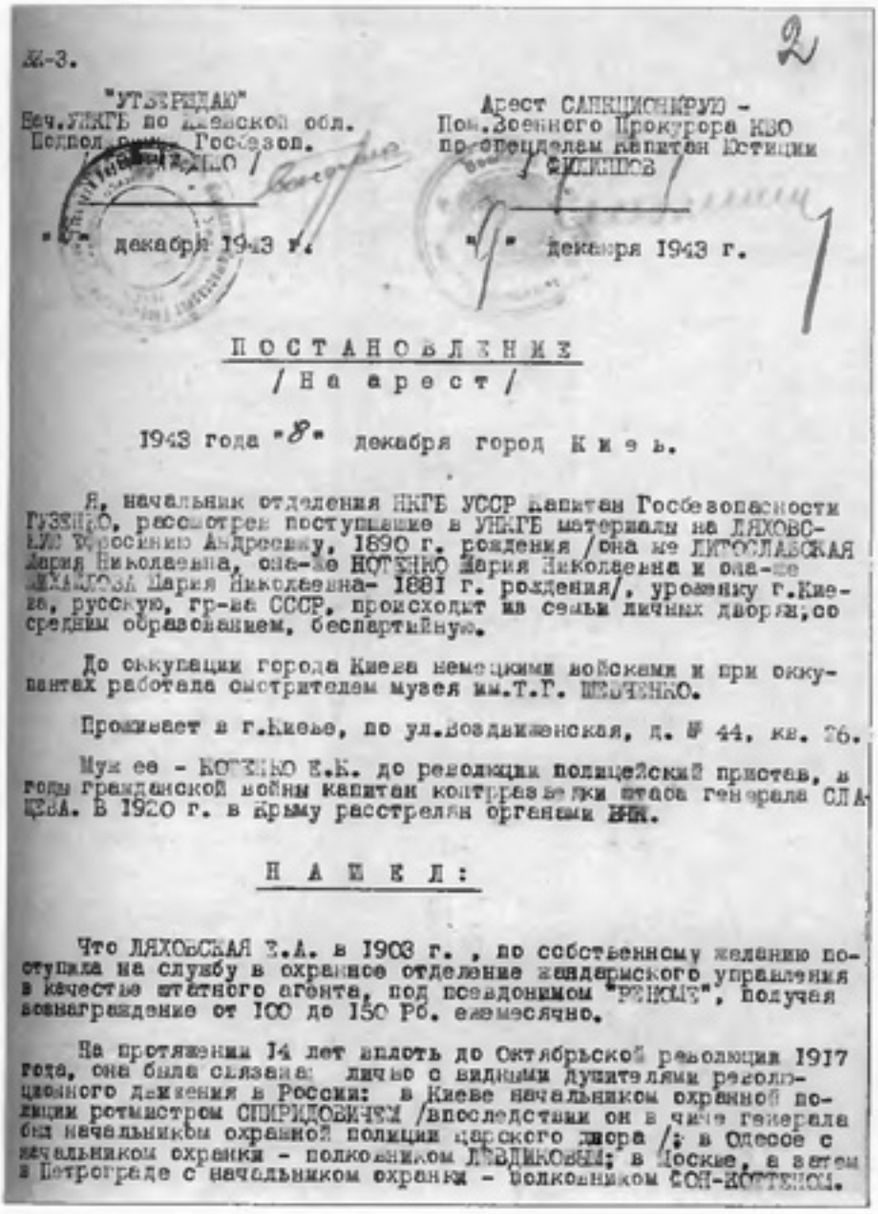

ЖК-3.

"УТВЕРЖДАЮ"
Нач.УНКГБ по Киевской обл.
Подпол. Госбезоп.
/ [illegible] /

"[illegible]" декабря 1943 г.

Арест САНКЦИОНИРУЮ -
Пом.Военного Прокурора КВО
по спецделам Капитан Юстиции
/ ФИЛИППОВ /

"[illegible]" декабря 1943 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
/ На арест /

1943 года "8" декабря город Киев.

Я, начальник отделения НКГБ УССР Капитан Госбезопасности ГУЗЕНКО, рассмотрев поступившие в УНКГБ материалы на ЛЯХОВСКУЮ Ефросинию Андреевну, 1890 г. рождения /она же ЛИТОСЛАВСКАЯ Мария Николаевна, она-же КОТЕНКО Мария Николаевна и она-же МИХАЙЛОВА Мария Николаевна- 1881 г. рождения/, уроженку г.Киева, русскую, гр-на СССР, происходит из семьи личных дворян;со средним образованием, беспартийную.

До оккупации города Киева немецкими войсками и при оккупантах работала смотрителем музея им.Т.Г. ШЕВЧЕНКО.

Проживает в г.Киеве, по ул.Воздвиженская, д. № 44, кв. 26.

Муж ее - КОТЕНКО Е.К. до революции полицейский пристав, в годы гражданской войны капитан контрразведки штаба генерала СЛАЩЕВА. В 1920 г. в Крыму расстрелян органами ВЧК.

НАШЕЛ:

Что ЛЯХОВСКАЯ Е.А. в 1903 г. , по собственному желанию поступила на службу в охранное отделение жандармского управления в качестве штатного агента, под псевдонимом "РЕНОМЕ", получая вознаграждение от 100 до 150 Рб. ежемесячно.

На протяжении 14 лет вплоть до Октябрьской революции 1917 года, она была связана лично с видными душителями революционного движения в России: в Киеве начальником охранной полиции ротмистром СПИРИДОВИЧЕМ /впоследствии он в чине генерала был начальником охранной полиции царского двора /; в Одессе с начальником охранки - полковником ЛЕВДИКОВЫМ; в Москве, а затем в Петрограде с начальником охранки - полковником ФОН-КОТТЕНОМ.

Постановление
/на арест/
1943 года "8" декабря город Киев.

Я, начальник отделения НКГБ УССР Капитан Госбезопасности

ГУЗЕНКО, рассмотрев поступившие в УНКГБ материалы на ЛЯХОВСКУЮ Ефросинию Андреевну, 1809 г. рождения /она же ЛИТОСЛАВСКАЯ Мария Николаевна, она же КОТЕНКО Мария Николаевна и она же МИХАЙЛОВА Мария Николаевна – 1881 г. рождения/, уроженку г. Киева, русскую, гр-на СССР, происходит из семьи личных дворян, со средним образованием, беспартийную.

До оккупации города Киева немецкими войсками и при оккупантах работала смотрителем музея им. Т.Г. ШЕВЧЕНКО.

Проживает в г. Киеве, по ул. Воздвиженская, д. № 44, кв.26.

Муж ее КОТЕНКО Е.К. до революции полицейский пристав, в годы гражданской войны капитан контрразведки штаба генерала СЛАЩЕВА. В 1920 г. в Крыму расстрелян органами ВЧК.

НАШЕЛ:

Что ЛЯХОВСКАЯ Е.А. в 1903 г., по собственному желанию поступила на службу в охранное отделение жандармского управления в качестве штатного агента, под псевдонимом "РЕНОМЕ", получая вознаграждение от 100 до 150 Рб. ежемесячно.

На протяжении 14 лет вплоть до Октябрьской революции 1917 года, она была связано лично с видными душителями революционного движения в России: в Киеве с начальником охранной полиции ротмистром СПИРИДОВИЧЕМ /впоследствии он в чине генерала был начальником охранной полиции царского двора/; в Одессе с начальником охранки – полковником ЛЕВДИКОВЫМ; в Москве, а затем в Петрограде с начальником охранки – полковником ФОН-КОТТЕНОМ.

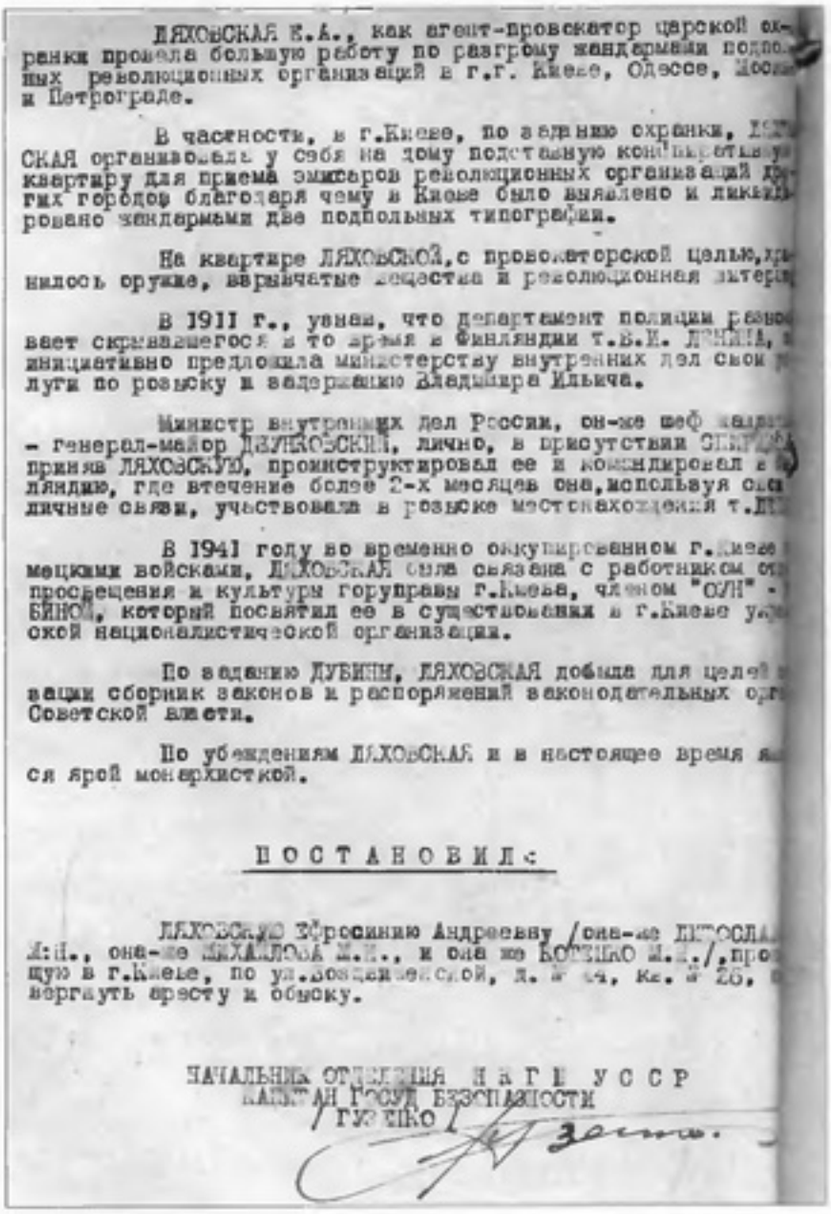

ЛЯХОВСКАЯ Е.А., как агент-провокатор царской охранки провела большую работу по разгрому жандармами подпольных революционных организаций в г.г. Киеве, Одессе, Москве и Петрограде.

В частности, в г.Киеве, по заданию охранки, ЛЯХОВСКАЯ организовала у себя на дому подставную конспиративную квартиру для приема эмиссаров революционных организаций других городов благодаря чему в Киеве было выявлено и ликвидировано жандармами две подпольных типографии.

На квартире ЛЯХОВСКОЙ, с провокаторской целью, хранились оружие, взрывчатые вещества и революционная литература.

В 1911 г., узнав, что департамент полиции разыскивает скрывавшегося в то время в Финляндии т.В.И. ЛЕНИНА, она инициативно предложила министерству внутренних дел свои услуги по розыску и задержанию Владимира Ильича.

Министр внутренних дел России, он-же шеф жандармов – генерал-майор ДЖУНКОВСКИЙ, лично, в присутствии СПИРИДОВИЧА приняв ЛЯХОВСКУЮ, проинструктировал ее и командировал в Финляндию, где в течение более 2-х месяцев она, используя свои личные связи, участвовала в розыске местонахождения т.ЛЕНИНА.

В 1941 году во временно оккупированном г.Киеве фашистско-немецкими войсками, ЛЯХОВСКАЯ была связана с работником отдела просвещения и культуры горуправы г.Киева, членом "ОУН" – ДУБИНОЙ, который посвятил ее в существование в г.Киеве украинской националистической организации.

По заданию ДУБИНЫ, ЛЯХОВСКАЯ добыла для целей организации сборник законов и распоряжений законодательных органов Советской власти.

По убеждениям ЛЯХОВСКАЯ и в настоящее время является ярой монархисткой.

ПОСТАНОВИЛ:

ЛЯХОВСКУЮ Ефросинию Андреевну /она-же ЛИТОСЛАВСКАЯ М.Н., она-же МИХАЙЛОВА М.Н., и она же КОТЕНКО М.Н./, проживающую в г.Киеве, по ул.Воздвиженской, д. № 44, кв. № 26, подвергнуть аресту и обыску.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ НКГБ УССР
КАПИТАН ГОСУД БЕЗОПАСНОСТИ
/ГУЗЕНКО/

Видано Киевским обл
ародного Комісаріату Державно
ов. Голлову
переведення арестов и обыска
Ляховскую Ефросинию Андреевну
Литвославская Мария Николаевна
Михайлова Мария Николаевна и
Костенко Мария Николаевна
Адреса г. Киев, Воздвиженская 4
Зам Начальника УНКВД
области

Ордер на арешт та обшук Є. Ляховської.

Дело № 605 1944 г.

ПРИГОВОР № 411

Именем Союза Советских Социалистических Республик

4 апреля 22 г. Военный Трибунал Войск НКВД Киевской Области в гор. Киеве в помещении Военного трибунала, в составе судебного заседания, в составе

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЮЩЕГО пред. местного суда Коваленко
Костенко
И ЧЛЕНОВ:
Скомницкого
ПРИ СЕКРЕТАРЕ Журовлев

с участием государственного обвинителя и защитника

РАССМОТРЕЛ ДЕЛО ПО ОБВИНЕНИЮ Ляховской Ефросинии Андреевны, она же Литвославская-Михайлова-Костенко Мария Николаевна, 1891 года рождения, уроженки гор. Киева, из интеллигентов, украинки, гр-ки СССР, с начальным образованием, замужней, беспартийной, ранее не судимой, проживающей в г. Киеве по ул. Воздвиженской № 4, кв. 1, обвиняемой в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-8 и 54-13 УК СССР и рассмотрев данное дело в судебном заседании

УСТАНОВИЛ:

Подсудимая Ляховская-Литвославская-Михайлова-Костенко, являясь по убеждениям монархически настроенной [illegible]

[illegible] преступные деяния по ст. ст. 54-13 и 54-8 УК СССР

Обсудив вопрос об определении меры уголовного наказания подсудимой, Военный трибунал, принимая во внимание смягчающие ответственность обстоятельства, а именно [illegible]

ПРИГОВОРИЛ:

Ляховскую Ефросинию Андреевну, она же Литвославскую-Михайлову-Костенко Марию Николаевну, [illegible] по совокупности совершенных ею преступлений по ст. 54-8 с санкцией по ст. 54-2 УК УССР к лишению свободы с исправительно-трудовых лагерях на десять лет с последующим поражением прав, предусмотренных ст. ст. 31 А, Б и В ст. 29 УК на пять лет, конфискацией всего ее имущества.

Срок наказания время ареста, начало исчислять с момента вынесения приговора. Мера пресечения для нее взятие под стражу.

Приговор окончательный и кассации не подлежит. Обжалованию не подлежит. Загрузить к [illegible] на ст.

Председательствующий [illegible]

Скомницкий

Вирок військового трибуналу.

ВИТЯГ З АКТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗВІРСТВ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИХ ОКУПАНТІВ У М. БОРОДЯНКА ТА БОРОДЯНСЬКОМУ РАЙОНІ ВІД 31 ГРУДНЯ 1943 РОКУ[1]

"... У жовтні 1941 року німецькою жандармерією та місцевими поліцейськими в результаті зради старости села Пісківка Бородянського району Ріхтера розстріляно 9 чоловік...

... У квітні 1942 року фашистські кати за участю місцевих поліцейських Бородянської райполіції Дударенка Григорія та Борздуха Івана в селі Філіповичі арештували запідозреного у зв'язках з партизанами громадянина Матюшка Юхима Миколайовича та 2-х його синів – Володимира 18 років та Григорія 28 років, яких в 500 метрах від села після жорстоких катувань розстріляли. Перед цим на очах у синів старому викололи очі та відрізали язика. Протягом двох тижнів не давали ховати трупи...".

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України в м. Києві. Фонд 5. спр. 575/9, арк. 14.

Т. Браган і З. Прибура, поліцаї с. Кошевате Таращанського району. Заарештовані у лютому 1944 року. Обидва брали участь у виявленні та знешкодженні партизанів і членів їх сімей, видачі фашистам осіб єврейської національності.

Активні учасники фашистських звірств на Київщині. Зліва направо: Ф. Ріхтер, О. Галушко, Г. Дударенко, І. Борздуха. Заарештовані 1943 року.

Вояки 116-го жандармського батальйону на відпочинку в Німеччині, 1943 рік. Трофейне фото. У роки окупації ці каратели добре "попрацювали" на Київській землі, знищивши сотні мирних громадян. Більшість їх було розшукано й покарано.

Поліцай Мельник. Причетний до знищення мирного населення Київщини. Після втечі фашистів перебував на нелегальному становищі. Покараний на смерть у 1945 році.

В. Колбасьєв. Під час гітлерівської окупації Києва був бригадиром, згодом сотником Сирецького концтабору в Києві. Відзначався особливою жорстокістю, закопував в'язнів у землю живими, рубав лопатою. Особисто закатував 36 киян. У повоєнні роки розшуканий і заарештований органами держбезпеки Київщини. Засуджений на смерть.

Поліцаї м. Києва зі своїм шефом. Багатьох з них після війни розшукано і заарештовано. Сидить третій ліворуч – Анатолій Кабайда, на особистому рахунку якого сотні замучених киян. У 1943 році втік з обозом гітлерівців.

Народному комиссару государственной безопасности 3 ранга
тов. САВЧЕНКО
г. Киев

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

В дополнение к нашему спецсообщению [...] от 28.03.44 г. докладываю, что 27 марта в 10 часов 00 минут в с. Белая Криница, Радомышльского района Житомирской области оперативная группа Макаровского РО НКГВ в составе 12 человек вела бой с бандой в колличестве 70 человек. Банда вооружена винтовками, автоматами, ручными и станковыми пулеметами... в ходе перестрелки убито 5 бандитов.

[...] 28 марта в 4 часа 00 минут в с. Велин Радомышльского района группа бандитов в колличестве 50 человек совершила налет на маслозавод, который разграбила, подвергла грабежу несколько крестьянских семей, после чего скрылась в направлении с. Кодра Макаровского района.

[...] В лесах и в районах сел Забуянье и Боровка /Макаровский район/ обнаружена вооруженная банда до 300 человек.

Сегодня началась операция по ликвидации вооруженных банд.

Начальник Управления НКГВ
по Киевской области
полковник /Бондаренко/
29.03.1944 года

Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд 4, опис 249/472 (1), стор. 21.

Gültig bis 1 Januar 1944
KOMMANDEUR DER GENDARMERIE
KIEW

Kiew, den 10.5.43.
Der Tyschtschik Paul
geb. am 25.12.1922 in Wolodarka
gehört als Schutzmann
der ukrainischen Schutzmannschaft
im Gebiet Bila-Zerkwa an
Inhaber ist zum Führen von Schusswaffen
im Dienst berechtigt.

(Amtsbezeichnung)
Kdr. Oblm. d. Gend.

Дійсне до 1 січня 1944 р.
КОМАНДИР ЖАНДАРМЕРІЇ
м. КИЄВА

Тищук Павло
народж. 25.12.1922 в Володарці
є поліцай
на службі української охоронної поліції
області Біла-Церква
Пред'явник має право носити зброю.

(Службова помітка)
Kdr. Oblm. d. Gend.
Власноручний підпис

Посвідчення поліцейського П. Тищука.

СПЕЦПОВІДОМЛЕННЯ УНКГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП(Б)У ВІД 16.04.1945 РОКУ. ПРО АРЕШТ ЗРАДНИКІВ БАТЬКІВЩИНИ[1]

"...РО НКГВ Бородянского района арестован находившийся на нелегальном положении бывший староста с. Раски НИЧКЕ Эмиль Карлович, немец, бывший слесарь МТС.

Являясь старостой весь период оккупации Ничке занимался предательской деятельностью.

В январе 1941 года по доносу Ничке арестовано 8 человек - членов семей партизан, которые были расстреляны, а дома их сожжены вместе с трупами расстрелянных.

В апреле 1943 года Ничке передал в гестапо сведения о том, что большинство жителей с. Раска связанно с партизанами и укрывает их. В результате этого 12 апреля 1943 года в с. Раска прибыл карательный отряд, который оцепил село. 487 человек жителей села были согнаны на площадь и расстреляны, а все дома в селе сожжены фашистами.

При отступлении фашистов Ничке бежал с ними, однако, попав в окружение наших войск, возвратился в Бородянский район, где находился на нелегальном положении."...

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд № 5, арх. № справи 575/9, арк. 256.

ЛИСТ ДО ОПЕРАТИВНОГО ШТАБУ КИЇВСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ[1]

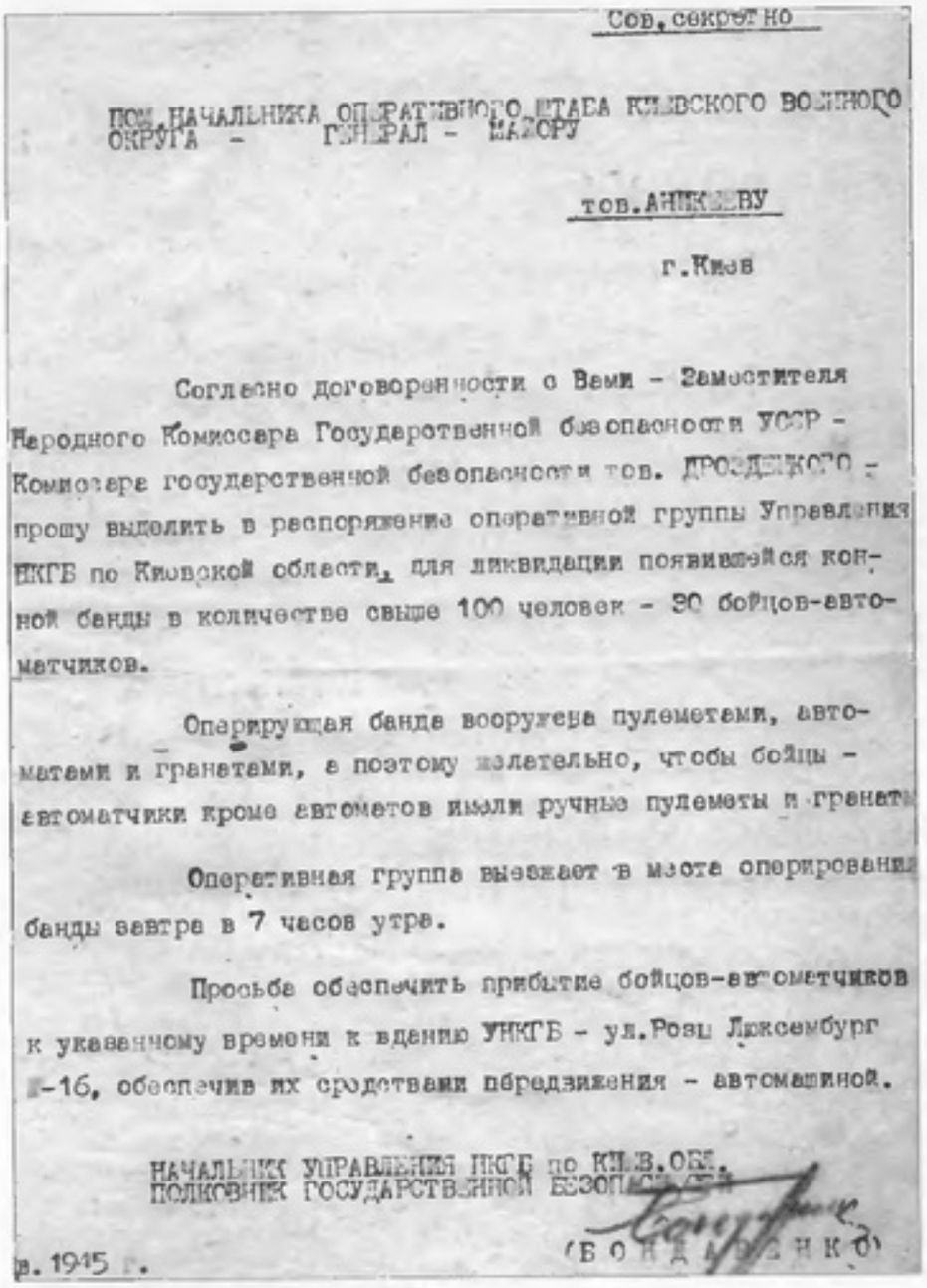

Сов. секретно

ПОМ. НАЧАЛЬНИКА ОПЕРАТИВНОГО ШТАБА КИЕВСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА – ГЕНЕРАЛ – МАЙОРУ

тов. АНИКЕЕВУ

г. Киев

Согласно договоренности с Вами – Заместителя Народного Комиссара Государственной безопасности УССР – Комиссара государственной безопасности тов. ДРОЗДЕЦКОГО – прошу выделить в распоряжение оперативной группы Управления НКГБ по Киевской области, для ликвидации появившейся конной банды в количестве свыше 100 человек – 30 бойцов-автоматчиков.

Оперирующая банда вооружена пулеметами, автоматами и гранатами, а поэтому желательно, чтобы бойцы – автоматчики кроме автоматов имели ручные пулеметы и гранаты.

Оперативная группа выезжает в место оперирования банды завтра в 7 часов утра.

Просьба обеспечить прибытие бойцов-автоматчиков к указанному времени к зданию УНКГБ – ул. Розы Люксембург №-16, обеспечив их средствами передвижения – автомашиной.

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ НКГБ по КИЕВ. ОБЛ.
ПОЛКОВНИК ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
(БОНДАРЕНКО)

в. 1945 г.

Сов.секретно

ПОМ. НАЧАЛЬНИКА ОПЕРАТИВНОГО ШТАБА КИЕВСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА – ГЕНЕРАЛ-МАЙОРУ

тов.АНИКЕЕВУ

г.Киев

Согласно договоренности с Вами – Заместителя Народного Комиссара Государственной безопасности УССР – Комиссара государственной безопасности тов. ДРОЗДЕЦКОГО – прошу выделить в распоряжение оперативной группы Управления НКГВ по Киевской области, для ликвидации появившейся конной банды в количестве свыше 100 человек – 30 бойцов-автоматчиков.

Оперирующая банда вооружена пулеметами, автоматами и гранатами, а поэтому желательно, чтобы бойцы-автоматчики кроме автоматов имели ручные пулеметы и гранаты.

Оперативная группа выезжает в места оперирования банды завтра в 7 часов утра.

Просьба обеспечить прибытие бойцов-автоматчиков к указанному времени к зданию УНКГВ – ул. Розы Люксембург, № 16, обеспечив их средствами передвижения – автомашиной.

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ
НКГВ по КИЕВ. ОБЛ.
ПОЛКОВНИК ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
/БОНДАРЕНКО/
"5" февр. 1945 г.

С. Коваленко.
У 1942 році завербований німецькою розвідкою як агент під псевдонімом Рижий. Використовувався у розшуку підпільників партизанів та радпартактиву, брав участь в арештах радянських громадян. Після визволення Київщини служив у рядах Червоної армії, навчався у військовому училищі. Заарештований УМГБ Київської області у 1946 році. Засуджений на 10 років позбавлення волі.

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд №4, опис 249/472, стор.8.

Оскар Валлізер.
Комендант Бородянської ортскомендатури. Винний у смерті тисяч жителів Київщини. 11 квітня 1943 року керував каральною акцією у с. Раска Бородянського району, в результаті якої було знищено 487 громадян, а село спалено. Раска дістала назву "української Хатині". (Фото вилучено у Валлізера під час його затримання).

Допит О. Валлізера (крайній праворуч) на судовому процесі над німецько-фашистськими злочинцями. Київ, 1946 рік.

Підсудні слухають вирок військового трибуналу на судовому процесі у справі про звірства німецько-фашистських загарбників на території України. У першому ряду зліва направо: Бурхгард, Трукненброд, Шеер, Хейніш. У другому ряду перший праворуч – Валлізер.

Оберфельдфебель Шадель, причетний до масового знищення жителів Бородянського району. Заарештований і засуджений.

Вирок німецько-фашистським злочинцям виконано. Київ, 1946 рік.

Працівники УНКГБ Київської області – учасники операцій з виявлення і знешкодження фашистської агентури, офіційних співробітників розвідувальних і контррозвідувальних органів гітлерівської Німеччини, карателів та інших злочинців.

Г.Ф. Романишин.

С.Ф. Москальов.

О.І. Зелянін.

Ф.В. Гололенков.

І.П. Горбачов. *І.М. Булдаков.*

П.М. Морозов.

М.М. Бегченков.

О.І. Комаров.

В.В. Корсаков.

ЧИТАЛЬНИЙ АРХІВ

КІНЕЦЬ НЕВЛОВИМИХ

Коні пішли повільніше: по ґрунтовій дорозі, розквашеній дощами, не розженешся. Та й послішати візникові, мабуть, не дуже треба було. Ліниво помахуючи пужалком, він скоса поглядав на чоловіка, якого оце взяв на перехресті. "Портфель як у того лектора або професора. І не в піджаку чи свиті – в пальті..."

– По всьому видать – чоловік з міста, – не втерпів старий. – Коли не секрет, у якій справі до нашого села їдете?"

Городянин обізвався охоче:

– Який там секрет! Моє діло в секреті робити не можна. Як говориться, діло без реклами і не туди, і не сюди. З київського заводу я. Вербувальник робочої сили. Вона зараз нам, ой як потрібна! Нові цехи пускаємо... Небачений раніше фронт робіт! І умови хороші. Для одинаків – гуртожиток. Заробітки – ого! Так що дідусю розкажіть про це своїм сусідам. Завтра жду бажаючих у сільраді... Старий пообіцяв: – Перекажу тим, кого бачитиму.

Чекіст Комаров (це він і був тим "городянином") відзначив про себе: "маскарад" вдається. Закривши очі він вдавав, що дрімає, а насправді обдумував, як поводитися в селі.

Привела, його сюди з Києва чекістська стежка. Йшов перший післявоєннфий рік. Люди залікували рани, заподіяні війною, налагоджували мирне життя. І раптом до району прилетіла страшна чутка: орудує бандитська група. Згодом і до обласного управління дійшли звістки: на рахунку "невловимих" вже кілька терористичних актів – вбивають активістів, залякують населення. Діють зухвало, але хитро, продумано, завжди появляючись зненацька, то у формі працівників міліції, то у формі військових. Все ж завдяки показанням свідків, наполегливій роботі чекістів вдалося з`ясувати хто верховодить у бандитській групі, місце його проживання. Можна було його арештувати. Але з цим не поспішали. Необхідно було дізнатись якомога більше про всіх членів групи, зібрати докази. До того ж подумували, чи не мають, часом бандити зв`язків із Заходом. Цю обставину можна буде використати. Отже, тоді групу слід брати так, щоб вони не встигли повідомити про свій провал.

І тому Комаров їхав до цього села. В райцентрі вели іншу роботу інші члени оперативної групи співробітників держбезпеки.

Під виглядом вербувальника робочої сили Комаров викликав багато людей, в тому числі й бандитів, придивлявся до них, побував навіть у декого вдома. І ось настав час, коли бандитську групу можна було заарештовувати.

Щоб не дати їм можливості повідомити на Захід про свій провал, вирішили це зробити так: одних викликати повісткою разом з групою призовників у райвійськкомат. Інших – зненацька "накрити" в селі.

Підполковник держбезпеки Корсаков у ролі представника облвійськкомату діловито походжав серед призовників, час від часу заглядаючи в список. "Немає! Невже не прийдуть?"

І ось сигнал Комарова:

– Підходять двоє. Один рушив у приміщення, інший залишився при виході.

Представник облвійськкомату сердито глянув на дебелого молодика:

– Чому запізнюєтеся? Поняття про елементарну дисципліну не маєте! Щоб це було востаннє! Беріть бланк анкети. Писати вмієте? Добре... Йдіть в оту кімнату. Там є ручка, чорнило... і швидше!

В кімнаті молодика чекало двоє працівників держбезпеки, що не знали, як заповнити свої анкети. Вони весь час перепитували, просили допомогти. Коли бандит повністю заспокоївся, йому раптово скрутили руки, обеззброїли. Другий бандит почекав кілька хвилин на дворі і не почувши нічого підозрілого, рушив до приміщення. Його теж направили заповнювати анкету.

Інших членів бандитської групи тихо взяли в селі. "Невловимі" перестали діяти.

В. КИСЛЕНКО,
"Київська правда",
20 грудня 1967 року.

Розділ IV

Управління МГБ Київської області (1946–1953)

Управління МВД Київської області (1953–1954)

1946-1954

ВИТЯГ ІЗ СПЕЦПОВІДОМЛЕННЯ КЕРІВНИЦТВА УМГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП/б/У ЗА ЧЕРВЕНЬ - ВЕРЕСЕНЬ 1947 РОКУ[1]

"... В июне 1947 года в с. Ладыжин Чернобыльского района у своего дома убит сельський активист Бондарь Иван Трофимович ...

... 29.07.1947 года в с. Красноставка Маньковского района убит председатель колхоза им. Ленина член партии Форта Семен Иосифович...

... 14.09.1947 года в с. Скопцы Барышевского района выстрелом через окно во время заседания убит председатель колхоза им.Калинина член БКП/б/ бывший партизан Мелешко Дмитрий Порфирьевич...

20.09.1947 года в с.Березняки Смелянского района исчезли председатель сельсовета Пугач и старший оперуполномоченный Смелянского райотдела милиции Ронжин... Трупы убитых обнаружены на берегу реки зарытыми в песок... Нами арестованы члены бандгруппы Кабаченко по подозрению в убийстве Пугача и Ронжина.

У бандитов изъято: 2 автомата, 5 пистолетов, 1 винтовка, 1 обрез, 722 патрона...

... 24.09.1947 года на поле у хутора Лисовичи Дымерского района обнаружен труп секретаря парторганизации села - Мурга Ивана Гавриловича...

... 30.09.1947 года в с. Загальцы убит председатель колхоза "Большевик" Марченко Денис Степанович..."

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві. Справа 1, опис 246 – 271, кор.1.

ІЗ ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ КЕРІВНИЦТВА УМГБ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КИЇВСЬКИЙ ОБКОМ КП/б/У ЗА 1947 РІК[1]

"... В 1947 году нами арестован Погвиненко Д.И...

В начале войны дезертировал из Красной Армии. С первых дней оккупации Черняхов Кагарлыкского района послужил полицейским, где проявил активный характер...

... В 1943 году Погвиненко вместе с начальником сельполиции Андриевским задержали и живьем сожгли в сарае партизана Шкуренко Арсения Андреевича. После сожжения Погвиненко издевался над трупом.

... Будучи курсантом школы полицейских выезжал на подавление партизан, действовавших в лесах Васильковского района...

... В 1944 году Погвиненко зарезал жену коммуниста Погвиненко Марию Андреевну с тремя малолетними детьми и жену советского активиста Кагарлыкскую Анастасию Васильевну с двумя детьми дошкольного возраста. Третьему ребенку Кагарлыкской А.В. Погвиненко перерезал сухожилья рук..."

Колишній поліцай Садовський. У повоєнні роки – ватажок кримінальної банди, яка займалась пограбуваннями і вбивствами. Заарештований, розстріляний.

1. Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві. Справа 1, опис 246–271, кор. № 1, арк. 64–65.

ЗБРОЯ ТА НАБОЇ, ЗАХОПЛЕНІ СПІВРОБІТНИКАМИ КИЇВСЬКОГО УПРАВЛІННЯ МГБ ПІД ЧАС ОПЕРАЦІЙ ПРОТИ КРИМІНАЛЬНИХ БАНДГРУП (1946 – 1950-ті РОКИ)

Полковник М.М. Пухальський (1903 – 1952).
У 1943 – 1952 роках – начальник Управління міліції УМВД–УМГБ Київської області.
Очолював найскладніші операції з ліквідації кримінального бандитизму на Київщині у повоєнний час.

ПРАЦІВНИКИ КИЇВСЬКОГО УПРАВЛІННЯ МГБ – МВД, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Лейтенант Мізяков Микола Андрійович (1923 - 1947). Загинув 31 грудня 1947 року в селі Загальці Бородянського району.

Старший лейтенант Леонтьєв Михайло Юхимович (1920 – 1951). Начальник Ставищанського РВ. Загинув 7 липня 1951 року поблизу села Гостра Могила Ставищанського району.

Лейтенант Богацький Трохим Софронович (1918 – 1951). Оперуповноважений 5 відділу МГБ. Загинув 7 липня 1951 року в селі Ожеївка Володарського району.

Старшина Дикуль Іван Григорович (1922 - 1952). Оперуповноважений Іванківського районного відділу МГБ. Загинув 27 квітня 1952 року в селі Старовичі Розважевського району при затриманні особливо небезпечного злочинця.

НІХТО НЕ ЗАБУТИЙ, НІЩО НЕ ЗАБУТЕ

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ПАМ'ЯТІ ХОРОБРОГО ЧЕКІСТА

Немало, ой як немало, на нашій землі-матінці багатостраждальній могил героїв, про яких ми ще так мало знаємо!

Одна з них до цих пір залишалась невідомою для жителів Іванкова – про неї знали одиниці. І ось тепер усе стало на свої місця. Рішенням виконкому селищної Ради народних депутатів гранітною надгробною плитою увічнено пам'ять співробітника органів державної безпеки І. Г. Дикуля, який загинув у 1952 році на території району при виконанні службових обов'язків.

А коли конкретніше, то при затриманні особливо небезпечного політичного злочинця і зрадника Батьківщини.

Хто ж він, герой-чекіст? Старшина Дикуль був помічником оперативного уповноваженого Іванківського райвідділу Міністерства державної безпеки. Уродженець села Чапаєвка Золотоніського району, що на Черкащині, він гідно продовжував славні традиції старшого покоління чекістів. А роботи у повоєнні роки вистачало. Зокрема, виявляли і знешкоджували різних недобитків, запроданців і бандитів.

Напередодні того трагічного дня Івану Дикулю довелося нелегко: дуже тяжко захворіла дружина і її довелося відвезти в обласну клініку. Дома залишився чотирирічний син Валентин. Та батькові це лише додавало рішучості, коли йшов на чергову небезпечну операцію по

Патрони, гільзи та кулі, знайдені на місці трагедії.

друзі, розповіли про все, як це трапилось. Адже вже через півроку після батькової смерті померла мати, і хлопчик потрапив до дитячого будинку.

Були пристрасні, проникливі слова над могилою відважного чекіста, були урочисті звуки духового оркестру, була хвилина мовчання.

.. Вони розташовані тепер в ряд, немов стали в одну шеренгу – граніт над могилою чекіста І. Г. Дикуля, обеліск воїнам, які загинули в громадянську війну та в 1943 році, визволяючи Іванків від фашистів, і чорний мармур над воїном-інтернаціоналістом, кавалером ордена Червоної Зірки (посмертно) Олександром Синицею. І в цьому велична, неспростовна символіка єдності поколінь, мужності поколінь, самовідданості поколінь. Для життя наступних поколінь.

П. КОСТЕНКО,
"Трибуна праці",
14 листопада 1987 року.

затриманню ворога: радянські люди мають право жити спокійно.

Але на цей раз удача зрадила йому – куля бандитського обріза виявилась фатальною крапкою життя.

У цьому бою загинув і старшина міліції І.Д.Годун (похований у Розважеві). Та хоробрість цих відважних людей допомогла зробити їх товаришам головне – знешкодити ворога.

Пройшли роки, десятиліття. Проте недарма гаслом невмирущої нашої пам'яті є слова "Ніщо не забуте, ніхто не забутий". А тому й закономірно, що відбувся ось цей мітинг – така форма нашої пам'яті.

Взяти участь у ньому приїхали ветеран-чекіст полковник запасу О. В. Іванков, який служив у той час в Управлінні держбезпеки разом з Дикулем І. Г., діти близького друга І. Г. Дикуля – М. М. Бєгченкова – син Володимир і дочка Пілатова Л.Н. Діти, бо батько їх, Микола Михайлович, який і запропонував першим ось таким чином увічнити пам'ять про колегу, не дожив до цього моменту.

А ще в церемонії відкриття надгробної плити взяли участь син героя Валентин Іванович Дикуль, відомий артист Московського цирку. Його тільки зовсім недавно розшукали батькові

Колишній поліцай К.Опанасенко, від рук якого загинув І.Г.Дикуль.

І.М. Логвиненко.
У 1953–1959 роках – начальник Тальнівського райвідділення. Згодом – на керівних посадах у МВС України.

Письменник, автор повістей "На вістрі", "Завтра на світанку", багатьох оповідань і розповідей детективного жанру.

П.І. Васильєв.
Начальник Білоцерківського міськвідділу МГБ–НКВД наприкінці 40-х– на початку 50-х років.

У березні 1953 року тяжко поранений при затриманні злочинної групи.

ПРАЦІВНИКИ ОРГАНІВ МІЛІЦІЇ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СПІЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ З ЛІКВІДАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО БАНДИТИЗМУ НА КИЇВЩИНІ В 40 – 50 РОКАХ

Фассахов Гай Шагімарданович, молодший лейтенант, оперуповноважений. Загинув 17 травня 1944 року в селі Рихта Димерського району.

Пліщенко Василь Олексійович. молодший лейтенант, оперуповноважений Володарського райвідділу. Загинув 17 травня 1944 року в селі Рихта Димерського району.

Домбровський Станіслав Йосипович. молодший лейтенант, оперуповноважений Білоцерківського міськвідділу. Загинув 24 квітня 1953 року в Білоцерківському районі.

Куницький Володимир Володимирович, старший сержант, оперуповноважений Ставищанського райвідділу. Загинув 7 липня 1951 року в селі Ожегівці Володарського району.

Борягін Олександр Олександрович. молодший лейтенант, оперуповноважений Розважевського райвідділу. Загинув 11 березня 1945 року в районі Тальнівського лісництва на Черкащині.

АНТИБІЛЬШОВИЦЬКІ СИЛИ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВЩИНИ У СЕРЕДИНІ 40-х – НА ПОЧАТКУ 50-х РОКІВ. ПОХІДНІ ГРУПИ ОУН–УПА

Дереворит Нила Хасевича (провідник Зот), провідного художника руху опору.

Ще до початку Великої Вітчизняної війни на західноукраїнських землях партизанський рух за створення незалежної держави очолила Організація українських націоналістів (ОУН). У ній сформувалися два крила – поміркованe на чолі з А.Мельником і радикальне під проводом С.Бандери. У 1942 році керована С.Бандерою ОУН почала створювати Українську повстанську армію (УПА), яка мала боротися як із фашистськими окупантами, так і з радянським ладом.

За вказівкою Центрального проводу ОУН підрозділи повстанців дислокувалися в лісових масивах, створюючи мережу підпільних боївок (по 10 – 15 бійців). Вони прагнули до утвердження нелегальних національно-державних структур, альтернативних органам більшовицького режиму.

У травні 1944 року верхівка ОУН починає формувати в Західній Україні та направляти на Схід так звані рейдові групи. Завдання похідних боївок – активно проводити агітаційно-пропагандистську роботу проти радянської влади і створювати підґрунтя для подальшої боротьби за Українську самостійну соборну державу. Наприкінці травня 1944 року командувачем військової групи ОУН–УПА "Схід" і одночасно окружним провідником східних областей України "Верещакою" на територію Київщини направляються боївки "Жука", "Кобзаря" загальною кількістю до 80 осіб. У район Білої Церкви 16 бійців на чолі з "Борисом", колишнім заступником Луцького окружного референта СБ (служби безпеки ОУН). До Іванківського району – 25 повстанців на чолі з "Ванькою".

У січні 45-го в рейд по Київщині відправився з групою сотник УПА "Роман". У липні провідник Костопільського надрайонного проводу ОУН "Марко" "посів терен" у Баришівському та Володарському районах. У Макарові розпочала підривну роботу група "Дуная", а колишній референт Сарненської надрайонної СБ "Сірко" повів свою боївку в район Розважева, Бородянки та Чорнобиля. До кінця 40-х років на Київщині в різний час діяли також боївки ОУН–УПА під проводом "Андрія" (Іванків), "Палія", "Нестора", "Радченка" (Фастівський район), "Печериці" (Баришівка), "Шевченка" та "Будька" (Бородянка, Іванків), "Беркута" (Чорнобиль), "Короленка" (Тараща), "Грака", "Берези", "Сашка" (Чорнобиль, Димер, Бородянка), "Дніпровського" (Ротмістрівський район) та інші.

Усього на території області у період з 1944 по 1952 рік побувало майже півтори тисячі вояків ОУН–УПА. Переважно рейдові групи орудували в районах з великими лісовими масивами. Не отримавши широкої підтримки населення, зіткнувшись із жорсткою протидією органів влади та підрозділів НКВД, на кінець 1952 року похідні боївки на території Київщини припинили свою діяльність.

Вояки похідної групи ОУН–УПА на марші.

Група вояків УПА. Квітень, 1951 рік.

АРХІВ

ЗВІТ КОМАНДИРА ОДНІЄЇ З ГРУП ВОЯКІВ ОУН ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙДУ ПО РАЙОНАХ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Цей документ знайдено у схроні біля села Божиков Підгаєцького району Тернопільської області 15 травня 1946 року.

Звіт виконано на друкарській машинці на 27 аркушах. Автор звіту-доповіді детально описує поденний маршрут групи, подаючи в примітках власне бачення економіки району, релігійні справи, наслідки повстанської пропаганди на селян, а також духовне життя населення.

Збережено стиль документа. Скорочення позначено [...].

ЗВІТ

Доношу до Вашого відома всі роботи перепроваджені моєю групою на Сході, від 19.12.1943р. до дня 16.8.1945р. Група моя на Схід прибула 24.10.1944р., в кількості 5 чоловік. [...].

Відходячи на Схід мені був призначений терен діяння слідуючий: Північна границя - залізниця Коростень - Київ, південна - асфальтова дорога - Житомир - Київ, на захід по м.Житомир, на схід м.Києва. До дня 19 грудня 1944 р. моя група перебувала в терені призначеному до діяння др. Ваньки /Розважівський р-н, і Іванковський Київської області, частина Вородянського р-ну та інші терени розположені на північ від залізниці м.Коростень - Київ. На протязі того часу, я мав можливість ознайомитись зі Сходом і пізнати терен в якому знаходився. Дня 17.12.1944р. ми отримали відомості, що на ті ліса нквд підготовляє акцію на бандерівців. Відомості ці отримали від одного чоловіка с.Мар"янівка Вородянського р-ну, Київської області прізвище не відоме мені. Оповідав, що його закликало Вородянське нквд в район і дало йому зобов"язання повести докладну розвідку в лісі, в районі 10 км. від свого села. Отримавши відомості, з групою в місті з гр. Ваньки і новоприбувшою в той терен групою Андрія, в кількості 12 чоловік, ми рушили відійти в терени, які були призначені для моєї групи /за залізницю на південь/. Дня 19 грудня 1944 р. о 15 год. групи вирушили за залізницю. Через ніч перемаршерували в Бородянський р-н, Київської обл. під с.Вєди, де повели розвідку, з поблизьких сіл віддалених від тої селечки. Ранком 20 грудня перейшли під село Язвінку того ж р-ну і закватирувались. У вечорі того ж самого дня провели організацію харчів /хліба, картопель, цибулі/, взяли в колгоспі вола в тому ж селі і за ніч перейшли в Білокриницькі ліса, р-н Радомишельський Житомирської обл., де закватирувались. У вечорі, дня 21 грудня, всі групи взявши із собою по 10 кг м'яса, пішли в с.Хомівку Радомишельського р-ну Житомирської обл., де заказали в людей вечерю, віддаючи їм м'ясо. Повівши розвідку й переконавшись, що в тому районі нема загрози, ми заночували в тому селі, а напередодні відійшли в ліс. Постій наш від села був віддалений на 6 км. На тому постої стояли 3 дні й щовечора ходили в те саме село, тільки кожний день вечерю замовляли в інших затах і кожна групка окремо. Ціль наша була та, щоб при такій нагоді повести якнайширше пропаганду і пізнати людей. Заходили в ті хати, в яких мешкали /язикаті люди/ голови, до уповноваженого нквд і до всіх тих, на яких люди скаржилися, що вони можуть заявити про наш побут в селі, в район. Дня 25 грудня, ранком /ми змінили свій постій у віддалі одного км від старого, а увечорі, того ж самого дня пішли в с.Білку того ж р-ну, на організацію хліба і

картопель. Ідучи в село брали з собою м'ясо і в подібний спосіб, як в попередньому селі заказували вечерю, вели пропаганду і роздавали людям м'ясо /в кількості від 1,5 - 3 на сім'ю/. Ранком 26 грудня вернули на старий постій. Увечорі того ж дня пішли всі групи в с.Таборище, тої ж самої сільуправи, де перепроваджували ідентичну роботу, як в попередніх двох селах. Повівши вперід на кілька днів розвідку через одного чоловіка с.Межиріча, тітку ім'я мені невідоме, що в них в селі дуже недобрий голова колгоспу, б'є людей, сам ярий комуніст і що має змагазинової дуже багато зброї, яку він роздає стрибкам тоді, коли заходить потреба виставляти застави проти бандерівців. Дня 27 грудня всі групи над сумерек, підійшли над р.Тетерів, а як стемніло, переправились через річку й підішли в село Межирічку. Голову колгоспу застали ще в колгоспній канцелярії, який давав бригадирам наряд /план роботи/ на слідуючий день. В канцелярію зайшли під совітською маркою, по певному часі він сам розказав, що він думав, що то приїхало нквд в село ловити дівчат на Донбас. Заставши голову зв'язали, зробили в нього ревізію, при якій знайшли пістоля /зірка 1943 р. випуску/. Потім перепровадили докладну ревізію в колгоспній канцелярії і в колгоспній коморі. Перевівши ревізію в вимінених місцях, знайшли два добрих автомати, три збраковані, три петеєри збраковані, два довгих кріси роздуті. Два короткі сов. кріси роздутих, два німецьких збраковані мавзери й по дев'ять екземплярів топографічних карт Малинського р-ну, Розважівського р-ну Житомирської області, і три карти київського р-ну, багато кусочків інших районів з Лівобережної України та північної Білорусії. На тих картах з другої сторони секретар і бухгалтер колгоспу вели "колгоспний учот". Забравши це все разом із головою, пішли на його помешкання, де препровадили також ревізію /поверховну/, при якій знайшли кулемета /дьохтярева/. Де кулемет знаходився голова сказав сам. Слідства жодного не вели, тільки, побалакавши з ним в дуже лагідний спосіб, вияснивши йому ціль нашого прибуття, в с.Межирічку, насітлюючи всю його роботу взглядом народу, повечеряли в нього і коли мали відходити сказали, що він може пожертвувати для УПА /не силою, а з доброї волі/. Він дав для УПА чоботи в доброму стані, дві пари білизни, сорочку верхню, шинель і кожушка без рукавів. При відході з ним побалакав про нашу боротьбу, хто ми є. Дав літератури по одному примірнику /до селян українців, робітники України, що то є УРСР і до молоді України/. Він дуже цікавився нашим рухом, бо для нього це була дуже цікава новина. Сам він не був під німецькою окупацією і про нас нічого не знав, а коли й почув, то зовсім в неясному світлі. Уважав нас і думав про нас, як писав Хрущов, а уявляв ще гірше. Розійшлись з ним по братерські, з ним я, друг Ванька і Андрій поцілувались і розійшлись. Голова той називався Григор Близнюк. Того ж самого вечора взяли в колгоспі на м'ясо корову та в коморі два центнери пшениці, 80 кг житньої муки і 80 кг до центнера гороху, навантажили на колгоспний віз, взяли колгоспні коні й поїхали в ліс, на стари й постій. Переправившись в ліс, ще в дорозі під с.Кремком знаходячись, ми помітили ракету /червону/, на початку с.Межирічки, від сторони с.Велика Рача. На другий день довідались, що то було нквд з району Радомишль, яке їхало на нас. Ракету випустили тому, бо їх розвідка повідомила, що ми є біля колгоспної комори і тому начальник дав наказ до наступу. Розвідка в паніці, побачивши сторожа, почала втікати із села. Нквд до самого дня не відва-

КРИЇВКИ, В ЯКИХ ПЕРЕХОВУВАЛИСЬ ПОВСТАНЦІ ОУН–УПА

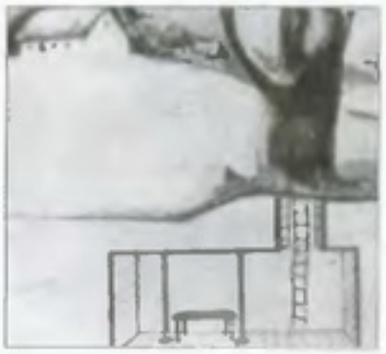

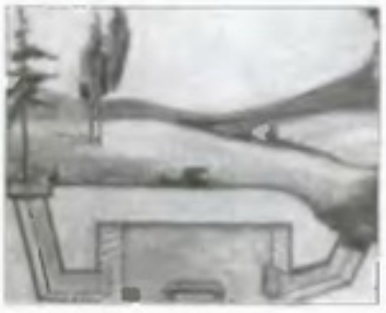

КРИЇВКИ, В ЯКИХ ПЕРЕХОВУВАЛИСЬ ПОВСТАНЦІ ОУН–УПА

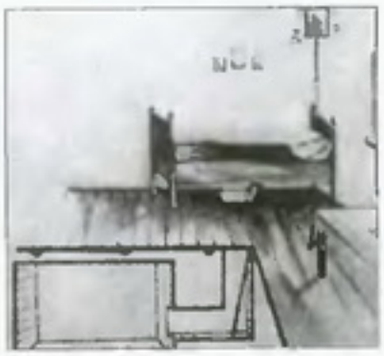

жилося увійти до села. Ранком увійшло в село, в кількості 17 чоловік і подалися до хати голови колгоспу. Нам донесено, що голова говорив для нквд, що його ми били і це все, що пожертвував на УПА, бандерівці заграбили та багато додав чого іншого. Я настоював, щоб так зробити, як було зроблено, тільки з тою малою зміною, що я говорив не брати в нього нічого. Друг Ванька в більшості др. Андрій, побачивши його домашню обстановку, намагались перепровадити ліквідацію його майна. Ціль моя, щодо його нетикальності була та: наблизити до себе і зацікавити рухом УПА український партійний елемент на Сході, збиваючи пересадні, брехливі докази совітських пропагандистів, /агітаторів/, які в чорному світлі змальовують наш рух і наше поступовування щодо комсомолу, кандидатів, партійних і був. червоних партизан.

[...]

3 1.1.1945 р. без задержки прийшли в Тальське і в районі до 200 м. закватирували від вузькоколійки. До 7.1.1945 р. нікуди не виходили, тільки вели розвідку по терені в якому знаходились. Дня 8.1.1945 р. взяли в Тальському /лісорозробка/ пару коней в селі й пішли в с.Леснівку Іванківського р-ну Київської області за свиньми в колгосп. Дня 9.1.1945 р. о 8 годині вернули зі здобиччю, привезли двоє свиней, хліба та картопель. В той день нквд по слідах не йшло, бо не було слідів, бо майже цілу добу падав сніг. Дня 11 січня 1945 р. повели розвідку й при помочі трьох дизертирів із с.Бліча Іванківського р-ну, рішили розбити лісгоспну кущову кооперативу в с.Коленцях, того самого р-ну. Дня 12.1.45 р. ввечорі пішли на Тальське, взяли три пари коней з саньми й поїхали в Коленці. Перед розпочаттям роботи перерізали телефон, побили аппарат. Відбито двері й забрано слідуючі товари: три-чотири центнери солі, 130 кілограмів цукру, від 10-15 кг цукорків, 10 кг пряників, мішок кришеного тютюну /вага 15-20 кг./, 50 кг намеленої зернової кави, дві консерви /свин. тушонка 1 кг/, дві бутельочки одеколону, 3 слоїки крему, 2 жіночі спідниці, 5 пар літнього жіночого взуття, 7 пар калісонів, 5 сорочок /білизна/ і два мужеські спортові светри. Прибувши рано були дуже змучені, сніг перестав падати, сліди великі. Без жодної передишки поділили все по групах і почали магазинувати. О год 14 вартовий повідомив, що їдуть якісь підводи по нашому сліду. Через 5 хвилин нас нквд вже обстріляло кулеметним і крісовим вогнем. Утікаючи, ми багато деяких речей лишили, не встигаючи з собою забрати. Нквд по сліду гналося за нами 4 км так, що при великому обвантаженні під час втечі деякі козаки залишали деякі речі, що несли вже із собою. Залишили слідуючі речі: 2 центн. солі, весь тютюн, 0,5 кави, дві пари білизни, всі котьолки, баклажки, 1 кожух, 2 кріси, які були в резерві й козак з групи Андрія відбіг автомата. Крім того знайшли решту змагазинованої солі, Андрієвої групи сало.

Три дні перед тим до нас прибув Дон з одним козаком з Вародицького району. Оповідав, що їх окружило нквд і йому вдалося з одним козаком Червоним утікти, а за долю трьох козаків, які в той час відбились, нічого не знає. /Сват, Смілий і ще один/. В той час, коли хлопці були в Коленцях, ми з другом Ванькою і двома козаками лишились. Михалко й Червоний були хорі, а ми йдучи за кіньми зловили сексота. Вернулись з дорогим, щоб з ним перепровадити слідство. Це був працівник з Тальського, начальник завхозяйства - Ткач

/ім"я не пригадую/, літ 61, мешканець с.Ханів Розважівського р-ну Київської області. Нам тиждень тому вже було донесено, що він часто їздить у Розважівське нквд. Допит перепроваджували ми вдвох з Ванькою і я рівночасно писав протокол переслухання. На слідстві зізнав слідуюче: Розважівське нквд заангажувало його до роботи /співпраці/ в серпні 1944 р. Завданням було його визнати всіх людей на транспорті, які нас знають і всіх дівчат, які гуляли з нашими козаками, а другого січня нквд дало йому наказ, щоб він на старий новий рік 14.1.45 р. належно підготувався і запросив до себе в с.Ханів друга Ваньку /мене та Сашка/ а Андрія на багатий вечір. Кошти за те все обіцяли йому звернути. Повчали його, як має це все зробити. "Вот старик, ти несколько дней перед Новим Годом предложи им приглашение к себе. Приглашай их на вечер и целий день Нового Года. Когда прийдет дай хорошенько випить, закусить и снова випить, давай им водку в кариан, но помни хорошо обдумай, что би оно вишло хорошо. Главари пусть они з собой рядових всех не берут, а нам до 10 часов вечера донеси. Тогда старик увидиш, всех как куриц половим, а потом для тебя - каниш-но зарплата". Суму за яку хотів продати не сказав, бо вони йому теж докладно не сказали. Ще до дня його арешту через нас, в Натальському було арештовано 5 дівчат із с.Ханова. По допитах в районі Іванова їх випущено. Більше нічого він не сказав. Ми думали, що він знає других співробітників, яких нам розконспірує. По переслуховуванні ми рішили його зліквідувати. О год. 23 по попередньому рішенні, цей факт доконано.

[...]

Дня 13 січня вечором, ми підійшли під с.Мар'янівку Вородянського р-ну. Повівши розвідку, ввійшли в село на вечерю і хотіли щось зорганізувати з харчів. В селі зловили двох співробітників Вородянського нквд. Про їх і їхню діяльність розповідав один дизертир із с.Влідча. [...] по переслуханні рішили їх зліквідувати з села відійшли о год. 2-й вночі, забираючи їх з собою в ліс. Рано дня 14 січня о год 8-й /Новий рік/ їх зліквідували і відійшли на попередній постій, з якого нас нагнало Іванківське нквд. Прибувши на місце постою ми дізналися про все, що діялося і що ще сьогодні в Тальському рано було Київське і Іванківське нквд. Під час перебування нквд на Тальському заангажували до своєї праці Галю /наречену Ваньки/, яка підписала зобов'язання. Про те все вона нас повідомила й розказала і щоб ми були обережні, бо нквд на нас звернуло велику увагу й на Тальське, як на наш головний осідок. Ми рішили вийти з лісів за залізницю. Дня 15.1.1945 р. ми почали приготовлятися до відходу. Я і двох козаків Стьопа і Сергій пішли розмагазинувати змагазиноване мною сало. Коли приступили до роботи й почали рубати замерзлу землю, вмить я помітив на віддалі 30 м. чотирьох мужчин в кожухах, один з них клякнув на коліна і цілився до нас, другий стояв з опертим крісом у сосну, третій заходив праворуч, а четвертий махав рукою до тих, які йшли за ними. Це діялося в секундах, я впав на автомата,який лежав передімною й прикрив перший їх вогнем. Вони попадали, а ми використовуючи той час почали втікати. Я ще при відступі дав три черги, бо вони намагалися нас окружити. Коли ми відбігли на 150 метрів почули голосне "Ура" і розпочали стрілянину. Наші друзі, які були віддалені від нас на пів км., почувши ті голоси думали, що ми вже впали й почали втікати в сторону залізниці. Сніг був великий, так що ми їх по слідах

КРИЇВКИ, В ЯКИХ ПЕРЕХОВУВАЛИСЬ ПОВСТАНЦІ ОУН–УПА

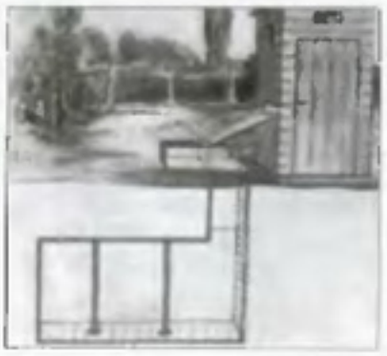

КРИЇВКИ, В ЯКИХ ПЕРЕХОВУВАЛИСЬ ПОВСТАНЦІ ОУН–УПА

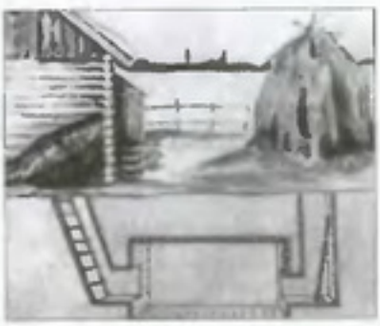

нагнали на відтинку трьох км. Ми думали, що вони йдуть за нами й тому з поспіхом старалися якнайдальше відійти. На год. 22 були на Бобі, а перед досвідком вимашерували в Радомишлянський р-н. Ішли цілий день, а о год. 18-й були вже в с.Хомівці. Сніг був вже по коліна, ми вичерпались з харчів, рухатися в терені почало ставати щораз труднішe. На організацію харчів по цілих селах ми вже не ходили, лише по тих людях, яких уважали за добрих, які не заявлять на нквд. В село ходили по трьох, двох, а то тому щоб не робити великої тропи. Так ми ходили до 28 січня 45р. 28 січня було наших 7 чоловіків в с.Вілці. О год. 20 приїхало Радомишлянське нквд і почало кидати червоні ракети для паніки і стріляти з автоматів. Всі друзі вийшли щасливо з села в ліс. Збірний наш пункт був в с.Хомівці. На збірний пункт не прийшов друг Андрій з трьома козаками. Оповідав друг Гриша, що Андрій вицофанився на південь від с. Вілки, в сторону с. Верезці. Чекаючи більш як 4 години ми з другом Ванькою рішили відійти за залізницю й харчуватися тими запасами, які в нас були приготовані на зиму. Ішли ми до дня, цілий день і вночі о 23 год. Ми добилися на Тальське. Всі вичерпалися до крайності, їсти не було нічого, дорогою трьох друзів повідморожували пальці на ногах. Через цілий час нашої дороги на північ, йшов повальний сніг, а вночі від год 1-ї, 30.1 перейшов сильний ураган. Снігу вже було всюди по пояс. Коли обрахували харчі, які ми мали, нам на той час не хватить і на такому снігу нас нквд може підбирати, як грибів. Кожний з нас побачив, що такою групою вже ходити не можна. Воєвики стали заломуватися, нарікати на провід, що їх кинули на погибель. Всі ми рішилися розбитися по двох і розійтися на села, по наших знайомих, щоб можна було як-небудь перебути цей час. Дня 31.1 розмагазинували ми сало, цукор, зібрали трохи хліба в робітників на Тальському й 1 лютого, рано, почали розходитись, умовивши збірний пункт у лісі 1 березня.

[...]

На місці ми знайшли всіх козаків, які вже нас ждали. Всі були живі й здорові й добре себе почували.

[...]

29 березня прибули в Тальське. Снігу вже не було ніде. Роботу можна було знову розпочати. Розмагазинувавши консерви, крупу, муку, я договорився з другом Ванькою і Андрієм, де можна буде в разі потреби нав"язатися і условили кличку та назначили мертвий пункт. При відході я мав зі всіма друзями півгодинну доповідь, в якій коротенько з"ясував міжнародне положення, і насвітлив нашу роботу яку ми повинні з настанням весни робити в ширшому маштабі, ми повинні зробити харчеві запаси, головно хліба й картопель, щоб на переднівку справа харчування не забирала часу в праці, бо вимінених продуктів по певному часі трудно буде дістати. Маючи можливість утриматися на Сході й перебути зиму, ми мусимо напружити всі свої сили й роботу в терені поставити так, що коли нам прийдеться ще довше боротися, а може й навіть роками, ми мали якнайширше запізнати терен, якнайбільше мати симпатиків.

[...]

Зробивши маленький запас, ми почали спеціяльно найбільше часу посвячувати для політично-пропагандивних цілей і для опанування терену. Решта проробленої нами роботи буде напи-

Обкладинка часопису ОУН–УПА "Хрін". 1947 рік (фото з книжки Дмитра Вєдєнєєва і Сергія Шевченка "Українські Соловки". - К.: ЕксОб, 2001).

сана в другій частині звіту, який є писаний по даному мені зразку.

[...]

ДУХОВНЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Національна свідомість народніх мас з кожним днем зростає, особливого росту цієї свідомості надала промова Сталіна, в якій він дуже вихваляював російську націю. Сьогодні вже часто можна зустріти такі вислови: "Ми українці, така доля нашого брата, нема правди в світі для нас. Наш народ тому такий нещасливий, що наша Україна є багата і кожний, хто має можливість, хоче з неї користати. Назовні національну гордість бояться проявляти, а коли вп'ється хто небудь, тоді можна почути: - ми українці з крові козацької, співають гимн кураїнський".

Дня 8.7.45р. в с.Таборищах жінка з мущиною співали пісню "Ревуть стогнуть" та "Ще не вмерла Україна". Коли ми зайшли в хату, жінка з переляку почала вдавати дурну, а чоловік втік на двір. По короткому часі я дійшов з нею до порозуміння й заспівали разом пісню "Україно, Україно наша рідна мати". Як ми цю пісню заспівали жінка плакала. Розповідання очевидця: Дня другого липня ц.р. один чоловік купив газету "Совітська Україна", в якій прочитавши промову Сталіна, що розхваляював російську націю, з нетерпливістю став між людьми на базарі й почав говорити наставляючу про газету: "За що міліони українців пішло в сиру землю, за що наробили міліони калік, за що наш брат пролив задурно стільки крові?" Почувши це почали його окружувати близькі люди. Очевидець побоюючись що з того може вийти дуже неприємна річ відійшов. Того чоловіка через кілька хвилин нквд арештувало й відправило його в Житомирський допр.

Найчастіше можна почути від мужчин старшого віку /під час ведення дискусій, при бесідах/ спомини за війну України, за козацьку та княжу добу. В уяві змальовують образ життя на Україні колись, порівнюючи його з теперішнім життям. І яка вона була б у майбутньому, будучи вільною, самостійною державою.

Політична свідомість населення є задовільняюча. Найбільшою слабістю є: ніхто не вірить, що власні українські сили зможуть здобути Україну. Часто при дискусіях можна почути: "Дай боже нашому теляті вовка з"їсти", "коли нам Англія й Америка не поможуть, ми самі нічого не здобудемо". Рівночасно доказується на фактах незрілість нашої нації, дезорганізація українського народу з однієї сторони - протиставляючи зорганізовану сьогодні Росію, силу нквд, сильну сітку агентів, з другої сторони.

[...]

АДМІНІСТРАЦІЯ.

а) районова адміністрація в більшості рекрутується з наїздних росіян та жидів і в мінімальній кількості - українців /з був. червоних партизан. Районова безпека починає виключно спиратися в районі на російському елементі, а в терені на партійному українському елементі. Багато був. червоних партизан, які були в нквд /українці/ які стали звільнені з праці чи вислані на фронт. Причини звільнення є такі. 1) халатно относиться к работе, 2) имеют связь с вредителями советской власти, 3) растаскивание социалистической собственности. Деяких віддано під суд. Іншим дано іншу менш відповідальну пра-

цю, в господарському відділі. Напр. Коцюба Микола слідчий Макарівського партизанського відділу, сьогодні ходить і мобілізує дівчат на торфорозробку. Кононенко Микола з /отряда Хитриченка/ був засуджений в штрафну роту де й загинув. Хоцінський Володимир /Мак. отряд/ був висланий на передову і тяжко ранений в ногу й руку. Босенко /Кремок/ сьогодні сидить вдома й займається спекуляцією.

б) Сільська адміністрація і колгоспна, переважно є оперта на місцевому /благонадьожному/ елементі. Більшу частину сьогодні становлять інваліди. Від місяця червня почали міняти голів сільрад і колгоспів дорогою призначення тієї самої праці, тільки в іншому селі. Ціль перемесення є та: голови зживаються з народом і не хочуть силою гонити його на роботу, чи так подавати когось у район до покарання.

в) Народ, всі накази зв"язані з виконуванням державних планів, виконує дуже неохоче /працює не собі, працюй день і ніч а тобі за те нічого/. Багато людей не хочуть іти до роботи. В зв'язку з цим приїзджають з району представники в асисті міліції збирати мітинги, де застрашують народ судом, допром, сконфіскуванням присадибної площі, як це мало місце в травні місяці, в с.Озеранах Врусилівського р-ну, за те, що жінка три дні не вийшла на роботу, відрізали їй 0,50 га присадибної площі, залишаючи тільки 0,10 га. Майже кожного дня в село на контролю приїздить нквд. Ходить по хатах, кого застане вдома в робочий день бере на слідство, часом у район.

Крім того в село часто приїзджають прокурори і змісця ставлять під народний суд, хто не хоче працювати. До кожного села є прікріплений з району представник, який на місці веде контролю праці та підганяє до роботи. Переживаючи те все народ залякується ще більше й іде на працю. На працю гонять також стариків, щоб тільки зміг ходити.
[...]

Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві. Фонд 4, опис 249/ 472 (1), стор. 12 – 37.

Дереворит Ніла Хасевича (провідник Зот).
Його зброєю були різець гравера й олівець художника.

За Самостійну Соборну Українську Державу!

Воля народам!
Воля людині!

Чи знаєш Ти...?

Чи знаєш Ти, молодий український юначе, за що бореться Українська Повстанча Армія (УПА), за що в бою віддають своє молодече життя її бійці, такі ж як і Ти українці?

Тобі цього не скаже партійно-сталінський лурисвіт, чи душегуб з НКВД. Навпаки, вони залякують Тебе, забріхують, оплюгавлюють перед Тобою борців з УПА. Вони дріжать з переляку, щоб Ти не прозрів крізь мряку кремлівської брехні та не обернув свого гніву проти брехунів Сталіна.

УПА виступила в обороні українського народу проти імперіялістичних загарбників Москви й Берліну. Вона б'є кровожадних гітлерівців та сталінських посіпак. Надходить вже неминучий кінець імперіялістам. Вже повстали поневолені Гітлером народи Европи, повстав Кавказ і Україна. Ми вже переконались, що нема нам порятунку ні від кого, коли ми самі себе не оборонимо. Тільки у власній державі забезпечимо життя своєму народові.

УПА бореться за створення Самостійної Соборної Української Держави, держави без поміщика, капіталіста і партійного паразита. Не хоче загарбувати чужих земель, але своїх не віддасть на поталу чужинцеві. Хоче створити державу виключно на українських землях.

УПА стремить до того, щоб створилася російська, білоруська, польська, грузинська і другі національні держави на території, що її заселюють ці народи. Тому співпрацюємо з цими народами в боротьбі проти імперіялістів.

УПА хоче, щоб український народ сам рішив про форму своєї держави, про суспільний і громадський її лад.

Не слухай, юначе, кровопивців Сталіна! Вони обрехали Тебе, хочуть пхнути в „истребительные батальоны" та тим способом викликати братовбивчу боротьбу серед українців. Вони яничаром Тебе роблять! Кидай службу, переходь із зброєю в руках у ряди УПА, ставай до боротьби за Українську Державу. Ми ж брати Твої, а не вороги й винищувати себе взаємно ніяк не хочемо. Биймо ворогів спільними силами, биймо імперіялістів Москви й Берліну!

Геть з кремлівськими і берлінськими поневолювачами!

Слава борцям за Українську Державу!

Липень, 1944 р.

КОМАНДА
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ
„СХІД"

Такі листівки члени похідних груп розповсюджували на території Київщини.

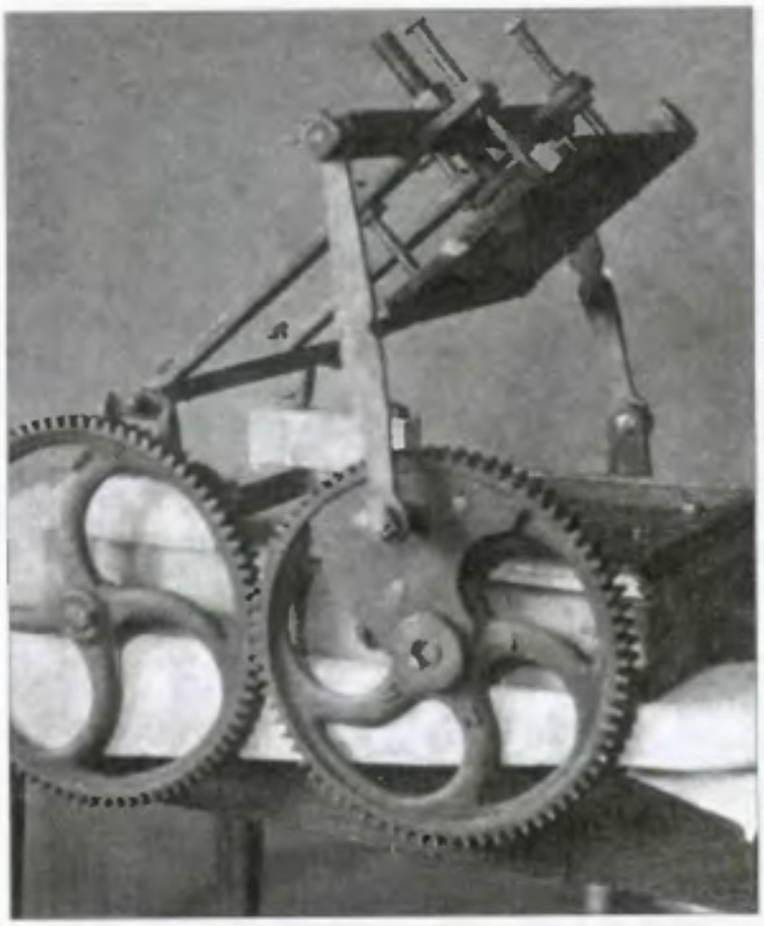

10 заповідей Українця—Націоналіста

(ДЕКАЛЬОГ)

Я дух єдиної стихії, що зберіг Тебе від Татарської потопи й поставив на грані двох світів творити нове життя.

1. Збудуєш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за Неї.
2. Не дозволиш нікому спаплюжити славу ні честь Твоєї Нації.
3. Пам'ятай, про Великі Дні наших змагань.
4. Будь горда з того, що ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба.
5. Пошануй смерть великих Лицарів.
6. Про справу не говори з ким попало, лише з ким треба.
7. Не завагаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро справи.
8. Ненавистю й безоглядною боротьбою принизиш ворогів Твоєї Нації.
9. Ані просьби, ані грозьби, ні тортури ні смерть не примусять Тебе зрадити таємниць.
10. Змагатимеш до поширення сили, багатства й простору Української Держави.

Декалог націоналіста, знайдений у схроні похідної групи "Кобзаря" біля села Іванівка Ставищанського району на Київщині.

Друкарський верстат "гутенбергівка". На такому обладнанні у підпільних друкарнях повстанці випускали агітаційно-пропагандистську продукцію.

Члени опергрупи УМГБ ведуть переговори з боївкою УПА через вентиляційний отвір бункера.

Зброя, знайдена в одному зі схронів похідної групи "Кобзаря" біля села Іванівка Ставищанського району на Київщині.

Михайло Криса ("Кобзар"). Керівник похідної групи УПА, яка у 1951–1952 роках діяла на території Білоцерківського, Богуславського, Рокитнянського та Ставищанського районів Київської області.

Михайло Оліярник ("Богун"). У 1951 – 1952 роках у складі похідної групи УПА "Кобзаря" діяв на території Київської області.

БОРОТЬБА І ДІЯЛЬНІСТЬ

ОУН ПІДЧАС ВІЙНИ

ПОЛІТИЧНІ ВКАЗІВКИ

ЗМІСТ:

А. Діяльність на З У З

I. Будування Української Держави.
II. Закріплення й розбудова політичної організації ОУН.
III. Становище до німецької армії.

Б. Діяльність в Осередніх і Східніх Українських землях

I. Будування Української Держави.
II. Розбудова політичної організації ОУН.
III. ОУН і інші політичні сили.

В. Методичні вказівки.

Г. Загальний дороговказ.

Перша сторінка політичних вказівок ОУН на час війни, знайдених у схроні групи "Кобзаря".

СЛАВА УКРАЇНІ!
СВОБОДА НАРОДАМ І ЛЮДИНІ!

ГЕРОЯМ СЛАВА!
ЗА НАЦІОНАЛЬНІ ДЕРЖАВИ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ!

ЗА САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ

Видає Організація Українських Націоналістів (ОУН) на Осередніх і Східніх Українських Землях (ОСУЗ)

Рік II. | 1943 | № 7.

ЗА ЩО НАМ БОРОТИСЯ?

[illegible]

Перша сторінка часопису «За самостійну Україну».

Розділ V

Управління КГБ при Раді міністрів УРСР по Київській області (1954-1978)

Управління КГБ УРСР по місту Києву і Київській області (1978-1991)

1914-1917

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ КОМИТЕТА ГОСВЕЗОПАСНОСТИ
при СОВЕТЕ МИНИСТРОВ УКРАИНСКОЙ ССР Генерал-майору
товарищу НИКИТЧЕНКО В.Ф.

СЕКРЕТАРЮ КИЕВСКОГО ОБКОМА КП УКРАИНЫ
тов. ГРИШКО Г.Е.

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ
об аресте и результатах следствия по делу
КОМЕНДАНТА Д.А.[1]

Управлением КГБ при Совете Министров УССР по Киевской области в пос. Ивановка, Николаевского сельсовета, Ворзнянского района, Черниговской области в марте 1954 года был разыскан и арестован изменник Советской Родины -
КОМЕНДАНТ Даниил Анисимович, 1910 года рождения, уроженец с.Ольшаница, Ракитнянского района, Киевской области, украинец, гр-н СССР, из крестьян-кулаков, с низшим образованием.
Следствием по делу установлено:
КОМЕНДАНТ, будучи солдатом Советской Армии и находясь на фронте, в июле 1941 года попал в плен к немцам.
Освободившись из плена и проживая во временно оккупированном немцами с.Ракитно, того же района, Киевской области, в октябре 1941 года изменил Родине, добровольно поступил на службу в немецкие карательные органы - полицию, где служил до начала 1944 года первое время полицейским, затем следователем, начальником Ракитнянской районной и Ольшаницкой кустовой полиции.
[...]

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ КГБ при СМ УССР
по Киевской области - полковник
(МАРТЫНЕНКО)

26 июня 1954года

[1] *Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м.Києві. Опис 264/651 (1), стор.1–2.*

З матеріалів кримінальної справи щодо колишнього поліцая Д.Коменданта.

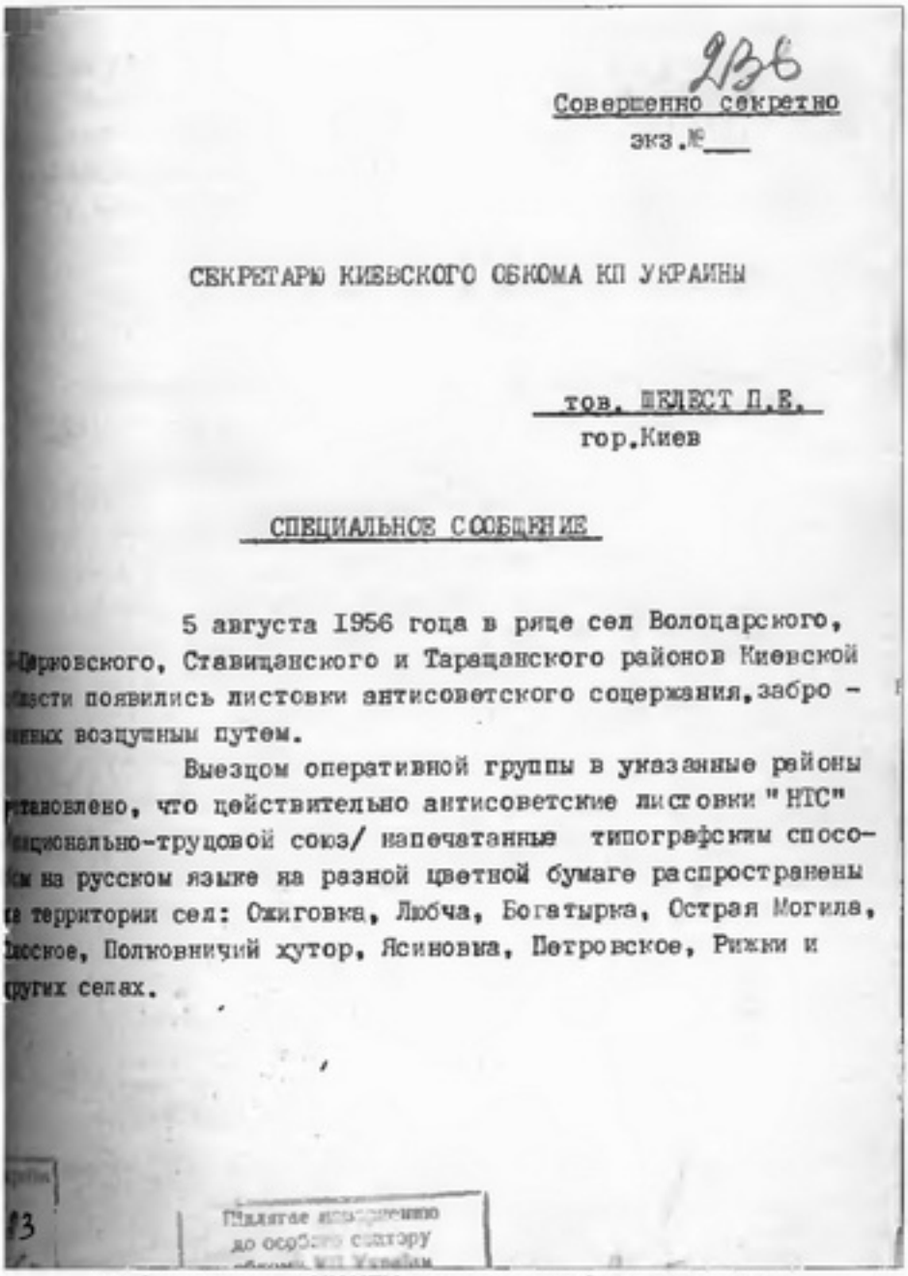

Совершенно секретно
экз.№___

СЕКРЕТАРЮ КИЕВСКОГО ОБКОМА КП УКРАИНЫ

тов. ШЕЛЕСТ П.Е.
гор.Киев

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ

5 августа 1956 года в ряде сел Волоцарского, Б-Церковского, Ставицанского и Тарацанского районов Киевской области появились листовки антисоветского соцержания, заброшенных воздушным путем.

Выездом оперативной группы в указанные районы установлено, что действительно антисоветские листовки "НТС" /национально-трудовой союз/ напечатанные типографским способом на русском языке на разной цветной бумаге распространены на территории сел: Ожиговка, Любча, Богатырка, Острая Могила, Плоское, Полковничий хутор, Ясиновка, Петровское, Рижки и других селах.

Совершенно секретно
экз №__

СЕКРЕТАРЮ КИЕВСКОГО ОБКОМА КП УКРАИНЫ

тов. ШЕЛЕСТ П.Е.

гор. Киев

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ[1]

5 августа 1956 года в ряде сел Володарского, Б-Церковского, Ставищанского и Тарацанского районов Киевской области появились листовки антисоветского содержания, заброшенные воздушным путем.

Выездом оперативной группы в указанные районы установлено, что действительно антисоветские листовки "НТС" /национально-трудовой союз/ напечатанные типографским способом на русском языке на разной цветной бумаге распространены на территории

Повідомлення до ЦК КПУ про виявлення і розповсюдження антирадянських листівок.

сел: Ожиговка, Любча, Богатырка, Острая Могила, Плоское, Полковничий хутор, Ясиновка, Петровское, Рижки и других селах.

Принятыми мерами через местный советский и партийный актив большое количество этих листовок собрано и из'ято. Одновременно с этим об изложенном информированы Ставищанский и Тарацанский райкомы партии. Местный советский и партийный актив многих сел мобилизован на дальнейшее выявление и из'ятие листовок "НТС".

Образцы листовок прилагается.

ПРИЛОЖЕНИЕ: по тексту на "8" листах.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА УКГБ при СМ УССР по Киевской области – КЛИМЕНКО

[1]Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд № 4, опис 249/472(2), стор. 97.

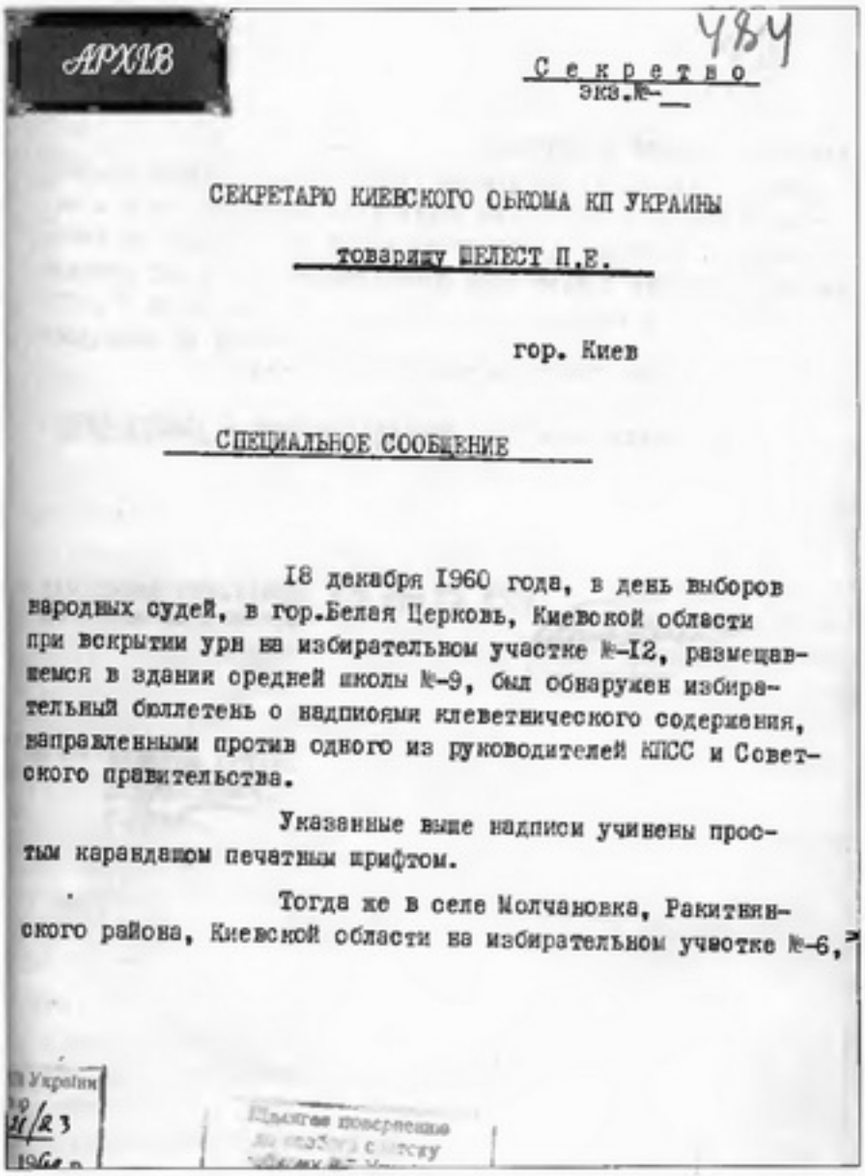

АРХІВ

Секретно
ЭКЗ.№-

СЕКРЕТАРЮ КИЕВСКОГО ОБКОМА КП УКРАИНЫ

товарищу ШЕЛЕСТ П.Е.

гор. Киев

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ

18 декабря 1960 года, в день выборов народных судей, в гор.Белая Церковь, Киевской области при вскрытии урн на избирательном участке №-12, размещавшемся в здании средней школы №-9, был обнаружен избирательный бюллетень с надписями клеветнического содержания, направленными против одного из руководителей КПСС и Советского правительства.

Указанные выше надписи учинены простым карандашом печатным шрифтом.

Тогда же в селе Молчановка, Ракитнянского района, Киевской области на избирательном участке №-6,

Повідомлення до ЦК КПУ про виявлення і розповсюдження антирадянських листівок.

Секретно
ЭКЗ.№-

СЕКРЕТАРЮ КИЕВСКОГО ОБКОМА
КП УКРАИНЫ
товарищу ШЕЛЕСТ П.Е.

гор. Киев

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ[1]

18 декабря 1960 года, в день выборов народных судей, в гор. Белая Церковь, Киевской области при вскрытии урн на избирательном участке №-12, размещавшемся в здании средней школы №-9, был обнаружен избирательный бюллетень с надписями клеветнического содержания, направленными против одного из руководителей КПСС и Советского правительства.

Указанные выше надписи учинены простым карандашом печатным шрифтом.

Тогда же в селе Молчановка, Ракитнянского района, Киевской области на избирательном участке №-6, размещавшегося в здании правления местного колхоза, при вскрытии урны обнаружен лист вырванный из художественной книги с изображением Александра МАТРОСОВА в момент совершения им подвига. На полях листа вокруг картины учинены надписи так же клеветнического характера о внешней политике СССР, о временных материальных затруднениях и отсутствии продуктов на рынке.

Надписи произведены химическим карандашом, рукописным текстом.

Нами приняты меры к установлению авторов.

О результатах сообщим дополнительно.

ПРИЛОЖЕНИЕ: - Фоторепродукция анонимных документов.

НАЧАЛЬНИК УПРАВЛЕНИЯ КГБ при СМ УССР по Киевской области (П. ТИХОНОВ)

"30" ДЕКАБРЯ 1960 г.
№-2/7 - 19436.
г. Киев

[1] *Архів тимчасового зберігання документальних матеріалів УСБ України у м. Києві. Фонд № 4, опис 249/472(2), стор. 107.*

НАШИ ДЕТИ БЕЗ МОЛОКА. В МАГАЗИНАХ НЕТ ПРОДУКТОВ. ДОЛОЙ ГОЛОД!

ВИБОРЧИЙ БЮЛЕТЕНЬ

по виборах народних суддів Білоцерківського міського народного суду Київської області Української РСР

18 грудня 1960 року

Прізвище, ім'я, по батькові кандидата в народні судді	Ким виставлений кандидатом в народні судді
~~ДАВИДЕНКО Іван Іванович~~	Загальними зборами робітників, інженерно-технічних працівників та службовців взуттєвої фабрики № 14 і швейної фабрики імені 8 березня міста Біла Церква.
~~БАРДАШ Ганна Петрівна~~	Загальними зборами робітників, інженерно-технічних працівників та службовців заводу «Автотрактородеталь» імені 1 Травня і будівельного управління № 3 Облбудтресту, міста Біла Церква.

ДОЛОЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО ХРУЩОВА!

Голосую за МАЛЕНКОВА

Виконавчий комітет Білоцерківської міської Ради депутатів трудящих

К населению России!

НТС

Друзья, товарищи

Минувший XX съезд КПСС был съездом идейных и полити-
ческих банкротов, съездом контрреволюции

На верхах продолжается борьба за власть. Вычищена и
ликвидирована почти четверть ЦК, избранного на XIX съезде.

Продолжается идейный застой, который характеризуется,
частности, тем, что партия правит страной до сих пор уже
ревшей программе и ничего нового сказать не может.

**С идейным банкротством тесно связано банкротство экономи-
ческое.** Линия «крутого подъема» в области производства това-
ского потребления потерпела полный провал. Сельское
зяйство не может выйти из тупика. Целинная авантюра, сто-
шая нашей молодежи величайших жертв, не вытянула сель-
хозяйство.

В промышленности растет бесхозяйственность и отстава
от технического уровня передовых стран Запада.

**План шестой пятилетки, даже если он будет выполнен
улучшит положения нашего народа.** Этот план — новое тя-
бремя на плечах трудящихся города и деревни.

**Международная жизнь характеризуется новым напряже-
в отношениях между коммунистическим и свободным мир**

В этом напряжении повинна правящая группа хрущ
будановых.

Это они насаждают и поддерживают коммунистическ
ны в странах Европы и Азии. Это они мешают свобо
Средиземною Германии. Это они срывают предложения
по установлению международных культурных, политичес
экономических связей и планы по разоружению.

Наш народ на своем горьком опыте познал подлинную
роду коммунистического режима и не хочет больше так жить.

Идет быстрое и угрожающее для власти высвобождение на-
селения и особенно молодежи от гипноза страха.

Пробуждается революционное сознание нашего народа. Моло-
дежь ищет положительный идеал. Партия не может ее увлечь
коммунистической идеей. В стране возникают революционные

Товари

тское правительство вып

проводиться в размере
у не для повышения бла
езда к шестому пятилет
военной промышленност
съездом нового обмана
це более жестокое закре
авечно колхозников в к
ельную каторгу в Кр
м и дешевым» для нее
женный труд по 6-му
российских солидари
тмену антинародных ме
рживай борцов НТС! В
от подписки, основыва
подписывайся на мень
раз и навсегда. Тольк
х поборов.

значит нанести серьез
ую власть! Да здра

колхозных родников:
Пятилеткой сыты были,
Обувь — пара лапотков...

Лапти крепки! В снег и спякоть
Дед их носит круглый год.
Есть в селе партийный «лапоть» —
Он в сапожках — первый сорт, —

Он не лаптем щи хлебает,
Дело крепко знает он:
Люд колхозный подгоняет,
Заверяет, угрожает,
Денег тьму наобещает
По подписке... на заем.

«Добровольно» — по прикуде
Подписался дед и ждет.
Говорили деду люди:
— Жди, монета поплывет! —

Да не в твой карман дырявый,
А в партийную казну,
На войну, да на расправу,
Да на новую войну.

Дед все ждет
И грустнеет с
Этот «радостн
На грабительск

Революция!

Свободу!

Дорогая подруга!

Было еще темно, когда ты шла на работу. Сейчас уже поздно, но ты все еще стоишь у станка. Несмотря на усталость, ты обо многом думаешь во время работы. Подумаем вместе!

Смотришь ли ты иногда в зеркало? Или ты его спрятала, чтобы не видеть, как плохо ты одета? Ты, наверное, все еще носишь то платье, которое столько лет тому назад привез тебе муж из Германии и у которого ты уже отрезала рукава, потому что они износились?

Ты с грустью, наверное, замечаешь, что выглядишь старше своих лет, что у рта легли глубокие морщины, что глаза твои разучились смеяться?

Вспомним вместе уже далекое, но такое свежее в памяти прошлое, когда муж уходил на войну. Вспомним одиночество, страх, надежды, нужду. Только дети и любовь помогли тебе это пережить. Он вернулся нерадостным, больше отмалчивался и только с тобой делился своими думами. Он рассказывал о том, как живут люди на Западе: иначе и лучше, чем у нас; говорил, что раньше надеялся, что и у нас станет иначе, а теперь больше не верит. Потом за ним пришли, и ты поняла, что это не лучше, чем война.

Почему?

Почему все так нелепо, не по-человечески? **Почему в стране такой богатой, как наша родина, так трудно с продовольствием и одеждой?** Почему в «стране трудящихся» ты так много работаешь и так мало получаешь? Почему в «бесклассовом обществе» так хорошо живут партийные чиновники и так бедно мы — рабочие? **Почему в стране «социалистического планирования» так мало порядка, так много очередей, брака, неполадок?** Почему у нас говорят, что дети — цветы жизни, а у твоего сына никогда не было красивых игрушек, ему почти не в чем ходить в школу? Почему наши женщины работают шахтерами, каменщиками и на других вредных для женского здоровья работах? Разве в этом смысле нашего равноправия? Почему после непосильной работы на заводе или стройке ты и дома не имеешь отдыха? Почему страна-победительница живет хуже побежденных? Почему победа стоила такой большой крови? Почему увели твоего мужа и многих, многих других? Почему у нас больше колючей проволоки, чем свободы? **Почему, наконец, об этом нельзя громко говорить?**

Думаешь ли ты, что жизнь в колхозе более «зажиточная», более радостная, чем твоя? Ты не можешь не знать правды о колхозах, что там женщина работает не меньше, а живет еще хуже чем ты, что это именно она несет на своих плечах всю тяжесть сельско-хозяйственных работ. И у нее нет даже тех самых примитивных удобств, которые есть в городе. Но если ты всего этого не знаешь — поезжай, посмотри!

Листівки НТС, розкидані у 1956 році з повітряної кулі над територією Володарського, Білоцерківського та інших районів Київської області.

1961

ШПИГУНСЬКА СПРАВА "ВІЛЛА"

У липні 1961 року у Києві заарештовано агента іноземної розвідки Марвіна Вільяма Мяккінена (агентурне псевдо – "Вілл"), який під виглядом автотуриста проводив збір шпигунських матеріалів.

Розвіддіяльність Мяккінена була задокументована, і при черговій спробі фотографування військового об'єкта його затримали.

5 вересня 1961 року військовим трибуналом Київського Військового округу Мяккінена засуджено до 8 років ВТТ.

Розробку та затримання агента провели керівники підрозділів Управління КГБ полковник О.В. Зорін та майор Є.В. Васильєв.

Є.В. Васильєв.

О.В. Зорін.

Марвін Вільям Мяккінен.

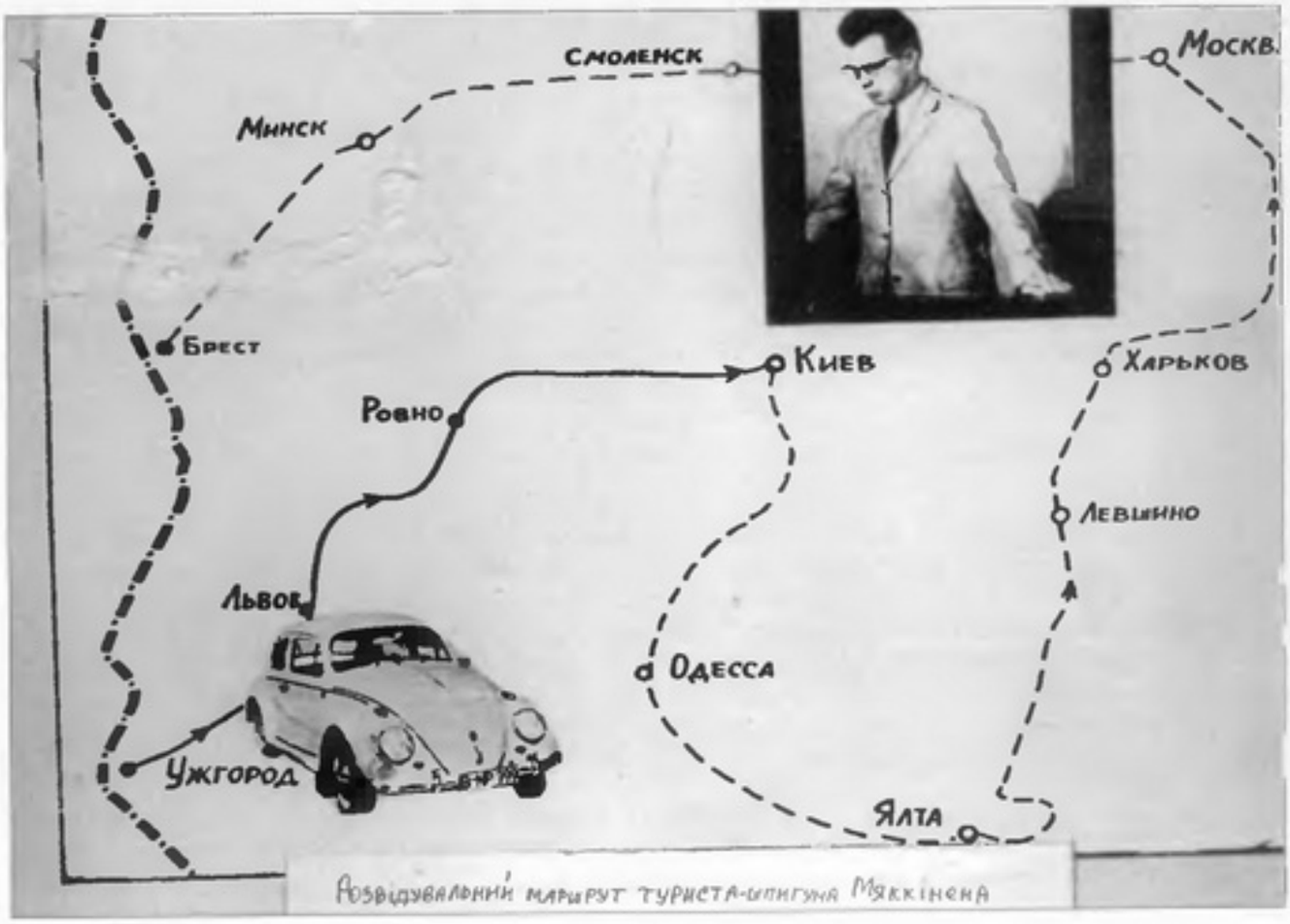

Адольф Вернер.

ПІД ВИГЛЯДОМ АВТОТУРИСТА

РОЗВІДКА

У серпні 1961 року Київським управлінням КГБ викрито агентів однієї з іноземних розвідок – це автотуристи Херміне та Адольф Вернери, які в районі Києва збирали відомості, що становили військову таємницю. При затриманні у подружжя було виявлено та вилучено фотоплівку із сфотографованими на ній військовими об'єктами, а також спецзасоби, які вказували на те, що Вернери вели розвідувальну діяльність.

4 вересня 1961 року проти шпигунського подружжя було порушено кримінальну справу. Слідство встановило, що в 1941–1943 роках у складі піхотної бригади військ СС Адольф Вернер брав участь у боях проти Радянської армії; за це він був нагороджений двома залізними хрестами.

Улітку 1961 року інорозвідка завербувала Вернера і направила його до СРСР. Під виглядом автотуриста агент збирав відомості військово-розвідувального характеру про місця розташування військових частин, радарних установок, передислокації військ тощо.

Пройшовши спецпідготовку з тайнопису, Вернер мав при собі авторучку, заряджену препаратом для нанесення тайнопису, значну суму грошей і підставну адресу, на яку двічі на тиждень мав повідомляти за кордон про своє місцезнаходження. Дружина Вернера – Херміне, знаючи про отримане її чоловіком завдання від інорозвідки, активно йому допомагала збирати інформацію.

29 листопада 1961 року ВТ КВО Адольфа Вернера засуджено на 15 років позбавлення волі, а його дружину – на 7.

Активну участь у викритті агентів іноземної розвідки взяли співробітники Управління Е.М.Васильєв, О.В.Губанов, В.І.Мезавцев, М.Скориков та інші.

Проявлений тайнопис з нотатника Вернера.

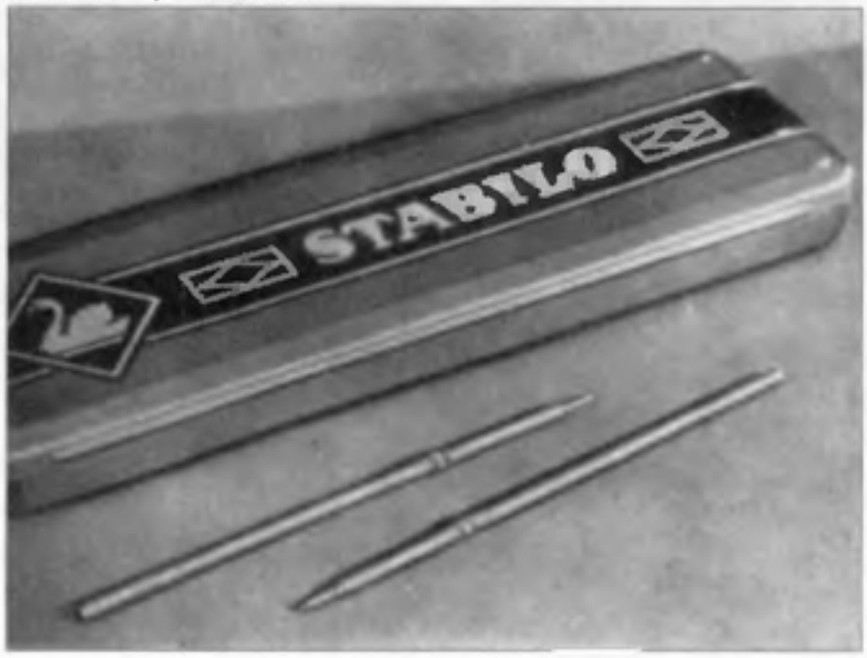

Два стержні із засобами тайнопису, якими Вернер занотовував розвідувальні дані.

ПРИГОВОР

ИМЕНЕМ СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

29 ноября 1961 года. Военный Трибунал Киевского военного округа в составе: ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЮЩЕГО - генерал-майора юстиции АРХИПОВИЧ, народных заседателей: подполковника ГРИНЕВА и майора ПЕРЕРВА, при секретарях - майоре юстиции ЯНШИНЕ и СОДЫЛЕВОЙ, с участием представителя государственного обвинения - ст.пом. Главного военного прокурора полковника юстиции ТУПОЛОВА и защиты - адвокатов КАРПЕНКО и ВОРОВЬЕВОЙ, рассмотрев в открытом судебном заседании дело подданных Федеративной Республики Германии:

Б Е Р Н Е Р Адольфа, родившегося 27 октября 1910 года, уроженца гор.Каниц, постоянно проживавшего до ареста по настоящему делу в гор. Карлсруэ, по национальности немца, со средним образованием, торгового служащего, женатого, б/п, ранее не судимого

Б Е Р Н Е Р Хермины, родившейся 21 января 1916 года, уроженки гор. Франценсбад, до ареста постоянно проживавшей в гор. Карлсруэ, по национальности немки, со средним образованием, служащей, замужней, б/п, ранее не судимой - - обоих обвиняемых в совершении преступлений, предусмотренных ст.57 Уголовного Кодекса УССР.

УСТАНОВИЛ:

ВЕРНЕР Адольф, являясь гражданином Федеративной Республики Германии и проживая в городе Карлсруэ, летом 1951 года американской разведкой был завербован в качестве агента…

…При избрании наказания Военный Трибунал учитывает, что ВЕРНЕР Адольф с 1940 года до дня разгрома Гитлеровской Германии являлся членом нацистской партии Германии и в 1941-1943 г.г. в составе соединения войск "СС" принимал участие в боях против Советской Армии, а в отношении ВЕРНЕР Хермины, - что она совершила преступление против Советского Союза под влиянием своего мужа подсудимого ВЕРНЕР Адольфа.
Руководствуясь ст.ст. 323 и 324 УПК и ст.25 Уголовного Кодекса УССР, Военный Трибунал

ПРИГОВОРИЛ:

ВЕРНЕР Адольфа и ВЕРНЕР Хермину на основании ст.57 УК УССР лишить свободы: ВЕРНЕР Адольфа сроком на ПЯТНАДЦАТЬ /15/ лет, с отбыванием первых пяти /5/ лет в тюрьме и последующих десяти /10/ лет в исправительно-трудовой колонии усиленного режима и ВЕРНЕР Хермину - сроком на СЕМЬ /7/ лет, с отбыванием одного года в тюрьме и последующих шести лет в исправительно-трудовой колонии усиленного режима.
Лично принадлежащее осужденным ВЕРНЕР Адольфу и ВЕРНЕР Хермине имущество конфисковать в доход государства.

Вещественные доказательства по делу, перечисленные в п.п. 1-7,11 и 22 постановления от 10 октября 1931 года /том 4, л.д. 1-3/, конфисковать, а перечисленные в остальных пунктах этого постановления - оставить при деле.

До вступления приговора в законную силу меру пресечения в отношении осужденных ВЕРНЕР Адольфа и ВЕРНЕР Хермины оставить содержание их под стражей.

Зачесть осужденным ВЕРНЕР Адольфу и ВЕРНЕР Хермине время нахождения их под стражей до суда и начало отбытия наказания исчислять им с I сентября 1961 года.

Приговор может быть обжалован в кассационном порядке в Военную коллегию Верховного Суда СССР в течение семи суток с момента вручения копии приговора осужденным, через Военный Трибунал Киевского военного округа.

Подлинный за надлежащими подписями

/

Верно: ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЮЩИЙ ПО ДЕЛУ /підпис/

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ЮСТИЦИИ /підпис/

На судовому процесі у справі Вернерів. Зізнання робить підсудний А. Вернер. Київ, 29 грудня 1961 року.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ЗРАДНИКИ

Михайло повернувся додому сам не свій – збуджений, блідий. Збирався на роботу – і раптом ця неждана зустріч на майдані. Сволота! Зрадник! Уже в хаті дав волю своїм словам. У тридцять першому ж разом служили в одній кулеметній обслузі, разом співали пісень...

Спочатку Солонина його не впізнав. Ішов собі владно поліцай у чорному галіфе, хромових чоботях і з гвинтівкою на плечі. А коли підійшов ближче, – у Михайла враз тривожно защеміло серце. "А може він розвідник, – подумав. – Фашисти ж тільки недавно зайняли село". Та припущення не справдились: перед ним стояв зрадник Батьківщини. Георгій Дмитренко вдоволено поплескав по плечу Солонину і одразу ж почав "ділову розмову": хотів було завербувати його у Білогородську кущову поліцію.

– Проти своїх? Нізащо! – вигукнув Михайло. – І тобі раджу піти з неї...

– Дивись, пожалкуєш, – кинув недбало Дмитренко.

І вони розійшлися. З того часу уникали один одного. Вірніше, так робив Михайло. Бо Дмитренко був у селі чи не основною фігурою. Хоч два роки значився рядовим поліцаєм, та силу його рук знало чимало односельців. Він майже щодня разом з іншим зрадником Іваном Михайлюком арештовував невинних людей, знущався з них, відправляв на роботу до гітлерівської Німеччини.

Часто з тим же Михайлюком Дмитренко виходив охороняти міст через Ірпінь. Жодного перехожого не пропускав без документів. "А що, як партизан?" Їх він найбільше боявся. Бо добре знав, яка кара чекає на нього за всі злодіяння.

Зрадники лютували, розстрілювали мирних радянських людей. Відчуваючи своє безвихідне становище, близький кінець, вони в 1943 році почали чинити особливо жахливі звірства. Саме тоді і відбулася друга "серйозна" зустріч Дмитренка із Солониною. В цю тривожну пору Дмитренко вже носив замість гвинтівки пістолет. Тепер він був начальником Білогородської кущової поліції.

У будинок Солонини фашистський запроданець прийшов з двома поліцаями. Бандити шукали якісь документи, що свідчили б про зв'язки господаря з партизанами. Не знайшовши нічого, вони з наказу Дмитренка арештували Солонину.

Ввечері Михайла допитував сам начальник поліції.

Так ти не знаєш, хто вбив нашого товариша? – швидко випалив Дмитренко і підійшов ближче до Солонини. – Куди подівся твій сусід, га?

– Не знаю.

– То зараз скажеш нам про все, ха-ха-ха...

Дмитренко підвів Михайла до порога і защемив його пальці дверима. Від сильного раптового болю рука Солонини враз оніміла.

– Сволота... зрадник!..

Не встиг Солонина сказати кілька слів, як на нього накинулись, мов скажені собаки, інші поліцаї, почали бити ногами і кулаками в живіт, груди.

– Ну, тепер ти скажеш, де партизани? – це був голос начальника поліції. Солонина хотів було йому щось відповісти, але з рота полилася кров.

ДОВІДКА

У 1965 році співробітниками УКГБ по Київській області розшукано і притягнено до відповідальності Г.Дмитренка та І.Михайлюка, які в період окупації брали участь у німецько-фашистських звірствах на території Києво-Святошинського та Васильківського районів Київщини.

У квітні 1966 року Дмитренко і Михайлюк засуджені до найвищої кари.

Активну участь у пошукових заходах та зборі доказів злочинної діяльності карателів брали оперативні працівники С.І. Патров, П.М. Морозов, слідчий В.С. Чухнін.

Білогородський каратель Дмитренко...

Напівживого потягли поліцаї Михайла до камери. А через деякий час його, немічного, відпустили додому.

Про всі ці події минулих років розповів недавно на суді охоронник київського заводу "Ренток" Михайло Солонина.

В дні окупації села Білогородка Дмитренко та Михайлюк вели активну каральну діяльність проти партійного і радянського активу, партизанів і всіх тих, хто допомагав народним месникам. Не раз катування закінчувалися розстрілами радянських громадян.

Це вони, Дмитренко і Михайлюк, разом із кількома поліцаями в жовтні сорок третього вивели у яр побитих, закривавлених на допитах сім чоловік із села Дзвонкове Васильківського району. Довго мучили кати радянських людей, та не змогли примусити їх зрадити Батьківщину. Ось ці герої: Микола Фоя, Павло Єрмоленко, Григорій П'яних, сестри Ольга та Олександра Лепінь, Михайло Гніденко і колишній військовополонений Абдулла Агаєв. З останнього Дмитренко тут же зняв хромові чоботи і пізніше носив їх.

– Огонь! – загорлав оскаженілий начальник поліції. І затріщали постріли. Стріляв Михайлюк, стріляв і Дмитренко. Останній власноручно розправився з непокірним Агаєвим. Темної ночі поліцаї вивели з камер і п'ятьох жителів села Забір'я Києво-Святошинського району. Розстріляли спочатку двох.

– Ну, розкажете? – допитувався Дмитренко Інших трьох, скручених колючим дротом, – бо те ж саме буде зараз і з вами.

Так добровільно служили фашистам Дмитренко і Михайлюк. Доти, доки радянські війська не вигнали гітлерівських загарбників з Київщини. Ці зрадники втекли з Білогородки, боячись справедливої розплати за свої звірства. Вони протягом більш як 20 років переховувалися далеко від тих місць, де народилися. Дмитренко, змінивши своє ім`я та по батькові, а також час і місце народження, жив і працював у селі Тартаків Сокальського району Львівської області. А Михайлюк забіг аж на Волинь.

Та розплата знайшла їх обох. Працівники управління Комітету державної безпеки при Раді Міністрів УРСР по Київській області затримали злочинців. Дев'ять днів у Військовому трибуналі Київського військового округу і в селі Білогородці тривало судове засідання, яке заслухало кримінальну справу Г. Є. Дмитренка та І. М. Михайлюка. Численні свідки і документи повністю підтвердили зрадницьку діяльність підсудних. Суд у складі голови підполковника юстиції О.М. Худоєрка та народних засідателів інженера-підполковника А. П. Комова і старшого лейтенанта Ю. П. Полішвайка засудив Дмитренка і Михайлюка до найвищої міри покарання – розстрілу.

Присутні в залі зустріли цей справедливий вирок бурхливими оплесками.

В. ЖОЛДАК,
"Вечірній Київ",
6 травня 1966 року.

... і одна з його численних жертв – червоноармієць Абдула Агаєв.

"Майстер душогубок" обер-вахман СС Прищ. У 1942–1943 роках брав участь у знищенні в'язнів Треблінського табору смерті. Розшуканий і заарештований у 1961 році.

АЛЕСЬ АДАМОВИЧ

КАРАТЕЛИ

ПОСЕЛОК ШЕСТОЙ

Муравьев Ростислав Александрович.

Родился 15 октября 1918 г. в поселке Игрен Днепропетровской области, русский, беспартийный, образование высшее. Рост высокий, шея короткая, глаза серые, лоб прямой, нос широкий, с горбинкой, губы тонкие, подбородок выступает, уши большие.

Особые приметы, на правой руке отсутствует безымянный палец, поврежден мизинец.

Штурмфюрер Слава Муравьев поджидал своего шефа. Должен заглянуть и сюда, в поселок Пролетарский. Было приказано не начинать без него. Борковская операция не совсем обычная — очень уж сложный «ритуал».

Из письма-заявления Муравьева Ростислава Александровича (после приговора к расстрелу):

«В этом письме речь не обо мне, а о моей семье и моих родственниках.

2 сентября 1945 года я добровольно возвратился из Франции и в Советской зоне явился в контрразведку, считая, что моя фамилия и мои преступления ей известны. Но на меня, к сожалению, посмотрели с изумлением. Обо мне не знали. Тогда я поставил перед собой цель — наказать себя, но так, чтобы можно было трудом доказать правительству: мои преступления перед Родиной совершены не из ненависти к Советской власти, а растерянностью в начале войны, страхом перед голодной смертью и возмездием со стороны карательных органов, трусостью перед смертью в момент пленения. Наговорил на себя достаточно, судом был приговорен к 15 годам и направлен на шахты...

Никогда никому (а тем более семье, родственникам) я не рассказывал о своих преступлениях и думал, честно говоря, что уже не придется.

Я вас очень прошу — не передавайте огласке через газеты, радио, телевидение и другие каналы информацию о предстоящем процессе.

Вся моя семья и родственники — истинные труженики и порядочные люди в лучшем смысле этого слова. Я преступник, в 1945 г. наказал сам себя (к сожалению недостаточно), а в 1971 г. объективно выходит так, что больше наказывается моя семья. Машина ... 4,5 тысячи денег — это принадлежит

Взводы, немецкий и «иностранный», уже выстроились, стоят в положении, которое изобрел для «посвящения новичков» сам штурмбанфюрер. Парами стоят: немец немцу в затылок, а затем пойдут по деревне и для тридцати немцев это произойдет впервые. И они уже знают, зачем их привезли, почему стоят так и что произойдет. Все тридцать очень разные, и различные обстоятельства заманили или затащили их к Дирлевангеру. А делать им придется одно. Прикажут, и будут делать — Муравьев уверен, что будут. Как миленькие! «Не пойду, не буду убивать, меня стреляйте!» — может, думали так многие, могли так рассуждать где-то там, вчера, далеко. Ну, а здесь попробуй, не вообще, а когда знаешь точно, что вызволокут тебя к этому вот забору, прислонят, как чурбан, и застрелят! Они ... обманно смотрят на каски немцев, ... и Муравьева, другие на деревню ... тским молодым любопытством. ... лишь патрули прогуливаются, ... из хаты в хату, не переползали ... ньше будет паники, и больше ... мое страшное с ними не слу... Да, горят соседние поселки, и ... многое могут объяснить не са... , если только не подхватит их ... вже дым утренний кое-где над ... ракать собираются: мы, как ... не произойдет сегодня ... не может случиться!.. ... человек, что его, именно его, ... Вот даже на некоторых лицах ... ми пилотками с белым «адамо... т — бледное и потное «не мо...

...й! Случится это сейчас — и ... и Муравьев, и он знает, как ... Никому не позволят уйти, увильнуть, для ... ностроили. Не знал ты всей правды о себе — ... ивешь! И будешь на ней, на правде этой, ... как на колу. Собственной твоей тяжестью ... коцают. Но не сразу. Вот и штурмфюрер ... ке еще жив-здоров, а уже сколько месяцев, ... т опускается по тому колу. Вчера ночью,

317

Сторінки із повісті білоруського письменника А. Адамовича «Карателі» стосовно штурмфюрера СС Р. Муравйова, помічника командира карального спецбатальйону СС Дірлевангера.

Військового злочинця чекісти розшукали і заарештували в Києві у1971 році.

Муравйов Ростислав Олександрович, 1918 р. н., уродженець с. Ігрен Дніпропетровської області. У 1941 році добровільно вступив до гітлерівської каральної команди, де командував взводом, ротою, а потім і 57-м поліцейським батальйоном.

У 1942–1944 роках на території окупованих Білорусії та Смоленської області карателі Муравйова закатували, розстріляли та спалили живцем сотні мирних жителів. Після вигнання окупантів з радянської землі Муравйов брав участь у формуванні бригади, а пізніше 30-ї дивізії СС, уже в чині майора воював проти сил антигітлерівської коаліції у Франції. Неодноразово відзначався гітлерівськими нагородами.

По війні колишній каратель повернувся до України, осів у Києві і протягом багатьох років працював викладачем математики у Київському будівельному технікумі.

У 1971 році встановлений і заарештований оперативниками УКГБ УРСР по Київській області. У цьому ж році Р. Муравйова та його колишніх підлеглих Федоренка і Гольченка військовий трибунал Білоруського військового округу засудив до розстрілу.

КАРАТЕЛЬ МЕЛЬНИЧЕНКО

Мельниченко Іван Дмитрович, 1922 р.н., уродженець с.Острів Рокитнянського району Київської області, колишній лейтенант Червоної армії, у 1941 році добровільно здався у полон гітлерівцям. З 1942 року – на службі в німецькому каральному батальйоні СС Дірлевангера, що вів боротьбу з білоруськими партизанами. Мав військове звання гауптшарфюрера СС, командував ротою. За активну каральну діяльність був двічі нагороджений.

У серпні 1943 року з частиною своєї роти перейшов на бік радянських партизанів, протягом року командував взводом у партизанському загоні ім. Чкалова. У кінці літа 1944 року дезертирував і до лютого 1945 року перебував на території Мурманської області. Повернувшись наприкінці зими до батьків, Мельниченко перейшов на нелегальне становище. Після вбивства уповноваженого Рокитнянського РВ НКВД Ронжина ховався на території Сухоліського лісництва, займався крадіжками і збройними пограбуваннями, вчинив убивство жителя Острова робітника лісництва Діренка.

11 липня 1945 року Мельниченко явився з повинною до начальника Узинського РВ НКВД. Під час обшуку у нього вилучено два пістолети, один з яких належав загиблому Ронжину, та заховану в лісі гвинтівку.

У серпні 1945 року, перебуваючи в УНКВД Чернігівської області, куди його відконвойовано для розслідування злочинної діяльності, втік з поїзда при перевезенні до м.Носівки. Каратель був оголошений у всесоюзний розшук. 26 лютого 1946 року Мельниченко, оточений бійцями оперативної групи Носівського РВ НКВД, відмовився здатись і був застрілений при затриманні.

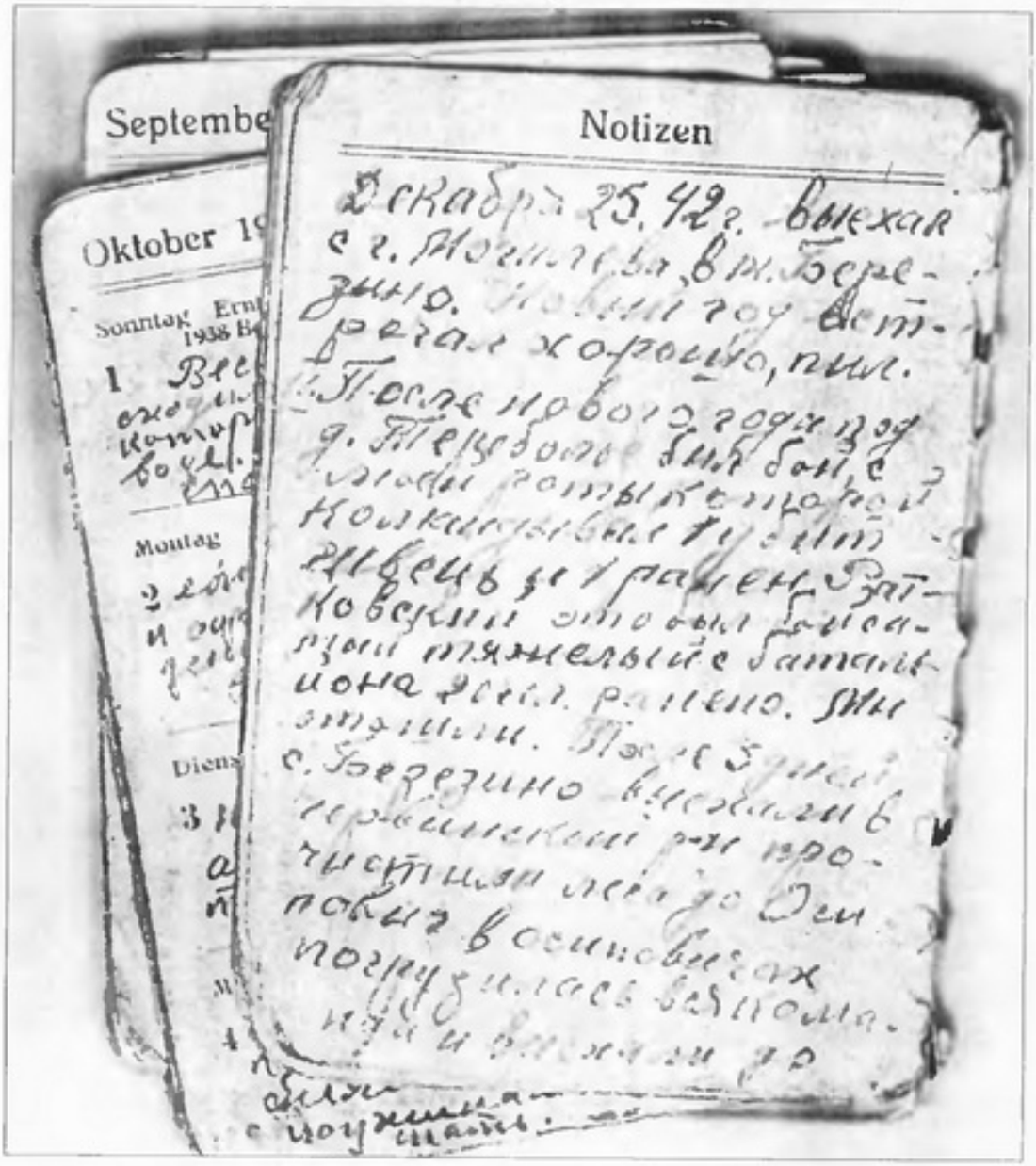

Сторінки щоденника Мельниченка із записами подій під час служби в батальйоні СС.

У залі суду оголошується вирок колишнім карателям.

Из показаний Тупиги И. Е. в 1960 году:

«Мельниченко Иван Дмитриевич командовал ротой, ее называли у нас «украинской». Командиром роты был немец Поль, но назывались «мельниченковцы». А Мельниченко откуда-то из-под Киева, он грамотный был, он и раньше лейтенантом был. Черный, как цыган. В общем, пустой человек, с коня не слезал и вечно пьяный. И все мельниченковцы такие, вот и в Нивках — сразу кинулись по сундукам да погребам. Мы бы всех партизан припутали, если бы не эти мародеры. Один Мелешка молодец, не растерялся, установил пулемет и... Я про то, что никакой дисциплины, одна самогонка и грабеж. Потом, в конце войны, он и еще сколько-то убежали в лес...»

Пьяный, «как Поль», Мельниченко носился по огородам, среди побитых, постреляных его ротой жителей. «Диты мои! Соколики!» — фразы, обрывки из какого-то кино, или песни, или самим придуманные копошились в памяти, на языке. Он — батька, атаман на коне-зверс, а кругом басурмане, и он кличет свое войско на геройство и смерть. А сам с поднятой плетью налетает на своих мельниченковцев, замахивается в воинственном гневе, но при этом помнит, что и «майстэры» бродят по полю и заняты тем же — пристреливают и что даже командир, если он не немец, не имеет права их пальцем тронуть. Зато своих достает плетью с удовольствием: «Не журись, казачура!», а они удивленно охают, скалятся, как улыбающиеся волки, и выкрикивают что-то вслед. А он все кличет: «Диты! Соколики! Мельниченко завжды с вами!»

Конь под ним — картинка, дорогой конь. («Сволочь, Циммермани, такой годинник, золотой весь, увез в свою Германию!») Но этот зверь прежде носил на себе партизана — Мельниченко не забыл, не простил. Хлещет его плетью со смаком.

— Вовче мясо, ты у меня потанцуешь! Бандюга!

Лупит, сечет плетью коня, достает и своих пьянчуг, носится меж трупов (бабы и дети больше кучками

299

Сторінка з повісті А. Адамовича "Каратели".

Начальник УКГБ генерал-майор П.П. Тихонов вручає відзнаку офіцерові. 60-ті роки.

Навчальні стрільби співробітників УКГБ. 1965 рік.

Група співробітників УКГБ у день 50-річчя органів держбезпеки. Зліва направо в першому ряду – Ю.М. Шрамко, П.П. Тихонов, М.І. Краснослободцев, у другому ряду – Н.Р. Боровик, В.А. Чухнін, Н.А. Таланов. Київ, 1967 рік.

Група офіцерів Управління під час занять з топографії. 60-ті роки.

Після вручення молодим офіцерам службових посвідчень і табельної зброї.

П'ятий зліва – начальник Управління, генерал-майор М. К. Вакуленко. 23 лютого 1978 року.

П Р И Г О В О Р

ИМЕНЕМ СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕС[illegible],

I7 июля I98I года. Военный Трибунал Краснознаменного Киевского военного округа

У С Т А Н О В И Л :

ПУШКАРЬ С.А., работая настройщиком аппаратуры военной техники в войсковой части 61809 и, имея при этом допуск к секретным и совершенно секретным изделиям и документам, изменил Родине - в I97I году установил и до июля I980 года поддерживал преступные отношения с представителями иностранного государства, по заданию которых умышленно, в ущерб военной мощи СССР, из корыстных побуждений, за вознаграждение, собирал с целью передачи, передавал, а также выдавал им сведения о военной технике Советской Армии, составляющие государственную и военную тайну, и иные интересующие иностранную разведку данные.

П Р И Г О В О Р И Л :

ПУШКАРЯ Станислава Авксентьевича признать виновным :

- в измене Родине - деянии, умышленно совершенном им в ущерб военной мощи СССР в форме шпионажа и выдачи государственной и военной тайны иностранному государству, т.е. в совершении преступления, предусмотренного ст.56, ч.I УК УССР и на основании этой статьи лишить его свободы сроком на IO (ДЕСЯТЬ) лет, без ссылки и без конфискации имущества, за неимением такового ;

Співробітник УКГБ по м. Києву і Київській області підполковник Г.Т. Дигас, завдяки якому було припинено діяльність шпигуна.

Іноземні розвідники.

В гостях у чекістів:

...Герой Соціалістичної праці, народний артист СРСР В'ячеслав Тихонов...

...Герой Соціалістичної праці, віце-президент Академії наук УРСР, директор Інституту кібернетики АН УРСР, академік В.М. Глушков. Київ, 1982 рік.

Секретар парткому УКГБ Ж.Т. Дигас, начальник Управління М.К. Вакуленко та заступник начальника Управління КГБ по кадрах О.С. Шикалов із групою молодих офіцерів. 1982 рік.

В.В. Щербицький серед керівного й оперативного складу КГБ УРСР після вручення державних нагород. 1985 рік.

Керівники КГБ УРСР, Управління КГБ по м. Києву та Київській області, ветеранської організації «Щит» на зустрічі з молодими офіцерами. 1985 рік.

ГАЗЕТНИЙ АРХІВ

ПАМ'ЯТЬ ЗРАДИ НЕ ПРОЩАЄ

Ні, він не поліг смертю хоробрих у той страшний ранок 22 червня 1941 року, захищаючи до останнього подиху кожну п'ядь радянської землі від гітлерівської навали. Він не обливався потом і кров'ю в казематах Брестської фортеці, не голодував у блокадному Ленінграді, не штурмував Берлін. Начальник зв'язку укріпрайону 67-ї стрілецької дивізії лейтенант Васюра в перші дні обрав для себе інший шлях, назва якому - зрада.

Зараз, більш як через чотири з половиною десятиліття, важко точно встановити обставини, за яких він, двадцятишестирічний командир Радянської армії, потрапив у полон. Але одне можна стверджувати з певністю: з першого пострілу німецької гармати, з першого ж бою його тремтяча душа зламалася без опору й туди заповзла чорна гадюка слизького страху.

ГАНЕБНІ КРОКИ

Перебуваючи в полоні, Григорій Васюра не знайшов у собі сили чинити опір фашистській силі, яка видавалася йому нездоланною, і в лютому 1942 року зрадник робить свій вибір – відрікається від Батьківщини, добровільно переходить на бік ворога. Пройшовши підготовку в школі агентів-пропагандистів у Німеччині, Васюра в жовтні того ж року направляється в окупований Київ для проведення ворожої роботи. Не вагаючись і миті, маючи на меті тільки одне – віддячити своїм "благодійникам" за врятування йому життя, запроданець добровільно вступає на службу в 118-й каральний поліцейський батальйон, спеціально створений для боротьби з партизанами та мирним населенням.

Фашисти знали, що робили! Зберігши Васюрі життя, давши йому в руки зброю, вони були певні: зрадник ні перед чим не зупиниться, зі шкіри лізтиме, щоб завоювати довір'я нових хазяїв. І вони не помилилися. Відправлений у складі батальйону в Білорусію, він разом з німцями керував каральними операціями по знищенню партизанів, особисто катував і розстрілював, палив і грабував, відсилав людей у фашистське рабство. За вірнопіддане старання гітлерівське командування призначає Васюру начальником штабу батальйону.

На початку січня 1943 року в селі Чмелевичі Логойського району Мінської області, не зустрівши партизанів, які провели успішну операцію, поліцаї зірвали свою злість на жителях цього села. Після зливи нищівного вогню вони ввірвалися в Чмелевичі, вбили трьох чоловік, а решту, в основному стариків, жінок, дітей, напівроздягнутими вигнали з осель на вулицю, де під загрозою розстрілу тримали їх на морозі кілька годин. Самі ж у цей час грабували майно, палили хати й надвірні будівлі. Діями підлеглих керував начальник штабу.

Криваві шляхи німецьких прихвостнів простягалися не через одне село, залишаючи по собі загублені життя партизанів і мирних людей, спалені будинки і ріки крові, від якої ще більше розпалювалися жорстокістю підлі душі гнобителів.

Ні, не здригалася рука Васюри та інших зрадників, коли вони вбивали 16 мирних жителів, грабували й палили села Котелі й Заріччя, проводили каральну операцію в селі Бобровому, де знищено партизана бригади "Народні месники" П. П. Мелешка й місцевого жителя І. К. Христовського. Страх за своє життя, побоювання, що їхня діяльність по наведенню "нового" порядку не знайде схвалення в гітлерівського командування, штовхали запроданців на нові й нові криваві злочини проти нескореного народу.

З КРОВ'Ю НА РУКАХ

Події того березневого дня віками не зітруться з людської пам'яті. Вони болем озиватимуться в серцях і нинішнього, і прийдешніх поколінь, бо саме 22 березня 1943 року фашисти разом зі своїми прибічниками-зрадниками вписали в історію людства ще одну жахливу сторінку.

Після вбивства партизанами німецького офіцера Вельке і трьох супроводжуючих його поліцаїв, фашисти разом із поліцейською ротою затримали на дорозі Плещениці – Логойськ не менше п'ятдесяти жителів села Козирі, котрі рубали ліс. При конвоюванні їх у Плещениці поблизу села Велика Губа каратели відкрили огонь і вбили 26 та поранили 7 мирних жителів. Далі на шляху озвірілої зграї стояло село Хатинь.

Переслідуючи партизанів, каральний загін відкрив по селу шалений вогонь, вдерся в Хатинь і почав жорстоку розправу над мирним населенням. 149 хатинців, серед яких було 43 жінки й 79 дітей, були зігнані в сарай і спалені заживо...

Здригнися, світ! Зупинися, час! Закам'янійте, вбивці, бо людському розуму не під силу збагнути таке звірство...

Згадує житель Хатині В. А. Желобкович: "Коли сарай з селянами був підпалений, люди крізь виламані двері кинулися тікати. Але каратели відкрили по них вогонь". Мати В. Желобковича була вбита, але й перед смертю вона своїм тілом закрила сина. Поранений хлопчик чудом врятувався від смерті.

З протоколу допиту деяких поліцаїв: "Ця операція була страшною за своєю жорстокістю... В селі Хатинь німці й поліцаї ходили по хатах і витягали усіх, хто там був – стариків, жінок, дітей, – і заганяли їх у сарай. Сарай підпа-

Григорій Васюра, командир фашистської каральної роти. Учасник масових розстрілів мирного населення Білорусії. 22 березня 1943 року брав активну участь у звірячій розправі над жителями білоруського села Хатинь. Ним особисто і за його участю в ході каральних операцій розстріляно, вбито і заживо спалено понад 360 радянських громадян. Протягом довгих років ховався від розплати. У 1985 році викритий і заарештований співробітниками Броварського райвідділення держбезпеки.

лили й відкрили по ньому вогонь. Васюра наказував нам стріляти..., слідкував, щоб усі приречені були ліквідовані. Він проявляв особливу жорстокість у цій акції..."

При наступі карателів на Хатинь В. А. Яскевич встиг утекти з села. Наступного дня там, де було село, він побачив чорні згарища, а на місці сараю – обгорілі трупи односельців, батька, матері, двох братів, двох сестер... Такі страшні подробиці того незабутнього 22 березня.

Немає тепер Хатині. Лише меморіальні дошки вказують, чий тут був дім, хто в ньому жив і хто загинув. У пічних трубах підвішені мідні дзвони. При легенькому подиху вітру вони вночі й удень нагадують своїм дзвоном усім живим про людську трагедію, звірячу розправу фашистів і їх прибічників.

...А жадоба крові, як голодних круків, штовхала карателів на нові й нові кривані діла. 13 травня Васюра очолює бойові дії поліцаїв проти партизанів, що охороняли село Дальковичі. 27 травня проводить каральну операцію в селі Осови, де, як і в Хатині, спалено і розстріляно 78 близьких родичів партизанів. Далі – каральна операція "Коттбус" на території Мінської й Вітебської облас-тей – розправа над жителями села Вілейки; знищення захоплених у полон партизанів і жителів сіл Маков'є та Уборок, розстріл поблизу села Камінська Слобода Гродненської області близько п'ятдесяти громадян єврейської національності... Васюра виправдав довір'я гітлерівців, і ті кинули йому кістку – присвоїли військове звання "лейтенант німецької поліції" та нагородили двома медалями.

Руки його були в крові, тож не дивно, що в 1944 році зрадник разом зі своїми хазяями тікає на захід. Після розгрому батальйону він продовжує служити в 30-й гренадерській дивізії СС "Галичина", а після її ліквідації – в 76-у піхотному полку, який був розбитий уже у Франції.

На деякий час він зумів замести свої кривані сліди. У фільтраційних таборах Васюра приховав своє перебування серед карателів, назвав себе учасником руху Опору в окупованій Франції. Так і зумів благополучно повернутися на колишню батьківщину – в Черкаську область.

РОЗПЛАТА

І тільки в 1952 році за співробітництво з фашистами трибунал Київського військового округу засудив його на 25 років позбавлення волі. У той час про його каральну діяльність нічого не було відомо. 17 вересня 1955 року Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ "Про амністію радянських громадян, які співробітничали з окупантами в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років". Згідно з цим Указом Васюра звільняється з-під варти і повертається на Черкащину. Про його перебування в карателях тут ніхто не знав, до Білорусії звідси далеко, отож зрадник і мав намір доживати віку спокійно. Працював на Черкащині, потім вирішив переїхати на Броварщину. Оселився у Великій Димерці, де працював на різних посадах, а в останні роки – на керівних. Жив затаєно, жодним словом намагався не обмовитися про своє минуле. Але справедливість узяла гору. Люди звернули увагу, що в дні відзначення свята Перемоги Васюра поводить себе неприродно. Це викликало настороженість. Співробітники районного відділення Комітету державної безпеки доклали чимало зусиль, щоб розкрити до цього не відомі чорні сторінки біографії зрадника, розшукавши десятки свідків його кривавих злочинів, їх білоруські колеги декілька місяців вели слідство, в ході якого припертий до стінки незаперечними фактами й свідченнями, запроданець признався у зраді.

А потім був суд. Були сльози на очах численних свідків про перенесені муки. Зневага до зрадника переповнювала серця присутніх у залі. В засіданні військового трибуналу Білоруського військового округу, що відбулося в грудні минулого року в Мінську, встановлено: за період служби Васюри в батальйоні ним особисто і за його участю в ході каральних операцій розстріляно, вбито й заживо спалено понад 360 радянських громадян. В основному стариків, жінок, дітей, їхнє майно пограбовано, будівлі знищено, багато людей відправлено у фашистське рабство.

Своїм вироком військовий трибунал визнав Васюру Г. М. винним у зраді Батьківщини і виніс справедливий вирок: засудив його до виняткової міри покарання – розстрілу з конфіскацією майна. Присутні в залі одностайно підтримали вирок військового трибуналу, який згодом був приведений до виконання. Людська пам'ять зради не прощає.

А. ВОЛОШИНЕНКО, В. НЕБРАТ,
«Нове життя», 28 листопада 1986 року.

ПРАЦІВНИКИ КЕРІВНОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО СКЛАДУ УКГБ ПО М. КИЄВУ ТА КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ, УДОСТОЄНІ УРЯДОВИХ НАГОРОД У 80-ТІ РОКИ

Л.В. Бихов.

О.С. Шикалов.

І.Ф. Омельчук.

А.М. Коломієць.

Ю.В. Ніколаєв.

В.П. Лисенко.

В.П. Калєщук.

О.П. Макунін.

С.І. Туз.

Ю.В. Бурий.

В.М. Вергай.

В.Л. Кушніренко.

О.К. Комаревич.

М.І. Ляховський.

В.І. Нечипоренко.

Є.В. Колєсніков.

Г.В. Ганиш.

Ю.І. Снакін.

С.О. Рубльов.

У ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС взяли участь 306 співробітників столичного управління КГБ

26 квітня 1986 року...

ПОВІДОМЛЕННЯ УКГБ УРСР ПО М. КИЄВУ ТА КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ДО КГБ СРСР ТА КГБ УРСР ПРО ВИБУХ 4-ГО ЕНЕРГОБЛОКА ЧАЕС. 26 КВІТНЯ 1986 РОКУ

Из Киева УКГБ Секретно Срочно

Москва, КГБ СССР
Киев, КГБ УССР

О ВЗРЫВЕ НА ЧАЕС

26 апреля с.г. в 1 час 25 минут в помещении 4-го энергоблока при выводе его в плановый средний ремонт и проведении испытаний турбогенераторов НР 7 и 8 произошел взрыв и возник пожар, который перекинулся на крышу 3-го энергоблока. В результате взрыва разрушен шатер кровли реактора НР 4 и машинного зала.

Во время аварии в помещении находилось 17 работников смены. 9 из них госпитализировано, 4 работника находятся в тяжелом состоянии, один из которых в реанимации. Пожар локализован.

Предположительно из-за разрыва контура КМПЦ грязную воду выбросило на территорию станции. Уровень радиации на территории станции 20–25 микрорентген в секунду, в г. Припяти – 4–14 микрорентген в секунду.

В связи с аварией остановлен 3 энергоблок (1 и 2 энергоблоки работают нормально). Станция оцеплена.

На место происшествия выехала оперативно-следственная группа во главе с зам. начальника УКГБ полковником Сивцом Г.А.

Обстановка в г. Припяти и прилегающих населенных пунктах нами контролируется. О причине взрыва и результатах расследования доложим дополнительно.

Начальник УКГБ УССР
по г. Киеву и Киевской области
генерал-майор Л.В. Быхов

26.4.86

ДА СБУ - ф.65. - Справа 1. - Т. 34. - Арк. 2-3

СПОГАДИ УЧАСНИКІВ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Петров Юрій Володимирович,
генерал-майор у відставці.

Керівник першої оперативно-слідчої групи КГБ УРСР під час ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Має 14 урядових нагород, кавалер Почесної відзнаки Президента України. Почесний співробітник органів безпеки України, голова Київської організації ветеранів органів держбезпеки "Щит".

Учасник ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС 1-ї категорії

ЗА ПАРОЛЕМ "БЛИСКАВКА"

У Центрі професійного, патріотичного та культурного виховання співробітників Служби безпеки України на меморіальній дошці викарбувано:

"З перших годин Чорнобильської катастрофи безпосередню участь у розслідуванні причин аварії та заходах по контррозвідувальному забезпеченню ліквідації її наслідків узяли понад 1500 співробітників органів держбезпеки України, чим здійснили подвиг, рівний фронтовому".

Повертаючись до тих трагічних квітневих днів 1986 року, я хочу ще раз із глибокою повагою згадати моїх колег – співробітників органів безпеки України, які брали участь у ліквідації наслідків цієї безпрецедентної за масштабами техногенної катастрофи планетарного рівня. Пишаюся тим, що і сам був серед них вже 26 квітня, через кілька годин після вибуху четвертого енергоблока.

Ті події я зустрів на посаді заступника Голови Комітету державної безпеки України. Серед моїх функціональних обов'язків було кураторство підрозділів із контррозвідувального захисту об'єктів науково-промислового комплексу, енергетики, транспорту. Зауважу, що вже мав досвід розслідування багатьох аварій із трагічними наслідками у промисловості та на транспорті. Так, мені довелося працювати в оперативно-слідчій групі з розслідування причин вибуху на Павлоградському хімічному заводі, що виробляв вибухівку. Тоді загинуло 53 особи. До речі, саме завдяки кваліфікованим діям співробітників Комітету державної безпеки УРСР керівники цього підприємства залишилися на волі – ми довели відсутність їхньої провини в аварії.

1957 рік. На комбінаті "Криворіжсталь" вибухнув 60-тонний конвертор з розплавленим металом. Аварія позбавила життя 12 металургів. І співробітники компетентних органів (усе ж таки не даремно їх тоді так називали!) встановлюють причини трагедії – серйозні порушення технологічного режиму у гонитві за "понадплановими показниками", в той час, коли саме обладнання потребувало капітального ремонту.

Загибель теплохода "Нахімов" 1986 року, у розслідуванні причин якої брав участь і я, також була результатом грубих порушень правил судноплавства капітанами кораблів, що зіштовхнулися. Загинуло 423 особи.

Але Чорнобиль, звісно, ні в яке порівняння з цими інцидентами йти не міг. Чорнобильська АЕС, будівництво якої розпочалося у 1970 році, стала другою за потужністю станцією на ядерній енергії у Союзі РСР. Вона завжди була об'єктом контррозвідувального забезпечення органів держбезпеки. Ще у передаварійний період оперативним шляхом було здобуто упереджувальну інформацію щодо численних фактів неякісного виконання будівельно-монтажних робіт, постачання бракованого устаткування, порушення принципів технологічної дисципліни та правил радіаційної й пожежної безпеки. Лише у 1983–1985 рр. сталося 5 аварій і 63 відмови основного обладнання, що супроводжувалося значними матеріальними збитками.

Тривожна інформація негайно доповідалася у вищі республіканські партійно-урядові інстанції. Однак належне реагування на неї мало місце далеко не завжди. Більше того, коли за матеріалами Прип'ятського міськвідділу КГБ була представлена інформація до ЦК Компартії України, котра свідчила про витік радіаційних речовин з ЧАЕС, вона була кваліфікована як дезінформація, а низка співробітників КГБ отримала стягнення по службі.

Детально пам'ятаю події першої ночі після аварії. Перебував удома, хоч довго не міг заснути: за декілька годин до цього закінчилася відповідальна нарада, порушені на ній проблеми не давали спокою. Приблизно о 2 годині по апарату оперативного зв'язку зателефонував черговий по КГБ УРСР Линовицький: "Палає дах 3-го енергоблока ЧАЕС, пожежні намагаються локалізувати вогонь". Про вибух не говорилося. Доповів Голові республіканського КГБ, до ЦК КПУ та Ради Міністрів України.

Вже о 2.30 на місце аварії вирушили оперативно-слідчі групи (ОСГ) КГБ УРСР на чолі зі мною та заступником начальника 6-го Управління, підполковником В.Слободенюком, Управління КГБ по м. Києву та Київській області під керівництвом полковників Г.Сивця та М.Турка. На атомній електростанції працював оперативний склад Прип'ятського міськвідділу УКГБ на чолі з підполковником В.Клочком.

Займався чудовий світанок, але мальовничі поліські краєвиди погано гармонували зі страхітливою картиною ядерного згарища. На душі було тривожно: вже надійшли відомості про жертви серед пожежних. Ці, без перебільшення, герої вступили у двобій із вогнем, для приборкання якого тоді ще не було відповідних засобів ані в СРСР, ані у світі.

До 15 години 26 квітня на ЧАЕС прибула комісія Міністерства енергетики СРСР на чолі з міністром Майорцем (атомні станції на терені України місцевому Міненерго не були підпорядковані!). До 20 години на ЧАЕС приїхали також союзна Урядова комісія та співробітники КГБ СРСР на чолі з начальником 6-го Управління, генерал-лейтенантом Ф.Щербаком.

Того ж дня до Москви пішло перше спецповідомлення по лінії Комітету, яке підготував начальник 6-го Управління КГБ УРСР (оперативне забезпечення науково-промислового комплексу) генерал-майор Ю. Князєв: "26 квітня о 1 годині 25 хвилин у приміщенні 4-го енергоблока Чорнобильської АЕС, при підготовці його до планового ремонту стався вибух, за яким почалася пожежа, котру незабаром було ліквідовано; від вибуху порушилося шатро перекриття реакторного і дах машинного залів, спалахнула покрівля 3-го енергоблока. Під час вибуху у приміщенні 4-го енергоблока перебувало 17 осіб змінного персоналу; 9 осіб, які постраждали від опіків, госпіталізовано, один помер, не встановлено знаходження старшого оператора Ходемчука". Тіло бідолашного оператора так і не було знайдено...

Наступного ранку в Москву доповіли, що у медичних закладах Прип'яті перебуває 100 осіб; 26 постраждалих літаком направлено до столиці СРСР. Прокуратурою Київської області за фактом вибуху було порушено кримінальну справу.

...Про героїзм і самовідданість учасників ліквідації аварії на ЧАЕС – представників різних спеціальностей написано чимало. Однак ніде, окрім оперативних документів, до недавнього часу не розповідалося про роботу там співробітників КГБ, які тривалий час були у "зоні", надавали допомогу Урядовій комісії та Прокуратурі СРСР і УРСР у розслідуванні причин аварії та у ліквідації її наслідків. Мій людський, професійний обов'язок – заповнити цю прогалину в історії чорнобильської трагедії.

Тут варто навести слова міністра енергетики України В. Склярова, який брав участь у ліквідації аварії на ЧАЕС з її перших годин. У своїй книжці "Завтра был Чернобыль" він пише: "...У складі Урядової комісії на розслідуванні причин аварії працювали також представники спеціальних органів. Що і як саме вони робили, мені з точністю не відомо. Зазначу лише, що поводили вони себе у найгідніший спосіб і спокійно отримували опромінювання разом з усіма іншими".

Вже через 20 хвилин після вибуху на межі екстремальної ситуації, безпосередньо біля атомного реактора опинилися згадуваний вже В.Клочко та його підлеглі В. Богдан, В. Суховілін, інші працівники КГБ. Суховілін, інженер-фізик за базовою освітою, справляв враження висококласного фахівця. Наскільки мені відомо, він зараз – відповідальний співробітник ФСБ Російської Федерації. Опікується безпекою атомних станцій Росії. Ці офіцери працювали мужньо, самовіддано й "хапанули" таку дозу опромінення, що через 10 днів їх вже відправили на стаціонарне лікування.

Як ішлося вище, на ЧАЕС було створено оперативно-слідчі групи. Спочатку в них працювало в три зміни приблизно 80 співробітників КГБ. Режим роботи – фактично на казармовому стані, безвахтовим методом, по 16–20 годин на добу.

У жовтні 1986 року в Чорнобильській зоні створюється відділ УКГБ, укомплектований офіцерами-добровольцями з числа тих, хто мав відповідну інженерну підготовку. Підрозділ, яким керував полковник О.Миргородський, у стислий термін налагодив оперативну роботу з позицій селища Зелений Мис.

Відзначу сумлінну працю співробітників підрозділу А.Остапенка, І.Явдощука, В.Зайцева, І.Прилєпіна, М.Голоти, С.Машкова. Про умови їхньої праці красномовно свідчить те, що за станом на 1991 рік за медичними показниками особовий склад відділу оновлювався тричі!

Винятково важкими виявилися для ліквідаторів перші місяці роботи. Жорсткий радіаційний стан, відсутність досвіду праці за екстремальних умов ядерної небезпеки, необхідність негайної перебудови оперативно-слідчих заходів – такими були основні характеристики умов нашої роботи. До речі, в усіх республіках Союзу до місцевих органів КГБ надходили численні рапорти – наші колеги рвалися на допомогу Україні. Відбирали добровольців ретельно, враховуючи стан здоров'я, досвід, освіту.

Головним завданням співробітників спецслужби, як і науковців країни, було знайти відповідь на запитання: "Вибух реактора - це технологічна катастрофа чи диверсія?" Одразу ж оперативно-слідчою групою було допитано 48 осіб персоналу АЕС, вилучено й вивчено записи переговорів працівників станції, технічну документацію. Ретельне вивчення різноманітних джерел дозволило згодом категорично відхилити версію про диверсійний акт.

Чому ж чорнобильська трагедія стала можливою? В чому глибинні корені й підґрунтя аварії?.. Ретроспективний аналіз обставин, що передували аварії, дозволяє стверджувати, що вона стала закономірним результатом складного й тривалого причинно-наслідкового ланцюгу подій. Головне місце у цьому ланцюзі займає практика управління ядерно-енергетичною галуззю, що склалася у колишньому СРСР.

Ядерна енергетика виросла з надр військово-промислового комплексу, успадкувавши його секретність. У Радянському Союзі було відсутнє ядерне законодавство. Жорстка військово-політична орієнтація ядерного комплексу мала одну мету – створення нового типу озброєнь. При цьому питання безпеки розглядалися як другорядні і їх вирішення кожного разу відкладалося на майбутнє, а фінансування відповідних науково-дослідних інститутів велося за залишковим принципом.

Серед реальних причин аварії, перш за все, – недосконалість конструкції реактора, неадекватна система захисту. Саме ці обставини, разом із неякісною регламентною документацією, стали головними причинами аварії. Вдалося з'ясувати і її першопричини, пов'язані із серйозними порушеннями технологічного і спеціального режиму експлуатації ядерної установки.

Періодом, найскладнішим за радіаційним станом і найвідповідальнішим щодо робіт, які проводилися з ліквідації наслідків аварії, були 1986–1987 роки (час роботи Урядової комісії). Тоді працювало понад 400 співробітників КГБ СРСР, у тому числі 355 – з КГБ України.

Слід назвати низку генералів та офіцерів, включаючи керівників оперативно-слідчих груп, які брали участь у ліквідації аварії з її найперших днів. Хочу з особливою вдячністю відзначити відомого в СРСР контррозвідника, начальника 6-го Управління КГБ СРСР Ф.Щербака (до війни він працював в органах державної безпеки України), а також В.Хапаєва, Г.Кузнєцова, М.Малих, В.Прилукова, В.Подєлякіна, Н.Шаму (Москва); В.Слободенюка, Г.Ковтуна, В.Євтушенка, Ю.Князєва, В.Українського, Л.Макарова, Л.Бихова, І.Коломицева, В.Лісовенка, Г.Павленка, В.Трофименка, Ю.Баркова, В.Поскрьобишева, Г.Сивця, П.Пархоменка, М.Турка та інших (Київ); відряджених до Комітету держбезпеки України: В.Кузнєцова (Грузія), Ю.Фролова, В.Медведєва (Казахстан), Ч.Анниєва, Степанищева (Туркменістан), Ю.Голосілкіна (Азербайджан), В.Костова (Киргизстан), В.Кузьміна (Узбекистан). Ці люди також самовіддано, із ризиком для власного життя та здоров'я працювали у найскладніших умовах.

Протягом того періоду Чорнобиль відвідували Голова КГБ СРСР, генерал армії В.Чебріков і його заступник – генерал-полковник Ф. Бобков.

У Чорнобильській зоні напружено працювали співробітники слідчого відділу Київського УКГБ. На підставі здобутої ними інформації та висновків спеціалістів побудовано вірогідну модель вибуху. Було висвітлено причини аварії, пов'язані з брутальними порушеннями режиму експлуатації реактора, виявилися численні факти ухвалення керівництвом АЕС та інженерною службою рішень, що суперечили інструкції з безпеки робіт.

Необхідно зазначити, що у комплексі оперативно-службових заходів, пов'язаних з аварією на ЧАЕС, брали участь практично всі основні підрозділи КГБ України, в особливому режимі працювала "перша лінія" – зовнішня розвідка. Перед ни-

ми було поставлено конкретне завдання: оперативно здобути за кордоном усе, що сприятиме подоланню жахливих наслідків чорнобильського лиха.

Співробітники 3-го Управління (військова контррозвідка) КГБ УРСР забезпечували взаємодію оперативної слідчої групи зі штабами МВС та Цивільної оборони, здійснювали спільні контррозвідувальні заходи з особливими відділами КГБ у військових частинах. Тут відзначилися військові контррозвідники В.Лебеденко, М.Суховій, В.Чмель, П.Чобіток та інші. Велику допомогу отримали ми від оперативно-технічних підрозділів КГБ УРСР на чолі з Е.Горбоконем та В.Тимошенком. З низки причин ми не можемо назвати прізвища їх співробітників, які відзначилися при виконанні службових обов'язків, однак їх нелегка праця гідна найвищої оцінки.

Неабияких зусиль докладено для забезпечення спеціальної охорони та режиму безпеки під час перебування в зоні високих посадових осіб. Чорнобильську АЕС у той період офіційно відвідали члени Політбюро ЦК КПРС Є.Лігачов, М.Рижков, голова уряду СРСР. Неофіційно декілька разів до Чорнобиля навідувався В.Щербицький, перший секретар ЦК КПУ (що, до речі, маловідомо).

Енергійно діяли співробітники Служби урядової охорони під проводом заступника її начальника – полковника В. Никитюка.

Війна з ядерним джином, що вирвався з четвертого реактора ЧАЕС, як і будь-яка війна, супроводжувалася жертвами. 5 січня 1988 року помер від гострого лейкозу 31-річний капітан КГБ, співробітник столичного Управління Юрій Решетніков. На початку травня 1986 року він разом із шахтарями та метробудівельниками пробивався тунелем до підмурка реактора. Річ у тому, що температура в реакторі досягала 2440° при критичній у 2770°. Можливий вибух, за оцінками спеціалістів, перетворив би в ядерну пустелю територію у радіусі 500 кілометрів. Герої-ліквідатори, серед яких був і мужній оперпрацівник, створивши умови для системи охолодження реактора рідким киснем, не допустили жахливої катастрофи велетенського масштабу. Прізвище Ю.Решетнікова занесено на Стелу пам'яті співробітників столичного Управління, що загинули на бойовому посту. Крім того, проводиться щорічний турнір із волейболу пам'яті Ю.Решетнікова – майстра спорту з цієї гри. Передчасно пішли з життя ліквідатори полковник Є.Іванов, водії І.Міщенко та В.Гребініченко, слюсар гаража П.Паламарчук.

Звитяга співробітників КГБ України – учасників ліквідації аварії на ЧАЕС гідно оцінена державою. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24 грудня 1986 року нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора О.Остапенка, "Знак Пошани" – Наталю Микитенко та М.Цімоха, медалями "За відвагу" – О.Миргородського та П.Панченка, "За бойові заслуги" – А.Гордієнка та В.Наложитого.

Указом Президії Верховної Ради України у 1986 р. Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР нагороджено 7 співробітників КГБ, Грамотою – 16 співробітників. Лише у 1986–1991 роках 152 ліквідатора заохочено наказами Голови КГБ УРСР, де-

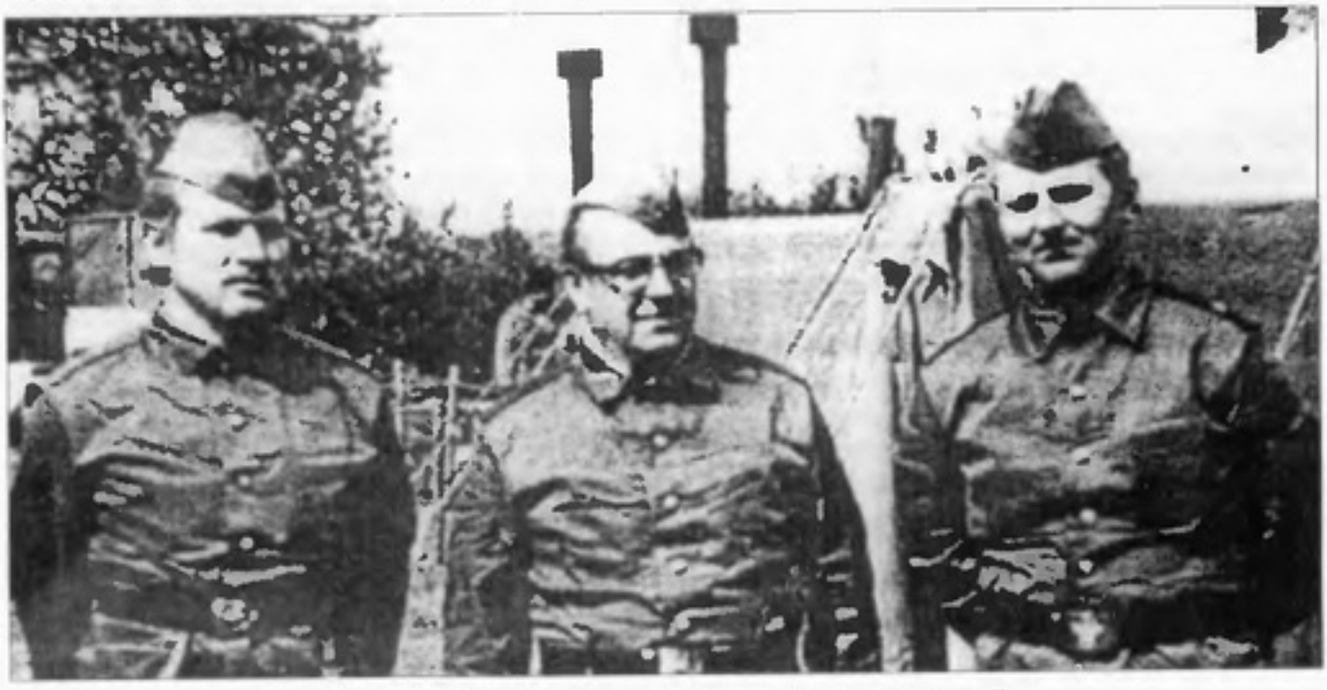

Чорнобильська зона, 6 травня 1986 року. Після дезактивації. Ю.В. Петров – у центрі.

сятьом з них присвоєно військові звання на ступінь вище штатного розкладу.

Закінчуючи розповідь про самовіддану працю чорнобильців-ліквідаторів, зазначу, що офіцери національної спецслужби, які пройшли через випробування Чорнобилем, вписали славетну сторінку в історію органів безпеки України.

Нам, ліквідаторам, вельми приємно відчувати, що співробітники-чорнобильці дуже шановані у колективі Служби безпеки України. Чорнобильська епопея звела мене з багатьма надзвичайно цікавими людьми. Це, насамперед, член Урядової комісії, відомий фізик-атомник, академік В.Легасов. З перших хвилин знайомства він справляв враження непересічної особистості. Вражали його простота у спілкуванні, людяність, доступність, незалежно від того, чи був це генерал, чи простий солдат, міністр чи рядовий робітник. В. Легасов був принциповим в оцінці вад конструкції реактора типу РБМК. Можливо, за умов замовчування реальних наслідків Чорнобильської трагедії він не захотів іти на компроміс із сумлінням і наклав на себе руки...

Пишаюся я і знайомством із колишнім кореспондентом газети "Правда", чорнобильцем-ліквідатором Олегом Гусєвим. Він понад п'ять років працював головним редактором "Профспілкової газети". Нині Олег Петрович – головний редактор газети "Парламент", лауреат журналістської премії "Золоте перо", заслужений журналіст України, автор низки документальних книжок з історії чорнобильської трагедії. Роль цієї людини у поширенні правди про аварію, у висвітленні героїзму її приборкувачів важко переоцінити.

Публікацію підготував генерал-майор у відставці Юрій ПЕТРОВ.

Група учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у 30-кілометровій зоні. Зліва – направо: І. Прилєпін, І. Явдощук, О. Степанченко, В. Мельник, В. Полушкін. 1986 рік.

Працівники відділу по ЧАЕС УКГБ біля службового приміщення. Зліва – направо: О. Чабаєв, В. Ламонов, В. Єдунов, М. Таранов, В. Нечипоренко, С. Паламарчук, М. Журко, Є. Катунін, Ю. Устименко.

Клочко Віктор Миколайович,
полковник у відставці.

З серпня 1985 до жовтня 1986 очолював Прип'ятський міськвідділ Управління КГБ УРСР по м.Києву та Київській області.
Учасник ліквідації аварії на ЧАЕС 1-ї категорії, інвалід 2-ї групи.

БІЛЯ РЕАКТОРА БУЛИ ЗА 18 ХВИЛИН...

Вечір 25 квітня 1986 року був звичним. Я ліг спати майже опівночі. Але вже о 1 год. 30 хв. мене розбудив телефонний дзвінок: пожежа на 4-му блоці. Одягнувшись, вийшов на вулицю і побачив чергову автомашину міськвідділу міліції, а на сходах будинку – начальника міськвідділу МВС, з яким і попрямували на ЧАЕС. Ще на під'їзді впало в око: 4-й блок став нижчим (висота реактора 73 м, а він був зруйнований до 45-метрової позначки).

Вирішили, що начальник міліції поїде до пожежної частини, а я піду пішки повз будівельно-побутовий корпус-2 до адміністративно-побутового комплексу й побіжно з'ясую обстановку. Горів дах машзалу 3-го блока, з реактора вирувались язики полум'я. Годинник показував 1 год. 48 хв. Працювали дві пожежні машини, гасили дах. Вогнеборці працювали й поблизу 4-го блока. В адміністративно-побутовому комплексі зустрівся з колегами – В. Богданом і В. Суховіліним, які також прибули на станцію. Визначили завдання. Я почав опитувати працівників зміни станції, а Богдан та Суховілін поспішили до охоронців ЧАЕС, перевіряли, чи не порушено периметр й охоронну сигналізацію. Перевірялася версія можливого диверсійного проникнення на режимну територію.

Близько 2 години зустрівся з В. Брюхановим – директором АЕС, намагався з'ясувати, що сталося. Він дав команду начальникові зміни зупинити блок, котрий працював, щоб не допустити аварійної ситуації на 1-му й 2-му блоках. О 2 годині ми спустилися до підземного пункту управління (у кабінетах підвищився рівень радіації). За декілька хвилин з'явився і головний дозиметрист Красножен, показав першу карту радіаційного стану на території станції, розповів про приблизні зруйнування 4-го блока й машзалу. У деяких місцях рівень радіації сягав 2–2,5 тис. рентген.

Я зателефонував черговому міськвідділу й наказав підняти оперсклад по тривозі. Звідти ж зв'язався з черговим Управління КГБ по м. Києву та Київській області, повідомив про руйнування на 4-му блоці ЧАЕС.

Залишивши Богдана і Суховіліна, які опитували персонал станції та працівників охорони, я поїхав у міськвідділ для організації роботи оперативного складу. Тут уже зібралися всі працівники підрозділу. Зателефонував начальникові столичного УКГБ генерал-майору Л.Бихову, доповів про зовнішні руйнації і масштаби аварії. Він сказав, що до Чорнобиля виїздить опергрупа, а про пожежу на 4-му блоці належить доповісти в КГБ УРСР.

Роз'яснивши ситуацію оперскладові, кожному поставив завдання.

Шульгін мав опитати працівників управління будівництва нічної зміни. Йому допомагав лейтенант Кокоруза, що дало змогу швидко з'ясувати обстановку на будмайданчику і в управлінні будівництва.

Ю.Матківський та О.Рибак у медсанчастині бесідували з потерпілими, котрі в ручному режимі зупиняли 3-й блок, дістали велику дозу опромінення й самі стали її джерелом. Незважаючи на небезпеку, оперативники перевіряли версію про можливу диверсію, розпитували спеціалістів про ймовірні причини аварії аж до відправлення постраждалих у Москву. Кожен з офіцерів за короткий проміжок часу отримав майже річну дозу.

М.Мальцева відряджено до вузла зв'язку, де він через службовців намагався запобігти витоку інформації, що могла спричинити паніку. А.Качан постійно перебував у міськвідділі й забезпечував зв'язок між опергрупами.

До ранку прибули представники КГБ УРСР на чолі із заступником Голови, генерал-майором Ю.Петро-

вим та оперативна група УКГБ по м. Києву та Київській області у складі Г. Сивця, М.Турка й О. Берези. На станції провів оперативну нараду секретар обкому компартії В. Маломуж. На ній були присутні й ми. Доповідні про оперативну обстановку, до підготовки яких долучилися наші колеги, негайно надсилалися урядові СРСР.

З особливою теплотою хочеться згадати Олександра Федоровича Березу – працівника слідвідділу УКГБ. Майже дві доби він перебував на станції, щоб одержати потрібні документи, схеми, діаграми, котрі згодом стали основою для порушення кримінальної справи, провів перші опитування персоналу.

Коли приїхала московська опергрупа, котру очолював генерал-лейтенант Ф. Щербак, розпочалася підготовка інформації та пропозицій для Урядової комісії з розслідування аварії. Слід зазначити, що відомості, надані офіцерами міськвідділу, оцінювалися як найбільш правдиві та перевірені. Про це свідчить хоча б те, що голова Урядової комісії Б. Щербина після першої доповіді міського штабу про становище на ЧАЕС прийшов до нас у відділ ознайомитися з ін-формацією Суховіліна та Богдана, отриманою від оперативних джерел і перевіреною через спеціалістів.

Група співробітників КГБ УРСР у Чорнобилі після аварії.

Евакуацію жителів Прип'яті було призначено на 14 годину 27 квітня 1986 року. До кожного будинку під'їжджав автобус, забирав жителів, і колони машин у супроводі працівників ДАІ направлялися в Поліський район Київщини. За домовленістю з Прип'ятським виконкомом сім'ям працівників міськвідділу виділили окремий автобус. Приблизно о 16 годині їх вивезли до одного із сіл Поліського району, а вже звідти – до родичів у різні куточки України. Варто віддати належне дружинам наших працівників: жінки з маленькими дітьми, не маючи змоги попрощатися з чоловіками, не піддалися паніці й поводилися мужньо.

У Прип'яті залишилися тільки члени Урядової комісії та представники міської влади. Але вже наступного дня вони переїхали до Чорнобиля і розгорнули там свою роботу. А ще за день місто Прип'ять оточили військові підрозділи, прибув новий склад відділу МВС. Ми залишилися на робочих місцях; команди на передислокацію не було. Двадцять дев'ятого квітня надійшов наказ Голови КГБ УРСР і ми виїхали до Чорнобиля. В усіх адміністрорудах містилися різні служби, тому склад міськвідділу "поселили" в дерев'яних будиночках однієї з турбаз на мальовничому узбережжі річки Прип'ять. З нами була й опергрупа КГБ СРСР.

Оперативну роботу проводили на ЧАЕС і в піонертаборі "Казковий", до якого після зміни приїжджали працівники станції. Робочий день починався рано, о 5-й, і закінчувався майже за добу – о 2-й. Добре, що хоч річка була поруч, де ми й змивали радіоактивний пил.

Тридцятого квітня надійшов наказ відзняти фільм, в якому показати руїни 4-го блока й загальну обстановку на ЧАЕС. З камерою двічі вилітав на гелікоптері московський оперативник В. Михайлюк. Кружляли над самим жерлом зруйнованого реактора. Офіцер отримав граничну дозу опромінення й був відправлений до столичної клініки.

Доставити фільм адресатам було доручено працівникам Прип'ятського відділу УКГБ: до Політбюро ЦК КПРС – капітанові О. Рибаку (гелікоптером, а далі літаком), до Політбюро ЦК КПУ – капітанові М.Мальцеву.

До прибуття М. Рижкова оперсклад відділу підготував детальну інформацію про оперативну об-становку в районі ката-строфи. Цей документ схвально оцінила Урядова комісія.

П'ятого травня нас змінила інша оперативна група УКГБ.

Упродовж 10 діб роботи в зоні катастрофи працівники Прип'ятського міськвідділу отримали: Суховілін і Богдан – 45 бер, Клочко – 40, Шульгін, Рибак, Матківський – 25, Мальцев – 27, Кокоруза, Качан – 20 (для порівняння: річна доза – 5 бер). За рекомендацією начальника Військово-медичного управління М. Захараша до московської радіологічної клініки було направлено Клочка, Суховіліна і Богдана, а згодом їх же – до Центрального шпиталю КГБ СРСР, решту госпіталізовано у ВМУ КГБ УРСР, де вони перебували протягом місяця. Відпочивши та підлікувавшись, оперсклад знову став до роботи, періодично виїжджав до Зеленого Мису – саме там тимчасово мешкали працівники ЧАЕС.

У серпні оперативників змінили, оскільки тривале перебування у зоні радіаційного забруднення загрожувало їм променевою хворобою. Я передав справи 20 жовтня 1986-го, по тому, як завершилося будівництво об'єкта "Укриття" й було оновлено майже на 60 відсотків склад працівників Чорнобильської АЕС.

Публікацію підготував
полковник у відставці Віктор КЛОЧКО.

ВОНИ БУЛИ ПЕРШИМИ

В.М. Клочко.

В.В. Суховілін.

О.В. Рибак.

В.А. Богдвн.

Г.О. Сивець.

О.Ф. Березв.

М.О. Турко.

П.Н. Пархоменко.

П.К. Долот.

В.С. Тихоміров.

В.П. Мврієнко.

В.В. В'ялець.

В.В. Шеремета

В.П. Єфіменко.

М.М. Шевченко.

М.Б. Мальцев.

Ф.М. Хорошун.

А.В. Кокорузв.

А.В. Качан.

Ю.А. Матковський.

Г.С. Шульгін.

О.П. ОСТАПЕНКО.
ЗА МУЖНІСТЬ ТА САМОВІДДАНІСТЬ, ВИЯВЛЕНІ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ АВАРІЇ НА ЧАЕС, НАГОРОДЖЕНИЙ ОРДЕНОМ ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА.

О.М. МИРГОРОДСЬКИЙ.
ЗА МУЖНІСТЬ ТА САМОВІДДАНІСТЬ, ВИЯВЛЕНІ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ АВАРІЇ НА ЧАЕС, НАГОРОДЖЕНИЙ МЕДАЛЛЮ «ЗА ВІДВАГУ».

А.І. ГОРДІЄНКО.
ЗА МУЖНІСТЬ ТА САМОВІДДАНІСТЬ, ВИЯВЛЕНІ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ АВАРІЇ НА ЧАЕС, НАГОРОДЖЕНИЙ МЕДАЛЛЮ «ЗА БОЙОВІ ЗАСЛУГИ».

Решетніков Юрій Володимирович (1956 – 1988). Загинув 5 січня 1988 року внаслідок променевої хвороби, отримвної при виконвнні службових обов'язків у зоні ЧАЕС.

Гребінїченко Валентин Миколайович (1947 – 1987). Загинув 21 лютого 1987 року в зоні відчуження Чорнобильської АЕС, рятуючи життя товаришів.

... ВІЙНА З ЯДЕРНИМ ДЖИНОМ, ЩО ВИРВАВСЯ З ЧЕТВЕРТОГО РЕАКТОРА ЧАЕС, ЯК І БУДЬ-ЯКА ВІЙНА, СУПРОВОДЖУВАЛАСЯ ЖЕРТВАМИ.

ЗІ СПІВРОБІТНИКІВ УКДБ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ,

ПЕРЕДЧАСНО ПІШЛИ З ЖИТТЯ:

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР	БИХОВ Л.В.
ПОЛКОВНИК	ГОРДІЄНКО А.І.
ПОЛКОВНИК	ТОМАЩУК В.О.
ПОЛКОВНИК	КОНДРАТЮК В.В.
ПОЛКОВНИК	КАЛЄЩУК В.П.
ПОЛКОВНИК	ЗІНІЧ С.М.
ПІДПОЛКОВНИК	СИТНИК О.Б.
ПІДПОЛКОВНИК	ДАТЧУК О.Б.
ПІДПОЛКОВНИК	ЄДУНОВ В.Б.
ПІДПОЛКОВНИК	СМІРНОВ Г.Л.
ПІДПОЛКОВНИК	ПЕТРИК О.П.
МАЙОР	СЕРГЄЄВ В.В.
МАЙОР	СНАКІН Ю.І.
МАЙОР	СОЛОМКО С.М.
МАЙОР	ЛЄОНОВ Б.О.
КАПІТАН	КОВАЛЕНКО В.Б.
КАПІТАН	НИЧИПОРЕНКО В.О.
КАПІТАН	РЕШЕТНІКОВ Ю.В.
ПРАПОРЩИК	МАРІЄНКО В.П.
ПРАПОРЩИК	ХОРОШУН Ф.М.
СТ. СЕРЖАНТ	ГРЕБІНІЧЕНКО В.М.

СПІВРОБІТНИКИ УПРАВЛІННЯ –

В.О. Лихоузов.

В.С. Тихоміров.

А.Г. Гвгін.

П.І. Оборський.

В.В. Ткаченко.

В.В. Киричек.

В.М. Терещенко.

В.О. Павлов.

С.Д. Кучаковський.

УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ У 50-х — 80-х РОКАХ

О.В. Сідько.

В.М. Говорун.

В.М. Черв'яков.

С.В. Ткач.

І.М. Бабич.

В.В. Туранський.

О.М. Олійник.

С.В. Стависький.

В.О. Дудник.

С.В. Сіренко.

М.Т. Гуріненко.

Г.Г. Онищенко.

О.О. Заріцький.

В.В. Бернатович.

В.В. Сергієнко.

Ю.В. Бєляков.

О.П. Чалий.

А.Д. Кудь.

А.А. Лісюченко.

Зустріч ветеранів і співробітників УКГБ по м. Києву та Київській області з колишнім керівником чекістів України В.Ф. Нікітченком (четвертий праворуч) і Головою КГБ УРСР М.М. Голушком (третій праворуч). Київ, 1987 рік.

Після урочистих зборів на честь 70-річчя з дня створення органів ВЧК–КГБ. Зліва направо: І.М. Аксьонов, П.Д. Комендант, Г.І. Глушаков, В.Є. Фесенко, В.В. Лодяний, П.К. Долот, О.С. Шикалов. 1987 рік.

У “ГАРЯЧИХ” ТОЧКАХ СОЮЗУ

Десятки оперативників Управління у складі оперативно-слідчої групи КГБ СРСР у 1988 - 1991 роках брали участь у розслідуванні фактів масових безчинств і міжнаціональних конфліктів на території Киргизії, Вірменії та Азербайджану, виконували службові завдання у прикордонних із Молдовою районах під час відомих подій у Придністров'ї.

СПРАВКА

Дана майору Дашко В. И.
(воинское звание, фамилия, имя, отчество)

в том, что он с "11" 01 1991 г. по "3" 08 1991 г. выполнял служебные обязанности при чрезвычайных обстоятельствах в составе оперативно-следственной группы. В соответствии с приказом Председателя КГБ СССР от 11 апреля 1990 года № 0193 Дашко В.И. имеет право на льготы, (фамилия, инициалы)
предусмотренные этим приказом.

Начальник управления КГБ
Киргизской ССР по Ошской области
полковник ч. Чураталиев

В.В. Токаревський. У 1989 році входив до ОСГ КГБ СРСР, яка працювала у м.Варденіс (Вірменія)

Довідка про виконання службових обов'язків на території Киргизії майором В.І. Дашком.

Мітинг на центральній площі Баку.

Військові кордони розділили вулиці.

Действителен при предъявлении паспорта (удостоверения личности)

ПРОПУСК КУ 1 № 76073

Фамилия КОВАЛЕНКО
Имя АЛЕКСАНДР
Отчество ИВАНОВИЧ
Место работы КГБ УССР
Комендатура г. Баку

Пропуск 1Б1

№ Н – 00581
Фамилия ВЯДЕЦ
Имя ВАСИЛИЙ
Отчество ВАСИЛЬЕВИЧ
Комендант особого района

Службові перепустки київських чекістів у зону особливого району Баку.

ВЕТЕРАНИ УПРАВЛІННЯ КГБ - АКТИВНІ УЧАСНИКИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ РОБОТИ СЕРЕД ОФІЦЕРСЬКОЇ МОЛОДІ

Київську організацію ветеранів-чекістів, яка згодом дістала назву «Щит», створено у травні 1964 року. Вона об'єднала учасників Великої Вітчизняної війни, генералів та офіцерів органів держбезпеки, які перебували в запасі чи відставці. У різний час її очолювали С. В. Покотило, Д.І.Єсипенко, В. Г. Шевченко, О. В. Деркач, В. В. Лодяний. Нинішній її голова – генерал-майор Ю. В. Петров.

Організація «Щит» захищає соціальні інтереси майже 5000 пенсіонерів, серед яких 1400 ветеранів Великої Вітчизняної війни, 520 вдів. В окремій секції об'єднано ветеранів Чорнобиля й колишніх учасників бойових дій на територіях іноземних країн у 50–80-ті роки.

Один з аспектів діяльності організації – проведення серед молоді виховної та патріотичної роботи, активними учасниками якої є колишні командири зафронтових оперативно-бойових загонів - О.П. Святогоров, В.А. Хондошко, колишній військовий розвідник А.Ф. Бондаренко та інші.

Полковник у відставці О.В. Деркач, голова Київської організації ветеранів органів держбезпеки України "Щит" у 1988 – 1991 роках.

Генерал-майор у відставці В.В. Лодяний, голова Київської організації ветеранів органів держбезпеки України "Щит" у 1991 – 2001 роках.

Полковник у відставці Г.Ф. Романишин.

Підполковник у відставці Я.І. Іцура.

Полковник у відставці М.С. Краснослободцев.

Полковник у відставці А.Ф. Бондаренко.

Зустріч учасників громадянської та Великої Вітчизняної воєн – ветеранів органів держбезпеки Київщини. У нижньому ряду зліва направо: Б.Й. Фукс, С.Т. Карін-Даниленко, А.Г. Занімонець, А.Г. Дубська, Д.І. Єсипенко, В.С. Семенов, Д.С. Вирозуб, І.Н. Хайлов.

У верхньому ряду зліва направо: В.Ф. Войтишин, А.І. Нікітіна, І.А. Кривцов, В.Ф. Волосов, Г.П. Шабалін, В.А. Римська, В.Н. Скрипченко, В.А. Юдицький. Київ, 80-ті роки.

У день урочистого відкриття пам'ятного знака на місці трагічної загибелі бійців зведеного полку НКВД УРСР. Справа наліво: голова колгоспу "Хлібороб" В. Григоренко, начальник УКГБ по м. Києву і Київській області, генерал-майор Ю. Шрамко, полковник І. Аксьонов, підполковник М. Ляховський, майор О. Шевченко, підполковник В. Супак. Харківці, травень 1990 року.

О.В. Деркач вручає службове посвідчення молодому офіцерові Управління. Село Харківці Переяслав-Хмельницького району. 1991 рік.

В.П. Добричев (1924 – 2000), майор у відставці. Він був першим серед тих, хто пройшов шляхами боїв зведеного полку НКВД, у лавах якого бився з ворогом його батько – командир 4-го батальйону особливого призначення, капітан П.О. Добричев.

В.В. Супак (1948 – 1994), підполковник. У 1990 – 1992 роках – начальник відділення громадських зв'язків УКГБ. Активний учасник виховного процесу в Управлінні. Один з авторів проекту пам'ятного знака в с. Харківці.

В.М. Григоренко, голова агрофірми "Альта" Переяслав-Хмельницького району Київської області. Зробив вагомий внесок у справу збереження пам'яті загиблих воїнів-чекістів. За активну участь у патріотичному вихованні молодих співробітників неодноразово заохочувався керівництвом органів держбезпеки.

Пам'ятний знак на могилі 226 бійців зведеного полку НКВД. Село Харківці. (Сучасний вигляд).

КОЛИШНІ ПРАЦІВНИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ КИЇВЩИНИ,

М.З. Бандуристий.

М.К. Вакуленко.

Г.І. Глушаков.

М.І. Гуторов.

М.М. Дранко.

А.В. Зорін.

В.П. Калєщук.

О.І. Комаров.

Г.М. Клименко.

НАГОРОДЖЕНІ ЗНАКОМ "ПОЧЕСНИЙ СПІВРОБІТНИК ДЕРЖБЕЗПЕКИ"

І.Ю. Левенко

В.В. Лодяний.

М.М. Мережко.

М.П. Нікітченко.

В.І. Пономарьов.

Г.О. Сивець.

О.В. Старостін.

Г.В. Спіцин.

П.П. Тихонов.

В.С. Тихоміров.

В.Є. Фесенко.

В.В. Федотов.

В.О. Чухнін.

Ю.М. Шрамко.

С.І. Крикун.

П.Н. Пархоменко.

Л.В. Бихов.

Є.В. Васильєв.

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ПРО СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Виходячи з Акта проголошення незалежності України, необхідності негайної реформи колишньої союзно-республіканської системи органів державної безпеки, ліквідації існуючого відомчого монополізму в цій сфері, захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, прав і законних інтересів її громадян від розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав та організацій та інших протиправних посягань на інтереси державної безпеки України Верховна Рада України постановляє:

1. Створити Службу національної безпеки України, яка (до обрання Президента України) безпосередньо підпорядкована Голові Верховної Ради України і підконтрольна Верховній Раді України. Структуру Служби національної безпеки схвалити.

2. За пропозицією Голови Верховної Ради України призначити Голову Служби національної безпеки України.

3. Комітет державної безпеки України ліквідувати з передачею його матеріально-технічного потенціалу, за винятком зазначеного в пунктах 4 і 5 цієї Постанови, Службі національної безпеки України.

4. Підпорядкувати Верховній Раді України (до обрання Президента України) підрозділи Комітету державної безпеки України по забезпеченню державних органів влади і управління урядовим та шифрованим зв`язком.

5. Передати до створюваних структур охорони Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України службу охорони Комітету державної безпеки України відповідно до Постанови Верховної Ради України від 24 серпня 1991 року "Про військові формування в Україні", структурно включивши в Республіканську гвардію України.

6. Особливі відділи Комітету державної безпеки СРСР у військових формуваннях, підпорядкованих Верховній Раді України, включити в Управління військової контррозвідки Служби національної безпеки України.

7. Підпорядкувати Вищі курси Комітету державної безпеки СРСР (м. Київ) Службі національної безпеки України з метою створення навчального закладу - Інституту підготовки кадрів Служби національної безпеки України.

8. Кабінету Міністрів України до 1 листопада 1991 року підготувати пропозиції про порядок фінансування і матеріально-технічного постачання Служби національної безпеки України та внести на розгляд Верховної Ради України.

9. Кабінету Міністрів України, Комісіям Верховної Ради України з питань оборони і державної безпеки, у питаннях законодавства і законності до 1 листопада 1991 року подати проекти нормативних актів про Службу національної безпеки України, органи урядового та шифрованого зв`язку, а також про соціальний і правовий захист працівників цих органів і осіб, звільнених у зв'язку з реорганізацією Комітету державної безпеки України.

10. Покласти на Комісію Президії Верховної Ради України по реорганізації органів державної безпеки України та постійну Комісію Верховної Ради України з питань оборони і державної безпеки координацію роботи щодо створення Служби національної безпеки України та виконання цієї Постанови.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК
м. Київ, 20 вересня 1991 року.

ДОДАТОК

КЕРІВНИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖБЕЗПЕКИ КИЇВЩИНИ (1919-1991)

Шаповалов Олександр Сидорович (1871 – 1942). Голова Київської губернської надзвичайної комісії (КГЧК) у лютому – березні 1919 року. Ветеран революційного руху в Росії та Україні. Колишній політкаторжанин. У 1906 – 1917 роках – в еміграції. З липня 1917 року – в Росії, з початку 1918 року – в Києві. Обирався членом Подільського революційного штабу з підготовки січневого повстання. Навесні 1919 року був направлений до Криму, де брав участь у підпільній роботі проти білогвардійців. У 1942 році репресований. Реабілітований посмертно.

Сорін Йосип Іванович (1893 р.н.). Голова КГЧК у березні – квітні 1919 року. У квітні 1919 року керував зведеним загоном ВУЧК та КГЧК під час придушення Куренівського заколоту в Києві, тяжко поранений у бою. З травня 1920 року відряджений на роботу до Кримської ЧК. Дальша доля невідома.

Дехтяренко Петро Михайлович (1885 – 1938). Голова Київської ЧК у квітні – серпні 1919 року. Професійний революціонер. У 1918 році обраний першим Головою виконкому Київської міськради. З вересня 1919 року – у РСЧА. У 1937 році – заступник наркома легкої промисловості УРСР. Репресований у 1938 році. Посмертно реабілітований. Іменем П. Дехтяренка названо одну з київських вулиць.

Лаціс Мартин Іванович (справжнє прізвище – Судрабс Мартин Фрідріхович) (1888 - 1938). Голова Київської ЧК у серпні – вересні 1919 року. До цього з квітня 1919 року – голова ВУЧК, згодом – завідувач Секретного відділу ВЧК. Після громадянської війни – на господарській та партійній роботі. У 1938 році репресований. Посмертно реабілітований у 1956 році.

Балицький Всеволод Аполлонович (1892 – 1937).
Голова КГЧК з грудня 1919 по травень 1920 року.
З 1920 року заступник голови ВУЧК-ГПУ, голова ГПУ, нарком внутрішніх справ УРСР.
З 1937 року начальник УНКВД по Далекосхідному краю.
Розстріляний 27 листопада 1937 року.

Павлов Михайло Васильович (1891 – 1938) (тюремне фото).
Голова КГЧК з серпня 1920 по квітень 1921 року.
У 20-х, 30-х роках – на дипломатичній та господарській роботі.
У 1938 році репресований.
Посмертно реабілітований у 1957 році.

Лівшиць Яків Абрамович (1896 – 1937).
Голова КГЧК та Київського губвідділу ГПУ з квітня 1921 по листопад 1922 року.
З 1919 року на керівних посадах у Харківській, Донській, Київській та Чернігівській губЧК.
У подальшому – заступник голови ГПУ, заступник наркома шляхів сполучення СРСР.
У 1937 році репресований.
Реабілітований у 1988 році.

Євдокимов Юхим Георгійович (1891–1940).
Начальник Київського губвідділу ГПУ з листопада 1922 по червень 1923 року.
Далі – на керівних посадах у ГПУ та ОГПУ. З вересня 1937 року – перший секретар Ростовського обкому ВКП(б).
З травня 1938 року – заступник наркома водного транспорту СРСР.
Розстріляний 3 лютого 1940 року.
Реабілітований 1956 року посмертно.

Іванов Георгій Матвійович (1890 – 1942).
Начальник Київського губвідділу ГПУ з червня 1923 по грудень 1925 року.
З 1919 по 1922 рік – голова Самарської губЧК, повпред ВУЧК у Туркестані. У 1926 році звільнений з органів у зв'язку з хворобою.
Працював у наркоматі торгівлі СРСР.

Западний Семен Ізраїльович (1899 – 1938).
Начальник Київського окрвідділу ГПУ з грудня 1925 по липень 1928 року.
Очолював ряд інших управлінь НКВД в Україні.
У 1938 році репресований.

Іванов Василь Тимофійович (1894 – 1938).
Начальник Київського окружного відділу ГПУ та Київського оперативного сектора ГПУ з липня 1928 по грудень 1931року.
У подальшому – на керівних посадах в ГПУ України. У травні - червні 1937 року т.в.о.наркома внутрішніх справ УРСР.
Заарештований 1 серпня 1937 року, засуджений на смерть у липні 1938 року.

Розанов Олександр Борисович (1896 – 1937).
Старший майор держбезпеки.
Начальник Київського оперативного сектора ГПУ, начальник Київського обласного відділу ГПУ, начальник УНКВД Київської області з грудня 1931 по березень 1935 року.
Розстріляний 8 вересня 1937 року.

Шаров Микола Давидович (1897 - 1939).
Старший майор держбезпеки.
Начальник УНКВД Київської області з березня 1935 по грудень 1937 року.
Розстріляний 22 липня 1939 року.

Федоров Микола Миколайович (1900 – 1940).
Полковник, комбриг.
Начальник УНКВД Київської області у лютому – березні 1938 року.
З березня 1938 року відкомандирований до НКВД СРСР.
Остання посада – начальник особливого відділу ГУГБ НКВД СРСР.
Розстріляний 4 лютого 1940 року.

Долгушев Олексій Романович (1902 – 1973).
Капітан держбезпеки.
Начальник УНКВД Київської області з травня 1938 по січень 1939 року.
Того ж року був засуджений на 10 років таборів.
Помер 1973 року на станції Пачелма Московсько-Казанської залізниці, де проживав після відбуття терміну покарання.

Чермних Олексій Олексійович (1901 – 1972).
Капітан держбезпеки. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УНКГБ Київської області у квітні – травні 1941 року. З 1942 року – заступник начальника Управління військ НКВД охорони тилу Південно-Західного фронту.
У 1943–1954 роках начальник управлінь МГБ по Сумській, Харківській, Сталінській та Челябінській областях.
З 1954 року – у відставці.

Романчук Микола Данилович (1908 - 1974).
Капітан держбезпеки. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УНКВД Київської області з січня 1939 по квітень 1941 року.
У роки війни – начальник польового будівельного управління НКВД, начальник опергрупи особливого відділу 37-ї армії. У другій половині 40-х та у 50-ті роки – на адміністративній та господарчій роботі в апараті УМГБ і УМВД Київської області.
Звільнений у запас 1960 року.

Череватенко Михайло Іванович (1903 – 1941).
Капітан держбезпеки.
Начальник УНКГБ - УНКВД Київської області у травні–жовтні 1941 року.
Загинув 1 жовтня 1941 року в бою з німецько-фашистськими загарбниками біля села Кулябівка Яготинського району на Київщині.

Бондаренко Михайло Стратонович (1901 – 1978).
Полковник. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УМГБ Київської області з жовтня 1943 по січень 1953 року та начальник УМВД Київської області в 1953 - 1954 роках.
В органах держбезпеки з 1920 року. У 1920-1941 роках - на оперативній та керівній роботі в дорожньо-транспортних підрозділах ОГПУ та НКВД.
У 1941році - заступник начальника УНКВД Одеської області. В 1943 році - виконуючий обов`язки начальника УНКВД Сталінської області.
Звільнений у запас у 1954 році.

Сараєв Роман Миколайович (1903 – 1973).
Полковник. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УМГБ Київської області з січня 1952 року по березень 1953 року.
В органах держбезпеки з 1920 року, на оперативних та керівних посадах в окрвідділах ГПУ України, управліннях НКВД Харківської, Полтавської, Запорізької, Кіровоградської та Київської областей.
У роки війни – начальник особливого відділу НКВД повітряно-десантного корпусу Західного фронту, начальник УНКВД Челябінської, Сталінської та Тернопільської областей. У 1953 – 1954 роках - начальник УМГБ-УМВД Рівненської області. З 1954 року – в запасі.

Мартиненко Євген Васильович (1909 –1967).
Полковник. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області з серпня 1954 по грудень 1956 року.
В органах держбезпеки з 1931 року. До 1947-го – на оперативній та керівній роботі в особливих відділах НКВД СРСР, був начальником особливих відділів дивізії та армії.
Звільнений у запас у 1957 році.

Крикун Серафим Іванович (1917 р.н.).
Генерал-майор. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області з січня 1957 по жовтень 1959 року.
В органах держбезпеки з 1935 року. До 1946-го – на слідчій роботі. З 1946 по 1953 рік в апараті ЦК КПУ. У 1953 році знову направлений на роботу в органи держбезпеки, очолював колектив київських чекістів, працював заступником голови КГБ УРСР, начальником Київських вищих курсів підготовки та вдосконалення оперативного і керівного складу КГБ СРСР.
З 1982 року – у відставці.

Тихонов Павло Павлович (1909 – 1990).
Генерал-майор. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області з листопада 1959 року по жовтень 1970 року.
В органах держбезпеки з 1939 року. Працював начальником управлінь НКВД–МГБ Харківської та Одеської областей.
У 1954–1959 роках – заступник голови КГБ при РМ УРСР.
З 1970 року – у відставці.

Фесенко Володимир Єлисейович (1918 р.н.).
Генерал-майор. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області з листопада 1970 по серпень1973 року.
В органах держбезпеки з 1950 року. Працював на посадах заступника начальника УКГБ Дніпропетровської області, начальника відділу кадрів УМВД Дніпропетровської області, заступника начальника УМВД Вінницької області.
З 1954 року – начальник УМВД Черкаської області, начальник УКГБ по Черкаській, Івано-Франківській, Кримській областях.
З 1973 року – у відставці.

Лодяний Володимир Володимирович (1921 р.н.).
Генерал-майор. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області з серпня 1973 по січень 1976 року.
В органах держбезпеки з 1942 року. З 1943 року – на керівних посадах у системі органів держбезпеки. З 1963 по 1976 рік – заступник начальника УКГБ по Харківській області, начальник Управління КГБ УРСР. У 1976 – 1980 роках – заступник голови КГБ УРСР.
Голова ветеранської організації органів держбезпеки України "Щит" у 1991 – 2001роках.

Вакуленко Микола Кіндратович (1925 – 2001).
Генерал-майор. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ при РМ УРСР по Київській області - начальник УКГБ УРСР по м. Києву і Київській області з січня 1976 по грудень 1982 року.
В органах КГБ з 1949 року. У 1949 – 1976 роках на оперативних і керівних посадах в УМГБ - УКГБ по Свердловській області, начальник Управління КГБ УРСР. З 1982 по 1988 рік – начальник Вищих курсів підготовки та удосконалення оперативного і керівного складу КГБ СРСР (Київ).
З 1988 року – у відставці.

Бандуристий Максим Захарович
(1918 – 1995).
Генерал-лейтенант.
Учасник Великої Вітчизняної війни.
Начальник УКГБ по м. Києву і Київській області з грудня 1982 по липень 1985 року.
В органах держбезпеки з 1955 року.
У 1943–1955 роках на партійній роботі.
З 1955 року – заступник начальника Управління КГБ УРСР, заступник начальника УКГБ по Одеській області, начальник управлінь КГБ по Вінницькій, Кримській та Одеській областях.
З 1985 року – у відставці.

Бихов Леонід Васильович
(1934 – 2001)
Генерал-майор.
Начальник УКГБ УРСР по м. Києву і Київський області з липня 1985 по вересень 1987 року.
У 1959 – 1969 роках на роботі в ЛКСМ України. В органах держбезпеки з 1969 року – на посадах заступника начальника Управління КГБ УРСР, начальника УКГБ по Кіровоградській та Кримській областях, начальник Управління КГБ УРСР.
З 1987 року по 1991 рік – заступник голови КГБ УРСР.
З 1991 року – у відставці. Учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС 1-і категорії.

Шрамко Юрій Меркурійович
(1930 р. н.).
Генерал-майор.
Начальник УКГБ УРСР по м. Києву і Київській області у 1987 -1991 роках.
У 1955 – 1963 роках на комсомольській роботі, в тому числі в ЦК ВЛКСМ на посаді завідувача відділу. В органах КГБ з 1963 року. Працював начальником підрозділів Управління КГБ УРСР, заступником начальника УКГБ по м. Києву і Київській області. У 1972 – 1987 роках очолював Управління КГБ по Ворошиловградській та Харківській областях.
З 1992 року - у відставці.

КЕРІВНИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖБЕЗПЕКИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ (1918 - 1991)

Шварц Ісак Ізраїльович (1879 – 1951). Голова ВУЧК у 1918–1919 роках.

Лаціс Мартин Іванович (Судрабс Ян Фрідріхович) (1888–1938). Голова ВУЧК у квітні–вересні 1919 року.

Манцев Василь Миколайович (1889 – 1938). Начальник управління надзвичайних комісій і особливих відділів України при Всеукраїнському ревкомі у 1919 – 1920 роках. Начальник Цупчрезкому при РНК Української СРР у березні–квітні 1921 року. Голова ВУЧК у 1921–1922 роках. Нарком внутрішніх справ і голова ГПУ у 1922–1923 роках.

Балицький Всеволод Аполлонович (1892–1937). Голова ГПУ УСРР та повноважний представник ОГПУ по УСРР у 1923–1931 та у 1933–1934 роках. Нарком внутрішніх справ УСРР у 1924–1930 і 1934–1937 роках.

Реденс Станіслав Францович (1892–1940). Голова ГПУ УСРР та повноважний представник ОГПУ СРСР по УСРР у 1931–1933 роках.

Іванов Василь Тимофійович (1894–1938). Т.в.о. наркома внутрішніх справ у травні–червні 1937 року.

Леплевський Ізраїль Мойсейович (1894–1938). Нарком внутрішніх справ у 1937–1938 роках.

Успенський Олександр Іванович (1902–1940). Нарком внутрішніх справ у січні–листопаді 1938 року.

Кобулов Амаяк Захарович (1906–1955). Т.в.о. наркома внутрішніх справ у 1938–1939 роках.

Серов Іван Олександрович (1905–1990). Нарком внутрішніх справ у1939–1941 роках.

Мешик Павло Якович (1910–1953). Нарком ГБ з лютого по липень 1941 року; міністр внутрішніх справ у березні-червні 1953 року.

Сергієнко Василь Тимофійович (1903–1982). Нарком внутрішніх справ у 1941-1943 роках.

Савченко Сергій Романович (1904–1966). Нарком (міністр ГБ) у 1943–1949 роках.

Ковальчук Микола Кузьмович (1902–1972). Міністр ГБ у 1949–1952 роках.

Івашутін Петро Іванович (1908 р.н.). Міністр ГБ у 1952–1953 роках.

Строкач Тимофій Амвросійович (1903–1963). Нарком (міністр) внутрішніх справ УРСР з 1946 по 1953 рік та у 1953–1956 роках.

Федорчук Віталій Васильович (1918 р.н.). Голова КГБ при Раді Міністрів УРСР з 1970 по1978 рік та Голова КГБ УРСР у 1978–1982 роках.

Нікітченко Віталій Федотович (1908–1992). Голова КГБ при Раді Міністрів УРСР у 1954–1970 роках.

Муха Степан Несторович (1930–1993). Голова КГБ УРСР у 1982–1987 роках.

Голушко Микола Михайлович (1938 р.н.). Голова КГБ УРСР у 1987–1991 роках.

ФОРМА ОДЯГУ І ЗНАКИ РОЗРІЗНЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ НКВД

У 1935 році ЦВК і РНК СРСР постановою № 20/2256 від 7 жовтня встановив спеціальні звання для начальницького складу Головного управління державної безпеки НКВД: сержант, молодший лейтенант, лейтенант, старший лейтенант, капітан, майор, старший майор, комісар 3, 2 і 1 рангу з додаванням наприкінці звання слів "державної безпеки". Найменування спеціальних звань, як бачимо, у більшості запозичені з армійських, та й кількість їх у той час відповідала кількості армійських звань середнього, старшого і вищого начальницького складу. Оскільки не передбачалися звання полковник, комбриг, комдив та інші, то замість них вводилися старший майор, комісари 3, 2 і 1 рангів і первинне звання сержант.

У подальшому, 1936 року наказом НКВД від 15 червня № 208 вводяться знаки розрізнення начальницького складу Головного управління державної безпеки: сержант – один квадрат, молодший лейтенант – два, лейтенант – три квадрати; старший лейтенант – прямокутник, капітан – два і майор – три прямокутники; старший майор – один ромб, комісари 3, 2, 1 рангів мали відповідно 2, 3 та 4 ромби. Петлиці й усі предмети форми одягу були армійські, але колір петлиць – краповий, а нарукавний знак у вигляді овалу з червоного сукна, окантованого золотавими нитками, із вишитим усередині зображенням серпа та молота, на які вертикально накладався меч. У частинах НКВД і прикордонних військах звання і знаки розрізнення встановлювалися точно такі, як в армії, у тому числі й нарукавні, але колір петлиць для перших – краповий, а для других (прикордонників) – зелений.

1

2

3

4

5

6а

7а

9а

9б

9в

6б

7б

8

9г

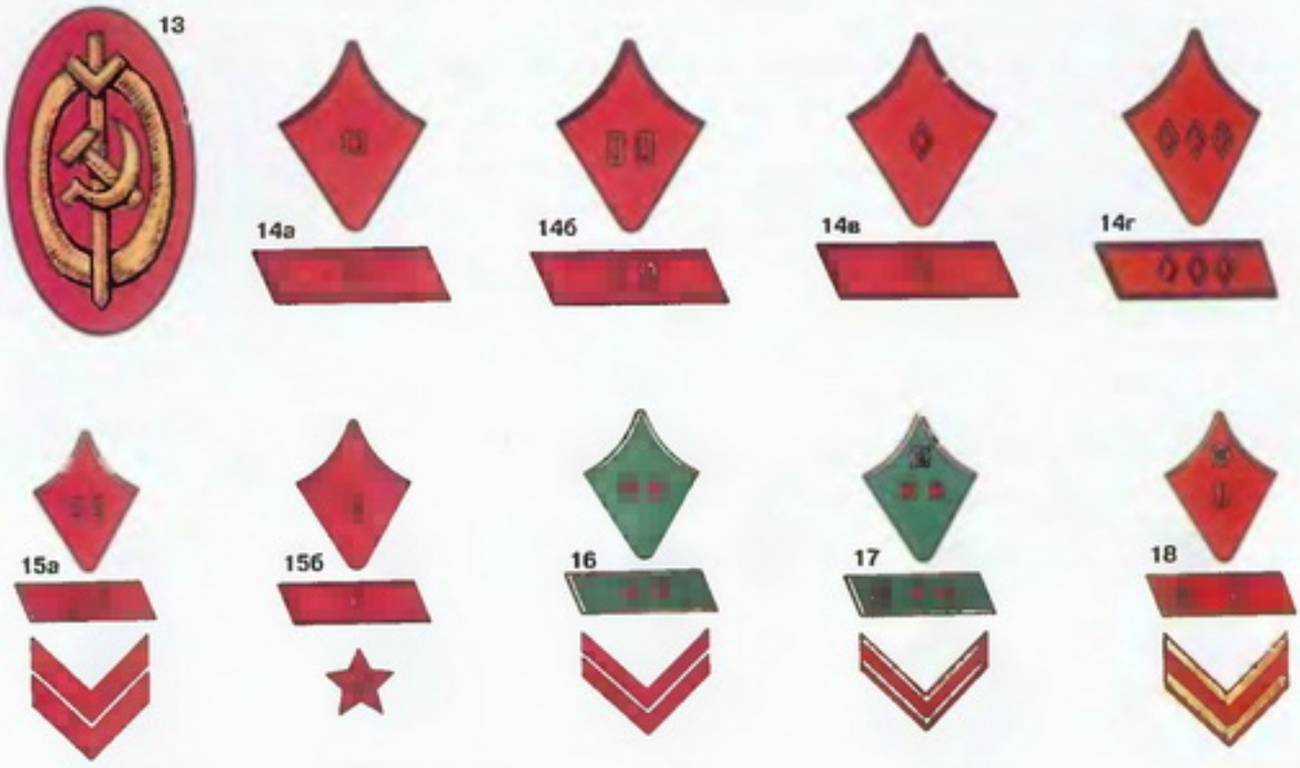

1 - прикордонник (1919 р.);
2 - боєць конвойної варти (1922 р.);
3 - командир військ НКВД (1935–1937р.);
4 - співробітник державної безпеки;
5 - форма одягу командира прикордонника (1941 р.);
6 - нарукавні знаки розрізнення (1920 р.): а) прикордонні війська, б) внутрішні війська;
7 - петлиці військ конвойної варти (1922 р.): а) на гімнастерці, б) на шинелі;
8 - емблема військ конвойної варти;
9 - знаки розрізнення військ НКВД (уведені наказом НКВД № 208 від 15.06.1936 р. для вищого, старшого і середнього командного і начальницького складу на петлицях і рукавах): а) комбриг, б) капітан, в) старший лейтенант, г) командир відділення;
10 - кашкет прикордонних військ;
11 - кашкет військ НКВД;
12 - пілотка військ НКВД (1935 р.);
13 - нарукавний знак співробітників державної безпеки;
14 - знаки розрізнення співробітників державної безпеки на петлицях: а) сержант, б) капітан, в) старший майор, г) комісар держбезпеки 2 рангу;
15 - знаки розрізнення командно-начальницького складу військ НКВД на петлицях і рукаві (1937 р.): а) майор, б) старший політрук;
16 - лейтенант прикордонних військ (1937 р.);
17 - лейтенант прикордонних військ (1940 г);
18 - капітан військ НКВД (1940 р.).

Військово-історичний журнал, 12/1989. стор. 64, 68.

ЗМІСТ

До читачів 3

Стислий огляд історії утворення,
становлення та діяльності органів державної безпеки
на Київщині (1919 - 1991) 4-17

Розділ I
Київська губернська ЧК (1919 - 1922) 18-99

Розділ II
Київський губернський відділ ГПУ (1922 - 1925)
Київський окружний відділ ГПУ (1925 - 1930)
Київський оперативний сектор ГПУ (1930 - 1932)
Київський обласний відділ ГПУ (1932 - 1934) 100-155

Розділ III
Управління НКВД Київської області (1934 - 1941)
Управління НКГБ Київської області (1941, 1943 - 1946) 156-239

Розділ IV
Управління МГБ Київської області (1946 - 1953)
Управління МВД Київської області (1953 - 1954) 240-259

Розділ V
Управління КГБ при Раді Міністрів УРСР
по Київській області (1954 - 1978)
Управління КГБ УРСР по місту Києву
і Київській області (1978 - 1991) 260-311

Додаток 312-324

Органи державної безпеки Київщини у фотографіях та документах (1919-1991)

Автор – упорядник:
О. І. Шевченко

Верстка, дизайн та виготовлення фотоформ:
Видавництво «ДОН-97», 01024, м. Київ, вул. Лютеранська, 18

Друк:
АТЗТ «Книга», 04053, м. Київ, вул. Артема, 25

Замовлення №
4-28.

Підписано до друку:
12.03.2004 року

ISBN 966-96326-3-3